

KONDÁS KATALIN: A fogvatartottak azonosítása a büntetés-végrehajtásban

TURÓS TÍMEA – SZÜCS ENDRE: A futball és a mérkőzésbiztosítás fejlődésének összefüggései a kezdetektől az 1980-as évek végéig

MEGGYESFALVI BOGLÁRKA: Kockázati tényezők a digitális térben.
A gyerekek internet- és közösségi média használata és az online áldozattá válás

FÜREDI SÁNDOR: A nyomhordozók és emberi eredetű biológiai anyagmaradványok típusai és genetikai vizsgálatának jelentősége a magyarországi büntető- és közigazgatási eljárásokban – Esetleírások

SÁNDOR ISTVÁN: Boncz Ferenc életútja és munkássága

HEVESI JUDIT ILDIKÓ: A folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszer elérhetősége Magyarországon

NÉMETH GABRIELLA: Az okiratfordítás és a hitelesítés problematikája a tisztességes eljárásban, különös tekintettel az aggályos okiratokra és az elektronikus iratokra

KRENNER JÓZSEF – SZABÓ CSABA: A közlekedésbiztonság finn modelljének elemző bemutatása

HOMONNAI PÉTER – TÖRÖK ÁDÁM: A rendőrség motoros szolgálatának kérdőíves kihasználtságvizsgálata

FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII. száma elé

**SUSZTER TAMÁS – BEREI RÓBERT – BACSÓ BERNADETT – MÁGÓ BARBARA –
BOGOTYÁN RÓBERT:** Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII.

KÖNYVISMERTETŐ: Bezárkózó zárt intézmény – a szabadságvesztés-büntetés bizonyos ellenőrzési formái
(Recenzió: Lukács Krisztina: A szabadságvesztés végrehajtásának egyes független ellenőrzési formái)

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

71. ÉVFOLYAM

2023/12. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK
TITKÁR
TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Patyi András, alkotmánybíró, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója
Dr. Ciprian Maftai, belügyi attasé, Románia Magyarországi Nagykövetsége
Prof. Dr. Wei Changdong, Kelet-Kínai Állam- és Jogtudományi Egyetem, Shanghai, egyetemi tanár

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püőr. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára
Dr. Góra Zoltán tú. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
Dr. Hegyaljai Mátyás, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára

Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár,
a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője
Prof. dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos
Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Németh Viktor PhD
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
MUNKATÁRS	Luda Henrietta Fazekas-Pátyodi Szandra
SZERKESZTŐSÉG	2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online) LXXI. évfolyam
FELELŐS KIADÓ	Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Borbély Levente, ügyvezető Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó	2125
	TANULMÁNYOK	
KONDÁS KATALIN	A fogvatartottak azonosítása a büntetés-végrehajtásban	2127
TURÓS TÍMEA – SZÚCS ENDRE	A futball és a mérkőzésbiztosítás fejlődésének összefüggései a kezdetektől az 1980-as évek végéig	2145
MEGGYESFALVI BOGLÁRKA	Kockázati tényezők a digitális térben. A gyerekek internet- és közösségi média használata és az online áldozattá válás	2163
FÜREDI SÁNDOR	A nyomhordozók és emberi eredetű biológiai anyagmaradványok típusai és genetikai vizsgálatának jelentősége a magyarországi büntető- és közigazgatási eljárásokban – Esetleírások	2179
SÁNDOR ISTVÁN	Boncz Ferenc életútja és munkássága	2197
HEVESI JUDIT ILDIKÓ	A folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszer elérhetősége Magyarországon	2207
NÉMETH GABRIELLA	Az okiratfordítás és a hitelesítés problematikája a tisztességes eljárásban, különös tekintettel az aggályos okiratokra és az elektronikus iratokra	2223
KRENNER JÓZSEF – SZABÓ CSABA	A közlekedésbiztonság finn modelljének elemző bemutatása	2253
HOMONNAI PÉTER – TÖRÖK ÁDÁM	A rendőrség motoros szolgálatának kérdőíves kihasználtságvizsgálata	2265
	NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ	
FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ	Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII. száma elé	2279
SUSZTER TAMÁS – BEREI RÓBERT – BACSÓ BERNADETT – MÁGÓ BARBARA – BOGOTYÁN RÓBERT	Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII.	2283

**BREZOVSZKI
ANNA LUCA**

KÖNYVISMERTETŐ

Bezárkózó zárt intézmény – a szabadságvesztés-
büntetés bizonyos ellenőrzési formái
(Recenzió: Lukács Krisztina: A szabadságvesztés
végrehajtásának egyes független ellenőrzési formái) **2307**

A Belügyi Szemle 71. évfolyamának
összesített tartalomjegyzéke **2313**

ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

„Azt a világot, amelyet a tudomány hozott létre, csak annak a tudománynak az elveivel és módszereivel lehet biztonságosan kormányozni, amely ezt a világot és magát a tudományt is megalkotta.”

Szent-Györgyi Albert

Decemberi lapszámunkban a fizikai és virtuális térbeli biztonsággal kapcsolatos fejlesztésekről szóló cikkek kapnak jelentős szerepet. A harmadik évezred hajnalán az emberiség soha nem látott sebességgel fejleszti a különböző technológiai megoldásokat. Ez az exponenciális fejlődés megkérdőjelezhetetlenül egyre fejlettebb biztonsági és biztosítási megoldások, protokollok kidolgozását teszi szükségessé, hogy világunkat biztonságosan lehessen kormányozni a következő fejlettségi szintre.

E havi lapszámunkból megismerhetjük biztonságunk egyik alapját és jogi hátterét biztosító, az immár harmincéves, állampolgárságról szóló törvény elemzését. A fizikai biztonság tekintetében megismerkedhetünk a büntetés-végrehajtási rendszerben fogvatartottak személyazonosításának fejlődésével, illetve a jelenleg legmodernebb biometrikus azonosítási módszerrel. Az ugyanezen témakörben készült írás a futballmérkőzések biztosításában az eszközök és intézkedések összehangolását mutatja be, melynek révén mára biztonságos családi programmá válhatott a legnépszerűbb sportesemények látogatása.

A virtuális világban a kibertámadások jelentős kockázatot jelentenek a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek számára is. E havi lapszámunkból megismerhetjük ezen kiemelt fontosságú létesítmények kiberbiztonsági fejlesztési lehetőségeit. Szintén a digitális világban történő veszélyek elhárításáról olvashatunk rendkívül fontos írást a gyermekek online térbeli védelmének lehetséges fejlesztési irányairól és azok szabályozásáról.

Évtizedek óta töretlen aktualitással bír a közlekedésbiztonság kérdésköre. Ehhez kapcsolódóan megismerhetjük a finn Vision Zero modellt, amelynek köszönhetően radikálisan csökkent a gyalogosok érintettsége a közlekedési balesetekben. A hazai közlekedési viszonyok egy szegmenséről ad képet a magyar rendőrség motoros szolgálatának kihasználtságáról és teljesítményéről szóló elemzés. Reméljük sikerült felkeltenünk olvasóink érdeklődését decemberi számunk cikkei iránt, amelyekhez jó olvasást kívánunk!

A közelgő ünnepekre tekintettel kívánunk minden kedves olvasónknak áldott karácsonyt és egészségben, szerencsében gazdag új esztendőt!

Szerkesztőség

A fogvatartottak azonosítása a büntetés-végrehajtásban

The identification of prisoners in the criminal justice system

Kondás Katalin

Dr. PhD, informatikai szakreferens,
Nemzeti Adó- és Vámhivatal
kondaskatalin@gmail.com

Absztrakt

Cél: A büntetés-végrehajtási szervezetnél a fogvatartottak személyazonosításának jelentős szerepe van a befogadásnál, illetve a szervezet mindennapjaiban. A szerző munkája során elsősorban a fogvatartottak személyazonosításának fejlődését kutatja, és a jelenlegi azonosítási módszer kiváltására tesz javaslatot.

Módszertan: A cikk szerzője felkutatja és összefoglalja, hogy az elmúlt évtizedekben milyen azonosítási módokat alkalmaztak a fogvatartottak azonosítására, illetve javaslatot tesz új azonosítási módszer kialakítására.

Megállapítások: A kutatás során és a publikációban bemutatásra kerül, hogy a jelenlegi azonosítási mód kiváltható egy biometrikus azonosítási módon alapuló módszer alkalmazásával.

Érték: A publikáció hiánypótlónak tekinthető az azonosítás fejlődésének áttekintését illetően. A téma aktuális és időszerű napjainkban, fontos kérdéskört tárgyal.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, fogvatartott, személyazonosítás, biometria

Abstract

Aim: At the organisation of criminal justice, the identification of prisoners plays a significant role during their intake and in the daily operations of the organisation. In this work, the Author primarily researches the development of prisoner identification methods and make recommendations for the replacement of the current identification system.

Methodology: Taking into account the author's interest and experience, she will research and summarise the identification methods used for the identification

of prisoners over the past decades, and make a proposal for the development of a new identification system.

Findings: During the research and in the publication, it will be presented that the current identification method can be replaced with a method based on biometric identification.

Value: The publication can be considered a valuable contribution to the overview of the development of identification methods. The topic is current and relevant in today's society and addresses an important issue.

Keywords: criminal justice system, prisoner, identification, biometry

Papíralapú azonosítás

2004-ig a büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) intézetekben a fogvatartottak azonosítására nem állt rendelkezésre automatikus azonosítási rendszer. A telefonálásra a körleteken elhelyezett telefonkészülékekkel a regisztrálást követően volt lehetőség. A fogvatartott papíralapú telefonálási kérelmet nyújtott be az intézetnek, amellyel – a szabályozott keretek között – igényelte telefonálási szándékát. A bv. állományába tartozó személy meghatározott időpontban biztosíthatta a hívást, mely telefonkártya használatával, s a személyi állomány részvételével történt. A hozzátartozót vagy ügyvédet az engedélynek megfelelő időpontban a személyi állomány hívta, miután – a lehetőségekhez mérten – meggyőződött róla, hogy valóban az engedélyezett személy vette fel a készüléket, átadta a telefont a fogvatartottnak, aki a beszélgetést megkezdhetette. Előfordult, hogy a törvényi döntés értelmében a fogvatartott telefonálását csak behallgatás alatt lehetett megvalósítani, akkor a személyi állomány a telefonhívás alatt végig jelen volt. A hívásokat ekkor még csak papíralapon adminisztrálták, ahogyan az intézet boltjában megvalósított vásárlásokat is.

Automatikus azonosítási rendszer kialakítása

2004-ben jelentős fejlődésen ment keresztül a magyar büntetés-végrehajtás. Megkezdődött egy olyan informatikai rendszer kiépítése, amellyel ellenőrizhetővé, és a tiltott információk közlésekor megszakíthatóvá vált a fogvatartott telefonbeszélgetése. Elindult az automatizálás folyamata. A rendszer kialakítása magas költségvetéssel járt, de a 251 millió forint összegű fejlesztés meghozta a tőle várt eredményt, s ez a személyi állomány munkáját jelentős mértékben segítette.

Bevezetésre került a Contel telefonrendszer, melyet a bv. intézetek részére a fogvatartottak telefonbeszélgetéseinek nyomon követésére fejlesztettek ki. Egy vonalkódos papírcetlit kaptak a fogvatartottak, amit egy egyszerű lami-náló fóliával tettek időtállóvá. Ez a kártya lett a vonalkódos azonosító kártya, melyen az alábbi adatok szerepeltek:

- a fogvatartott neve,
- a fogvatartott nyilvántartási száma,¹
- a fogvatartott fényképe,
- egyedi vonalkód.

Mivel a fogvatartott az intézetben nem tarthat magánál készpénzt, de vásárolni, illetve telefonálni csak pénz ellenében tud, így „virtuális számlakezelő” eszköz segítségével biztosított számára a fizetős szolgáltatás megvalósítása, azaz a vásárlás. Ennek megoldására fejlesztették ki a vonalkódos azonosító kártyás rendszert.

A körletekre kihelyezett fali telefonkészülékek mellé kamera került telepítésre. A kamera képét egy operátor figyelte, és a rendszerben tárolt adatok alapján láthatta, hogy valóban a kártya tulajdonosa kezdeményezi-e a hívást. A rendszer már tudta, hogy a személyhez tartozó, általa korábban megadott és a hatósági személyek által ellenőrzött telefonszámok hívhatók. A törvényi szabályozás kereteit betartva az operátor minden hívásba bele tudott hallgatni, így a telefonhívások személyes jelenlétet már nem igényeltek a személyi állomány részéről.

Megkezdődött az adatbázisokat használó távközlési, informatikai rendszerek kiépítése. Minden fogvatartott vonalkódos azonosító kártyát kapott, a telefonbeszélgetések előtt egy kártyaleolvasónál ezzel azonosította magát, és így a készülék lehetővé tette, hogy a fogvatartott felhívja a számára engedélyezett telefonszámokat. A későbbiekben ennek a módszernek a segítségével vásárolhattak is.

Korábban sokkal bonyolultabb volt ellenőrizni a telefonhívásokat, hiszen minden egyes elítélt mellé börtönört kellett állítani. Az új rendszer pozitív megítélést kapott, évek alatt minden intézetre kiterjesztették és használták.

A rendszer a törvényi változásokat nyomon követte működött, például a telefonálási lehetőségeket tárolta és figyelte. A rendszer újabb előrelépése volt a fogvatartottak arcképmásának tárolása és azok felhasználása az azonosításra. A telefonkészülékbe szerelt kamera automatikus ellenőrzést tudott végezni az informatikai rendszer segítségével, ekkor már 2006-ot írtunk. Az arcfelismerés abban az időben azonban még kezdetleges volt (Gárdonyi, 2021).

1 A fogvatartott a szabadságvesztése kezdetén, a bv. intézetbe történő bevonulása során egyedi azonosítót kap, a szervezet szerinti pontos megnevezése: nyilvántartási szám, mely végigkíséri a fogvatartottat a fogva tartása során.

Vonalkódalapú telefonálási rendszer

A telefonszolgáltató a fogvatartotti telefonálási rendszerét 2004 óta működtette az ország minden intézetében. A rendszer koncepciója az volt, hogy minden fogvatartotthoz tartozzon egy egyedi vonalkódos azonosító kártya – 1. számú kép szemlélteti –, melyet a fogvatartotti adatnyilvántartó rendszerben tartanak nyilván. Az adott kártya mellett még rendelkezni kellett a fogvatartott egy biometrikus azonosítójával is, mely ebben az esetben úgy valósult meg, hogy a fogvatartotti nyilvántartásban szerepelt a fogvatartott adatai között a fényképe is. Amikor az adott személy telefonálni szeretett volna, akkor az azonosító kártya érzékelése után a telefonkészülékbe épített kamera fotót készített róla, és ezt az adatbázisban szereplő fényképpel összehasonlította.

1. számú kép

Vonalkódos kártya

Forrás: A képet a szerző készítette.

A fogvatartotti telefonálást biztosító telefonrendszer alapvető célja volt lehetővé tenni a büntetés-végrehajtásban a fogvatartottak telefonhívásaiba – a személyi állomány által – történő behallgatást, ellenőrzést. További célja, hogy a beszélgetések teljes terjedelmükben ellenőrzöttek legyenek, minden lehetséges jellemzőikről feljegyzések készülhessenek, illetve a távbeszélő díjak rendezése, a letéti rendszer² adataira támaszkodva, automatikusan megtörténjen.

2 Fogvatartott pénzügyi nyilvántartó rendszere.

Fontos igény volt, hogy a fogvatartotti rendszer a hiteles azonosításhoz, eseményvezérelten tudjon adatokat szolgáltatni egymástól független szakrendszerek felé, mint például a telefonálási rendszer, illetve online módon tudjon kommunikálni a bolti pénztárgéppel is.

A vonalkódos kártyát tehát telefonálásra, illetve az intézeti boltban történő vásárlásra lehetett használni, ha a kártya rendelkezett pénzügyi fedezettel.

A rendszerben a beszélgetéshez kapcsolódó legelső és egyben a legfontosabb tevékenység a fogvatartott biztonságos és gyors azonosítása volt. A telefonálás megkezdésekor, amikor a fogvatartott felemelte a készüléket, a felvett készüléken keresztül szóbeli utasítást kapott arra vonatkozóan, hogy a kódolvasó felvillanó fényének mutassa fel a kártyáján lévő vonalkódot és nézzen szembe a kamerával. A kártya felmutatása után, amikor a fény kialudt, az azonosítás automatikusan megtörtént. A rendszer ezután a fogvatartotti adatbázis számára megadott metszetéből azonnal kikereste a kártya kódjához tartozó adatokat, és ezt a megfigyelő képernyőre kiírta. Ezeket az adatokat nevezzük a fogvatartotthoz tartozó szabályrendszernek. Ebben a szabályrendszerben a telefonálási rendszer egy modulja az intézeti fogvatartotti nyilvántartási adatokat tartalmazó rendszerből leképezte a fogvatartott engedélyezett kapcsolattartásából következően az általa hívható számok listáját.

A telefonálás során a fogvatartott azonosítása a megfigyelő számára a fogvatartotti adatbázisból kinyert és a képernyőn megjelenített fénykép, illetve a telefonkészülék mellett elhelyezett webkamera képének összehasonlításával valósult meg. A vizuális azonosítás pillanatában a képernyőre kirakott webkamerakép a beszélgetés egyéb paramétereivel együtt eltárolódott, s a későbbiekben visszakereshető volt. Ezzel a módszerrel a nem engedélyezett hívásokat is teljes biztonsággal megállapíthatták. (A 2. számú képen látható egy folyosóra helyezett fogvatartotti fali telefon).

2. számú kép

Fogvatartotti telefonkészülék, ahol a beépített kamera is látható

Forrás: A képet a szerző készítette.

Vonalkódalapú bolti vásárlás

- A fogvatartotti telefonálási és a bolti vásárlás pénzügyi rendszere azonos volt. Azaz a vásárlások, illetve a telefonálások költségei azonnal megjelennek a fogvatartott pénzügyi mozgásában.
- Természetesen a körletboltban is csak a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szabályait betartva valósult meg az árusítás. A bv. intézetek körletein készpénzforgalom nem történhet és korábban sem történhetett, a vásárlások során az áru ellenértékét a fogvatartott pénzügyi folyószámlájáról kellett levonni.
- A pénztárgépes fogvatartotti vásárlás rendszerének kidolgozásakor a következő volt a célkitűzés:
 - A Nemzeti- Adó és Vámhivatal által engedélyes pénztárgépen az eladó a pénztárgépeknél megszokott módon dolgozhasson.
 - A pénzmozgások online módon valósuljanak meg.
 - A fogvatartott igény szerint használhassa fel pénzét telefonálásra vagy vásárlásra.
 - Telefonáláskor és bolti vásárláskor ugyanazzal a vonalkódos kártyával azonosíthassa magát a fogvatartott. A rendszer mindkét esetben

a vonalkódos kártyához tartozó, úgynevezett virtuális folyószámláról vonja le a felhasznált összeget.

- A visszaélések elkerülése végett, a pénztárgép mellett üzemelő terminál,³ majd később számítógép, minden vásárláskor jelenítse meg a kártya tulajdonosának fényképét.

Rendszerszintű fejlesztés

A magyar büntetés-végrehajtásban a legnagyobb rendszerszintű átalakítás – európai uniós pályázati forrás felhasználásával – már 2010-ben megkezdődött, amely érintette a helyi hálózatok korszerűsítését és a végpontok számának növelését, a számítástechnikai eszközök (szerverek, munkaállomások) egészét, illetve az elavult szoftvertechnológiára épülő nyilvántartások cseréjét egyaránt. Az átalakítás célja egy homogén, szabványos, egyenszilárd, országos zárt célú informatikai rendszer kialakítása volt. A szervezet a homogén irodai környezet kialakításával minden telephelyén azonos infrastrukturális hátteret biztosított az újonnan kifejlesztett nyilvántartások működtetéséhez. Ezzel egyidejűleg az addigi informatikai rendszereket is újabbak váltották fel (Sebestyén, 2009; Kondás & Szűcs, 2017).

2013-ban a büntetés-végrehajtás működése új jogszabályi alapot kapott, megalkották az új büntetés-végrehajtási törvényt. A magyarországi bv. intézetek életében az informatikai rendszerszintű fejlesztés is erre az időszakra tehető. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) tartalmazza az elítélt személyazonosságának megállapítását. A büntetés-végrehajtási szervezet bv. intézete köteles a fogvatartott személyazonosságát ellenőrizni.

A jogszabályi változással a fogvatartottak lehetőséget kaptak arra, hogy a szervezet által biztosított mobiltelefon-készülékkel tartsák a kapcsolatot családtagjaikkal, mely egy korlátozott használatú, nyomógombos készülék volt, és személyazonosítást nem igényelt a használata. A mai napig is a szervezet által biztosított telefonkészüléket használják a fogvatartottak a kapcsolattartásra.

A fali telefonkészülékek ezzel háttérbe szorultak, és meg is szűnt a működtetésük.

A bolti vásárlásnál a tárgyi alapú azonosítás megmaradt, de egy modernebb informatikai rendszerrel kialakítva (Kondás, 2021a; 2021b).

3 Unix VT510-es karakteres terminálokkal rendelkezett a szervezet.

Rövid hatótávú kommunikáció a büntetés-végrehajtásban

A Szolgálati Alkalmazás a Fogvatartás Elősegítésére elnevezésű informatikai rendszer (a továbbiakban: SAFE) a fogvatartotti információk és adatok gyors, elektronikus lekérdezését teszi lehetővé, továbbá alkalmas alapvető intézkedések végrehajtásának rögzítésére. A SAFE egy adatnyilvántartó mobil rendszer. A rendszer lényege, hogy egy mobil eszköz segítségével bárhol, bármikor a fogva tartás biztonságát érintő aktuális és valós információval látja el annak használatját. A mobiltelefon nagyságú, chipalapú információs készülék tartalmazza a Fogvatartotti Alapnyilvántartásban szereplő adatokat. Célja a gyors, egyszerű adatlekérés és egyeztetés. A SAFE egy saját, a bv. szervezet egyedi igényeinek kiszolgálására fejlesztett alkalmazás, adatbázis-kezelő rendszer (Hinkel, 2020a).

Többek között az alábbi adatokkal rendelkezik a SAFE rendszer:

- természetes személyazonosító adatok,
- fénykép,
- bv. jogviszony adatai (fogvatartás jellege, jogcíme, tartama),
- kiemelt figyelmet megalapozó adatok (például magas biztonsági kockázat, szuicid veszélyeztetettség),
- fogvatartott birtokában engedéllyel tartható technikai eszközök,
- fogvatartott befogadott büntőhelyen, vagy az ország más bv. intézetében.

A részlegeken, zárkákban elhelyezett fogvatartottak azonosítására a részlegeken és a zárkaajtók környezetében elhelyezett rövid hatótávú kommunikációs (angolul: Near Field Communication,⁴ a továbbiakban: NFC) chippek SAFE eszközzel történő leolvasásával van lehetőség.

A fogvatartottak részére NFC chippel ellátott plastikkártyák kerültek rendszeresítésre, a személyi állomány az eszközzel történő leolvasása után tudja azonosítani a személyt (Hinkel, 2020b).

Az intézet minden zárkájához tartozik egy NFC⁵ címke, mely leolvasását követően a SAFE eszköz megjeleníti a zárkára vonatkozó jelentősebb információkat: ki van elhelyezve a zárkában, milyen fokozatúak a fogvatartottak,

4 Near Field Communication technológia, mely lehetővé teszi az eszközök közötti fájlcsere, adatátvitel vagy különféle információk leolvasását az NFC címkékről. Az NFC címke apró chip, mely leggyakrabban matrica formájában érhető el.

5 Az NFC technológia segítségével két helyi eszköz tud néhány bitnyi adatot megosztani egymással, tehát lehetővé teszi két eszköz számára, hogy amennyiben négy centiméterre vannak egymástól, akkor adatokat cseréljenek. Természetesen ehhez mindkettőben NFC lapkára van szükség. A gyakorlatban kétféle módon működik mindez. A kétirányú kommunikáció során mindkét készülék tud írni és olvasni a másikkra, illetve másikkól. A másik megközelítésben egy eszköz (ez lehet telefon vagy kártyaleolvasó is) ír és olvas az NFC-s chipről.

dohányzó-e a zárka stb. A fogvatartott is rendelkezik NFC-vel, amely szintén leolvasható a SAFE eszköz segítségével, ez a chip a fogvatartotttól tartalmaz információt (Kocsis, 2021).

Az NFC technológia 2019-ben került kialakításra az intézetekben, mely lehetővé teszi az eszközök közötti fájlcserét, adatátvitelt vagy különféle információk leolvasását az NFC címkékről. A technológia két fő előnye, hogy biztonságos, valamint az NFC címkékkel kombinálva számos felhasználási módja lehet. A technológia összeköti az eszközöket, viszont csak akkor, ha rövid hatótávon belül vannak egymástól, és csak akkor, mikor az okostelefon képernyője nincs lezárva. Ennek köszönhetően, használata közben, senki nem tud beleegyezés nélkül kapcsolatot létesíteni a készülékkel.

A szervezetnél 2019-ben – pilot projektben – bevezetésre került a fogvatartottak NFC karkötővel történő ellátása, az információk gyors áramlása, a személyi állomány napi munkájának könnyítése érdekében. A büntetés-végrehajtási intézetben, a karkötő használatából adódó problémák miatt, strapabíróbb megoldásra volt szükség az NFC technológia fenntartására.

Az intézetekben a karkötőbe egy adathordozó chipet rögzítettek, amelyet a fogvatartottak végtagjára helyeztek. A karkötő a tesztelése során azonban alkalmatlannak bizonyult a tartós használatra. A kiválasztott karkötőt egy méretben gyártották, a karkötő anyaga gyorsan elhasználódott, valamint a munkahelyeken nem tudták hordani a fogvatartottak, mivel balesetveszélyesnek bizonyult (Bogotyán, 2020).

Az NFC technológia azonban megfelelőnek bizonyult. A használata érdekében a NFC karkötő helyett az NFC fogvatartotti kártya került bevezetésre, szintén pilot projekt keretében. A kártya műanyag, strapabíróbb, már nem papíralapú. Az új azonosító kártya a tulajdonos képével ellátott borítással rendelkezik, rákerült a fogvatartott személyi azonosítását tartalmazó NFC címke, és a bolti vásárláshoz szükséges QR-kód is.

A biometrikus azonosítás bevezetése a büntetés-végrehajtásban

A biometrikus adat már évtizedek óta része az azonosítási rendszereknek, és kapcsolatot teremt az adott információ és az egyén között. Az egyik legrégebben használt azonosító módszer az egyes ember külső megjelenése alapján valószínűleg, ilyen az arc is, ez szinte teljes bizonyossággal megkülönböztet mindenkit másoktól. A fejezet célja a biometrikus adattal megvalósuló fogvatartotti személyazonosítás lehetőségének vizsgálata a magyar büntetés-végrehajtásban.

A 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról a „különleges adat” fogalma a 3. § 3. pont szerint: *„a személyes adatok különleges kategóriába tartozó minden adat, azaz a faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok, valamint a genetikai adatok, a természetes személyek egyedi azonosítását célzó biometrikus adatok, az egészségügyi adatok és a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok.”*

A Bv. tv. tartalmazza az elítélt személyazonosságának megállapítását. A bv. szervezet bv. intézete köteles az elítélt személyazonosságát ellenőrizni, melynek során a befogadás alapjául szolgáló iratokban szereplő adatok szerint átveszi az elítélt büntügyi nyilvántartási rendszer személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartásában kezelt adatait, és ellenőrzi az iratokban szereplő adatokat. A bv. intézet az elítélt azonosítása érdekében rögzíti az elítélt ujjnyomatát, és kezdeményezi a szakértői nyilvántartó szervnél a büntügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a büntügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény 82. § (5) bekezdés b) pontja szerinti összehasonlítást. Az összehasonlítást elektronikus úton, az erre a célra szolgáló elektronikus eszközzel végzik el. A jogszabályban foglaltak szerint a büntügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartása daktiloszkópiai nyilvántartásból és DNS-profil nyilvántartásból áll. A daktiloszkópiai nyilvántartás tartalmazza az ujj- és tenyérynymotöredéket, valamint az ujj- és tenyérynymatot. A DNS-profil nyilvántartása a dezoxiribonukleinsav-molekula meghatározott szakaszainak vizsgálata alapján képzett alfanumerikus adatsort rögzíti. A szájnyálkahártyatörlet – a szájüreg belső felületéről, annak sérelme nélkül, steril gézzel vagy más, az egészségügyben használatos hordozóval letörölt anyag – segítségével is azonosítani lehet egy-egy személyt. A 20/2009. (VI. 19.) IRM rendelet a büntügyi nyilvántartási rendszer egyes nyilvántartásai részére történő adatközlés szabályairól meghatározza, hogy milyen formanyomtatványok kitöltésével és a büntügyi nyilvántartó szerv részére történő megküldésével kell teljesíteni az előírt adatközlést.

A bv. intézet az elítéltről képfelvételt készíthet, amelyet jogosult az arcképelemző tevékenység igénybevétele céljából az arcképprofil nyilvántartás részére megküldeni, ezzel is megállapítva a személy azonosságát. Ezt az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény, illetve az arcképelemző rendszer működtetésének részletes szabályairól szóló 78/2015. (XII. 23.) BM rendelet szabályozza. További lehetőség van

az elítélt azonosítására, mely szerint a bv. intézet az elítélt személyazonosság igazolására alkalmas hatósági igazolványában, vagy tartózkodásra jogosító okmányában, vagy a befogadás alapjául szolgáló iratokban szereplő adatok alapján elektronikus úton adatot igényel a személyi adat- és lakcímnnyilvántartásból, a közúti közlekedési nyilvántartás engedély-nyilvántartásából, az útiokmány-nyilvántartásból vagy az idegenrendészeti nyilvántartásokból.

A befogadás során tehát a bv. intézet köteles ellenőrizni, hogy a végrehajtásra elővezetett, illetve előállított személy azonos-e az elítélttel. Az elítélt személyazonosságának megállapítása elsősorban a fogvatartás alapjául szolgáló iratok adatainak és az elítélt személyazonosságát igazoló hatósági igazolványban foglalt adatoknak az egybevetését, valamint az elítélt képmásának az összehasonlítását jelenti.

A bv. intézet az elítéltről és az egyéb jogcímen fogvatartotttól a befogadást követően fényképet készít. Az arcképmás rögzítését az arcképmás, az ujj- és tenyérynymat, valamint a DNS-profil meghatározásra alkalmas anyagmaradvány rögzítésének, illetve az ujj- és tenyérynymat és a szájnyálkahártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól; a DNS-profil meghatározásának szakmai-módszertani követelményeiről; továbbá a nyilvántartás technikai vezetésének részletes szabályairól szóló 12/2016. (V. 4.) BM rendelet 2. §-ban foglaltak figyelembevételével kell végrehajtani.

A fogvatartottak fényképes nyilvántartását szükség szerint, de legalább hat-havonta felül kell vizsgálni a teljes fogvatartotti állomány tekintetében. A felülvizsgálat célja annak megállapítása, hogy a nyilvántartásban szereplő fénykép rendelkezésre áll, és személyazonossításra alkalmas. A felülvizsgálat során a fényképet össze kell vetni a fogvatartott aktuális külső megjelenésével (Kondás & Szűcs, 2020).

A jogszabályi háttér szerint a biometrikus azonosítást a bv.-ben jelenleg a befogadás során alkalmazzák. Magyarországon a biometria területén folyamatos a jogszabályi keretrendszer módosítása. A szakterület innovatív, támogatott technikai megvalósításokat hordoz magában, de mindezek mellett számos emberi jogi, rendészeti, információbiztonsági, jogpolitikai, adatvédelmi kérdéssel is szükséges szembenézni, amikor alkalmazásában gondolkodunk.

Fontosnak tartom módosítani a jogszabályi hátteret annak érdekében, hogy egy központi adatbázist lehessen létrehozni, mely a fogvatartottak biometrikus adatait is tartalmazza, és amely szigorúan csak a bv. szervezeten belüli célokra alkalmazható. Szabályozni szükséges, hogy mely feladatoknál kell alkalmazni az újonnan létrehozott adatbázis adatait.

Az előre meghatározott területeknek rendelkeznie kell elektronikus biometrikus adatolvasó eszközzel, amelynek alkalmazása külön szervezést igényel.

Fontos figyelembe venni és kialakítani:

- a speciális eszköztámogatottsággal történő biometrikus személyazonosítás, biometrikus adatrögzítés módszerét;
- a rögzített biometrikus adatok kezelését;
- Nemzeti Szakértői és Kutató Központtal kapcsolatos szakértői tevékenység folytatására, kérésére, szakértő kirendelésére és a szakértői vélemény elkészítésére vonatkozó szabályozást;
- a már rögzítésre került biometrikus adatok digitalizálásának menetét és szabályait.

A bv.-ben a kiválasztott azonosítási módszernek az alábbi alapvető igényeknek szükséges megfelelnie: legyen egyszerű, gyors, megbízható, biztonságos, szükséges figyelembe venni a higiéniai szempontokat, illetve az azonosított személyek összetettségét.

Korábbi vizsgálatom során az írisz-, az ujjnyomat-, a tenyérvéna- és az arc-alapú azonosítási technikákat helyeztem középpontba, részletesebben foglalkoztam ezen technikák működésével. Ennek oka, hogy kutatásaim alapján ezen módszerek bevezetését tartom lehetségesnek a bv. intézetekben.

Az általam vizsgált négy azonosítási technika közül a tenyérvéna- és az ujjnyomatalapú azonosítási módszereknél az azonosítandó személy kezére van szükség. Az azonosításhoz a kéz tisztántartására kell ügyelni, mely egy bv. intézetben kiemelten fontos lehet. A tenyérvéna-alapú azonosító rendszerek kezdenek elterjedni és a visszajelzések alapján megfelelően működnek, alkalmazása jelenleg mégsem megszokott (Prisznyák, 2014; [URL1](#)).

Az íriszalapú azonosításnál ennek a tényezőnek nincs szerepe, így az előnyösebb megoldásnak tűnik, azonban az azonosítás kényelmetlensége – véleményem szerint különösen a fogvatartottak körében – hátrányaként nevezhető. A rendszerekkel teljesen más azoknak a felhasználóknak az együttműködése, akik saját akaratukból vagy kényelmi szempontok miatt használják a biometrikus azonosítást, azokkal szemben, akikre rákényszerítenék az alkalmazását. A fogvatartottak esetében az utóbbi érvényesül (Suplicz, Fúzi & Horváth, 2006).

A bv. intézetekre jellemző, hogy egyszerre több, munkába vonulás során akár 200 fő is együtt mozoghat. Az azonosításnak – fentiek értelmében – rövid idő alatt kell megvalósulnia. Ismert, hogy az eszközök fejlődésével az azonosítás sebessége egyre rövidül. Azonban a technikai rendszer használatának egyszerűsége is előnyként nevezhető ebben a közegben.

A módszer kiválasztása során fontos figyelembe venni a környezetet: sok különböző ember tartózkodik egy térben, a higiénikus körülmények nem mindig megfelelőek. A fogvatartottak körében könnyen előfordul, hogy a munkájuk

során sérüléseket szenvednek, hiszen fizikai munkát végeznek: takarítanak, főznek, mezőgazdaságban tevékenykednek, építőipari munkákat végeznek, sok esetben különböző szerszámokat használnak. Figyelembe véve az esetleges sérüléseket, az ujjnyomatomatolvasó használatánál lehetőség van arra, hogy egy fogvatartott több különböző ujjának ujjnyomatát is tároljuk azonosítás céljából, így növelhetjük a biztos azonosítás lehetőségét. Fontos, hogy a fogvatartottaknak ne legyen kellemetlen az azonosítás. Az azonosításra várók sok esetben türelmetlenek, nem megfelelően hajtják végre a kapott utasításokat, melynek következtében a használatból eredő azonosítási hibák száma is növekedhet. Jelentős kitétel az új rendszer kiválasztásánál, hogy a rendszer használata az azonosítottak részére könnyen elsajátítható legyen, az azonosítás gyorsan megvalósuljon.

A biometrikus azonosítás sajátossága, hogy megfelelő mértékű hasonlóságot keres két minta között, így a gyakorlatban nem lehetséges a 100%-os hatékonyság elérése. Emiatt, természetesen mindig lehetséges téves elutasítás, vagy a kisebb valószínűséggel előforduló téves elfogadás. Az arcfelismerés hátránya, hogy az arc az egyik legdinamikusabban változó biometrikus minta, azonban a fogvatartottak körében rendszeres a fényképek aktualizálása, ezáltal a változások is nyomon követhetők, a nyilvántartás aktualizálása folyamatos. A bv. fogvatartotti adatbázisban jelenleg a fogvatartott arcképe kerül rögzítésre (URL2).

Az arcalapú azonosítás higiéniai szempontból megfelelő, érintkezésmentes, és a kényelmesebb technikák közé sorolom. Véleményem szerint az arcalapú azonosítás lehet a legmegfelelőbb biometrikus személyazonosítási módszer a bv. intézetekben a fogvatartottak azonosítására. Célszerű megvizsgálni, hogy Magyarországon ma hol, milyen jelentőséggel bír az arc mint biometrikus azonosító adat.

Javaslat

Jelenleg a fogvatartottak azonosítása tárgyi alapú, a részükre elkészített kártyával valósul meg. Használatának hátránya, hogy a kártyát elvesztheti a fogvatartott, vagy eltulajdoníthatják tőle társai. A kártya megtalálása érdekében nyomozást szükséges indítani, amely sok idővesztéssel és munkaerő lefoglalással jár.

Véleményem szerint fontos a biometrikus jellemzőt alkalmazó fogvatartotti azonosító rendszer kiépítése a magyar büntetés-végrehajtásban. Javaslatom, hogy a tárgyi alapú azonosítás kiváltása arcalapú azonosítással valósuljon meg. Előnyei, amelyek miatt a legjobb megoldásnak tekintem:

- használata nem kényelmetlen,
- érintkezésmentes megoldás,

- használata már több területen bevált,
- a jogszabályi háttér részben rendelkezésre áll.

Az új azonosítási rendszer kialakítása során azonban fontos kiemelni, hogy a szervezet jogszabályi háttérét módosítani szükséges a biometrikus azonosítás bevezetése előtt.

Véleményem szerint az alap háttér-informatikai rendszer már rendelkezésre áll a biometrikus személyazonosítási rendszer bevezetéséhez. A biometrikus azonosításnak az egyik legfontosabb előnye a bv. intézetekben, hogy a fogvatartottnak semmilyen azonosításra alkalmas tárgyát nem kell magánál tartania. A kijelölt eszköznek stabil működésűnek, karc- és ütésállóknak kell lenni. Célszerű egy olyan eszközt kiválasztani, amely kevésbé koszolódik, továbbá szükséges figyelembe venni, hogy a napi feladatok során sokszor kell azonosítani a fogvatartottakat.

A fogvatartottak befogadása során az arcképprofil nyilvántartást szükséges használni, mely célja a bv. intézetbe történő befogadás során az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott személyek azonosítása. Az azonosítás az 1:N-hez üzemmódban működik, vagyis a központi adatbázisban szereplő képekkel hasonlítják össze a befogadott személy arcát. Az 1 az N-hez viszonyított keresés tehát olyan eljárás, amikor adott egy személyről a biometrikus adat, és azt keresi, hogy egy adatbázisban tárolt biometrikus adatok közül van-e egyezés, azonosság.

Fontosnak tartom módosítani a jogszabályi háttérét annak érdekében, hogy egy – a büntetés-végrehajtás fogvatartotti állományának biometrikus adatait is tartalmazó – központi adatbázist lehessen létrehozni, mely szigorúan a bv. szervezetén belül használható.

Első célként határozom meg, hogy az újonnan bevezetett biometrikus azonosítás segítségével tudjanak vásárolni a fogvatartottak. A fogvatartottak arcképének rendelkezésére állásával már egyéb használatra is ki lehet terjeszteni, melyek a napi feladatokat meggyorsítanak és megkönnyítének. Ennek segítségével például megoldható lenne a fogházas körleten a mozgások szabályozása is.

Véleményem szerint a biometrikus azonosító technológia kiépítését a büntetés-végrehajtás szervezetén belül pilot rendszerben célszerű megvalósítani. A szervezetnek a pilot rendszerben már jelentős tapasztalata van, és jól működik. Ha az igényekhez mértén sikerül beágyazni a tesztintézetnél a jelenlegi rendszerbe a biometrikus azonosítást, akkor megvalósítható az országos szintű kiterjesztése. Ehhez azonban szükséges részletesebben megvizsgálni a biometrikus azonosítás bevezetésének megvalósítása érdekében az informatikai rendszert.

Egyelőre a biometrikus azonosítás bevezetése kizárólag szigorúan csak önkéntes alapon, az eddigi kártyás azonosítással párhuzamosan történne. Ennek

bevezetésénél a fogvatartott egy nyilatkozat aláírásával igazolná beleegyezését, az új rendszer tesztelésében való részvételét. Aki ezt nem teszi meg, annak nem származna semmilyen hátránya, ugyanúgy használná a rendszert, mint eddig. Ha a biometrikus olvasó használata eléri a biztonságos működést a tesztintézetnél, akkor az elkövetkezendő időszakban az ország összes bv. intézetére ki lehet terjeszteni annak bevezetését. Azonban kötelező használatához jogszabályi változásokra van szükség. Az azonosító rendszer bevezetése meghatározott ütemezés szerint kell történjen. Jelentős feladat lenne, hogy a bv. számára a leghatékonyabb lehetőséget feltárjam, és elemzések eredményeként egy konkrét terv álljon össze.

Összegzés

Kutatásom során a büntetés-végrehajtás fogvatartotti állomány személyazonosításának megújítási lehetőségeit kerestem. Kiválasztottam azt az azonosítási technikát, amely – a megvalósíthatóságát illetően – jelenleg a legközelebb áll a büntetés-végrehajtási szervezethez. Kitértem az azonosítások alkalmazásának fontosságára a bv. intézeteken belül. Javaslatot tettem a kiválasztott biometrikus azonosító rendszer bevezetésének háttérére és koncepciójára. Kutatásom jól hasznosítható támpontként a biometrikus személyazonosító rendszer büntetés-végrehajtási szervezetenél szükséges bevezetése során (Kondás, 2021c).

Felhasznált irodalom

- Bogotyán R. (2020). Biztonságos fogvatartás – A büntetés-végrehajtási szervek biztonsági elemeinek fejlesztése. *Börtönügyi Szemle*, 39(1), 25–41.
- Gárdonyi G. (2021). Az állóképes arcképezés Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 69(7), 1133–1148. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.7.3>
- Hinkel T. (2020a). A mesterséges intelligencia térhódítása a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, 39(4), 13–27.
- Hinkel T. (2020b). Az innovatív technikai megoldások hatása a fogvatartás biztonságára. *Börtönügyi Szemle*, 39(2), 64–91.
- Kocsis Zs. (2021). Büntetés-végrehajtási biztonsági ismeretek. *Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja*.
- Kondás K. & Szűcs E. (2017). Informatikai korszakváltás egy büntetés-végrehajtási intézetben. *Hadmérnök*, 12(2), 272–279.
- Kondás K. & Szűcs E. (2020). A személyazonosításra vonatkozó speciális szabályok a büntetés-végrehajtásban. *Biztonságtudományi Szemle*, 2(2), 15–21.

- Kondás, K. (2021a). Identification of Convicts in Hungarian Prisons. *Revista Academiei For-telor Terestre*, 2(102), 118–124. <https://doi.org/10.2478/raft-2021-0017>
- Kondás, K. (2021b). The Development of Personal Identification in Prisons. *Hadmérnök*, 16(4), 5–12. <https://doi.org/10.32567/hm.2021.4.1>
- Kondás K. (2021c). Biometria a börtönben. *Biztonságtudományi Szemle* 3(4), 1–10.
- Prisznyák Sz. (2014). A tenyérvéna alapú azonosítás egyes alkalmazási lehetőségei. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV. Modernkori veszé-lyek rendészeti aspektusai* (pp. 225–234). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosz-tály Pécsi Szakcsoportja.
- Sebestyén A. (2009). Büntetés-végrehajtás informatikai fejlesztési projekt. In Fekete K. (Szerk.), *Kommunikáció X.* (pp. 241–260). Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- Suplicz S., Fűzi B. & Horváth S. (2006). *Írisz felismerésen alapuló beléptető rendszer által kel-tett attitűdök és averzív reakciók vizsgálata*. Budapesti Műszaki Főiskola.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *BioSec Group Kft. – Technológia*. <http://www.biosecgroup.com/hu/technologia>

URL2: *Reptéri „arcfelismerő” megoldások – szakértői vélemény*. <https://www.securinfo.hu/ter-mekek/biometria/5774-repteri-arcfelismero-megoldasok-szakertoi-velemenye.html>

Alkalmazott jogszabályok

- 12/2016. (V. 4.) BM rendelet az arcképmás, az ujj- és tenyérnyomat, valamint a DNS-profil meghatározásra alkalmas anyagmaradvány rögzítésének, illetve az ujj- és tenyérnyomat és a szájnyalvákhártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól; a DNS-profil meghatározásának szakmai-módszertani követelményeiről; továbbá a nyilvántartás technikai vezetéseinek részletes szabályairól
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- 20/2009. (VI. 19.) IRM rendelet a bünyügyi nyilvántartási rendszer egyes nyilvántartásai részére történő adatközlés szabályairól 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
- 78/2015. (XII. 23.) BM rendelet az arcképelemző rendszer működtetésének részletes szabályairól 2009. évi XLVII. törvény a bünyügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bünyügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kondás K. (2023). A fogvatartottak azonosítása a büntetés-végrehajtásban. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2127–2143. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.1>

A futball és a mérkőzésbiztosítás fejlődésének összefüggései a kezdetektől az 1980-as évek végéig

The relationship between the development of football and match security technologies from the beginning to the end of the 1980's

Turós Tímea

doktorandusz
Óbudai Egyetem,
Biztonságtudományi Doktori Iskola
turos.timea@bgk.uni-obuda.hu

Szűcs Endre

Dr. PhD, adjunktus
Óbudai Egyetem,
Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar,
Biztonságtudományi és Kibervédelmi Intézet
szendref63@gmail.com

Absztrakt

Cél: A futball a legnépszerűbb látványsportok „királya”. Népszerűsége a sportág kialakulása óta töretlen. Fejlődését a kezdetektől napjainkig végigkíséri a biztonságra való törekvés. A szerzők biztonságtechnikai szempontú fejlődésvizsgálata arra irányul, hogy átfogó képet mutassanak az évszázadokon át tartó folyamat során foganatosított intézkedésekről és beavatkozásokról.

Módszertan: A kutatásban empirikus és logikai módszereket is alkalmaztak. Kvalitatív módon tekintik át a futballmérkőzések biztosításának történeti fejlődését, tanulmányozással és a tartalom elemzésével összefüggéseket keresve a végrehajtás módja, valamint a rendelkezésre álló eszközök között, különös tekintettel a korabeli Anglia futballjára.

Megállapítások: Az ókori ember sportjának biztonsága alapjaiban eltér a 19. és 20. század sportjának biztonságától mind az intézkedések, mind pedig az alkalmazott eszközök tekintetében. A futball mai formában történő kialakulását követően, az 1930–1950-es évek átmeneti időszaka után, az 1960-as évek végétől az angol futballélet körülményei világszerte meghatározóak lettek. A világháborúkat követően a futballt döntően a politikai, gazdasági elvek alapján irányították. A társadalom különböző rétegeiből nagy tömegeket vonzó futballmérkőzések az azonos érdekű, egy klubért szurkoló nézők szenvedélyének alanyai váltak, melynek következtében kialakult és az 1980-as években csúcsát is elérte a futballhuliganizmus.

Érték: Ez az új szurkolói jelenség a társadalom több szereplőjének is óriási, megoldatlan problémát okozott, és szükségessé tette a futballmérkőzések biztosításában az eszközök és intézkedések összehangolását.

Kulcsszavak: futball, biztonság, fejlődéstörténet, futballhuliganizmus

Abstract

Aim: Football is the ‘king’ of the most popular spectator sports. Its popularity has been unbroken since the inception of the sport. Its development has been accompanied by the aspiration of safety. The aims of the examination of the development from a safety technical point of view to show a comprehensive result of the measures and interventions implemented during the process spanning centuries.

Methodology: The Authors used both empirical and logical methods in the present research. They take a qualitative approach to the historical development of the safety and security of football matches, looking for correlations between the way in which they are implemented and the means available, through study and content analysis, with a particular focus on contemporary English football.

Findings: The safety of the ancient human’s sport is fundamentally different from the sport of XIX and XX centuries, both in terms of the measures and the tools used too. Following the development of football in its current form, after the temporary period of the 1930’s–1950’s, from the end of the 1960’s, the circumstances of English football life became dominant all over the world. After the world wars football was mainly managed on the basis of political and economic principles. Soccer matches, which attract large crowds from different layer of society, became the subject of the passion of spectators with the same interests, supporting a same club, it was the foundation of football hooliganism was formed and reached its summit in the 1980’s.

Value: This symptom of fanatics has caused a huge unsolved problem for several participant of society and made it necessary to coordinate the means and measures of securing football matches.

Keywords: football, security, history of development, football hooliganism

Bevezetés

A társadalmak fejlődése során kialakult sportágak legalapvetőbb és a társadalmi rétegek által legkedveltebb, legtöbbször által játszott, máig folyamatosan innovatív sportja a labdarúgás. Kevés olyan sportág van, amelyhez a társadalom

nagy része ért, vagy érteni vél. Tanulmányunk alanyául annak okán választottuk a futballmérkőzések biztosítását és a sportág összefüggéseit, hogy a biztonságtechnikai mérnök szakmát ötvözve a tízmillió magyar „hobbijával” átfogóbb képet kapjunk a múlt technológiájának ismeretein át a 20. század futballjának biztonsági kihívásairól, az alkalmazott eszközök alkalmazásáról, a bevezetett intézkedések hatékonyságáról, és a sportrendészet mint sportigazgatási „eszköz” megismeréséről.

Tézis

Kutatásunk célja a futballmérkőzések biztonságtechnikájának fejlődéstörténeti vizsgálatán keresztül bemutatni a mérkőzések biztosításának módjait a kezdetektől, analizálva az 1930–1950-es évek futballjának biztonsági hátterét, majd különös figyelmet fordítva, nagyobb teret adva a futballhuliganizmussal átszótt hetvenes-nyolcvanas évek történéseinek. A biztonságtechnikai szempontból végbemenő folyamatot jobban megvizsgálva, a nemzetközi példákon túl, brit példákon keresztül szemléltetjük az eseményeket, főként arra fektetve nagy hangsúlyt, hogy a 20. század második felétől a futball őshazájában milyen jelentőséggel bírt a Taylor-jelentés, hogyan vetettek gátat a futballpályákra nem illő, gyakran jogsértő magatartásból fakadó eseményeknek. Írásunkból kiderül, hogy az események milyen jellegű következtetések levonására készítették a rendezőket-szervezőket, továbbá megvizsgáltuk, hogy az események tükrében hozott intézkedésekkel hogyan és milyen módon avatkoztak be a futballmérkőzések lüktető pillanataiba.

A sport és a futball fejlődéstörténete

Akárcsak a mai kor embereinek, az ókori emberek életének is része volt a sport. Kezdetben ugyan nem volt teljesen vagy egyáltalán megkülönböztetve a munkavégzéstől, ezért következetesen nem is nevezték a tevékenységet sportnak. A jelenleg fellelhető kutatások azonban mindenképpen abba az irányba mutatnak, illetve eredményeik arról számolnak be, hogy egyértelműen kijelenthető, már az ókori emberek is a saját szórakoztatásukra sporttevékenységet végeztek. Annak ellenére, hogy erejüket összemérve versenyeztek egymással, a megnevezésben akkor még egyáltalán nem utaltak a sportra. Tették mindezt úgy, hogy a mai sportágak erőnléti számaihoz nagyon hasonló számokban versenyeztek, sőt a mai kézilabda vagy futball korhű elődeit is üzték. A biztonságra az emberi

tulajdonságokból adódóan, elementáris szinten odafigyeltek, de szabályzatokba és jogszabályi keretbe nem foglalták azokat.

A középkor embereinek sporteseményeit gyakran és a társadalmi rétegeknek megfelelően rendezték, és ettől nem is szakadtak el egészen a 16. század végéig. Tekintettel arra, hogy az ilyen nagyságú rendezvények jó alkalmat teremtettek a személyes találkozókra, szívesen szánták rá magukat a rendezésre. A kor népszerű versenyei nagy tömegeket vonzottak, ennek következményeként gyorsan kialakulhattak konfliktusok, amelyek gyakran a tettegességig fajultak. Az uralkodói rétegek azonban a konfliktusok kialakulását nem nézték jó szemmel.

Mind a magán, mind pedig a közbiztonság megőrzése céljából szükségesnek tartották szabályok bevezetését. A középkor végéhez közeledve az egyéb tevékenység és a mai kornak megfelelő sporttevékenység közötti határvonal egyre jobban kirajzolódott, ami tökéletes alapot adott arra, hogy egyre szigorúbb szabályokat vezessenek be.

A sporttevékenység munkától és egyéb tevékenységektől való teljes szétválása a 18. századra tehető. A tevékenység ekkor már egyértelműen a mai kor sportjának megfelelő volt. A tevékenységgel együtt kialakult az az igény is, amely a biztonsággal szorosan összefüggött, vagyis hogy a tevékenység helyszíne ne lehessen akárhol. Az urbanizálódott települések hangsúlyos szerepet kaptak a rendezésben, a sporthoz kapcsolódó, a kornak megfelelő infrastruktúrákat, küzdőtereket hoztak létre. A többségében városi környezetben rendezett sporteseményeknek köszönhetően a sport ebben az érában fonódott össze a kereskedelmi tevékenységgel. A labdarúgást illetően, az ebből a korból származó feljegyzések szerint, mindenképpen vízváltó intézkedéseket vezettek be. Tekintettel arra, hogy a futballmérkőzések nagy tömegeket vonzottak és felfokozott izgalmakkal jártak, a béke megőrzésének garantálására, valamint a labda süvítő hangjának zavaró hatása miatt tilalmakat vezettek be. Sportágtól függetlenül, általánosságban is elmondható azonban, hogy a küzdőtereken bevezetett tilalmak kevésbé bizonyultak eredményesnek. A szigorúbb szabályok bevezetésével így inkább a sport valódi sporttá való kialakulását célozták meg.

Az újkor sportja – a társadalmi hanyatlás ellenére – véglegesen kialakulni látszott. Soha nem látott támogatás övezte az infrastrukturális háttér kiépítését. A feljegyzések szerint az újkorban jelentek meg először azon támogatói elemek, személyek, akik a sportot ekkor már tényleges haszonszerzés céljából támogatták, sőt a sportfogadás alapjai is erre a korra tehetők. A kidolgozott, konkrétabb szabályrendszerek írásos formába öntésének a könyvnyomtatás elterjedése kifejezetten kedvezett. A szabálykönyvek megjelenése innentől kezdve már kézzel fogható lett (Szabó, 2015).

A labdarúgás mai formájának kialakulása egy évszázadokon át tartó folyamat letisztult eredménye. A kutatások a játék eredetét tekintve több elképzelést is fel tudnak mutatni. Egyfajta elképzelés szerint először az azték birodalomban játszották, kősziklából készített labdával. Más kutatás azt a feltételezést támogatja, hogy Kína a játék őshazája, ahol kerek labdával ugyan, azonban utcai változatban játszották. Később a kínai forma finomított változata vált elterjedté Japánban. Ismert olyan korábbi változat is, amely szerint az ausztrál őslakosok úgy játszották, hogy a labda minél hosszabb ideig levegőben tartása volt a cél. Az ókori görögök változatát bőrfoszlányokból készített, hajjal kitömött labdával játszották. Az első, levegővel felfújt labda megjelenését a 7. században dokumentálták először. Az ókori Rómában katonai gyakorlatok részei voltak a labdás játékok. A mai napig talán a legjobban elfogadott változat szerint a 12. századi Anglia területén fejlesztették ki a futballt. Az angol változatot a kínai változathoz hasonlóan, utcákon, sőt réteken, tereken játszották (Péter, 2016).

Ezen korai változat azonban csak részleteiben hasonlított a mai futballra és annál sokkal durvább és erőszakosabb volt. Gyakoriak voltak a sérülések, amelyek abból is adódhattak, hogy ekkor a labdát még ököllel ütötték. Az angol változat nagy tömegben mozgatta meg az embereket, akik a városokban fellelhető nagy területeket választották a játék helyszínéül. Ezeken a helyszíneken frenetikus hangulatban, mint egy dühöngőben folyt a játék, amely komoly sérüléseket, ritkán akár halált is okozott. A következményként bevezetett intézkedések azt hozták magukkal, hogy a futball tiltott játék lett, és a betiltás több évszázadon át tartott. A mai kor futballjával hajszára egyező verzió egyébként a 16. századi Olaszországban, Firenzében bukkan fel. Angliában a feljegyzések szerint csak a 17. században tért vissza a játék, a tiltás elleni töretlen népszerűségének köszönhetően. Az utcai változat durvaságai miatt azonban újfent tiltásra került 1835-ben. Az 1800-as évek elején ugyan szerveztek mérkőzéseket az iskolákban, azonban akkor még nem volt egyértelmű különbség a futball és a rögbi között. 1863-ban mérőföldkőhöz érkezett a futball, és Londonban létrehozták a Futball Szövetséget (Football Association, a továbbiakban: FA), amely célul tűzte ki, hogy a különböző iskolák megközelítőleg azonos szabályok mentén játszanak. A szabályrendszer tekintetében is reformok következtek és az 1848-as cambridge-i gyűlésen megfogalmazott szabályokat felülírva vezették be a futball szempontjából mondhatni legfontosabb szabályt, miszerint a labdához kézzel érni innentől kezdve tilos volt. Ugyanekkor fogalmazódtak meg a játékszer paramétereivel, súlyával és méretével kapcsolatos előírások is. A szabályok folyamatos változásainak ellenére a sportág megállíthatatlan fejlődésnek indult, amelynek következményeként 1888-ban megalakult az első olyan labdarúgó-bajnokság, amely már nem az amatőr sportot, sokkal inkább a profi szemléletet képviselte ([URL1](#)).

A futballmérkőzések biztonsága 1930–1950

A futball fejlődése, kialakulása és igazi sportággá válásának vizsgálata során egyértelműen kiderül, hogy a játék feltételeinek megteremtésekor a biztonságra való törekvés nem utolsó szempont volt. Sőt az ókortól kezdődően kifejezetten elutasították az agresszív, erőszakos cselekményeket. A kezdetek kezdetén, amikor a szabályok még nem jelentek meg írásos formában, illetve egyáltalán nem álltak rendelkezésre, akkor a szervezési módszerekkel igyekeztek a résztvevőket és az események látogatóit védeni. Az egyetlen hatékony megoldásként a tiltást ismerték és alkalmazták.

A sportág azonban egyre jobban teret hódított, a fejlődésével egyidejűleg szükség volt a helyszínen jelenlévők biztonságának fontossága miatt olyan rendezési és szervezési intézkedések meghozatalára, amelyek a személyi biztonságot helyezték előtérbe. A futball kialakulásának ezen időszakában az emberek szórakoztatására a mai koréhoz hasonló, széles körű szórakozási mód nem állt rendelkezésre. A társadalmak rétegeit meghódító futball népszerűsége abban is rejlett, hogy a nagy számú közönséget vonzó mérkőzéseket elsősorban az örömszerzés, a kiszámíthatatlan végeredmény és a korlátlan izgalom miatt látogatták emberek tízezrei, annak ellenére, hogy a mai néven stadionnak nevezett létesítmények felszereltsége, kiszolgáló egységei egyáltalán nem, vagy csak nagyon kezdetleges formában álltak rendelkezésre. Akkoriban büfék, ajándékboltok, de a legtöbb helyen még mellékhelyiségek sem voltak a létesítményekben (Juhász, 2008).

Az 1930-as évektől kezdődően a labdarúgás nemzetközi játékká nőtte ki magát. Az időszak, amely a két világháború közötti nemzetközi nyugalanság időszakának is nyugodtan nevezhető, a futballra is rányomta bélyegét.

Az 1950-es évekig terjedő éra futballesemények sorait hozta el, az 1930-as világbajnokságtól kezdve az 1954-es világbajnokságig. Ezen időszakban azonban kitörölhetetlen és félreérthetetlen módon fonódott össze a futball és a politika. Az I. világháború lezárása utáni időszakot nagyfokú nyugalanság szőtte át, a nagy nemzetállamok hatalma és egysége megbomlott, és annak ellenére, hogy súlyos gazdasági problémák nehezítették, a nemzetek megindultak a modernebb államok megalakulása és a demokrácia kialakulása felé. A gazdasági és politikai stabilitást keresve az államok közül több országban is egyszemélyű vezetés, diktatori hatalom alakult ki. Ezekben az államokban a vezető az élet minden területébe beavatkozott, és ez alól a futball sem volt kivétel. Az államok vezetői szempontjából a futball fontos közvetítői szerepet töltött be, hiszen a nemzetközi mérkőzések alkalmával, gyakorlatilag a futballon keresztül akarták és tudták demonstrálni a saját politikai vezetésük előnyeit és sikereiket.

1. számú ábra

A német válogatott jól ismert, kifejező köszönése

Forrás: URL6.

Az 1930-as évektől kezdődően tehát a futball mint nemzetközi sportág formálódásának időszaka vette kezdetét. 1930-ban megrendezésre került az első világbajnokság, amelynek a dél-amerikai földrész adott otthont. Biztonsági szempontból a dél-amerikai és az európai szurkolók nagy összecsapásaival nem kellett számolnia a rendezőknek, hiszen az utazás költségei a részt vevő csapatok „pénztárcáját” is nagyon megterhelték, így csak nagyon kevesen utaztak el oda. Az ebben az időszakban megrendezett világbajnokságok és olimpiák során nagyobb volumenű tragédiákat egyébként nem jegyeztek fel, annak ellenére sem, hogy sok esetben 80 000 vagy ennél is több néző volt jelen egy időben egy-egy mérkőzésen. A létesítmények kialakítása a mai modern stadionokéhoz kevésbé volt hasonlítható. Építészeti szempontból is erősen megkérdőjelezhető volt abban a tekintetben, hogy a nézőszám túllépése, ami ebben az időszakban nem volt ritka, milyen hatással bírt a tömeggel. Az angliai Bolton városában adódott ebből komolyabb tragédia, amely egy több évtizeden át tartó időszak legnagyobb tragédiája volt. A mérkőzés nézőszáma a megengedett 65 000-rel szemben több mint 85 000 fő volt. Alapvetően két kerítés összeomlása okozta a tömeg vesztét, amely annak hatására dőlt össze, hogy mintegy 20 000 kívül

rekedt fanatikusan betört a kaput és behatolt a stadionba. A 33 szurkoló halálával járó esetben több mint négyszázan meg is sérültek. A nyomás miatt összeomló kerítések maguk alá temették a nézőket, amelynek hatására pánik uralkodott el a nézők között ([URL2](#)).

1949-ben egy futballal összefüggő balesetet is feljegyeztek, amikor is a portugáliai Lisszabonból hazafelé tartó torinói futballcsapat repülőgépe a hazai repülőtér megközelítéskor hegynek csapódott. A 31 halálos áldozatot követelő szerencsétlenség az olasz klub futballtörténelmének súlyos veszteségével járt, sajnálatos módon a klub történetének legjobb csapatát, 18 játékosukat is ebben a tragédiában veszítették el ([URL3](#)).

Az 1950-es évek elejéig tartó időszakban olyan nívós futballesemények is megrendezésre kerültek, mint az 1934-es és 1938-as világbajnokság, de ide sorolható még az „Évszázad mérkőzése” is.

Erre az időszakra jellemző, klasszikus értelemben vett futballtragédiák nem kerültek feljegyzésre, azonban a futballal szorosan összefüggő, súlyos veszteségek a futballtörténelem szomorú eseményeivé váltak. A futballt ugyan ebben az időszokban a társadalmakat meghatározó politikai és kulturális eszmék mozgatták, ennek ellenére – minden körülményt figyelembe véve – a futball több lett, mint játék ([URL2](#)).

A futballhuliganizmus kialakulás és következményei

Az 1950-es évek második felétől a külső körülmények, a világháborúk következményei, a politikai és a gazdasági helyzet gyökeres változásai a futballt is átszökték. A két világháborút követő időszak újraépítési fázisában, a társadalmi viszonyok rendeződésének közepette a futball töretlen népszerűsége nem szűnt meg létezni. A futballmérkőzések olyan világeseményévé fejlődtek, amely földrészeket, eltérő világok nemzeteit, teljesen különböző kultúrákat kapcsolt össze. Mindez által azonban olyan veszélyt kezdett el magában hordozni, amely az eltérő gondolkodású és viselkedésű kultúrák egyedei között a mérkőzések látogatása során konfliktushelyzeteket szült. A szenvedély és a mérkőzések során kialakult felfokozott érzelmi állapot, ami a nézőket a futballal és egymással összekötötte, egyre inkább kockázatot hordozott magában. A dél-amerikai országokban a futballpályákat a nézőtértől mechanikai védelmi elemekkel, magas kerítésekkel és árkokkal választották el. Nem csak Európában, de például Cipruson, a szigetország fővárosában is találtunk olyan stadiont, ahol szintén alkalmazták ezeket az elemeket, mert az akkori biztonságérzet fokozásához nagy mértékben segítette a rendezők és a szervezők dolgát. Az európai futball

biztonságát ekkor még onnan közelítették meg, hogy tiltották az alkoholt, továbbá a stadionokban próbálták visszaszorítani az állóhelyek számát, amelyeket azelőtt olcsóbban tudtak értékesíteni. Az állóhelyek ugyanis gyülekezési pontokat jelentettek egyes szurkolói csoportok számára, ahonnan könnyebben tudtak a nyugalom megzavarására alkalmas cselekményt indítani.

Az 1950-es évek végén, az 1960-as évek elején a labdarúgás szülőhazájának nevezett Anglia – a II. világháború megnyerését követően – számtalan problémával küzdött a határain belül. A futballmérkőzések vonatkozásában nyugodtan elmondható, hogy a mérkőzésekre látogatók a társadalom különböző rétegeiből kerültek ki. Tekintettel arra, hogy a belépőjegyek ára ekkor még a „szegényebb”, nem túl vagyonos rétegek számára is elérhető volt, semmiképpen nem mondható el az, hogy a futball a gazdag rétegek szórakozását volt hivatott szolgálni. Azok a rétegek azonban, amelyek belépési jogosultságukat ugyan megtudták vásárolni, egyáltalán nem volt biztos, hogy megfelelő intelligenciával vagy iskolázottsággal rendelkeztek. Az 1960-as évek elejétől az angol társadalom jelentős átalakulása, a szociális és gazdasági változások olyan jelenségeket generáltak, amely az ifjabb nemzedékből minden szintű elégedetlenséget, és legfőképpen ellenállást váltott ki. Évszázados, elraktározott agresszivitás tört elő, megszorodtak az erőszakos cselekmények. A gazdasági élet változásai erősen kihatottak a futballéletre is – a munkásosztály jelentős része munkanélkülivé vált – s ezek a hatások a mérkőzések utáni erőszakos cselekmények, verekedések formájában jelentek meg. Ezáltal a futballhuliganizmusnak nevezett cselekmény alanyainak kezdetben kézenfekvő volt a munkásosztály rétegét titulálni. A munkásosztály csapatainál kezdtek el szerveződni a szurkolói csoportok, amelyek célja egyénenként megegyezett: a csapat szeretete, az ellenfél utálata, az azonos célokért folyó küzdelem kötötte össze a tagokat. Egyszerűbben kifejezve az „együtt sírunk, együtt nevetünk” elv érvényesült (Bannon, 2013). Azonban ez a tendencia a bajnokság vezető csapatainál is ugyanígy kialakult, a szurkolók mindenképpen kifejezésre akarták juttatni az egy klubhoz való tartozást azáltal, hogy magukat bármi áron megvédjék a többi csapat ellenségként kezelt fanatikusaitól. A mérkőzéseken tanúsított jogellenes magatartás arra ösztönözte a vezetőket, hogy az angliai csapatokat távol tartsák a nemzetközi mérkőzésektől, az európai versenysorozatoktól, annak ellenére is, hogy több európai országban sokkal rosszabb volt a futballerőszakos cselekmények helyzete, mint az Egyesült Királyságban, valamint az erőszak globális, háború utáni cselekménynek volt betudható. Ebben az időszakban jól látható, hogy a szurkolók ellen fellépő erők javarészt csak a tiltáson és távoltartáson alapuló intézkedéseket tudták megvalósítani. A maihoz hasonló eszközökkel még nem rendelkeztek, a kommunikációs csatornákat is

csak kezdetleges formában, kevés forrás bevonásával tudták alkalmazni. Majd ráeszméltek, hogy a kialakulófélben lévő társadalmi viselkedés szélsőséges formájának alanyai már nemcsak a munkásosztályt erősítik, hanem a gazdagabb réteg embereit is magával ragadta az érzelmi alapokra helyezett szurkolói magatartás és a közös célokért alkalmazott agresszió (URL4).

A későbbi kutatások során kiderült, hogy az 1960-as évek elején kialakult footballhuliganizmusnak vagy „Anglia mostoha gyermekének” nevezett folyamat csak a kezdet volt. Tóth Nikolett Ágnes, a sportrendészet kutatója is kitért arra, hogy *„Ebben az időszakban a jogásztársadalom felhívta a figyelmet arra, hogy külön huligántörvény megalkotására lenne szükség. Az ilyen magatartást, mint garázdaságot büntették, a huligánok cselekményei tökéletesen e tényállás hatálya alá vonhatók voltak már akkor is, hiszen a legjellemzőbb az volt, hogy a szurkolók egy része botrányosan viselkedett, amivel felháborodást és a riadalmat keltett.”* (Tóth, 2019). A rendőri erők feladatai megsokszorozódtak, a mérkőzéseken egyre inkább és egyre sűrűbben harapództak el az erőszakos cselekmények, verekedések, késelések, az egymás szurkolótáborait érő támadások. A főként az ifjúságból kialakult csoportok homogén mivolta, jelképeik viselése a rendőrség dolgát alaposan megnehezítette.

Amikor aztán 1974-ben a Manchester United Red Army Hooliganjai az egész országot felforgatták a csapatuk elsőosztályból való kiesése miatt, és még ebben az évben késelés történt a másodosztályban, akkor a szigorúbb biztonsági intézkedések bevezetése halaszthatatlanná vált. Ekkor vezették be a szurkolói csoportok szétválasztását és a stadion szektorait elválasztó kerítések felállítását. Az állóhelyes teraszokról indult lázadások és zavargások folyamatosak voltak, és rengeteg szurkoló sérülésével jártak. Az 1970-es évektől kezdődően a színes bőrű labdarúgók is megjelentek az angliai pályákon, amely tény a szurkolói magatartást pozitív módon semmiképpen nem befolyásolta, azonban a már kialakult footballhuliganizmust tetézte (URL4).

Az 1980-as években az Angliában kialakult szurkolói „kultúra” cselekményei a tetőfokra hágtak. A footballhuliganizmus olyan méreteket öltött, hogy atrocitás előfordulás nélkül szinte már nem rendeztek mérkőzést, és ezen a kialakult helyzeten a 1980-as évek átmeneti nézőszámcsökkenése sem tudott javítani. A kormány, a rendőrség és a football klubok természetesen azon tevékenykedtek, hogy a problémára hatékony megoldást találjanak, a mérkőzések megrendezését mindenképpen az ellenőrzésük alá szerették volna vonni. Azonban a hatékony megoldás váratott magára, a football huliganizmus és a rasszizmus felszámolása egy hosszabb periódus kezdetét vetítette elő. Sajnálatos módon a kialakult helyzet és a kontroll teljes vagy részleges hiánya footballmérkőzések tragédiájához vezetett.

A világ futballeseményeinek intő példája volt az 1968. júniusi argentin stadionkatasztrófa, amelynek fő okaként azt állapították meg, hogy a Boca Juniors szurkolói égő River zászlókat dobtak le a stadion felső szintjéről, amelynek hatására az alsó szinten pánik tört ki, 71 szurkoló meghalt, 150-en megsebesültek. 1902-ben 25 ember halálával és több mint 500 másik sérülésével járó Skót stadiontragédia után 1971-ben ugyanazon skót Ibrox stadionban 66-an haltak meg és több mint 200-an megsérültek a stadion kiürítése során. Az angol futballt érintő, súlyos katasztrófa a brüsszeli Heysel Stadionban következett be, 1985. május 29-én. Az 1930-ban épült, alkalmasságában építészeti és biztonsági szempontból is erősen megkérdőjelezhető stadion adott otthont az Európa Kupa döntőjének, melyen a Liverpool és a Juventus csapatai mérköztek meg. A találkozóra körülbelül 60 000 néző volt kíváncsi. A kezdés előtt egy órával az angol szurkolók áttörtek egy kerítést és az olasz szurkolókra támadtak. Az olasz szurkolók menekülőre fogták, azonban mögöttük egy stadion fal leomlott, ami 39 ember halálát okozta. Az olasz szurkolók lázadása ellenére lejátsozták a mérkőzést, az angol klubot azonban eltiltották az európai versenyektől. A biztonsági intézkedések hiányosságát mutatja az a tény is, hogy a Heysel-tragédiát nem egészen három héttel, a Bradford stadionban 56 szurkoló halálát követelő stadiontűz előzte meg. Az angol labdarúgás világa alig eszmélt fel a Heysel-tragédiát követően, 1989. április 15-én – „áprilisi tréfának” semmiképpen nem nevezhető – újabb, súlyos, az angol futballt mindörökre megváltoztató tragédia következett be. Az 1899-ben épült sheffieldi Hillsborough Stadion, a kor biztonságtechnikai és építészeti követelményeinek teljesülését nélkülöző állapotában, felülvizsgálat és engedély nélkül fogadta a FA Kupa döntős együtteseit, az Angol Labdarúgó Szövetség döntése értelmében, független helyszíneként. Korábban ugyanezen stadion kapcsán már felmerült olyan probléma, hogy a megengedett nézőszámot jóval meghaladó tömeget engedtek be az aktuális mérkőzésre. A Hillsborough tragédia napján több, egymástól független, mégis szorosan összefüggő intézkedés és történés alapozta meg a katasztrófa bekövetkezését. A megengedettnél nagyobb nézőszámú tömeg a pályát a nézőtértől elválasztó kerítéshez préselte a tömeg egy részét, főként azt a 96 szurkolót, akik végül az életükkel fizettek, és gyakorlatilag fulladásos halált szenvedtek. Az események hatására már biztosnak látszott, hogy biztonsági intézkedések bevezetése nem tűr halasztást. Innentől kezdve az angol stadionokban az állva szurkolást beszüntették, és a rendőri erőket jobban bevonva keresték meg és kezdték el felszámolni a huligán csoportokat ([URL3](#)).

Az angol miniszterelnök elrettentésképpen börtönbüntetést helyezett kilátásba a futballhuliganizmus elkövetői számára. A sportminiszter pedig a szurkolói személyi azonosító bevezetését tervezte, ami azonban akkor nem valósult

meg. Biztonságtechnikai szempontból az azonosító bevezetésének szorgalmazása hatékony eszköz lett volna a huliganizmussal küzdők kezében és az elkövetők mielőbbi kiemelésében. A rendőrség minden eszközét bevetve próbálta visszaszorítani a huliganizmust, az állomány tagjai közül többen – információszerezés céljából – „fedett akció” keretében épültek be a futballhuligán csoportokba (Bannon, 2013). A módszer egyébként a mai napig működő tevékenység, hatékony alapja a szurkolói csoportok megismerésének.

2. számú ábra

Kerítéshez szorított szurkolók a Hillsborough Stadionban 1989-ben

Forrás: URL7.

Az 1980-as évek súlyos tragédiái után az 1990-es évek jellemzően a szurkolói magatartás javulását, a huliganizmus háttérbe szorulását, kevésbé látványos megnyilvánulásait hozták. A futballról régóta tudjuk, hogy nemcsak mint sportág jelentős, hanem gazdasági jelentőséggel bír, szórakoztató és látványsport is. A népszerűségéből a tragédiák bekövetkezése ellenére sem veszítő futball az 1990-es évek vége óta vonzza a befektetőket, ezáltal a tőkét és a növekvő érdeklődést is. A futballmérkőzések rendezése köré ma már komoly üzletág(ak) épül(nek). A befektető cégek igyekeznek maximálisan kihasználni a marketing- és kereskedelmi fogásokat, nem egyszer egésznapos programok sorozatával töltik meg a mérkőzések napján a létesítményeket és közvetlen környezetüket.

A Hillsborough Stadionban bekövetkezett tragédia azonban erősen rávilágított arra, hogy a létesítményekben mind építészeti, mind biztonságtechnikai szempontból reformintézkedésekre van szükség, amelyek bevezetése nem halogatható tovább. Ahogy a *FourFourTwo* magazin magyar kiadásának 2015. februári számában megjelent, ebben úttörő szerepe a Coventry Citynek volt, amely klub elnöke, Jimmy Hill, az 1974-es kinevezése után, dacára annak, hogy tudta, nézők sokaságát elveszítheti „népszerűtlen” döntésével, felismerte, hogy a biztonság az állóhelyek megszüntetésével fokozható. „*Nem lehetsz huligán, ha a fenekeden ülsz.*” (Hill, 1981.)

Híres jelmondata a gyakorlatban csak részben tudott megvalósulni, mert a látóra visszatérő szurkolók a székeket kitépték a helyükről, demonstrálva, hogy szurkolni igenis csak állva lehet. Mindenesetre Hill döntése értelmében a csapat stadionja elsőként lett székekkel szerelve. A hillsborough-i tragédia után 48 órával a Thatcher-kormány Peter Murray Taylort, a Legfelsőbb Bíróság bíróját bízta meg egy vizsgálóbizottság megalakításával, azzal a céllal, hogy vizsgálja ki a történeteket és fogalmazzon meg intézkedési javaslatokat a hasonló esetek elkerülése érdekében. Taylor bizottsága a hathetes vizsgálati időszak alatt számtalan módszerét választotta az információszerzésnek, többek között levelek, telefonhívások, tévéfelvételek tartalmát, továbbá 174 tanú vallomását használta fel a 76 pontot tartalmazó javaslat elkészítéséhez. A javaslat legszignifikánsabb eleme kétségtől annak megfogalmazása volt, hogy a stadionok (értve ezalatt az összes stadiont) állóhelyeit fel kell számolni. A tragédia másnapján Bernard Ingham kormányzó hivatalos bejelentésében úgy fogalmazott, hogy „*a feltankolt tömeg őrjöngése*” (Ingham, 1989) vezethetett a katasztrófához. Lord Taylor vizsgálati anyaga azonban ezzel szemben megállapította, hogy „*a katasztrófa fő oka a rendőri ellenőrzésbe csúszó hibák sorozata volt, és a vezető rendfelügyelő, David Duckenfield az első számú felelős a baklövésnek, mert nem látta át, hogy a Leppings Lane-i kapuk megnyitása révén elkerülhető lett volna a baj*” (Taylor, 1989). A Taylor-jelentés néven elhíresült dokumentáció tartalma egyértelműen rávilágított arra, hogy a döntésképtelen rendőri vezető elveszítette a kontrollt az esemény felett, döntéseinek következményeit mindmind úgy tartalmazza a jelentés, mint a „rendőrség baklövésai”, amelyeknek tragikus következményeiért a szurkolókat akarta felelőssé tenni. Évekkel később Taylor ezzel kapcsolatos újságírói kérdésre így válaszolt: „*Mint jogász nem írhattam mást. A tények feketén-fehéren ott voltak.*” Antony King akadémikus, *Az állóhelyeknek vége* című könyv szerzője Taylor jelentésével kapcsolatosan a következőket fogalmazta meg, előrevetítve ezzel a végrehajtandó intézkedések sorát: „*Taylor nem akart apró változásokat; gyökeresen át akarta alakítani a játék szellemiségét és hangulatát. Célul tűzte ki, hogy a legkisebb*

esélyt sem hagyja meg arra, hogy olyan léggör alakuljon ki, amely újabb tragédiákhoz vezethetne. Arról is beszélt, hogy ha a szurkolót bűnözőként kezelik a stadionban, akkor ne csodálkozzunk, ha úgy is fog viselkedni.” (URL5) A javaslatban tehát egyértelműen megfogalmazódott, hogy a stadionokban kizárólag ülőhelyek létesülhetnek, aminek hatása a klubok körében nem aratott osztatlan sikert. Figyelembevéve az intézkedés gazdasági vonzatát, szinte minden klub a hatalmas költségekről panaszkodott, kilátástalan helyzetűnek titulálták a folyamatot. Mentőövet számukra a Thatcher távozása után érkező John Major „dobott”, aki a gazdasági élet egyes szereplőit bevonta az átalakítással járó terhek viselésébe, így Taylor azon célja is megvalósulhatott, hogy minél több társadalmi réteg juthatott el a mérkőzésekre, azzal azonban ő sem számolt, hogy a megnövekedett költségek hatását a klubok jegyáremeléssel fogják kompenzálni. Összességében minden buktatójával és építő jellegével a Taylor-jelentés tartalmáról és jelentőségéről Graham Kelly, az FA korábbi vezetője így fogalmazott: „Egyszerűen megváltoztatta a futball arculatát”. (URL5).

Az angol intézkedések mintegy példaként kezdtek elterjedni világszerte, amiben a nemzeti labdarúgó szövetségek maximális támogatást és együttműködést biztosítottak, megelőzendő a további, halálos áldozatokat követelő tragédiák bekövetkezését. Az újkori futballnak otthont adó létesítmények állapota innentől kezdve a kezdeti és a 20. század első felének létesítményeivel összevetve össze sem hasonlítható. A korábbi létesítésekkel szemben, a stadion tragédiák árnyékában sokkal nagyobb hangsúly szereződött a létesítési követelmények átdolgozására és megvalósításának realizálására. A mechanikai védelmi elemek mellett fokozatosan megjelentek a komplex védelem egyéb elemei. A korábbi lehetőségekhez képest könnyen felismerhetővé vált, hogy a futballmérkőzések biztonságtechnikája gyakorlatilag csak és kizárólag a pénztől, az eszközökbe, a megelőző intézkedések végrehajtásába fektetett tőkétől függ. Az alkalmazott eszközök kiválasztásának és alkalmazásának mára csakis a futbalszervezet pénztárcája szab határt. Tényként állapítható meg továbbá, hogy a tragédiák megelőzésére tett intézkedések korábban nem voltak összhangban az alkalmazott eszközökkel, amelyek közé nyugodtan sorolhatjuk a biztosítást végző human erőforrást és egyéb élőerőt is. A rendelkezésre álló eszközöket igyekeztek maximálisan bevetni, de a mai kor technikai eszközeivel a versenyt semmilyen téren nem tudták felvenni. A biztosítást végzők dolgát nem könnyítette meg beléptető rendszer, sem számlálóval ellátott forgókapu, pedig ezen eszközök alkalmazásával lett volna esélyük, hogy legalább a stadion befogadóképességének megfelelő nézőszámot ne lépják túl a beléptetés során. Egy szó, mint száz, hatékonyságban érdemi előrelépést az 1980-as években kevésbé tudtak elérni (Tóth, 2019).

A technikai eszközök fejlődése új eredményeket hozott, amelyek összehangolása a biztonság fokozására tett intézkedésekkel a 2000-es évekig váratott magára, és a mai napig sem érte még el a biztonság legmagasabb fokát, ami számunkra azt jelenti, hogy a fejlődés újabb és hatékonyabb megoldást vetít elő a jövőre vonatkozóan. Tylornak köszönhetően a létesítmények mechanikai védelmi elemei először Angliában, majd az európai országok nagy részében felszámolásra kerültek. Az újonnan épülő stadionokból valóban eltűntek az álló szektorok, a stadion szektorait elválasztó kerítéseket lebontották. Az építkezés során a centerpálya és a lelátó egyre közelebb került egymáshoz, már nem alkalmaznak sem árokrendszert, sem futópályát a távolság tartására. Sőt centerpályát a lelátótól elválasztó kerítés sem kerül megépítésre, ezeket az elemeket kizárólag a vendégszurkolók különválasztására építik meg. A mechanikai védelem elemeit modern, a kornak megfelelő komplex védelmi elemekkel teszik teljesé. Napjainkban beléptető rendszerrel, megfigyelő rendszerrel, szektoronként élőerős biztosítással, a kiemelt rendbontók számára készült „börtöncellákkal” felszerelt és bevetésre váró rendőri egységekkel biztosított stadionokban buzdíthatják kedvenceiket a mérkőzésre látogatók. Az angliai stadionokban alkalmazott arcfelismerő rendszer nem népszerű eszköz, alkalmazásának bevezetése nem töltötte el örömmel a szurkolókat, akik így is „színházi” körülmények közé kényszerítve érzik magukat. Hatékonysága azonban minden kétséget kizáróan rendkívüli, a rendbontók kitiltása a stadionokból akár ideiglenes, akár végleges jelleggel megkönnyíti a biztosítást. Hazai viszonylatban az eszközök tekintetében a technológiákkal való interoperabilitás még nem mondható el, teljes mértékben nem valósul meg. Elképzelések és tervek mutatnak a jövőbe, annak érdekében, hogy integrált rendszerben történő adatfeldolgozás segíthesse a biztosítást (Csernyi & Christián, 2020).

Összegzés

A futball mint sportág kialakulása évszázadokon át tartó evolúció eredménye. Az ókori ember is ismerte, de a középkorban vált egyértelműen labdajátékká. Szabályrendszere a sporttá válás folyamán fokozatosan és egyre szigorúbb elvek mentén alakult ki, írásos formában csak a 19. század második felében jelent meg először. A 20. század első felének eseménytelenségét a világháborúk és azok következményei követték. Az I. világháborút követően, 1930-ban került sor az első világbajnokság megrendezésére, majd egészen az 1950-es évek közepéig a politika erősen befolyásolta a labdarúgást. A nemzetek egyszemélyes vezetői a futballon keresztül közvetítették sikerességüket, felhasználva a

nagy tömegek érdeklődését. Biztonságtechnikai szempontból ezt az időszakot a létesítmények erősen kifogásolható állapota, a biztosítás hiánya vagy erős hiányosságai jellemezték. A mérkőzéseket a befogadóképességet meghaladó nézőszámokkal rendezték és a stadionok akkor még – többségükben csak – állóhelyekkel is rendelkeztek. A zsúfolt tömeg alapjaiban is nagy biztonsági kockázatot jelentett az alapvető szükségleteket kielégíteni nem képes létesítményekben. Az 1960-as évek elejétől a különböző társadalmi rétegek emocionális alapokra helyezett szurkolói magatartásából alakult ki a futballhuliganizmus, amely az 1980-as években, főként angliai viszonylatban, érte el tetőpontját. A regnáló angol kormány a tiltások, rendszabályváltozások ellenére sem tudta az egyre elterjedtebb huliganizmust megfékezni, sem önállóan, sem társszervekkel közösen. A rendőrség erőforrásait maximálisan kihasználva sem volt eredményes, noha huligáncsoportokat is tudtak felszámolni.

A biztonsági intézkedések hiányosságai és a gyakran eltúlzott (rendőri) intézkedések bevezetése ellenére több alkalommal végzetes, halálos áldozatokat követelő stadiontragédiák következtek be. A teljesség igénye nélkül elég, ha csak a Heysel vagy a Hillsborough tragédiákat említjük. Ezen események azonban alapjaiban változtatták meg a futballbiztonsághoz való hozzáállást, továbbá Taylor jelentésének és a bizottsága által kivizsgált időszak eredményeinek köszönhetően a foganatosított intézkedéseket is.

Felszámolásra kerültek a stadion állóhelyei, és a létesítés követelményeit sokkal szigorúbb előírások írják elő. A technikai eszközök fejlődése olyan mértékű lett, hogy napjainkig jellemző az a tendencia, amely szerint a futballmérkőzések biztonságtechnikája az eszközökbe fektetett tőkétől függ. A mechanikai védelmi elemek csökkentésével előtérbe került a digitális technikai eszközök alkalmazása, a stadionokban a mérkőzések biztosítása komplex védelemmel valósul meg, amely nem nélkülözi az élőerőt sem. Jelentősen lecsökkent a közönség távolsága a centerpályától, de a modern technikai eszközök alkalmazásával a kockázat a jogellenes cselekmény elkövetésére nem lett nagyobb.

A fejlődés jelenleg abba az irányba mutat, hogy az eszközök és technológiák összehangolása és integrált rendszerben való működése tökéletes alap lesz a biztosítás leghatékonyabb tervezésére, szervezésére és végrehajtására.

Felhasznált irodalom

- Bannon, J. (2013). *Running with the firm: My Double Life as an Undercover Hooligan*. Ebury Publishing.
- Csernyi Á. & Christián L. (2020). Gondolatok a (sport)rendezvények biztonságának fokozásához. *Belügyi Szemle* 68(11), 77–82. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.5>
- Juhász G. (2008). A játékon túl... A foci forradalma és a globalizáció. In Krausz T. & Mitrovits M. (Szerk.), *A játék hatalma – Futball-Pénz-Politika* (pp. 29–57). L'Harmattan.
- Péter L. (2016). *A labdarúgás szociológiája*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó.
- Szabó B. (2015). *Sportjogtörténet*. Campus Kiadó.
- Tóth N. Á. (2019). *Sportrendészet a sportigazgatás rendszerében*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.5.7>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *The history of football (soccer)*. <https://www.footballhistory.org/>
- URL2: *Football and Politics in Europe, 1930s-1950s*. <https://sites.duke.edu/wcwp/research-projects/football-and-politics-in-europe-1930s-1950s/>
- URL3: *Football disasters and tragedies*. <https://www.bettingrunner.com/blog/football-disasters-and-tragedies-4288/>
- URL4: *Spectator problems*. <https://www.britannica.com/sports/football-soccer/Spectator-problems>
- URL5: *Amivel az angol foci belépett a 21. századba: a Taylor-jelentés*. <https://fft-archivum.nemzetisport.hu/oromfoci/amivel-az-angol-foci-belepett-a-21-szazadba-a-taylor-jelentes-79881/>
- URL6: *German Nationalism Courtesy of Football*. <https://sites.duke.edu/wcwp/2013/12/07/german-nationalism-courtesy-of-football/>
- URL7: *Metro Photo*. https://metro.co.uk/wp-content/uploads/2016/04/rexfeatures_4426700pt-e1461762973211.jpg?quality=80&strip=all

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Turós T. & Szűcs E. (2023). A futball és a mérkőzésbiztosítás fejlődésének összefüggései a kezdetektől az 1980-as évek végéig. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2145–2161. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.2>

Kockázati tényezők a digitális térben

A gyerekek internet- és közösségi média használata és az online áldozattá válás

Risk factors in the digital space

Children's Internet and social media use and online victimization

Meggyesfalvi Boglárka

kriminológus

Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
meggyesfalvi.b@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy átfogóan vizsgálja a gyermekek tevékenységeit, az áldozattá válás kockázati tényezőit és egyes hatásait a digitális világban, az internethasználati szokásaikat és a közösségi média releváns működési sajátosságait. Kriminológiai szempontból releváns befolyásoló tényezőket azonosít, amelyek megkönnyítik a gyermekek elleni bűnelkövetést a digitális térben, és segíti megérteni, hogy milyen megelőző vagy kockázatnövelő szerepe lehet a fejlődő digitális technológiáknak a gyermekek online térben való védelmében.

Módszertan: A kutatás – kriminológiai elméleti keretekben – főként áttekinti és elemzi a releváns tudományos szakirodalom, szakpolitikai dokumentumok, jogi források és statisztikai adatok részleteit.

Megállapítások: A tanulmány rámutat, hogy a gyermekek jelentős mennyiségű időt töltenek a digitális térben, és ennek előnyei mellett növekszik az áldozattá válás kockázata is. A gyermekek érzelmi sebezhetőségére és az online bántalmazás hatásaira való figyelemfelhívás kiemelten fontos a megelőzés és kezelés során. A szabályozás és az intézkedések folyamatos javítása, a nemzetközi jó gyakorlatok figyelemmel kísérése, a fejlődő technológiák és trendek megismerése és megfelelő kezelése, illetve a szereplők közötti együttműködés elősegíthetik a gyermekek hatékonyabb védelmét az online világban.

Érték: A tanulmány hozzájárul a gyermekek internethasználati szokásai és a velük járó kockázatok jobb megértéséhez, valamint az online áldozattá válásuk

folyamatainak és körülményeinek feltárásához. Emellett elősegíti a hatékony rendészeti és szabályozási gyakorlatok, a gyermekvédelmi protokollok és együttműködések kialakítását, kiemelten figyelembe véve az áldozatvédelmi és gyermekjogi szempontokat.

Kulcsszavak: online áldozattá válás, internethasználat, gyermekvédelem, online gyermekbántalmazás

Abstract

Aim: The aim of the study is to provide a comprehensive analysis of children's Internet usage and their activities in relation to the risk factors and some of the effects of victimisation in the digital world, besides looking at a few of the relevant functional characteristics of social media. By identifying pertinent criminological factors that contribute to harmful behaviours targeting children in the cyber domain, this research contributes understanding of the preventive measures or potential risks associated with online victimisation and the development of digital technologies in safeguarding children online.

Methodology: The research mainly reviews and analyses relevant data from academic literature, policy documents, legal sources and statistics in a criminological theoretical context.

Findings: The study highlights that children dedicate a substantial amount of time to the digital space, and alongside its advantages, the risk of becoming victims also escalates. Drawing attention to children's emotional vulnerability and the effects of online abuse is particularly crucial in terms of prevention and intervention. Constant enhancement of regulations and measures, diligent monitoring of international best practices, comprehending and effectively addressing emerging technologies and trends, as well as promoting collaboration among stakeholders, can facilitate a more effective safeguarding of children in cyberspace.

Value: The study facilitates a better comprehension of children's internet usage habits and the risks inherent in them, as well as the processes and circumstances leading to online victimisation, thereby promoting the development of law enforcement and regulatory practices that prioritise effective victim protection and the consideration of children's rights. Additionally, it aids in the establishment of child protection protocols and collaborations that take into account the aforementioned aspects.

Keywords: online victimisation, internet use, child protection, online child abuse

Bevezetés

A tanulmány kísérletet tesz arra, hogy friss kutatások alapján megvizsgálja, mit tudunk a gyermekek internethasználati szokásairól, tevékenységeikről a digitális világban, illetve azt is, hogy a közösségi média működési sajátosságai milyen hatással vannak a gyermekek online áldozattá válására. Körbejárja, hogy milyen – kriminológiai szempontból releváns – befolyásoló tényezők könnyítik meg a gyermekek ellen irányuló bűnelkövetést a digitális térben. Kitér az online behálózás (grooming) folyamatára és lehetséges hatásaira, kiemelve azokat a komplex érzelmi kihívásokat, amikkel az online bántalmazást túlélő gyerekek szembesülhetnek, illetve nemzetközi jó gyakorlatokat szemléltetve a bűncselekmények kezelését is bemutatja. Elemzi egyes fejlődő digitális technológiák szerepét a megelőzésben. Mindezt annak szem előtt tartásával, hogy a téma összetettségének megértése egyaránt előmozdíthatja az áldozattá vált kiskorúak szakmai megsegítését, a prevenciót, illetve a gyermekek jogainak tiszteletben tartását a digitális világban a nekik megfelelő felületek használata során, beleértve az olyan tevékenységek folytatását, mint a tartalomfogyasztás, a szórakozás, az ismerkedés, vagy az intim kapcsolatok kialakítása és fenntartása.

A gyerekek internethasználati szokásai

2021-ben majdnem minden 5–15 éves gyermek naponta töltött időt az interneten (Ofcom, 2021). Egy reprezentatív kutatás szerint (Childwise, 2021) a gyermekek internethasználata az életkor és az idő múlásával növekszik, és a COVID–19-járvány idején a 2021-es évben további, példátlan mértékű bővülés következett be: a internetezéssel töltött órák száma a gyermekek esetében 10%-kal, napi 3,8 órára emelkedett. A fiatalok 83%-a már a hálózobájából, magáncélra is hozzáfér az internethez, és a szülők az első járványügyi lezárások óta egyre nehezebbnek érezték gyermekeik online tevékenységeinek felügyeletét (Childwise, 2021). A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság kutatása (NMHH, 2021) szerint 2017 óta jelentős növekedést láthatunk a saját mobiltelefonnal rendelkező magyar gyerekek arányában is, például a 7–8 évesek körében ez az arány 14%-ról 24%-ra nőtt, a 15–16 éveseknél 2020-ra pedig elérte a 96%-ot. A kutatás szerint a magyar gyermekek átlagosan tízéves korukban kaptak először saját mobiltelefont.

A fiatalok számos okból használják az internetet, többek között olyan pozitív és konstruktív tevékenységek folytatásához, mint a tanulás vagy a minőségi szórakozás; de ezen kívül az is fontos számukra, hogy az internethozzáférés megkönnyíti a valós idejű online játékokban való részvételt, a kortársaikkal és a családjukkal

való kapcsolattartást, illetve új barátok megismerését olyan kínos, személyes kommunikációs helyzetek elkerülésével, amiktől az életkoruk és esetleges tapasztalatlanságuk miatt tarthatnak a fizikai világban (Livingstone & Brake, 2010).

Gyakorlatilag minden gyermek használ olyan videómegosztó felületeket és alkalmazásokat, mint a YouTube vagy a TikTok. Jelentős többségük más közösségimédia-platformokat is, például a Facebookot vagy az Instagramot, és a 12–15 évesek 91%-a naponta használ olyan azonnali üzenetküldő alkalmazásokat, mint a Messenger vagy a WhatsApp (Ofcom, 2021). Az Európai Unióban élő 6–10 éves gyermekek 73%-a, a 11–14 éves gyermekek 84%-a játszik rendszeresen online videojátékokkal (Smahel et al., 2020).

Az internethasználat tekintetében a magyar gyermekek is egyre több időt töltenek online: 2020-ban a 9–10 évesek az iskolán kívül naponta átlagosan 1,5–2 órát, míg a 15–16 évesek napi 2,5–4 órát töltöttek az interneten (NMHH, 2021). Magyarországon is nőtt a gyermekkorúak jelenléte a regisztrációhoz kötött közösségimédia-oldalakon, különösen a 9–12 évesek körében: a legnépszerűbb közösségimédia-felület a Facebook, a YouTube, az Instagram és a TikTok volt, a regisztrált taggá válás korhatára lejjebb csúszott, 2020-ban már átlagosan 10–11 éves korra (NMHH, 2021). A gyermekek nagy része meg szokta adni az igazi nevét és fényképét a közösségi médiában, és minden ötödik gyermeknek volt olyan ismerőse, akit személyesen még sohasem látott (NMHH, 2021). A növekvő internethasználat ellenére a szülők több mint 20%-a egyáltalán nem aggódott, hogy a gyermeke idegenekkel állhat kapcsolatban online, vagy kéretlenül intim fotót kaphat, vagy intim fotót kérhetnek tőle, vagy szexuális tartalommal találkozhat (NMHH, 2021).

Egyrészt az online felületeknek a használata megkönnyíti a gyermekek számára az olyan jogok gyakorlását, mint az új ismeretekhez való hozzáférés, az érdeklődési körük, identitásuk felfedezése és az önkifejezés, a szórakozás, valamint a másokkal való kapcsolatteremtés és interakció. Másrészt kutatások alátámasztották, hogy az olyan nyíltan hozzáférhető, közvetlen kommunikációs csatornák használata, mint a Messenger és a Discord, az egyének láthatóságának fokozásával megnövelték az interperszonális viktimizáció lehetőségét az online térben (Holt et al., 2017). Ez azt jelenti, hogy a kibertérben töltött több idő potenciálisan megnövekedett kockázatnak és ártalomnak teheti ki a gyermekeket. Ennek megelőzése és hatékony kezelése érdekében érdemes a kriminológia elméleti kereteiben vizsgálni az internet néhány olyan egyedi jellemzőjét, amelyek befolyásolhatják a gyermekek online védelmét és biztonságát a világhálón, beleértve a közösségi média működési sajátosságait, illetve a dinamikusan fejlődő modern digitális technológiák hatását a kiskorúak online áldozattá válására.

A gyermekek online áldozattá válása rutintevékenység-elméleti megközelítésben

Az online környezet kétségtelenül számos előnnyel jár a gyermekek számára, ugyanakkor az internet az egyéni elkövetők és a szervezett bűnözői hálózatok számára is új és egyre szélesebb körű lehetőségeket kínál a sérülékenyebb személyek kizsákmányolására. A gyermekek ellen elkövetett számítógépes bűncselekmények és az online áldozattá válás folyamatának alaposabb megértéséhez alkalmazható kriminológiai megközelítés a rutintevékenység-elmélet. Az elmélet kidolgozóit, Cohen és Felson (1979) azzal érveltek, hogy a „ragadozótipusú szabályszegések” akkor következnek be, ha három alkotóelem ugyanakkor van jelen, ugyanabban a térben, három olyan alkotóelem, amelyek a kriminológusok szerint a kibertérben is egyidejűleg jelen lehet: egy motivált és kompetens elkövető; egy megfelelő célpont, tehát például egy olyan potenciális áldozat, mint egy sebezhető, felnőtt felügyelet nélkül internetező gyermek; illetve egy alkalmas őrző hiánya, ami lehetne egy védelmező személy, vagy egy megfelelően beállított/beüzemelt biztonsági rendszer (Holt et al., 2017).

Ahogy Yar (2019) rámutat, további tényezők is befolyásolhatják, elősegítetik az online térben megvalósuló kizsákmányolást. Az első ilyen tényező a téridő koncentráció, amely lehetővé teszi a fizikailag távoli helyeken élő felek azonnali kommunikációját, például az információk egy szempillantás alatt történő megosztásával. Ez alatt érthető az erőszakos, illegális tartalmak globális élő online „közvetítése”, csakúgy mint annak a lehetősége, hogy az elkövetők egymást segítve online hozzáférést szerezhetnek rendőrségi tevékenységekhez, adatbázisokhoz, és megnehezíthetik a bűnüldözési tevékenységeket, mindezt távolról, akár anélkül, hogy „valós életbeli” kapcsolatuk lenne, és ismernék egymás valódi személyazonosságát.

A második tényező a multiplikátorhatás, mely lehetővé teszi a korlátozott erőforrásokkal rendelkező egyének számára, hogy akár rendkívül csekély ráfordítással olyan rendkívül káros és gyorsan terjeszthető digitális tartalmakat állítsanak elő, mint például a gyermekek otthoni környezetében megörökített szexuális bántalmazása. Ezt a bűncselekménytípust akár könnyen beszerezhető és eldobható, olcsó okostelefonok segítségével is meg lehet valósítani, majd a gyermekbántalmazást ábrázoló anyagokat könnyen elérhetővé tenni, és ingyen, akár profilért cserébe illegális online kereskedelmi felületeken keresztül terjeszteni.

A harmadik tényező az internet anonim jellege. Az anonimitás lehetőséget nyújt a bűnözőknek ahhoz, hogy beazonosíthatatlanok maradjanak, vagy inkognitóban tevékenykedjenek, elválasztva online személyiségüket valós

személyazonosságuktól, ami nagy mértékben megnehezíti, bonyolulttá és erőforrás-igényessé teszi a nyomozást és a büntetőeljárás sikeres lefolytatását (Europol, 2021). Az anonimitás ráadásul megkönnyítheti a bűnelkövetést azáltal, hogy az ezt erősítő titkosítási módszerek, alkalmas eszközök könnyen elérhetőek, megvásárolhatóak a világhálón, illetve a beazonosíthatatlanság érzése előidézheti a motivált elkövetőben a büntetlenség vagy büntethetlenség érzését (Grund, 2021).

Online áldozattá válás és behálózás

A rutintevékenység-elmélet három alkotóeleme és az online kizsákmányolást befolyásoló további tényezők online térben való egyidejű érvényesülése, valamint a fentebb vázolt internethasználati statisztikák tükrében a gyermekek online áldozattá válása egyre valószínűbbé válik, főleg mivel a kutatások alapján folytatódik az a trend, hogy életük egyre nagyobb százalékát töltik felügyelet nélkül az interneten, ezzel megfelelő célpontokat kínálva az elkövetők számára. A brit állami kommunikációs hivatal, az Ofcom (2021) feltárta, hogy a gyermekek leggyakoribb negatív élményei az interneten ahhoz kötődtek, amikor ismeretlen személyek léptek kapcsolatba és próbáltak meg barátkozni velük. Ez a brit tinédzserek közel egyharmadával fordult már elő, míg egy magyar kutatás szerint a magyar gyerekek 28%-ánál volt megfigyelhető az online ismerkedés kapcsán kockázatos tevékenység (NMHH, 2021). A rosszindulatú ismeretlenekkel való kommunikáció különösen kockázatos lehet olyan kevés személyes kapcsolódásra lehetőséget nyújtó időszakokban, mint például a COVID-19-világjárvány körüli hónapok-évek, amikor a gyermekek közül aggasztóan sokan (62%-uk) érezték úgy, hogy magányosak (Childwise, 2021), ami potenciálisan kiszolgáltatottá tette őket az érzéseiket megérettő, magukat barátságos ismerősöknek álcázó online elkövetők általi behálózásra és kizsákmányolásra.

Míg a gyerekek saját elmondásuk szerint arra használják az internetet és a közösségimédia-oldalakat, hogy valódi új barátokat szerezzenek (Livingstone & Brake, 2010), kutatási eredmények azt mutatják, hogy felnőtt bűnelkövetők a kibertérben új személyazonosságot vesznek fel, és szexuális és kereskedelmi kizsákmányolás céljából a közösségi oldalakon próbálják a kiskorúakat behálózni (Bryce et al., 2019). Gámez-Guadixet és munkatársai (2018) kutatásukban megállapították, hogy körülbelül minden második elkövető tévesztette meg sikeresen a gyerekeket a saját online identitásával kapcsolatban, tehát hazudott arról, hogy hány éves, hamis képeket osztott meg másokról az tettetve, mint ha őt ábrázolnák, vagy digitálisan manipulálta a magáról megosztott képeket

azért, hogy szimpatikusabbnak vagy vonzóbbnak tűnjön. Magyarországon is több ilyen ügyet derített fel a rendőrség az elmúlt években, többek között egy esetet, amely során egy Zala vármegyei középkorú férfi népszerű internetes játékokon keresztül 9 és 17 év közötti kiskorúakat különböző profilokon keresztül próbált szexuális cselekményekre rávenni, magát konzekvensen hasonló korúnak hazudva (URL1), vagy amikor egy monori kamasz fiút tévesztettek meg fiú ismerősei, magukat lánynak hazudva, és csaltak ki tőle intim képeket, majd ezeket feltöltötték az internetre, és megosztották másokkal (URL2).

A behálózás az a folyamat, amikor az elkövető szándékosan olyan cselekményeket hajt végre, melyek célja, hogy közel kerüljön egy gyermekhez, és érzelmi kapcsolatot alakítson ki vele azért, hogy csökkentse az áldozat gátlásait a szexuális tevékenységre előkészítése érdekében (Bryce et al., 2019). Az egyik első nemzetközi figyelmet kapott online behálózás ügy a 15 éves Ryan Carly nevű lány esete volt, amelyről a The Carly Ryan Foundation (URL3) honlapja is hitelesen számol be. Carly volt az első olyan gyermek Ausztráliában, akiről kiderült, hogy egy online szexuális ragadozó áldozatává vált. A lány összebarátkozott „Brandonnal”, egy fiktív fiatal amerikai zenésszel, aki a valóságban egy 50 éves férfi volt. Az online kapcsolat egyre romantikusabbá vált, és Carly részéről szerelemmé alakult. Anyja ellenérzéseit figyelmen kívül hagyva a tizenötödik születésnapja után elment otthonról, hogy találkozzon „Brandonnal”, ekkor gyilkolta meg a férfi és egy társa. A rendőrség megállapította, hogy a férfi, aki az internet segítségével az utolsó pillanatig fenntartotta a szerető barát álcáját, egy jegyzetfüzetet tartott magánál, amely mintegy 200 online identitásának leírását tartalmazta, olyan profilok információit, amelyeken keresztül gyerekeket hálózott be és csábított el. A Carly halálát követő, törvénymódosítást indítványozó országos kampány hatására az ausztrál parlamentben előterjesztették és elfogadták az ausztrál büntető törvénykönyv kiskorúak online védelméről szóló törvényének módosításáról szóló 2017. évi törvényjavaslatot, amely minősített esetként szabályozta, és magasabb büntetési tételt szabott ki arra az elkövetőre, aki egy kiskorúnak kárt okozó, tervezett cselekmény részeként életkorát hamisan tünteti fel az interneten.

A behálózás bármely formája, beleértve az online behálózást is, a nyugati világ nagy részében illegális (Bryce et al., 2019), mivel súlyosan káros következményekkel jár az áldozatokra nézve. Az ilyen cselekményeket Magyarországon a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről szankcionálja, adott esetek és magatartások függvényében például a gyermekpornográfia, a szexuális visszaélés vagy erőszak, a személyes adattal visszaélés, vagy más bűncselekmények körében. Az áldozatokkal való bizalmi kapcsolat kiépítésére és a viselkedésük manipulációjára irányuló behálózási technikák közé tartozik a kiszolgáltatott

gyerekekkel való szexuális érdekből történő barátkozás, a számukra értéket képviselő dolgok ajándékozása (beleértve a fizikai tárgyak mellett az olyan, gyermekek által gyűjtött online „javakat”, mint például a digitális fizetőeszközök egy virtuális játékban/felületen), a megvesztegetés vagy a zsarolás, a pozitív családi vagy más bizalmi személyektől vagy szociális védőhálótól való célzott elszigetelés, valamint az, amikor az elkövető az áldozat védelmezőjének vagy segítőjének adja ki magát (Martellozo & Jane, 2017; Gámez-Guadixet et al., 2018). A korábban említett, Zala vármegyei férfi esetében például az ügyészségi vádirat szerint a férfi módszerei közé tartozott, hogy a gyerekek profiljaihoz megszerezte a jelszavakat és a hozzáférést azzal, hogy egy internetes játékon belül pénzt küldött és további segítséget ajánlott nekik, majd lerombolta az addig felépített virtuális városaikat, és megszarolta őket profiljuk letiltásával, amennyiben nem küldenek neki szexuális tartalmú képeket (URL).

Az is gyakran előfordul, hogy az elkövető meggyőzően használja a dicséreteket, vagy úgy tesz, mintha romantikus érzelmeket táplálna a kiszemelt gyermek iránt, elhivatva vele, hogy különleges és közös beleegyezésen alapuló intim kapcsolatban állnak egymással. Ez egyes serdülők esetében azzal a következménnyel járhat, hogy a fiatalban mély, valódi érzéseken alapuló hűség és szeretet alakul ki, ami miatt rendkívül nehéz lehet megérteniük, hogy félrevezették és becsapták őket; így előfordulhat, hogy nem ismerik fel, hogy áldozattá váltak, és nem hajlandóak feljelentést tenni vagy tanúskodni/terhelő vallomást tenni a bántalmazó ellen (Tener et al., 2015). A hosszú távú bántalmazás következtében a gyermekekben fokozatosan káros kötődés alakulhat ki a bántalmazó iránt, olyan Stockholm-szindrómához hasonló kapcsolat, melyben a túlélők önmagukat hibáztatják, és védik a szexuális gyermekbántalmazás elkövetőjét azáltal, hogy felelősséget vállalnak az ellenük elkövetett bűncselekményekért (Sanchez et al., 2019). Ez gyakran párhuzamos folyamat azzal, hogy a túlélő-áldozat a kényszerítő kapcsolat megszűnésekor büntudatot és elhagyatottságot tapasztal, ami a környezetében élők számára hihetetlennek tűnhet (Sanchez et al., 2019). A túlélők sérülékeny lelki állapotára reflektál az a Magyarországon is hatályos szabályozás,¹ miszerint a gyermekek szándékos kizsákmányolásába való beleegyezése nem vehető enyhítő körülményként sem figyelembe.

Annak felismerése és feldolgozása, hogy a bántalmazóval való kapcsolat nem volt egészséges, és egy káros befolyású, bántalmazó emberben bízott meg az áldozat, egy sokrétű, fájdalmas és hosszú gyógyulási folyamat része lehet (Sander-son, 2013). A gyógyulási és feldolgozási folyamat járhat újratraumatizálódással,

1 2013. évi XVIII. törvény az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezményének kihirdetéséről.

és olyan mentális problémák megjelenésével, mint a szorongás, a depresszió, szörnyű flashbackek átélése, kötődési problémák, az alacsony önértékelés, az addiktív viselkedés és az öngyilkossági hajlam; így az áldozat támogatása szakemberek tudását és segítségét igényli. Az online behálózást túlélő gyermekekkel foglalkozó szakembereknek, például a gyermekpszichológusoknak, gyakran kell foglalkozniuk a terápiás munka keretében az áldozatok veszteség- és gyászérzéssel, mielőtt segíteni tudnának benne, hogy megkeressék, újra felállítsák érzelmi és pszichológiai határaikat, és újra tanulják az alapvető kapcsolatkezelési készségeket, beleértve az online térben történő kapcsolódást (Sanderson, 2013).

A kibertérben szexuális bántalmazás áldozattá vált gyermekekkel való bűnüldözői és segítői munka kapcsán is kiemelten fontos figyelni és megfelelően kezelni azt a jelenséget, hogy a gyermek esetleg (még) nem érzi magát késznek arra, hogy a felderítő vagy vizsgálati folyamatok során beismerje a bántalmazó kapcsolat káros voltát és aszimmetrikus hatalmi jellegét, illetve hogy az elkövetők gyakran próbálják az önfelmentés és az áldozathibáztatás eszközeivel azt sugallni, hogy valójában a gyermekek voltak azok, akik „elcsábították” őket (Martellozzo & Jane, 2017). Az Egyesült Királyságban ezért a gyermekek szexuális kizsákmányolási formáit, köztük a behálózási tevékenységeket kriminalizáló, 2003-tól hatályos kommunikációs törvény nem követeli meg, hogy a gyermek az elkövetővel való kommunikációt kellemetlennek érezkelje (Pegg, 2017). Ehelyett a jogalkotó az elkövető viselkedésének szándékos jellegére összpontosított, tehát arra, hogy a gyermekkel való kommunikáció eredményesen vagy objektíven szexuális jellegű volt-e, illetve hogy szexuális tartalmú válaszreakció kiváltása volt-e a célja (Pegg, 2017).

A fejlődő digitális technológiák és a közösségi média szerepe a gyermekek online áldozattá válásában

Az olyan gyorsan fejlődő új digitális technológiák, mint az élő online közvetítéseket (angolul live-streaming) lehetővé tevő szoftverek, a végpontok közötti titkosított (angolul end-to-end encryption) üzenetküldő szolgáltatások, vagy az olyan anonim fizetési módszerek, mint például a kriptovaluták elterjedése, mind megkönnyítették a gyermekek online behálózását, és a digitális szexuális gyermekbántalmazási tartalmak előállítását (Europol, 2021). Ezek a technológiák lehetővé teszik az elkövetők számára, hogy nehezen felderíthető és kinyomozható módokon működjenek, és segítségükre szolgálnak abban, hogy hálózatokat építsenek ki, információkat osszanak meg egymással, illetve bárhol és bármikor bűncselekményeket követhessenek el kiskorúak ellen, akár egyszerre

több áldozatot megelőzve. Bár a technológiai fejlődést és az új eredményeket lehetetlen lenne megállítani vagy visszafogni – sőt, a bűnüldöző szervezeteknek és az online biztonságtechnológiai vállalkozásoknak vitathatatlanul szükségük van arra, hogy a digitális fejlődés tekintetében megelőzzék a bűnözői hálózatokat, és proaktívan lépjenek fel az online bűncselekmények megelőzése és megakadályozása érdekében (Davidson et al., 2016) –, azonban azt szükséges gondosan szabályozni, hogy a közösségimédia-vállalatok milyen szabályozási környezetben és garanciák mellett alkalmazhatják ezeket a technológiákat. Jelenleg számos olyan nemzetközi irányelv és jogszabálytervezet van előkészítés alatt, amelyek célja a közösségimédia-plattformok szabályozása, és ezáltal a sérülékenyebb csoportok, kiemelten a gyermekek védelme az online ártalmaktól.

Ezek közé tartozik az Egyesült Királyságban az online biztonságról szóló 2022-es évi törvényjavaslat (Online Safety Bill) és az Európai Unió digitális szolgáltatásokról szóló törvényjavaslata is; mindazonáltal úgy tűnik, hogy általánosságban továbbra is kihívást jelent az online biztonsággal kapcsolatos felelősségek egyértelmű kijelölése a különböző érdekelt felek között (Meggyesfalvi, 2021). Az Instagram, a Facebook, a TikTok és a többi, kiskorúak körében rendkívül népszerű közösségimédia-plattform működési módja – például a moderálás formája, alaposága és intenzitása – nagyban befolyásolhatja, hogy az ezeket használó gyerekek könnyen „elérhető” és megközelíthető célpontot jelentenek-e az elkövetők számára vagy sem. Az, hogy milyen szintű védelmet, például szűrő és jelző eszközöket építettek be ezekbe az alkalmazásokba, meghatározza, hogy mennyire biztonságos a gyerekek számára a használatuk. Az Európai Unió az online biztonság elősegítése érdekében ezért 2022 májusában bemutatta „a gyermekbarát internet új európai stratégiáját”,² illetve legújabb, a gyermekek online szexuális bántalmazásának megelőzése és az ellene folytatott küzdelem érdekében kidolgozott és előterjesztett uniós rendeletjavaslatát,³ melynek keretében az Európai Bizottság köteleznék az alkalmazás áruházaikat üzemeltető közösségimédia-vállalatokat annak biztosítására, hogy a gyermekek ne tölthessenek le olyan alkalmazásokat, amelyek a behálózás magas kockázatának tehetik ki őket, illetve azonosítsák őket, amennyiben már felhasználókká váltak, és előzzék meg a szolgáltatások általuk történő további használatát. A rendeletben szorgalmazták továbbá egy európai központ létrehozását, melynek feladata lesz a gyermekek szexuális kizsákmányolásának megelőzésére és leküzdésére szolgáló szervezetek koordinációja, kapcsolódó kutatási és szakértői

2 Európai Bizottság COM(2022) 212 final. Digitális évtized a gyermekek és az ifjúság számára: a gyermekbarát internetre (BIK+) vonatkozó új európai stratégia.

3 Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down rules to prevent and combat child sexual abuse. COM/2022/209 final.

tevékenységek, az áldozatok támogatása, valamint – megkönnyítve a nemzeti rendészeti szervek munkáját – a gyermekek online szexuális bántalmazásával összefüggő ügyek felderítésének, bejelentésének és kezelésének támogatása is.

Úgy tűnik azonban, hogy az egyre szigorúbb nemzetközi szabályozások és társadalmi nyomás ellenére sem sok vállalat hajlandó a gyermekek online védelme melletti elköteleződést deklaráló nyilatkozatokon túlmutató érdemi lépéseket tenni, és a profitjuk egy részét a gyakorlatban is a gyerekek érdekét szolgáló, az áldozattá válásukat megelőző biztonsági fejlesztésekre fordítani (Meggyesfalvi, 2021). Ennek aktuális példája, hogy jelenleg világszerte vita tárgyát képezi, hogy a végpontok közötti titkosításnak és az életkor-ellenőrzési (age-verification) technológiáknak milyen szerepet kellene játszaniuk a gyermekek online védelmében. A gyermekek biztonságáért kampányoló jótékonyági szervezetek, digitális technológiai szakértők, és áldozat-túlélők brit koalíciója ezen technológiák megfelelő szabályozását követelve indította el a *Nincs hová bújni* (*No place to hide*) elnevezésű kampányt, azzal a céllal, hogy megakadályozzák azt, hogy a Messengerhez hasonló szolgáltatásokat nyújtó közösségimédia-vállalatok az üzenetküldő szolgáltatásaik részeként bevezessék a végpontok közötti titkosítást. Ez a technológia az üzeneteket úgy alakítja át, hogy a megosztott tartalmakat csak a feladó és a címzett láthatja, ami a kampányt szervező koalíció szerint szinte lehetetlenné teszi az online behálózások felderítését, többek között azáltal, hogy sem a moderátorok, sem a gépi algoritmusok nem lesznek képesek a gyanús vagy káros tartalmakat azonosítani (BBC, 2022). Állításuk szerint, ha a bevezetést tervező közösségimédia-vállalatok nem állítják le ennek a technológiának az alkalmazását, évente mintegy 14 millió feltételezett, gyermekekkel szembeni online szexuális kizsákmányolási esetet nem jelentenek majd be ezután.

A végpontok közötti titkosítás technológiájának alkalmazása körüli globális vita már régóta folyik a politikai döntéshozók, nemzetközi szervezetek és az adatvédelmi érdekekért kampányoló társulások között, mindkét oldalon olyan fontos, egyetemes emberi jogok védelmére hivatkozva, mint a gyermekek minden felett álló érdeke és (online és offline) biztonsága, illetve a szólásszabadsághoz és a magánélet védelméhez való jog (BBC, 2022).

A végpontok közötti titkosítás azonban nem az egyetlen olyan technológia, ami miatt a bűnüldöző szervek és a gyermekvédelmi szakemberek aggódnak a gyermekek és a bűnözők internethasználatával kapcsolatban. Az életkor-ellenőrzés a másik vitatott kérdés. Amikor a felhasználók regisztrálnak a közösségimédia-platformokra, adatokat kell megadniuk magukról, általában olyan információkat, mint a név, a laccím, a nem és az életkor. A legtöbb közösségimédia-szolgáltató – különösen azok, amelyekről ismert, hogy kockázatosak

a felületeiket nagy arányban (ki)használó online szexuális bűnelkövetők miatt, mint például az Instagram, a Facebook és a Tiktok – a belépést életkorhoz kötő, korlátozó tagsági irányelvekkel rendelkeznek, amelyek célja elvileg az, hogy megakadályozza a fiatalabb gyermekek hozzáférését a szolgáltatásaikhoz. Egy 2020-as tanulmány (Pasquale & Zippo, 2020) a gyermekek által leggyakrabban használt tíz közösségimédia-alkalmazást vizsgálva megállapította, hogy három kivételével (Discord, Messenger és WhatsApp) mindegyik kért a felhasználó életkorára vonatkozó nyilatkozatot a regisztrációkor. A legtöbb esetben az olyan személyeket, akik 13 évesnél fiatalabbnak vallották magukat, nem engedték volna tovább. Amikor azonban valaki regisztrál az ilyen felületekre, a beírt adatokat automatizált, gépi technológiával ellenőrzik. Annak megítélése, hogy a potenciális jövőbeli felhasználó megfelelő-e életkor-e egy profil létrehozásához általában emberi interakció nélkül történik, nagyrészt a potenciális felhasználó által megadott adatokra támaszkodva. Ez azt jelenti, hogy a fiatalabb és sérülékenyebb gyerekek különösebb erőfeszítés nélkül idősebbnek adhatják ki magukat, egyszerűen hozzáférhetnek ezekhez a felületekhez, ugyanúgy, ahogyan az online szexuális ragadozók is bármilyen személyazonosság-változást beállíthatnak a profiljukban, hazudva korukról, nemükről vagy fizikai megjelenésükről, akár hamis profilképek illusztratív felhasználásával (Bryce et al., 2019). Egy kutatásban megállapították (Pasquale & Zippo, 2020), hogy a gyerekek valóban könnyedén megkerülhetik a legnépszerűbb közösségimédia-platformok összes életkor-ellenőrzési mechanizmusát a hamis életkor megadásával, és bizonyára a rosszindulatú felnőttek is ugyanilyen könnyen adnak meg hamis adatokat magukról ellenőrizhetetlenül.

Martellozzo és Bradbury kriminológusok (2021) azzal érveltek, hogy amíg a kockázatos és potenciálisan káros online felületeken és alkalmazásokban nem vezetnek be hatékonyabb életkor-ellenőrzési eszközöket és folyamatokat, addig nem lehet garantálni az ezeket előszeretettel használó gyermekek tényleges online védelmét és biztonságát. Amennyiben a felületeket üzemeltető vállalkozások valóban elkötelezik magukat amellett, hogy technológiai és folyamatfejlesztési szempontból is megerősítsék a gyermekek online védelmét, akkor a sebezhető, megfelelő digitális kompetenciák hiányában lévő gyerekek belépésének megakadályozását prioritásként kell kezelniük az általuk generálható profitszerzéssel szemben, amely profitba jelenleg beleértendőek azok az összegek is, melyeket a gyermekek online szexuális kizsákmányolásából eredő felhasználói tevékenység termel, például a bűnelkövetők aktivitása, termékhasználat után befolyó hirdetési jutalékok formájában. A közösségimédia-vállalatok széles körben elterjedt jelenlegi rutinja, hogy irányelvek és szabályozások révén elhatárolódnak az oldalaikon generált tartalmakért és tevékenységekért vállalt

felelőségétől, áthárítva azt más szereplőkre, például a felhasználókra, a jogal-
kotókra, vagy a bűnüldöző szervekre (Meggyesfalvi, 2021).

A bűnüldöző szervek azonban egyedül nem képesek megvédeni a gyerekeket az egyre növekvő számú online szexuális ragadozótól, és az oldalakat üzemeltető üzleti vállalkozásokéhoz képest aránytalanul kevés technológiai tudással, eszközzel és rálátással rendelkeznek a közösségimédia-platformok hatékony ellenőrzéséhez (Davidson et al., 2017). Kutatások emellett arra is rámutattak, hogy a fiatal felhasználók nem használják ki a közösségimédia-platformok jelentési és egyéb biztonsági funkcióit, mivel bonyolultnak és nehezen érthetőnek tartják azokat (Davidson et al., 2017). Egy 2021-es kutatásban megállapították, hogy bár a gyerekek körében magas a bejelentési funkciók ismertsége (70% a 12–15 évesek körében), ennek ellenére csak kis százalékuk (a 12–15 évesek 14%-a) jelentett valaha káros tartalmakat vagy negatív online tapasztalatokat (Ofcom, 2021). Ezért megállapítható, hogy amíg a közösségimédia-vállalatok nem hoznak érdemi lépéseket, fejlesztve a gyermekek online védelmét biztosító technológiákat, és a felhasználókat érintő intézkedéseket implementálva – egyidejűleg visszaszorítva a motivált elkövetők bűnelkövetési lehetőségeit és ellehetetlenítve az áldozatok könnyű célponttá válását, továbbá csökkenteni próbálva a multiplikátorhatást és az online anonimitásban rejlő kockázatokat –, addig a gyermekek biztonsága az interneten valószínűleg továbbra is veszélyben marad, növekvő kihívásokat okozva a bűnüldöző és áldozatsegítő szervezetek számára.

Összefoglalás és következtetések

A tanulmány kísérletet tett arra, hogy kontextusba helyezze a gyerekek internet-használati szokásait, és bemutassa az ezzel kapcsolatos növekvő kockázatokat az áldozattá válás kapcsán. Bemutatta, hogy ma már gyakorlatilag minden kiskorú jelentős mennyiségű időt tölt a digitális térben, ahol veszélyeztetettségüket olyan tényezők növelik, mint az alkalmas védő személyek és technológiai biztonsági funkciók megfelelő rendelkezésre állásának és alkalmazásának hiánya, illetve a jelentős számú, a világ minden pontjáról bármikor becsatlakozni képes bűnelkövetők sokasága, beazonosíthatatlansága, és egyszerűen elérhető hatásossága a potenciális károkozásban. Az elemzés kitért a gyermekek érzelmi kitettségére és befolyásolhatóságára az online behálózásuk következtében, és a közösségimédia-platformok felelőségére a bűnmegelőzésben. Hangsúlyozta, hogy a kiskorúak érzelmi involváltságát az elkövetővel, a létrejövő kötődési nehézségeket és negatív pszichés hatásokat figyelembe kell venni az áldozattá

válás komplex, sokrétű jelenségének megelőzése és kezelése kapcsán, differenciált – és akár az idő elteltével változó – megoldásokat kínálva az áldozat adott érzelmi állapotától és helyzetétől függően. Bár Magyarországon is vannak már a jogszabályok által garantált áldozatvédelmi intézkedések a gyermekek vonatkozásában (például a rendőrség által akkreditált, gyermekbarát meghallgató helységek bevezetése, a különleges bánásmódot igénylő személyek kezelésével kapcsolatos szabályozások és utasítások, vagy az általános védelmi intézkedés kapcsán bevezetett eljárások), ezek gyakorlati megvalósulásáról fontos lenne pontosabb képet kapni, fejleszteni az ellátórendszert a digitális térben áldozattá váló gyermekekre (is) koncentrálni, illetve tudományos alapossággal vizsgálni hatásosságukat, és fokozottan ügyelni az eljárások gyermekjogi szemléletű megvalósulására.

Nem feledkezhetünk meg a szülői felelősségről sem. A digitális térben való kockázatkezelés és a gyermekvédelem terén a technológiai vállalatoktól vagy fejlesztésektől sem várható el, hogy teljes megoldást nyújtsanak. Hangsúlyozni kell, hogy a szülői felügyelet mellett az oktatás és a digitális higiénia fontossága alapvető szerepet játszik a gyermekek védelmében. Az internetes biztonsági intézkedések, a biztonságos online viselkedés és a digitális személyes adatvédelem ismeretei nélkülözhetetlenek a mai digitális világban. Az oktatási intézményeknek és a szülőknek egyaránt szembe kell nézni ezekkel a kihívásokkal, és a lehető legjobban megtanítani a gyermekeket az online kockázatok felismerésére, valamint azok kezelésére.

Bár számos fontos témakört, például a cyberbullying egyes fajtáit, a gyermekek online felületeken öngyilkosságra való rábírását vagy felbujtását, vagy a káros online kihívások témaköreit nem volt lehetőség ennek az írásnak a keretein belül vizsgálni, a tanulmányban felvetett, a gyermekek által a digitális világban megtapasztalt problémáknak csak egy szűkebb körét tárgyaló témák is világosan mutatják, számos megoldandó kihívással néz szembe a magyar és nemzetközi jogalkotási terület mellett a bűnmegelőzés és a bűnüldözés is. Ezek fel- és megismerése után kiemelten fontos, hogy a kiskorúak védelmében a gyermekeket érintő valós digitális tendenciákat és a nemzetközi jó gyakorlatokat megismerve, ezek tudatában születhessenek olyan stratégiák és akciótervek, melyek proaktívan és eredményesen tudják az őket érintő, növekvő kockázatokat kezelni, együttműködésre ösztönözve a piaci, állami és egyéb szereplőket az online áldozattá válás megelőzése és megfelelő kezelése érdekében.

Felhasznált irodalom

- BBC (2022). 'New campaign aims to stop more encrypted apps'. *BBC News*, 18 January.
- Bryce, I., Robinson, Y. & Petherick, W. (2019) *Child abuse and neglect: forensic issues in evidence, impact and management*. Academic Press.
- Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American sociological review*, 44(4), 588–608. <https://doi.org/10.2307/2094589>
- Childwise (2021). *The Monitor Report 2021*. CHILDWISE Research.
- Davidson, J., DeMarco, J., Bifulco, A., Bogaerts, S., Caretti, V., Aiken, M., Chevers, C., Corbarrí, E., Scally, M., Schimmenti, A. & Puccia, A. (2016). *Enhancing police and industry practice*. Middlesex University.
- Europol (2021). *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2021*. Publications Office of the European Union. [https://doi.org/10.1016/S1361-3723\(21\)00125-1](https://doi.org/10.1016/S1361-3723(21)00125-1)
- Gámez-Guadix, M., Almendros, C., Calvete, E. & De Santisteban, P. (2018). Persuasion strategies and sexual solicitations and interactions in online sexual grooming of adolescents: Modeling direct and indirect pathways. *Journal of Adolescence*, 63(1), 11–18. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2017.12.002>
- Grund B. (2021). A kibertér bűncselekményeiről és a kiberbűnözés hazai gyakorlatáról. *MTA Law Working Papers*, 8(21), 2-34.
- Holt, T. J., Bossler, A. M. & Seigfried-Spellar, K. C. (2017). *Cybercrime and Digital Forensics: An Introduction*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315296975>
- Livingstone, S. & Brake, D. R. (2010). On the rapid rise of social networking sites: New findings and policy implications. *Children & Society*, 24(1), 75–83. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2009.00243.x>
- Martellozzo, E. & Jane, E. A. (2017). *Cybercrime and its victims*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315637198>
- Martellozzo, E. & Bradbury, P. (2021). How the pandemic has made young people more vulnerable to risky online sexual trade. *Blogs LSE*, 2 March.
- Meggyesfalvi, B. (2021). Policing harmful content on social media platforms. *Belügyi Szemle*, 69(6ksz), 26–38. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.6.2>
- NMHH (2021). *Digital parenting kutatás 7–16 éves gyerekekkel és szüleikkel*. Psyma Hungary Kft.
- Ofcom (2021). *Children and parents: media use and attitudes report 2020/2021*. Ofcom.
- Pasquale, L. & Zippo, P. (2020). *A Review of Age Verification Mechanism for 10 Social Media Apps*. UCD Dublin.
- Pegg, S. (2017). *Online grooming and the law*. The Law Society Gazette.
- Sanchez, R. V., Speck, P. M. & Patrician, P. A. (2019). A concept analysis of trauma coercive bonding in the commercial sexual exploitation of children. *Journal of pediatric nursing*, 68(3), 48–54. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2019.02.030>
- Sanderson, C. (2013). *Counselling skills for working with trauma: Healing from child sexual abuse, sexual violence and domestic abuse*. Jessica Kingsley Publishers.

- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S. & Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU Kids Online.
- Tener, D., Wolak, J. & Finkelhor, D. (2015). A Typology of Offenders Who Use Online Communications to Commit Sex Crimes Against Minors. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 24(3), 319–337. <https://doi.org/10.1080/10926771.2015.1009602>
- Yar, M. & Steinmetz, K. F. (2019). *Cybercrime and society*. Sage Publications.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Online játékok közben szedte kiskorú áldozatait*. http://ugyeszseg.hu/online-jatekok-kozben-szedte-kiskoru-aldozatait-fotokkal-a-bacs-kiskun-varmegyei-fougyeszseg-sajtokozlome-nye/?fbclid=IwAR1-YbLJ6fHUhmcV0Dul9OZ_MRAP10adsaqImREc_FIVeYp43w4PkPsRadY
- URL2: *Lezárt akta – Felelsz, vagy mersz*. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/leg-frissebb-hireink/bunugyek/lezart-akta-felelsz-vagy-mersz>
- URL3: *Carly's Story*. <https://www.carlyryanfoundation.com/carlys-story>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Meggyesfalvi B. (2023). Kockázati tényezők a digitális térben. A gyerekek internet- és közösségi média használata és az online áldozattá válás. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2163–2178. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.3>

A nyomhordozók és emberi eredetű biológiai anyagmaradványok típusai és genetikai vizsgálatának jelentősége a magyarországi büntető- és közigazgatási eljárásokban – Esetleírások

Types of human trace evidences and the importance of their forensic genetic analysis in Hungarian criminal and administrative proceedings – Case reports

Füredi Sándor

genetikus szakértő
Nemzeti Szakértői és Kutatóközpont,
Genetikai Szakértői Intézet
furedis@nszkk.gov.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy rövid esetleírások formájában, ügýtípusonként bemutassa az elmúlt évtizedekben és jelenleg a magyarországi igazságügyi (forenzikus) genetikai szakértői vizsgálatok során sikeresen elemzett bűnjel-tárgyak és emberi eredetű biológiai anyagmaradványok széles körét. Célja még továbbá, hogy konkrét ügyeken keresztül érzékeltesse a genetikai vizsgálatok jelentőségét a magyar igazságszolgáltatásban.

Módszertan: A Nemzeti Szakértői és Kutatóközpont jogelődje, a Bűnügyi Szakértői Kutatóintézet által szakértett, az eljáró hatóságok által már lezárt több ezer ügyből 22 ügýtípusban került kiválasztásra a tanulmányhoz 51 db ügyeset. A bemutatásra kerülő ügyekben jellegzetes biológiai nyom, nyomhordozó igazságügyi genetikai vizsgálata jelentett előrelépést a bűncselekmény felderítésében, bizonyíthatóságában, vagy az ismeretlen holttestek személyazonosításában.

Megállapítások: A magyarországi igazságügyi genetikai vizsgálatok 1992-es elindulása óta fokozatosan egyre több és többféle ügyben (lopástól a sorozatgyilkosságokig), egyre többféle és egyre kevesebb emberi eredetű biológiai anyagmaradvány DNS-elemzésével lehetett genetikai bizonyítékot szolgáltatni

a büntető- és közigazgatási eljárásokhoz. A bemutatott 22 ügýtípus 51 rövid esetleírása rávilágít arra, hogy gyakorlatilag bármilyen magyarországi bűncselekmény nyomozása vagy ismeretlen holttest személyazonosítása során az igazságügyi genetikai szakértés szerepet kaphat abban az esetben, ha az ügy szempontjából releváns biológiai anyagmaradvány a helyszínen feltalálható és rögzíthető.

Érték: 22 ügýtípus 51 esetének rövid leírásával először kerülnek ennyi ügyön keresztül bemutatásra a releváns nyomhordozók és emberi eredetű biológiai anyagmaradványok típusai és azok genetikai vizsgálatának jelentősége a magyarországi büntető- és közigazgatási eljárásokban.

Kulcsszavak: igazságügyi genetikai vizsgálatok, biológiai anyagmaradványok, esetleírások, DNS

Abstract

Aim: The aim of the study is to present widely and successfully analysed exhibits and crime scene samples of human origin in forensic genetic examinations through short case reports of various types of Hungarian cases from the last decades. By presenting actual cases the study also aims to comprehensively depict the great importance of forensic genetic analysis in Hungarian jurisdiction.

Methodology: For this study, 51 cases representing 22 case types were chosen out of several thousand closed cases investigated by the Hungarian Institute for Forensic Science. Forensic genetic analysis of the presented exhibits and traces gave investigative leads and evidence for solving crime cases or for the identification of unknown bodies, if the relevant biological material remains can be found and recorded at the scene.

Findings: Since the launch of forensic genetic analysis in Hungary in 1992, it has gradually become possible to provide genetic evidence for criminal and public administration proceedings by DNA analysis of an increasing number and variety of human biological material residues in a growing number and variety of cases (from theft to serial murders). The presented 51 cases of 22 case types may provide proof of the applicability of forensic genetic methodology in almost any case in Hungary, provided the relevant exhibits and biological traces are found and collected at the (crime) scenes.

Value: This is the first comprehensive case report review that presents the various types and the importance of human trace pieces of evidence analysed with forensic genetic methods in 22 case types of 51 Hungarian criminal and administrative proceedings.

Keywords: forensic genetic analysis, biological traces, case reports, DNA

Bevezetés

Az 1990-es évek elején Nagy-Britannia és az Amerikai Egyesült Államok az igazságügyi DNS-vizsgálatok második hőkorszakát és egyben első igazi forradalmát élte át. Az addig használt RFLP (restrikciós fragmens hosszpolimorfizmus) módszert kezdte felváltani a DNS-analízis első törvényszéki alkalmazásának évében, 1985-ben felfedezett és később Nobel-díjjal elismert molekuláris biológiai eljárás, a polimeráz láncreakció (PCR). Az RFLP-vel szemben a PCR-technikával akár ezerszer kevesebb mennyiségű és/vagy nagymértékben bomlott állapotú biológiai anyagmaradvány sikeres vizsgálatára nyílt lehetőség könnyebben standardizálható laboratóriumi körülmények között és a DNS-típus eredmények nemzetközi összehasonlíthatósága mellett (Butler, 2005). Ehhez a második fejlődési hullámhoz (amely forradalmasította nemcsak a szakterületet, hanem magát a bűnüldözést is) sikerült intézetünknek Magyarországon elsőként csatlakoznia akkor, amikor 1992-ban egy emberölési ügy szakértése során a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet (BSZKI) munkatársai a klasszikus vércsoportvizsgálatok mellett a PCR-alapú DNS-analízist is bevetették (Pádár et al., 2019). 1992. szeptember 22-én, hajnali 4 órakor, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem főépületének beugrójában holtan találták E. H. B. etióp állampolgárságú orvostanhallgató nőt. A helyszíni szemlén megállapítást nyert, hogy a néhai halálát több késszúrás okozta. A nyomozati cselekmények során még aznap H. A. A., ugyancsak etióp egyetemista kollégiumi szobájából lefoglalásra és beküldésre került más bűnjelekkel együtt a gyanúsított szövetnadrágja. A gyilkosság után két nappal, szeptember 24-én a BSZKI Biológiai Osztálya vércsoportvizsgálatok révén megállapította, hogy a nadrágon talált vérszenyeződések az áldozattól származhatnak. Az elkövetkező hónapokban ezt az eredményt erősítette meg három polimorf DNS-markeren (HLA-DQ α , D1S80, ApoB) elvégzett PCR-elemzés. DNS-alapú módszerrel azt is sikerült meghatározni, hogy a nadrág vizsgált vérszenyeződései nőtől származnak.

Ebben az ügyben és a soron következő ügyekben adott genetikai szakvéleményeknek a jogalkalmazók részéről történő viszonylag gyors elfogadását több tényező is elősegítette. A DNS-analízis törvényszéki alkalmazása a nyugat-európai országokban és az USA-ban az 1990-es évek elején már nem volt új keletű (Butler, 2009). Nemzetközi tudományos szakfolyóiratokban publikált módszerek és kereskedelmi forgalomba hozott, igazságügyi vizsgálatokra hitelesített vegyszercsomagok (kitek) álltak már a magyar szakértők rendelkezésére. A BSZKI országos hatáskörű, nemzeti és nemzetközi szinten is elismert szakértői intézet volt már az 1990-es évek elején, mind a jogalkalmazói, mind a tudományos szférában. Ahogy az előbb említett bűncselekmény esetében, úgy

a BSZKI-ban 2000-ig sok más ügyben is a DNS-vizsgálatokat megelőzte vagy kiegészítette a biológiai nyom alapú személyazonosításban és származás-megállapításban már évtizedek óta használt vércsoport-szerológiai és fehérje-polimorfizmus elemzés (Pádár et al., 2019). Az azonos szakértői konklúzióra vezető különböző, egymástól független vizsgáló módszerek alkalmazása is nagy mértékben elősegítette a genetikai szakértés jogalkalmazói, törvényszéki igénylését és elfogadását Magyarországon.

Az 1992 óta eltelt három évtized alatt a BSZKI, majd jogutódja, a Nemzeti Szakértői és Kutatóközpont (NSZKK) több tízezer ügyben készített genetikai szakértői véleményt. Ebben az időszakban büntető- és polgári peres ügyekben, illetve közigazgatási, államigazgatási hatósági eljárásban több mint húsz ügytípusban a legkülönbözőbb biológiai nyomok elemzésével sikerült tisztázni az eljárásba vont személyek bűnösségét, ártatlanságát, személyazonosságát vagy rokonságát. A következőkben konkrét esetek kapcsán egy átfogó képet szeretnék adni az igazságügyi genetikai szakértésnek a magyarországi igazságszolgáltatásban az elmúlt évtizedekben betöltött szerepéről.

A lopásoktól a közúti balesetekig

A Miskolci Rendőrkapitányság Felsőzsolcai Rendőrőrsé 2006-ban lopás bűntettének megalapozott gyanúja miatt büntetőeljárást indított, mivel ismeretlen tettes a hajnali órákban ajtóbetörés módszerével behatolt a felsőzsolcai Lux Bár épületébe, és onnan egy pénznyerő játékautomatát tolt ki kb. 70 méterre az épület mellett lévő futballpályára. Az elkövető a játékautomata kasszáját felkészítve abból 100 000 forint készpénzt tulajdonított el. A rendőrségi helyszínelők a sörözőben egy vérrel szennyezett elektromos hosszabbítót rögzítettek, amelyről egy férfi DNS-profilja volt kimutatható.

2008. karácsony szentestéjén ismeretlen tettes Karcagon, egy családi házba betörve közel nyolcmillió forintot zsákmányolt. A helyszínen feltalálásra került rágógumiból egy férfi személy DNS-profilja volt azonosítható.

Egy cigarettacsikk formájában ugyancsak biológiai nyomot hagyott maga után az az elkövető, aki 2009-ben, a Budapest IV. kerületében található Szilágyi borozóba tetőbontás módszerével behatolt és onnan 600 000 forint értékben készpénzt és árut tulajdonított el.

A bűncselekmény elkövetésekor megérintett vagy használt és hátrahagyott tárgyak vizsgálata is sokszor lehetőséget teremt a tettes kézre kerítéséhez. Harmincmillió forintos lopási kárt okozott az az elkövető, aki 2003-ban egy székesfehérvári autókereskedésbe tört be. A tettes azonban nem volt elég óvatos,

mivel az autókereskedés műhelyének kilincseiről és egy erővágóról genetikai profilját meg lehetett határozni. Az előbbieken említett lopási bűnesetek mind-egyikében az ismeretlen elkövetőket a BSZKI által kezelt bűnügyi DNS-profil nyilvántartás segítségével sikerült beazonosítani.

Rongálás és csalás ügyében indult ismeretlen tettesek ellen büntetőeljárás, akik 1997-ben egy fenyegető tartalmú levelet küldtek a sértettnek, majd azt követően felgyújtották a sértett monori vendéglőjét. A sors tragikus fintora, hogy a gyújtogatás közben az egyik elkövető életét vesztette. Az életben maradt tettestárs bűnössége a fenyegető levélre ragasztott bélyeg nyálszennyeződésének DNS-vizsgálatával volt bizonyítható.

Ugyancsak levél – pontosabban annak ragaszték részén lévő nyálmaradvány – buktatott le egy becsületsértőt, aki 1997-ben több alkalommal levélben sértegetett egy százhalombattai lakost.

Egy 2003-as bélyeghamisítási ügyben az inkrimináló borítékon végzett DNS-vizsgálatunk tanulságaként megfogalmazhatjuk, hogy ne nyaljon bélyeget, aki hamisítja azt.

2002-ben Keszthelyen elkövetett magánlaksértés vétségének ügyében a helyszínen talált összetört üvegtábla vérszennyeződésének vizsgálata segítségével sikerült az egyik gyanúsítottat a helyszínhez kötni.

A Nemzeti Nyomozó Iroda 2007-ben pénzhamisítás ügyében nyomozott, amikor egy győri garázból, a hamisításhoz használt biztonsági papírok tárolási helyéről lőfegyverek és lőszer is előkerültek. Az egyik maroklőfegyverről rögzített hámmaradványban detektált, több személytől származtatható, úgynevezett kevert genetikai profilban az egyik gyanúsított DNS-profilja kimutatható volt.

Robbanóanyaggal való visszaélés büntetést követte el az a személy, aki 2008-ban egy házilag átalakított éles kézigránátot és egy fenyegető levelet helyezett el a Budapest IV. kerület, Nádor utcában lévő egyik iroda udvarán. A DNS-vizsgálat rendkívüli mértékben alátámasztotta azt a feltételezést, hogy a bűnjeleken talált érintési nyomok a gyanúsítottól származtak.

A BRFK Kábítószer Bűnözés Elleni Osztálya 2007-ben jelentős mennyiségű kábítószerre elkövetett, visszaélés kábítószerrel büntetnének alapos gyanúja miatt nyomozást indított vietnámi állampolgárokkal szemben, akik Budapest egyik XII. kerületi lakásában komoly kábítószer-elosztó bázist rendeztek be. A kábítószer elosztáshoz használt több eszközzel, köztük digitális mérlegről, súlyzórúdról, ollóról vett mintákban megtalálható volt négy gyanúsított DNS-tulajdonságegyüttese.

Kábítószerrel való visszaéléssel gyanúsították 1999-ben azt a salgótarjáni férfit is, akinek vizeletében amfetamin származékot mutattak ki. A gyanúsított a kábítószer fogyasztását tagadta, védekezése során gyógyszerfogyasztásra,

majd arra hivatkozott, hogy a vizsgált vizelet nem az övé. Ez utóbbi kifogást az összehasonlító DNS-vizsgálat megcáfolta.

A gyanúsított részéről mintacserére való hivatkozás ritkán megalapozott is lehet. 2000-ben a BRFK Közlekedés-Baleseti Osztálya által indított ittas járművezetés vétségének ügyében egy néven beküldött, három vérmintáról kiderítettük, hogy az három személytől származott.

Közúti balesetknél sokszor nem ismert vagy kérdéses a balesetet okozó sofőr személye. 2007 novemberében a reggeli órákban, Galgahévíz lakott területén egy BMW személygépkocsi az előtte közlekedő gépkocsi előzését megkezdve nekiütközött a megelőzendő gépjármű bal hátsó ajtajának, majd ezt követően balra lehaladva az útról árokba hajtott. A gépjármű az árokban egy fának ütközött, majd onnan az úttestre csapódott, ahol a gépkocsi megállt. Az ütközés következtében a gépjármű vezetője, valamint mellette ülő utasa ülésükből kirepültek és mindketten a gépjármű hátsó ülésére zuhantak. A balesetben egyikük meghalt, a másik férfi eszméletét veszítette, és később arra hivatkozott, hogy nem emlékszik a baleset körülményeire, beleértve a vezető személyét. A vezető és az utas oldali légzsákokon talált vérszennyeződések DNS-vizsgálatával sikerült alátámasztanunk azt a feltevést, hogy a személygépkocsit a balesetben életben maradt férfi vezette.

Az igazságügyi genetikai vizsgálatok érzékenységének és a hazai és külföldi DNS-nyilvántartásoknak az elmúlt két évtizedben tapasztalt számottevő növekedése tette lehetővé azt, hogy az ebben a fejezetben említett bűncselekménytípusokban – közülük is kiemelve a betöréses lopásokat, ahol sokszor az ismeretlen elkövetőnek csak egy egyszeri érintési nyoma áll rendelkezésre – mégis sikerrel elvégezhető az azonosítás az esetek egy jelentős részében.

Ismeretlen személyazonosságú holttestek, eltűnt személyek azonosítása

DNS-vizsgálattal történő rokonság- és leszármazás megállapítás sok büntető- és polgári peres ügy, valamint közigazgatási eljárás eszköze vagy célja. Családi állás megváltoztatása büntetendő ügyében indult eljárás 2001-ben, amikor a szombathelyi Markusovszky Kórház Gyermekek Osztályának ügyeletes orvosa bejelentette a megyei rendőr-főkapitányság ügyeletére, hogy a kórház Koraszülött Osztályának folyosóján egy sporttáskában egészséges újszülött kisfiút találtak. A rendőrségi nyomozás során gyanúba került egy házaspár, akiktől kiderült, hogy valóban a feleség szülte meg és helyezte el a kórházban a gyermeket, azonban a férj biológiai apaságát a DNS-analízis kizárta.

Kiskorú veszélyeztetésének ugyancsak szomorú, de szerencsére halállal nem végződő esete történt 1999-ben is, amikor az M5-ös autópálya 54-es kilométer szelvényénél lévő parkoló női mosdójában, egy sporttáskában, felöltözötten, pléddel betakarva két élő újszülött fiúcsesemőt találtak. Az eljáró hatóság kérésére megállapításra került, hogy a csesemők kétpetéjű ikrek lehetnek.

Az előbbi esetekkel ellentétben néha a szülő annyira ragaszkodik a gyermekéhez, hogy annak halálát sem képes elfogadni. 2011 áprilisában eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről szóló BM rendelet alapján, egy eltemetett személy személyazonosítása tárgyában folytatott közigazgatási hatósági eljárásban, a szentkirályi köztemetőben exhumálásra került sor. Az elhunyt holttestét 1989 márciusában Mindszentnél találták meg a Tiszában. Az elhunytat akkor annak férje felismerte, azonban a felismertetésben az elhalt szülei nem vettek részt. 2010 decemberében, az elhunyt édesanyja kérésére, a sírhelyet felnyitották és a holttestet a szentkirályi köztemetőben áttemették. A holttestmaradványok kiemelésekor az elhunyt édesanyja a holttesten látott és lánya tényleges hajszínének eltérése, a látott fogazat és a lányánál ismert jellegzetességek hiánya miatt kétségbe vonta, hogy az eltemetett személy a lányával azonos lenne. A 2011-es exhumálás során rögzített combcsont sejtmagi DNS-vizsgálata sikerrel járt annak ellenére, hogy az 1989-ben a Tiszából kiemelt, már akkor oszlásnak indult holttestet a megtalálás óta eltelt 22 év szélsőséges környezeti hatásai (a föld, a talajvíz és a bezacskózásból fakadó folyamatosan nedves állapot) nagymértékben elbomlasztották. Az analízis sikerét egy néhány évvel ezelőtt a sejtmagi DNS-vizsgálatokba bevezetett módszer, a bomlott biológiai anyagmaradványokban degradált formában előforduló, rövid DNS-szakaszok elemzésére szolgáló, úgynevezett mini-STR genetikai markerek PCR-sokszorozáson alapuló analízise tette lehetővé. A biológiai anyaság megállapítása céljából elvégzett genetikai vizsgálatunk kétségbe vonhatatlanul igazolta az elhunyt személyazonosságát.

Ismeretlen személy halála ügyében indított közigazgatási eljárásokban, emberölési büntetőügyekben, valamint természeti katasztrófák, tömegszerencsétlenségek, terror- vagy harci cselekmények áldozatainak azonosításakor a szükséges összehasonlításhoz nem mindig áll rendelkezésre az eltűnt vagy feltételezett személy közeli rokona. Ezekben az esetekben megoldást jelenthet az azonosítandó személy által használt tárgyak vagy viselt ruházat DNS-vizsgálata. Ez történt egy 2010-ben, a táti kerékpárút melletti fás-bokros területen talált férfi holttest személyazonosításánál is. Az eltűnt férfi lakásában előkerült fésűről és borotváról rögzített hámmaradványokból megállapítható volt, hogy azok az elhunyt személytől származtak.

Az Air France 447-es járatának 2009. június 1-jén, az Atlanti-óceán felett bekövetkezett katasztrófájában a többi 212 utassal és a 12 főnyi személyzettel együtt négy magyar állampolgár is életét vesztette. A magyar állampolgárságú utasok földi maradványainak esetleges genetikai azonosítása céljából az áldozatok otthonából származó használati tárgyak (hajkefe, fogkefe, sapka) vizsgálatával a BSZKI munkatársainak sikerült három személy DNS-profilját meghatározni. Tekintettel arra, hogy a negyedik áldozattól személyes tárgy nem állt rendelkezésünkre, ezért ebben az esetben a szülők általunk meghatározott genetikai profilját lehetne felhasználni a személyazonosításhoz.

Megfelelő referenciaminta hiányában sajnos azonban sok személyazonosítási ügy megoldatlan marad. Dunasziget külterületén, a Duna partján, 2011 júniusában talált emberi csontmaradványokból sikerült ugyan egy férfi sejtmagi DNS-profilját megállapítanunk, azonban a feltételezett rokon személy vagy az előbbieken említett használati tárgyak hiányában a DNS-alapú személyazonosítás nem volt lehetséges. Ilyen esetekben megoldást jelenthet a bűnügyi DNS-nyilvántartás ismeretlen holttestek, valamint eltűnt személyek rokonainak és használati tárgyainak DNS-profiljaival történő kibővítése. A nyilvántartásban futtatott megfelelő szoftveres kereső algoritmusokkal a rokonság vagy a személyazonosság automatikusan, többlet nyomozati munka nélkül megállapíthatóvá válhat, akár nemzetközi összehasonlítások révén is (Laurent et al., 2022). Ennek a rendszernek a magyarországi megvalósítása 2023-ban indul el a bűnügyi¹ és körözési² nyilvántartási rendszerekről szóló törvények megfelelő módosulásával.

Rablások, egyes élet vagy testi épség elleni bűncselekmények

A sértett vagy a gyanúsított ruházatán talált vérfoltok rablási ügyekben is számtalanszor segítettek a gyanúsított bűnösségének megállapításában. Néha azonban a „bőség zavara” igencsak megnehezíti a szakértők munkáját. Ez történt egy 2003-ban, Debrecen felé közlekedő vonat fülkéjében, egy mezőtárkányi lakos sérelmére csoportosan elkövetett rablás esetében is. Az egyik gyanúsított ingén és nadrágján megvizsgált hat vérfoltról kiderült, hogy azok legalább négy férfitől származtak. Szerencsére a bizonyítás szempontjából eredményes

-
- 1 2009. évi XLVII. törvény a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról.
 - 2 2013. évi LXXXVIII. törvény a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról.

volt a szakértői vizsgálat, mivel az ingen lévő egyik vérszennyeződésből a sértett DNS-profilját mutattuk ki.

A bőség zavara ugyanakkor mind megannyi lehetőség a tettes vagy tettesek kézre kerítésében, különösen, ha a bűnügyi DNS-profil nyilvántartást is hadrendbe állítjuk. A Hajdú-Bihar megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Osztálya nyomozást indított ismeretlen tettesek ellen, akik 2005 januárjában, fegyvernek látszó tárggyal megtámadták egy cég pénzszállítóit, miközben azok értékszállítást végeztek Debrecenben. Tanúvallomások alapján az ismeretlen tettesek a rablást megelőző terepszemlékre több alkalommal egy régebbi típusú, szürke színű, úgynevezett „cápa” BMW-vel érkeztek. A rablási kísérletet követően a pénzintézet közelében nyitott állapotban feltalálásra került egy, a leírásoknak megfelelő, rendszámmal ellátott személygépkocsi. A gépkocsi tulajdonosa a BM Adatfeldolgozó Hivatal nyilvántartásában csak 1997-ig volt nyomon követhető, azóta a gépkocsi eltűnése miatt bejelentést senki nem tett. A BMW-ből számos tárgy, köztük cigarettavégek és egy papírzsébkendő került biztosításra. A megvizsgált 12 db cigarettacsikkból és a papírzsébkendőből 13 személy DNS-profilját detektáltuk, amelyek azóta már a nyilvántartásban „várják”, hogy találkozhassanak más bűncselekménnyel meggyanúsított vagy abban elítélt „gazdáikkal”. Természetesen ilyen vagy ehhez hasonló ügyekben számításba kell venni a tettesek esetleges manipulációját, tudniillik hogy megtevesztésül ártatlan személyek biológiai nyomait hordozó tárgyakat helyeztek el a gépkocsiban. Az elszívott cigarettavég vagy a használt papírzsébkendő ebből a szempontból könnyen begyűjthető nyomhordozónak számít.

A nemzeti DNS-profil adatbázisok jelentős szerepet kaptak a következő három fegyveres rablás felderítésében is. 2004-ben Budapest VIII. kerületében ismeretlen elkövetők magukat maszkkal és baseball sapkával álcázva kiraboltak két személyt, melynek során az egyik sértett válláról letépett táskából kétmillió forintot zsákmányoltak. A tettesek az álcázáshoz használt tárgyak egy részét a helyszín közelében elhajították. A megtalált két sapka és egy maszk hám- és izzadmány szennyeződéseiből négy férfi DNS-profilját sikerült kimutatnunk. A BRFK Rablási Osztálya körözést indított két férfi ellen, akik alaposan gyanúsíthatók voltak a bűncselekmény elkövetésével. A gyanúsítottak DNS-profilját az Interpol közvetítésével az osztrák DNS-adatbázisból sikerült beszerezni. A profilok teljes egyezést mutattak a maszkból detektált DNS-tulajdonságegyüttesekkel.

Az osztrák kollégák szívességét két év múlva hasonló módon sikerült viszoznunk. Egy 2004-ben, Bécsben elkövetett fegyveres rablás nyomozása során az osztrák detektívek egy helyszíni minta genetikai profilját Magyarországra is elküldték kerestetés céljából. Az ügyben az jelentette a sikeres fordulatot, hogy

a Budapesti XXI. kerületi Rendőrkapitányság 2006-ban egy jelentős értékre elkövetett lopás gyanúsítottjának DNS-profilját a magyar DNS-profil nyilván tartásban rögzítette. Mivel a gyanúsított profilja a mindkét ügyben megvizsgált összes (10 db) genetikai markeren teljesen megegyezett az osztrák nyom profiljával, így a BSZKI a kerestetés után teljesen megbízható találatról tudta értesíteni az osztrák kollégákat.

2007-ben Kiskunfélegyházán, magánszemély sérelmére elkövetett fegyveres rablás felderítésében a magyar DNS-adatbázis szintén kulcsszerepet játszott. Két ismeretlen, maszkot viselő elkövető hatolt be a sértett családi házába, majd az ott egyedül tartózkodó sértettet fegyverrel megfenyegették, kezeit és lábait műanyag gyorskötözővel összekötötték. A tettesek hétmillió forint értékű valutával távoztak a helyszínről. A helyszínen biztosított egyik gyorskötözőről rögzített hámszennyeződés DNS-profilja 2010-ben az adatbázisban találatot adott egy személlyel.

Egy másik rablási ügyben az elkövetők által a sértett szájába dugott zokni szolgált bizonyítékot a gyanúsítottak ellen. 2008-ban két elkövető a sértett mátrate-renyei lakásába erőszakkal behatolt, egyikük a sértettet bántalmazni kezdte és a nő szájába egy kezére húzott zoknit dugott, míg a tettestárs a lakásban kutatást végzett és készpénzt tulajdonított el. A tettesek azonban elkövették azt a hibát, hogy a zoknit a helyszínen hátrahagyták. A zokniról a sértett DNS-profilján kívül a két gyanúsított tulajdonságegyüttesét is ki tudtuk mutatni.

Sajnos azonban nem minden ügy szakértői vizsgálata ilyen sikeres. Az egyik leggyakoribb probléma, hogy a bűncselekmény helyszínén vagy a gyanúsítottaktól előkerülnek ugyan ígéretesnek tűnő nyomhordozók és biológiai nyomok, azonban azok DNS-vizsgálata nem ad segítséget az elkövető beazonosításához. Ez történt egy 2008-ban Bölcskén, egy jelentős értékre elkövetett rablás helyszíni mintáinak szakértése során is. A sértett lakásából lefoglalásra került, az elkövető által vélhetően megfogott vagy vérrel beszennyezett tárgyak mindegyikéről kiderült, hogy az azokon megvizsgált nyomok a sértettől és nem az ügyben meggyanúsított személyektől származhattak.

Az emberi élet, testi épség vagy személyi szabadság ellen vagy azok veszélyeztetése közben elkövetett, többnyire erőszakos bűncselekmények egyúttal azok nyomozását, bizonyítását segítő biológiai nyomok tárházát nyújtják az igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek számára. 1994-ben egy országos ismertségű vállalkozó sérelmére elkövetett emberrablási ügyben az ORFK Központi Vizsgálati Osztálya feltehetően a bűncselekmény elkövetéséhez használt és a gyanúsítottakhoz köthető gépkocsiból vérszennyeződést, szőr- és hajképleteket rögzített és küldött szakértői vizsgálatra. DNS-analízissel bizonyítani lehetett, hogy a sértettet ebben a gépkocsiban rabolták el.

2006-ban Koroncón apa és fia között vita kerekedett, amely súlyos testi sérülésbe, a fiú nyakát ért késsel torkollott. Az apa védekezése során előadta, hogy először a fia támadta meg őt a késsel, vérző sérülést okozva a jobb keze mutatóujján. A kés DNS-vizsgálata nem támasztotta alá az apa vallomását, mivel a késről csak a fiú vérének sikerült kimutatni. Az STR-alapú genetikai vizsgálat rendkívül nagyfokú megkülönböztető erejét ez az eset is jól példázza, ahol a DNS-profiljaikat tekintve legalább 50%-ban azonos típusú két személy, szülő és gyermek vére között kellett különbséget találni.

Egy másik súlyos testi sérítés nyomozása során a gyanúsított egyik ismeretlen társának azonosításában a bűnügyi DNS-profil nyilvántartás döntő szerepet játszott. A Dabasi Rendőrkapitányság egy férfi gyanúsított és ismeretlen társai ellen nyomozást indított, akik a beszerzett adatok alapján 2008 szeptemberében egy dabasi presszó előtt egy férfit, feltehetően annak etnikai származása miatt tetteleg bántalmaztak. A bántalmazás következtében a sértett vérző sérüléseket szenvedett, több csontja eltört és eszméletét veszítette. A nyomozás során megállapítást nyert, hogy az elkövetők három gépkocsival érkeztek a helyszínre. A gyanúsított gépkocsijának átvizsgálása során a helyszínelők vérnyomokat rögzítettek a kocsi belsejének különböző helyeiről. Az elvégzett DNS-analízis eredménye alapján a vizsgált nyolc vérszenyveződésből hat a sértettől származhatott, azonban két vérfolt idegen eredetűnek bizonyult. Az ismeretlen férfit, mint az egyik lehetséges tettestársat, 2010-ben a DNS-adatbázis segítségével sikerült beazonosítani.

A sértett és a tettes közötti dulakodás nemcsak az elkövetési eszközön vagy a helyszínen, hanem a sértett testén vagy ruházatán is biológiai nyom leképeződésével járhat együtt. 2007 augusztusában, a kora hajnali órákban Kaposvár egyik parkjában egy férfi kényszerítés büntetést követte el, amikor női áldozata száját befogva, őt a földre rántotta, hogy lefektesse. A nőnek sikerült vérző sérülést okozva megkarmolnia támadóját, aki ekkor elmenekült a helyszínről. A később elfogott gyanúsított DNS-profilja teljes egyezést mutatott a sértett körme alól és farmernadrágjáról rögzített hám- és vérszenyveződések idegen eredetű DNS-komponensével.

Szexuális bűncselekmények

Az összes bűncselekmény közül a szexuális cselekmények köre jelenti azonos bűncselekmények csoportját, ahol az elkövető leginkább nem tudja vagy nem is akarja korlátozni az inkrimináló biológiai nyom létrejöttét. Erőszakos közönségesülés, megrontás vagy vérfertőzés esetében néha előfordul, hogy ez a „nyom”

a bűncselekmény elkövetése után 7–9 hónappal később megszülető gyermek. A Nyírbátori Rendőrkapitányság 2003-ban erőszakos közöszülés és vérfertőzés ügyében eljárást indított egy önbölyi lakos ellen, aki megalapozottan gyanúsítható volt azzal, hogy 1993–1995 közötti időszakban a nevelése és felügyelete alatt álló, 14. életévét be nem töltött nevelt lányával több esetben, annak akarata ellenére erőszakkal közöszült. Az apát édeslánya sérelmére elkövetett vérfertőzéssel is meggyanúsították. Apasági DNS-teszttel minden kétséget kizáróan igazolni tudtuk, hogy az apa nevelt lányának 1995-ben született kisfia a gyanúsított által elkövetett bűncselekmény során fogant meg.

Sokszor azonban a szexuális bűncselekmények következtében megfogant gyermek nem tud megszületni, mivel a magzatot művi abortusszal eltávolítják. Ebben a sértettet és rokonait lelkileg is mélyen megrázó helyzetben csöppnyi vigaszt az nyújthat, hogy a magzat DNS-vizsgálatával bizonyíthatóvá válik a gyanúsított bűnössége vagy ártatlansága. 2007-ben Esztergom-Kertvárosban élő 13 éves lánygyermek sérelmére elkövetett megrontás ügyében az abortált magzat DNS-vizsgálatával két gyanúsított férfi apasága a magzat vonatkozásában kizárható volt.

Az igazságügyi genetikai szakértés során az egyik legnagyobb kihívást jelentő biológiai nyomtípust a több személytől származó (kevert) anyagmaradványok azon csoportja képviseli, ahol egymással rokonságban lévő személyekről kell eldönteni, hogy vajon DNS-ük a nyomban megtalálható-e vagy sem. Egy ilyen vizsgálatunk járt sikerrel 2002-ben, egy többek által, azonos alkalommal elkövetett erőszakos közöszülés és személyi szabadság megsértése ügyében. A Hatvanban elrabolt, Budapesten több napon keresztül fogva tartott, majd Pétfőfibányán elengedett sértett hüvelykenetében, alsónadrágján és nyári ruháján a sértett laphámsejtjeivel keveredett ondószennyeződéseket találtunk. Mind-egyik kevert mintában a bűncselekmény elkövetésével meggyanúsított testvérpár csakis egyik tagjának a DNS-profilja volt kimutatható.

Kevert biológiai anyagmaradványokban az azonosítandó személy sejtjei és így DNS-e is sokszor olyan csekély arányban ($< \frac{1}{50} - < \frac{1}{10}$) van jelen, hogy az hagyományos, testi kromoszómákra (autoszómákra) irányuló DNS-vizsgálatokkal már nem detektálható. A férfi (Y) kromoszóma elemzése ilyenkor megoldást jelenthet, amennyiben a genotipizálni kívánt férfi sejtek nőtől származó biológiai anyaggal keveredtek. Egy 2006-ban Tatárszentgyörgyön elkövetett erőszakos közöszülés nyomozása során így sikerült bizonyítékot szolgáltatnunk egy gyanúsított ellen, akinek DNS-ét az előbbieken említett sejtarány probléma miatt semmilyen más módszerrel nem tudtuk a sértett hüvelykenetéből kimutatni.

Ugyancsak Y-kromoszómás vizsgálat vezetett eredményre egy szemérem elleni erőszak miatt 2008-ban indított büntetőügyben. Ismeretlen tettes a sértett

beleegyezése nélkül bement annak Budapest X. kerületi lakásába, ott a nőt ütlelni kezdte, majd orálishan kielégítette magát a sértettel. Az elkövető távoztával a nő fogat mosott. Az eljárás során lefoglalt fogkefén a gyanúsított DNS-tulajdonságát Y-kromoszómás elemzéssel lehetett kimutatni. Biológiai nyomok Y-kromoszómás azonosításában azonban korlátot jelent az a tény, hogy férfi ágon rokon személyek Y-kromoszómája általában nem különböztethető meg egymástól, így ilyen rokonok között a nyom személyi származását nem lehet megállapítani.

Azonos nemű személyek között létrejött testi kontaktus az előbbieken említett sejtarány problémák ellenére is sok esetben bizonyítható kevert minták vizsgálatával. 2010-ben a Tiszavasvári Rendőrkapitányság egy férfi sérelmére elkövetett erőszakos közöszülés ügyében más bűnjelek kíséretében a gyanúsítottól vett körömkaparékot és a tőle lefoglalt alsónadrágot is beküldte a BSZKI-ba. A bűnjelek kevert mintáiban, DNS-szakértői vizsgálattal, a gyanúsított DNS-e mellett a sértett tulajdonságegyüttesét is be tudtuk azonosítani.

Nemi erőszakos bűncselekmények során néha előfordul, hogy az elkövetőt éppen az általa védekezésre használt óvszer buktatja le. 2001 júniusában ismeretlen tettesek a női sértettet a Bp. VIII. kerület egyik pavilonsora mögé rángatták és arra kényszerítették, hogy közöszüljön velük. A nyomozó hatóság által a helyszíni szemlén lefoglalt egyik gumi óvszeren kimutatható volt a sértett és az egyik gyanúsított DNS-profiljának a keveredése.

Emberölések

Az eddig taglalt biológiai nyomtípusoknak, nyomhordozóknak, DNS-szakértői bizonyítási módszereknek szinte végtelen kombinációja előfordulhat emberölési ügyekben, mivel az emberölések nagyon sokszor a korábban említett bűncselekmények tragikus végkifejletét jelentik. Egy több emberen elkövetett emberölés ügyében nemzetközi együttműködéssel sikerült az egyik áldozat, egy argentin állampolgár 1999-ben kihantolt földi maradványainak azonosítása. Az áldozat édesanyjának a DNS-azonosításhoz szükséges vérmintáját az argentin hatóságoktól kaptuk meg.

Ugyancsak származásmegállapítási módszer vezetett eredményre egy csecsemőn elkövetett emberölés nyomozása során is. Az élve született csecsemőt méhlepénnyel együtt Szikszó egyik szemétkerakó helyén, műanyag mosóporos szatyorban találták meg 1998-ban. Az ügy egyik fontos momentumja, hogy a gyanúba került kilenc nő közül nyolc ártatlanságát igazolni tudtuk. A vizsgálati sorban az utolsó személy bizonyult a meghalt gyermek anyjának.

Az emberi felelőtlenségből és gondatlanságból fakadó tragédiák néha az ügyben eljáró szakembereket is extrém helyzet elé állítják. Gondatlan emberölés vétségének alapos gyanúja miatt ismeretlen tettes ellen indult eljárás, mivel 1997 áprilisában, a Polgár külterületén található agrokémiai cég telephelyéről egy nagy méretű németjuhász kutya kiszökött, és a telephely közelében az ott csigát gyűjtő nyolcéves kislányra támadt, aki ennek következtében a helyszínen életét vesztette. A kislány holttestén lévő sérülésekből és szövethiányból az orvos szakértő megállapította, hogy a gyermek testéből egy vagy több kutya evett. A nyomozás során két kutya került befogásra, melyek közül az egyiknek véres volt a szőre. Mindkét kutyát meghánytatták és a gyomortartalmukat, illetve a véres szőrösomót orvos és DNS-szakértői vizsgálatra intézetünkbe küldték. A szakértői vizsgálatokkal megállapítható volt, hogy a szőrösomó és a gyomorminta az áldozat testéből származó biológiai anyagmaradványokat (vért, bőrt, izmot) tartalmazott.

Néha büntetőügyekben is lényegessé válik az a kérdés, hogy ki viseli (pontosabban viselte) a nadrágot? Egy 2000-ben, nyereségvágyból elkövetett emberölés ügyében indított eljárásban a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróságon vita tárgyát képezte az, hogy a bűncselekmény elkövetésekor vagy azt megelőzően ki hordhatta az egyik inkrimináló farmernadrágot. A vizsgálataink eredményeképpen a nadrág belsejéből a vádlottól származtatható hámmaradványokat mutattunk ki.

Szintén nadrág buktatta le egy másik nyereségvágyból elkövetett emberölés tetteseit is. A 2004-ben Bajnán megerőszakolt, majd megölt áldozat alsónadrágján talált szőrszálból az egyik gyanúsított DNS-profilját, a másik gyanúsítottól lefoglalt nadrág szennyeződésében pedig az áldozat genetikai tulajdonságegyüttesét állapítottuk meg.

1995-ben szintén szőrszál vizsgálata révén sikerült DNS-bizonyítékot szolgáltatni a százhalombattai rémként elhíresült sorozatgyilkos ellen. Az egyik áldozat ondóval szennyezett fanszőrmintájából a gyanúsított DNS-tulajdonságegyüttese is kimutatható volt.

Súlyos bűncselekmények, főleg a különös kegyetlenséggel vagy sorozatban elkövetett emberölések tettesének kézre kerítése érdekében a nyomozó hatóság indokolt esetben a DNS-vizsgálaton alapuló tömegszűrést is alkalmazni szokta. A tömegszűrés fő célja a bűncselekménnyel valamilyen módon kapcsolatba hozható, de ártatlan személyeknek a lehetséges gyanúsítottak köréből való gyors kizárása. Az elmúlt évtizedekben a rendőrség több alkalommal is kirendelte a BSZKI munkatársait genetikai tömegszűrés elvégzése céljából. 2000 nyarán, Budapesten nem egész két hét leforgása alatt két prostituáltat öltek meg több késszúrással. A rendőrség a gyilkosságok hasonló elkövetési módja miatt egy

tettesre gyanakodott, amit a DNS-vizsgálat is igazolt. Ugyanis mindkét helyszínen cigarettacsikkok vagy vérszennyeződések formájában azonos, idegen férfi személytől származó biológiai anyagmaradványokat tudtunk kimutatni. A második gyilkosság elkövetésekor a tettest megzavarta a szerelemfáltásból vagy anyagi megfontolásból a lakásban elrejtőzött férj, aki a kialakult dulakodásban megsebezte az elkövetőt. A tettesnek az emeleti lakás ablakán keresztül sikerült elmenekülnie, vérnyomokat hagyva maga után az áldozaton, annak férjén és a menekülési útvonalon. A nyomozók az áldozatok vendégkörében keresték a gyilkost, és ebben a munkában a BSZKI munkatársai is részt vettek. A 129 férfit érintő, kizárást eredményező szakértői vizsgálat ideje alatt a detektíveknek gyanússá vált az egyik volt ügyfél, aki többszöri kérés ellenére sem jelent meg a rendőrségen. A gyanúsított személy beszerzett mintájának DNS-analízisével a férfi bűnössége egyértelmű bizonyítást nyert.

Az előbbi esettel ellentétben a tömegszűrés nem vezetett eredményre egy móri bankfiókban 2002-ben, nyereségvágyból nyolc emberen elkövetett, a médiában móri mészárlásként emlegetett emberölés nyomozása során. A DNS-vizsgálatnak alávetett 114 személy, köztük a 2002-ben letartóztatott és későbbiekben ártatlanul elítélt két feltételezett elkövető egyike sem volt összefüggésbe hozható a helyszíni biológia nyomokkal. Az ügy felderítését a közvélemény és a média részéről a rendőrségre irányuló nyomáson kívül még az is nehezítette, hogy a genetikus szakértőknek a Magyarországon valaha is elkövetett legkegyetlenebb rablógyilkosság szakértése során folyamatosan szembesülniük kellett az alacsony DNS-tartalmú anyagmaradványok vizsgálatának bonyolult kihívásaival. A móri ügyben a váratlan fordulatot az jelentette, amikor 2007-ben a rendőrség Tatabányán elfogta a 2004. évi veszprémi postás gyilkosság gyanúsítottját. Tatabánya külterületén, illetve a gyanúsított lakásán előkerült csomagokban lévő tárgyak egy része (szatyrok, ragtapasz, sapkák, kesztyűk, edzőcipő, golyóálló és láthatósági mellény, álbajuszok, álszakáll, paróka, gránát) DNS-vizsgálattal is a gyanúsítotthoz volt köthető. A házkutatás során ugyancsak lefoglalt két löfegyverről a fegyverszakértők minden kétséget kizáróan megállapították, hogy azok a móri rablógyilkosnál használt fegyverek. A további nyomozati cselekmények eredményeképpen kézre került másik feltételezett bűntárs Y-kromoszómás haplotípusát ki lehetett mutatni a móri bankfiók belső ajtófogantyújáról rögzített kevert szennyeződésben.

A móri eset után hat évvel a BSZKI részéről újabb tömegszűrésre került sor. 2008-ban Kiskunlacházán megerőszakoltak, megfojtottak majd félig levetkőztetve az út széli árokba löktek egy 14 éves kamaszlányt. Az elkövető DNS-profilját az áldozat kezéről biztosított vörös színű szörképletből, illetve a ruházatán talált ondószennyeződésekben meg lehetett állapítani. A DNS-profil az országos

bűnügyi adatbázisban nem mutatott egyezést egyetlen személyi vagy helyszíni mintával sem. A soron következő, 110 személyt érintő genetikai tömegszűrés fontos szerepet játszott nemcsak az igazi tettes elfogásában, hanem a gyilkosság miatt kialakult etnikai feszültségek mérséklésében is.

Végezetül olyan eseteket mutatunk be, ahol az eddig tárgyalt szakértői módszereken túl részben vagy teljes egészében más eljárások is segítettek a szakértői és nyomozói munkát. 1995-ben Monorierdő külterületén, a 4-es számú főútvonal mellett egy szeméttároló konténerben egy fiúcsecsemő holttestét találták meg. A nyomozás során kirendelt orvos szakértő megállapította, hogy az újszülött egészségesen, élve született. A csecsemő holttestének boncolásakor szövettani minták biztosítására került sor fixált formában, szövettani blokkokba beágyazva. Mivel az elkövető személyének megállapítására tett intézkedések nem jártak eredménnyel, ezért a rendőrség a nyomozást 1995-ben megszüntette. Tekintettel arra, hogy kilenc évvel később, 2004-ben adat merült fel a tettes személyét illetően, így a rendőrség az ügyben új nyomozást indított el, amelynek keretében a gyanúsított és a szövettani blokkok DNS-vizsgálatára került sor. A szövettani blokkok sejtmagi DNS-analízise azonban sikertelennek bizonyult, mivel a vegyszeres fixálás, valamint az eltelt évek bomlasztó hatása nagy mértékben károsította a szövetmaradványok DNS-ét. Szerencsére 2004-ben a BSZKI-ban már rendelkezésre állt a bomlott emberi anyagmaradványokban sok esetben még vizsgálható mennyiségben és minőségben megőrződött mitokondriális DNS (mtDNS) elemzését szolgáló eljárás. A mtDNS-módszerrel a gyanúsított anyaságát a fiúcsecsemő vonatkozásában ki tudtuk zárni.

2004-ben ugyancsak mtDNS-vizsgálat segítségével sikerült a szentkirályszabadjai rémként elhíresült sorozatgyilkos második, 1999-ben megölt áldozatát beazonosítani. Az áldozat a testvérbátyja volt. A sorozatgyilkos személyéhez egyébként szintén genetikai tömegszűrés segítségével jutottak el a nyomozók.

A 2006-ban Olaszlisztkán, egy látszólagos gyermekelütés csoportos megboszszulásából brutális gyilkosságba torkolló ügy nyomozása során a nagy számú elkövető miatt különösen fontossá vált az elkövetés módjának konkrét személyekre vonatkozatható rekonstruálása. Ebben a bizonyítási eljárásban lényeges szerepet játszott az, hogy a DNS-vizsgálat kiegészítésképpen elvégzett vérfoltmorfológia analízissel alá lehetett támasztani azt, hogy az egyik gyanúsított nadrágjának jobb elülső bokarészén észlelt freccsent vérfoltmintázat a gépkocsijából kirángatott áldozat rugdosásából származhatott.

Záró gondolatok

A bemutatott 22 ügytípus 51 rövid esetleírása alátámasztja azt, hogy gyakorlatilag bármilyen magyarországi bűncselekmény nyomozásában – a lopásoktól az emberölésekig – és ismeretlen személyazonosságú holttest azonosítása során az igazságügyi genetikai szakértés kulcsszerepet kaphat abban az esetben, ha az ügy szempontjából releváns és genetikai elemzésre alkalmas biológiai anyagmaradvány a helyszínen feltalálható és rögzíthető. A DNS-vizsgálatok érzékenysége és információtartalmának folyamatos növekedésével a korábban vizsgálatra alkalmatlan látens vagy bomlott állapotú biológiai anyagmaradványok (például érintési nyomok, megégett holttest maradványok) is sikeresen elemezhetővé váltak. A legkisebb mennyiségű vagy legrosszabb állapotú emberi eredetű anyagmaradványok vizsgálhatósága pedig az elmúlt években utat nyitott a szakértői elemzési lehetőségek kibővítéséhez az igazságügyi aspektusú ós-DNS kutatása (forenzikus archaeogenetika) (Hofreiter et al., 2022), illetve a bűncselekményeknek most más nemcsak DNS-forrás szintű, hanem cselekvési szintű rekonstruálása területén is (Taylor & Kokshoorn, 2023).

Felhasznált irodalom

- Butler, J. M. (2005). Overview and history of DNA typing. In Butler, J. M. (Ed.), *Forensic DNA Typing* (pp. 2-16). Elsevier Academic Press.
- Butler, J. M. (2009). Historical Methods. In Butler, J. M. (Ed.), *Fundamentals of Forensic DNA Typing* (pp. 43-77). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/C2009-0-01945-X>
- Hofreiter, M., Snerberger, J., Pospisek, M. & Vanek, D. (2021). Progress in forensic bone DNA analysis: Lessons learned from ancient DNA. *Forensic Science International: Genetics*, 54, 102538. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2021.102538>
- Laurent, F-X., Fischer, A., Oldt, R. F., Kanthaswamy, S., Buckleton, J. S. & Hitchin, S. (2022). Streamlining the decision-making process for international DNA kinship matching using Worldwide allele frequencies and tailored cutoff \log_{10} LR thresholds. *Forensic Science International: Genetics*, 57, 102634. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2021.102634>
- Pádár Zs., Kovács G., Nogel M., Czebe A., Zenke P. & Kozma Zs. (2019). Genetika és bűnüldözés – Az igazságügyi célú DNS-vizsgálatok első negyedszázada Magyarországon I. *Belügyi Szemle*, 67(12), 7-34. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.12.1>
- Taylor, D. & Kokshoorn B. (2023). *Forensic DNA Trace Evidence Interpretation. Activity Level Propositions and Likelihood Ratios*. CRC Press.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Füredi S. (2023). A nyomhordozók és emberi eredetű biológiai anyagmaradványok típusai és genetikai vizsgálatának jelentősége a magyarországi büntető- és közigazgatási eljárásokban – Esetleírások. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2179–2196. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.4>

Boncz Ferenc életútja és munkássága

The life and work of Ferenc Boncz

Sándor István

Prof. Dr., tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA doktora
Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
sandor.istvan@ajk.elte.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány bemutatja Boncz Ferenc életútját és munkásságát, amelynek aktualitását az képezi, hogy tiszteletére szobrot emeltek szülőhelyén.

Módszertan: Jelen tanulmány a témakörrel kapcsolatos korabeli híradások, beszámolók, szakmai írások és Boncz Ferenc publikációinak feldolgozása és elemzése alapján, elsődlegesen a jogtörténeti kutatások módszertani eszközeivel készült.

Megállapítások: Boncz Ferenc teológiát tanult, harcolt az 1848–49-es szabadságharcban, majd jogászi diplomát szerzett. 1877-től a közalapítványi királyi ügyigazgatóság vezetője volt miniszteri tanácsosi ranggal. Elsősorban a közalappal és egyházpolitikai kérdésekkel foglalkozott, emellett korának elismert egyházjogászának számított, számos könyve és tanulmánya jelent meg. Érde-
mei elismerésül nyugdíjazásakor a Lipót-rend lovagkeresztjében részesítették.

Érték: Boncz Ferencnek a haza és a köz szolgálata terén kifejtett tevékenysége és munkássága kiemelkedőnek minősül, amelynek bemutatása például szolgál napjainkban is.

Kulcsszavak: Boncz Ferenc, egyházjog, közalapítványi királyi ügyigazgatóság

Abstract

Aim: The study presents the life and work of Ferenc Boncz, the actuality having been marked by the erection of a statue in his honour in his birthplace.

Methodology: The present study is based on the contemporary news reports, articles, professional writings and the publications of Ferenc Boncz, and was primarily prepared using the methodological tools of legal history research.

Findings: Ferenc Boncz studied theology, fought in the 1848–49 War of Independence, and later graduated as a lawyer. From 1877 he was head of the Royal Administration of Public Foundations, with the rank of ministerial advisor. He was primarily concerned with public funds and church policy, and was a recognised ecclesiastical lawyer of his time, publishing numerous books and studies. In recognition of his services, he was awarded the Knight's Cross of the Order of Lipót on his retirement.

Value: The activity and work of Ferenc Boncz in the service of his country and the public is considered outstanding, and its presentation serves as an example even today.

Keywords: Ferenc Boncz, ecclesiastical law, royal administration of public foundations

2023. augusztus 25-én került sor Udvardon Boncz Ferenc magyar közalapítványi ügyigazgató, egyházjogász szobrának felavatására. A mellszobor Lebó Ferenc Munkácsy-díjas szobrászművész, Magyarország Érdemes Művésze, Udvard díszpolgárának az alkotása. A szoboravatáson részt vett Branislav Becík, Nyitra Megye Önkormányzatának elnöke, Udvard korábbi polgármestere, a szobor adományozója. Szintén részt vett az ünnepségen Salgó Tibor, a Csemadok Udvardi Alapszervezetének elnöke, Kristína Fridriková, Udvard polgármestere, Nagy András esperes-plébános, továbbá Görföl Jenő és Nemszméri Tünde, a Csemadok országos elnökségének két tagja.¹ Ebből az alkalomból érdemesnek tartjuk, hogy Boncz Ferenc életútjáról és munkásságáról megemlékezzünk.

Életének kezdeti évei

Boncz Ferenc 1829. december 2-án született Udvardon, édesapja megyei tisztviselő volt (Szinyeyi, 1891).² A gimnáziumot Komáromban végezte, majd a papi hivatás iránt mutatott érdeklődést. Mint papnövendék először Pozsonyban, majd Nagyszombaton tanult teológiát. A szabadságharc alatt, 1849 májusában honvéd lett, és Komáromban szolgált egészen a fegyverletételig, amikor hadnagyként fejezte be katonai pályafutását a 101. zászlóaljnál. Ezt követően

1 A jelen írás a szerző ünnepségen tartott beszédének szerkesztett változata.

2 Életútjáról röviden Szinyeyi József: *Magyar írók élete és munkái I-XIV*. kötetben olvashatunk.

jogi tanulmányokat folytatott a pozsonyi királyi jogakadémián és a budapesti egyetemen, majd 1860-ban ügyvédi oklevelet szerzett.

Jogászi pályáját a muzslai járásbírósnál kezdte, azután a komáromi és az aranyosmaróti úrbéri törvényszéknél dolgozott, ahonnan a királyi táblához rendelték be szolgálattételre, és ott fogalmazóként működött.³ 1867-ben a közalapítványi királyi ügyigazgatóságnál lett ügyész, majd Eötvös Loránd, az akkori kultuszminiszter, érdemeinek elismeréséül 1869-ben aligazgatóvá nevezte ki. 1873-ban Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter osztálytanácsossá nevezte ki a magyar királyi vallás- és közoktatási minisztériumban.

Jeles egyházjogász volt és ilyen tárgyú írásai élénk figyelmet keltettek szakmai körökben.⁴ Tudományos munkásságának kezdetét az 1870-es évek második felében megjelent háromkötetes „*A Magyar Közigazgatási Törvénytudomány kézikönyve*” (1876) és a „*Magyar államjog*”⁵ (1877) című könyvei képezték. Ez utóbbi mottójául a mai napig érvényes megállapítását adta: „*Ha nem ismerjük, nem is tisztelhetjük a törvényt; pedig a törvény tisztelete: a haza szeretete.*”

A kultuszminisztérium Hegedűs Lajos Candid⁶ által vezetett alapítványi ügyosztályától került – háromévi szolgálat után – 1877 elején a közalapítványi királyi ügyigazgatóság élére,⁷ miniszteri tanácsosi ranggal. A Causarum regalium Director et sacrae Regni coronae Fiscalis tisztsége a magyar királyi ügyek igazgatóját és egyben a szent korona ügyvédjét jelentette, aki a királyt jogi – főleg birtokvisszaszerzési – ügyekben képviselte, és a mai ügyészi hivatal előzményének tekintendő.

3 Magyar Nemzet, 1901. április 3., 4.

4 Megjegyzem, hogy napjainkban is rendszeresen hivatkoznak műveire. Például Koi Gyula: A közigazgatási jog szerepe a megalkotandó Polgári Törvénykönyv tükrében. Sári János: Rekviem a magyar alkotmányjogért. Szalma József: Gondolatok a „Magyar jogtudósok” sorozat I–III. és legújabb IV. kötetében. Sente Zoltán: A historizáló alkotmányozás problémái – a történeti alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben. Vincze Attila: Szokás, szokásjog és konvenció az alkotmányjogban.

5 Boncz Ferencz *Magyar államjog* című könyvében elkülönítette egymástól a területi viszonyokat a jogi állam eszméjétől, és megállapította, hogy „*közjogilag mindaz az állam területének tartandó, amit egykor az állam jogosan birt és amiről az jogérvényesen és véglegesen le nem mondott. Oly országrészek tehát, melyek erőhatalommal foglaltattak el, melyek tekintetében erőszak kényszeríté az államot ideiglenes lemondásra, de reájuk nézve a visszakövetelési igény nyíltan vagy hallgatagon fentartott, azok, habár tényleg az állam hatalma alatt nem állanak is, mégis ahhoz tartozóknak tekintendők*”.

6 Hegedűs Lajos Candid (Nagyvárad, 1831. október 3. – Rákospalota, 1883. június 13.): jogi író, az MTA levelező tagja (1874).

7 A közalapítványi ügyigazgatóság történeti előzményeiről Nánási László *A vad hatóságai 1848/49-ben* című írásában írt. Az intézmény 1949. december 31. napján szűnt meg, a funkcióját az igazságügyminiszter Jogügyi Hivatala vette át. Lásd a 4355/1949. (XII. 30.) MT rendeletet a Közalapítványi Ügyigazgatóság megszüntetése tárgyában.

Munkássága közalapítványi ügyigazgatóként

Mint közalapítványi ügyigazgatónak fontos hatásköre volt egyházpolitikai kérdésekben. Egyrészt ügyészi minőségben jogvédője volt a vallás-, tanulmányi- és egyetemi alap és az országos alapítványok több milliós értékeinek. Másrészt a közigazgatás problematikus kérdéseiben szakmai véleményével segítette a kultuszminisztérium munkáját. Az 1870-es években az ügyek legnagyobb részében ez szükséges is volt. Boncz Ferenc számos szakmai kérdésben segített a megfelelő gyakorlat kialakításában, ami alapos elméleti képzettsége mellett nagy gyakorlati érzékéből is fakadt. A kultuszminisztérium irattárának igen becses szellemi értékét képezik javaslatai és munkái.

Különösen nagy gyakorlata volt a főpapi javak körüli eljárás tekintetében. Hivatali szolgálata alatt a kormány megbízottjaként harminc éven keresztül ő járt el a leggyakrabban a megüresedő püspökségek átvételénél és átadásánál. Feladatát képezte a helyszíni leltározás, az egyházi törzsvagyonnak és az örökösöket megillető részeknek az elkülönítése, és az új javadalmak beiktatása körül fölmerülő kérdések megoldása. Az ezen a területen szerzett tapasztalatairól szóló, a Vallás- és Közoktatásügyi Magyar Királyi Minisztérium megbízásából írt, „*A katolikus főpapi hagyatékok körüli eljárás és az erre vonatkozó főbb rendeletek*” című,⁸ 1878-ban megjelent hiánypótló műve szolgált alapul a vallásügyi és igazságügyi miniszterek által a főpapok után maradt törzsvagyon elkülönítése és a hagyatékok rendezése tárgyában kibocsátott rendeletnek, továbbá annak az 1890. évi vallásügyi miniszteri rendeletnek, amely a főbb katolikus egyházi javadalmak feletti legfelsőbb felügyeletet és a vagyonkezelés ellenőrzését szabályozta (Borovszky, 1907).

Boncz Ferencnek közalapítványi ügyigazgatósága ideje alatt számos kényes jogi kérdéssel is foglalkoznia kellett. A kongrua,⁹ az autonómia, az alapok jogi természetének és vagyonkezelésének ügye mind jelentős ütközési pontok voltak Trefort Ágoston miniszter és Simor János esztergomi érsek között. Súlylódásokkal teltett volt a miniszter és a prímás közti kapcsolat, amit fokoztak a megürült püspöki székek betöltésének egyes személyi kérdései. Ezt próbálták oldani az Alapokat Ellenőrző Bizottság intézményének 1880-ban történt megteremtésével, amelynek funkciója az volt, hogy a miniszternek – a saját véleménye mellett – a közalapok vagyoni ügyeiben a bizottság esetleg ellentétes álláspontját is meg kellett vitatnia előterjesztéseiben, amikor a királynak, mint legfőbb kegyúrnak a végső döntését kérte. A bizottságban Boncz Ferenc is aktívan részt vett.

⁸ Egy folytatólagos tanulmányt is írt ebben a témakörben (Boncz, 1878).

⁹ A kongrua a lelkipásztorok papság ellátásáról való gondoskodást jelenti olyan esetekben, amikor a lelkipásztori hivatallal nem jár együtt megfelelő javadalmazás.

A közalapok anyagi kérdései körüli folyamatos vitában Boncz Ferenc meghatározó tanácsadója volt Trefortnak. A miniszter bizalmi emberének tekintette őt, és számos lényeges kérdésben támaszkodott a véleményére. Szorosan vett hivatali hatáskörén kívül is megbízást adott neki 1880-ban arra, hogy mint állandó miniszteri biztos ellenőrzés céljából évente többször meglátogassa a jogakadémiákat és püspöki líceumokat (Udvardy, 1898). 1886-ban a királyi jogakadémiák állandó, teljes hatalmú miniszteri biztosává is kinevezték, s ezen kívül a püspöki líceumoknak is miniszteri biztosa volt. A katolikus lelkészi javadalmak összeírásánál követendő irányelvek és módozatok tárgyában a minisztériumok részéről kiküldött bizottság szintén őt választotta elnökéül.¹⁰ Ő és Ordódy Kálmán¹¹ osztálytanácsos vették át a bécsi kormánytól a Ludovika Akadémiát,¹² és Hegedűs Lajos Candid miniszteri tanácsossal együtt a terézianumi magyar alapokat.¹³

Boncz Ferenc Trefort megbízásából tanulmányozta a római katolikus alsóbb papság anyagi helyzetének rendezését célzó kongrua-kérdést is. Boncz Ferenc indította meg a katolikus alpapság kongruájának rendezését az „Emlékiratnak”,¹⁴ és az azt követő írásainak a közlésével, továbbá e téren mint a kongrua-bizottság által megválasztott előadó is meghatározó tevékenységet fejtett ki. 1894-ben az egyik bizottsági ülésen lemondott előadói tisztségéről, de azt a bizottság tagjai nem fogadták el.¹⁵ Ezen a téren folytatott tevékenysége és írásai jelentős szakmai vitát generáltak.

A kongrua tárgykörében 1888-ban írt műve úttörőnek minősült (Boncz, 1888). Nála jobban talán senki sem ismerte ezt az összetett problémakört. Olyan kérdésekkel foglalkozott, hogy milyen mértékű legyen a kongrua minimuma, kik részesüljenek abban, miként derítsék ki a körülbelül tízezer plébánia minden egyes lelkészének jövedelmét, milyen utasítást adjanak az összeíró küldöttségnek, ki bírálja el a vitás jövedelmi forrásokat, mi történjék a kegyuraságokkal, maradjanak-e, megváltsák-e, kik kötelesek a kongrua növeléséhez hozzájárulni. Olyan komoly gyakorlati problémák, amelyeket a kapcsolódó részletkérdésekkel

10 Nemzet, 1886. február 4., 1.

11 Alsó-liécskői és rozsony-miticzi Ordódy Kálmán Keresztelő János Ferenc (Bagota, 1815. január 10. – Buda, 1871. december 14.) császári és királyi főhadnagy, honvédelmi minisztériumi osztálytanácsos.

12 Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia.

13 Az 1742-ben készült felterjesztés alapján a bécsi kormányzat Magyarország helyett a Habsburg Birodalom részére alkotta meg – a báttaszéki apátság jövedelmeinek felhasználásával – a bécsi Terézianumot (1749), akkori nevén a Mária Terézia-féle kollégiumot (Collegium Thesianum) (Horváth, 1941).

14 Boncz Ferenc emlékirat a rom. katolikus lelkészeknek a canonica visitation alapuló illetményei tárgyában. Ezt követően a vele vitába szálló Sztéhlo Kornélnek adott választ: Boncz Ferenc: *Észrevételek Sztéhlo Kornél ügyvéd urnak a lelkészi congruák kérdésében közlött czáfolatára*. A vitára Raffay Ferenc győri királyi törvényszéki albiró is kitért.

15 Magyar Hírlap, 1894. január 20., 18.

együtt Boncz vetett fel először gyakorlati megoldást keresve, és amelynek eredményét „*A lelkeszi kongrua*” és „*Előadmány*” cím alatt két külön műben közzé is tett (Boncz, 1888b). Boncz Ferenc e témakörben közölt írásai élénk szakmai vitát generáltak a jogirodalomban.¹⁶

Ezeket kívül számos írása jelent meg a *Közigazgatási Lapokban*,¹⁷ a *Jogtudományi Közönyben*, a *Nemzetben*, a *Pesti Naplóban*, az *Egyetértésben*, részben névtelenül, részben „B. F.” monogrammal. Írt a katolikus önkormányzatról és annak szervezetéről, a katolikus papnöveldek reformjáról, az alapokról és az alapítványokról. A Pallas által kiadott *Közgazdasági lexikonban* az egyházi javak, az egyházi javadalmak, a kötött vagyon és kegyuraság cím alatt közölt cikkeket (Halász & Mandello, 1901).

Csáky Albin kultuszminiszter¹⁸ 1891-ben rábízta az esztergomi érsekség javainak átvételét és az örökösökkel való elszámolást, ami egy évig tartó munka volt.¹⁹

A közalapítványi királyi ügyigazgatói állást 1892-ig, 41 évi hivatali szolgálat után kérelmezett nyugdíjaztatásáig töltötte be, és a Lipót-renddel tüntették ki.²⁰ A nyugdíjazásáról részletesen beszámolt a sajtó. Az ügyigazgatóság teljes személyzete testületileg vett részt az ünnepségen, és Kossuth Péter, az ügyigazgatóság első ügyésze mondott emelkedett hangon búcsúbeszédet, amelyből érdemes kiemelni a következőket: „*Tizenöt éven át volt szerencsénk méltóságodat főnökünkül tisztelhetni, – és ezen hosszú idő alatt jóindulatának s kegyességeinek voltunk mindnyájan és mindenkor részesei, s méltóságod bölcs vezetése alatt lehetővé vált nekünk az, hogy feladatunknak, hivatalos kötelmeinknek sikeresen megfelelhettünk. Valóban fájdalom tölti el keblünket akkor, midőn*

16 Jelentős szakmai vitában állt Fenyvessy Ferenc országgyűlési képviselővel, akinek az 1886. február 11-én tartott beszédére reagált írásban Boncz Ferenc. Erre Fenyvessy a február 16-i számban válaszolt (Nemzet, 1886. február 16., 1–2.). Erre szintén észrevételeket tett Boncz. Boncz Ferenc: A »párbér« vita fejlődése és a curiai döntvény címmel (Nemzet, 1886. február 18-i számának melléklete). Az 1886. február 11-én a párbérről a képviselőházban tartott vitáról részletes beszámolót lásd: Pesti Napló reggeli kiadás, 1886. február 12., 1–2.

17 A *Közigazgatási Lapokban* jelentek meg „*Az utolsó tisztujtáshoz*”. „*Hivatali fizetések és nyugdíjak átengedhetők-e*” és „*A katolikus főpapi hagyaték körüli eljárás*” című írásai. Emellett a *Jogtudományi Közönyben* jelent meg például „*A Pts. módosítása tárgyában készült törvényjavaslat 13-ik §-ához*”. *Jogtudományi Közöny*, 1881/4., 38–39.

18 Körösszegi és adorjáni gróf Csáky Albin (Korompa, Szepes vármegye, 1841. április 19. – Budapest, 1912. december 15.), vallás- és közoktatásügyi miniszter, valóságos belső titkos tanácsos, magyar királyi főosztálynokmester, tárnokmester, a főrendiház elnöke, az Aranygyapjas rend vitéze.

19 Erről folyamatosan beszámolt az *Esztergom és Vidéke* az 1891/11., 12., 13., 19., 23., 39., 48., 58., 94., 95. és 96. számaiban. Különösen érdekes a történet, amit a 103. számban, 1891. december 20-án közöltek Gaston néven „*Áruló porszemek, leleplezett kísértetek*” címmel. A történet jól világítja meg Boncz Ferenc lelkiismeretes eljárását.

20 A Lipót-rend (teljes nevén Osztrák Császári Lipót-rend, Österreichisch-kaiserlicher Leopold-Orden) ritkán adományozott polgári és katonai kitüntetés volt, amelyet I. Ferenc osztrák császár és magyar király alapított 1808-ban édesapja, II. Lipót tiszteletére.

méltóságodnak körünkéből való távozása folytán mindezen jóktól elesünk. Fajdalmunk némi enyhülést talál a fölött érzett igaz örömiünkben, hogy méltóságodnak a közügyek s különösen a közalapítványok és alapok érdekeinek előmozdítása körül, valamint a jogirodalom terén szerzett kitűnő érdemei méltó elismeréséül. Felsőge méltóságodnak nyugdíjaztatása alkalmából a Lipót-rend lovagkeresztjét legkegyelmesebben adományozni méltóztatott. E legmagasabb kegyelmi tény fölötti igaz örömiünk nyilvánítására indít bennünket ama tudat, hogy méltóságod nagy érdemeinek elismeréséről tanúskodik kétségtelenül ő Felsőgének legkegyelmesebb kitüntetése és hogy ez fényes bizonyítéka annak is, hogy méltóságod személyében oly jeles, érdemekben gazdag férfiút voltunk szerencsések hivatali főnökül bírhatni, kinek bölcs vezetése alatt szolgálhatni valóban nagy örömiünkre volt s a kit büszkén vallhattunk főnöküinknek.”²¹ Boncz Ferenc tisztségét Tost Gyula,²² volt kerületi főtiszt, későbbi vallás- és közoktatásügyi miniszter vette át.

Élete utolsó évei

Nyugdíjazását követően Udvardba vonult vissza, de ott is aktív életet élt. Két év múlva, 1894-ben jelent meg „*A vallás körüli felségjogok*” című könyve,²³ ami hivatali ügykörével kapcsolatos tanulmányainak az utolsó alkotása volt. A mű részletes áttekintést ad a témakör történeti előzményeiről és annak jogi szabályozásáról. Nyugdíjas élete során a gazdaságának,²⁴ családjának és a vármegyének élt, amelynek törvényhatósági és közigazgatási bizottsági ülésein aktívan részt vett. 1896-tól az Udvardi községi önszegélyző egyletnek mint szövetkezetnek az igazgatósági tagja volt.²⁵

Egy gyermeke volt, Boncz Ödön, aki 1858. december 19-én Komáromban született és szintén a jogász hivatást választotta, majd apja nyomdokain közigazgatási területen dolgozott, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban miniszteri titkár lett (Szinnyei, 1901).

21 Pesti Napló esti kiadás, 1892. április 25.

22 Bányavölgyi Tost Gyula (Bányavölgy, 1846. november 16. – Budapest, 1929. október 24.) országgyűlési képviselő, vallás és közoktatásügyi miniszter.

23 Még a kritikus recens is elismeri, hogy „*Külömben el nem vitathatjuk a szerzőtől az érdemet, hogy tanulmányával szolgálatot tett a magyar jogtörténelmi tudománynak, mert az általa gyűjtött anyag nagyban hozzá fog járulni, illetőleg alapul s ösztönül szolgálni az eszmék tisztázásához s az igazság felderítéséhez.*”

24 Gazdálkodó földbirtokosként tartották nyilván Udvardon.

25 Központi Értesítő, 1901/34., 915.

Boncz Ferenc 1901. április 2-án reggel 6 órakor halálozott el, élete 72-ik, házassága 43-ik évében. A korabeli beszámolók alapján hosszas szenvedés után „csendesen jobblétre szenderült”. Temetésére április 4-én délután 4 órakor került sor a római katolikus egyház szertartása szerint, és az udvardi családi sírboltban került elhelyezésre.²⁶ Komárom megye a saját halottjának tekintette.

Felesége, Boncz Ferencné, született Klein Karolina, nem sokkal később követte őt. Május 27-én tragikus körülmények között hunyt el Budapesten, amikor a fiát, Boncz Ödön, akkori kultuszminiszteri osztálytanácsost látogatta meg a József körüti házának 3. emeleti lakásában. Május 28-án volt a fővárosban a beszentelése, amelynél a sok résztvevő között jelen volt Wlassics Gyula kultuszminiszter is.²⁷ Annak megtörténte után hazaszállították Udvardra, ahol férje mellé helyezték örök nyugalomra.²⁸

Záró gondolatok

Boncz Ferenc életéről és munkásságáról részletesen beszámolt Szüry Dénes,²⁹ akitől most röviden idézünk: „*Boncz jogász volt, erős fegyverzettel a maga terén, soha se habozva, hogy késztetének melyik szeréhez nyúljon álláspontja igazának megvédésére. Perirataiban éles pengét használt s logikusan és elmeéllel öntötte papírra meggyőző érveit, a nélkül, hogy küzködni kellett volna a találó kifejezések tekintetében. A mint egyszer, gondolkodás útján, tisztába jött a kérdésre nézve, rendkívüli gyors tolmácsul szolgált neki nyomban, ívekre és ívekre menőleg, a tolla. Széles körű, alapos ismerettel birt a közigazgatás sokoldalú és szövevényes kérdéseiben is.*” (Szüry, 1901)

Boncz Ferenc jogász, magas rangú állami tisztségviselő, az egyházjog jeles képviselője méltán érdemli meg, hogy életéről és pályafutásáról megemlékezzünk, és azt példaként állítsuk napjaink emberei számára.

26 Magyar Nemzet, 1901. április 4., 3.

27 Báró zalánkeméni Wlassics Gyula (Zalaegerszeg, 1852. március 17. – Budapest, 1937. március 30.) jogász, közjogi író, miniszter, az MTA tagja.

28 Vasárnapi Ujság, 1901/22., 362.

29 Szüry Dénes (Rétalap, 1849. július 2. – Budapest, 1909. október 28.) író, műfordító, miniszteri tanácsos a közoktatásügyi minisztériumban, a Kisfaludy Társaság tagja.

Felhasznált irodalom

- Boncz F. (1876). *A magyar közigazgatási törvénytudomány kézikönyve. A törvényhozás legújabb állása szerint I-III.* Athenaeum.
- Boncz F. (1877). *Magyar államjog.* Athenaeum.
- Boncz F. (1881). A lelkészi congruák kérdése. *Jogtudományi Közlöny*, 15(11), 382–385.
- Boncz F. (1878). A katolikus főpapi hagyatékok körüli eljárás. *Jogtudományi Közlöny*, 12(5), 33–34.
- Boncz F. (1888a). *A lelkészi congrua.* Pfeifer Ferdinánd Kiadás.
- Boncz F. (1888b). *Előadmány a kongrua-ügyben.* Magyar királyi Egyetemi Könyvnyomda.
- Borovszky S. (Szerk.) (1927). *Magyarország vármegyéi és városai. Komárom vármegye és Komárom.* Országos Monografia Társaság.
- Halász S. & Mandelló Gy. (1901). *Közgazdasági lexikon I-III. Közgazdasági ismeretek tára.* Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság.
- Horváth J. (1941). A magyar állam jogi személyisége, a külügyek vitele és a külpolitikai nevelés Magyarországon az utolsó két században. In Horváth J. (Szerk.), *Utolsó tanulmányok* (pp. 1–96). Horváth Jenő.
- Koi Gy. (2008). A közigazgatási jog szerepe a megalkotandó Polgári Törvénykönyv tükrében. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 10(2), 3–12.
- Nánási L. (2000). A vád hatóságai 1848/49-ben. *Jogtudományi Közlöny*, 55(6), 247–251.
- Sári J. (2005). Rekvium a magyar alkotmányjogért. *Magyar Jog*, 52(7), 385–393.
- Szente Z. (2011). A historizáló alkotmányozás problémái – a történeti alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben. *Közigazgatási Jogi Szemle*, 4(2), 1–13.
- Szinnyei J. (1891). Boncz Ferencz. In Hornyánszky V. (Szerk.), *Magyar írók élete és munkái I. kötet* (pp. 1206–1207). Hornyánszky Viktor Könyvkiadóhivatala.
- Szűry D. (1901). Emlékezés Boncz Ferenczre. *Vasárnapi Ujság*, 48(21), 335–336.
- Udvardy L. (1898). *Az egri érseki jogliceum története 1740-1896.* Az érseki líceum könyvnyomdája.
- Vincze A. (2021). Szokás, szokásjog és konvenció az alkotmányjogban. *Közigazgatási Jogi Szemle*, 14(1), 1–11.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Sándor I. (2023). Boncz Ferenc életútja és munkássága. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2197–2205. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.5>

A folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszer elérhetősége Magyarországon

Availability of continuous glucose monitoring system in Hungary

Hevesi Judit Ildikó

rendelésvezető főorvos
Észak-Pesti Centrumkórház,
Járóbeteg Szakrendelő Intézet,
Diabetológia Szakrendelés
hevesi.judit0607@gmail.com

Magyar
Társadalmi
Tudományok
Akadémia

Absztrakt

Cél: A tanulmány bemutatja a folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszer, köznapi nyelven vércukor szenzortechnika működési elvét, a Magyarországon társadalombiztosítási támogatással elérhető eszközök főbb jellemzőit és a felnőtt betegekre vonatkozó támogatási feltételeket.

Módszertan: A munkában feldolgoztuk a legújabb, a cukorbetegség kezelésével és gondozásával kapcsolatos szakmai irányelvet, a társadalombiztosítási támogatással rendelhető gyógyászati segédeszközök aktuálisan érvényes listáját, az ahhoz meghatározott intézmények jegyzékét, valamint a felnőtt betegekre vonatkozó társadalombiztosítási feltételeket. A folyamatos szöveti glükózmonitor rendszereket forgalmazó cégek honlapján szereplő adatok áttekintésével összehasonlítottuk az elérhető rendszerek főbb jellemzőit.

Megállapítások: A hasonló elven működő szenzorok számos tulajdonságukban különböznek egymástól, alkalmazásuk hasonló anyagi teherrel jár, a pontosságuk nem vethető össze. A társadalombiztosítási támogatás jelenleg csak 1-es típusú cukorbetegségben jár, annak feltételei nem szigorúak, de rendszeres használathoz kötöttek. A technika fejlődése, egyszerűsítése lehetővé teszi az azt használó betegek körének bővülését, valamint segítséget nyújthat a cukorbetegséggel élő hon- és rendvédelmi alkalmazottak alkalmasságának elbírálásában is.

Érték: A cikk összefoglalja a folyamatos szöveti glükózmonitorozás társadalombiztosítási támogatással történő rendelkezésének feltételrendszerét és az aktuálisan elérhető eszközök főbb tulajdonságait. Betekintést nyújt a technika működési elvébe és a fejlődés perspektíváiba.

Kulcsszavak: folyamatos szöveti glükózmonitor, szenzortechnika, szenzorok magyarországi társadalombiztosítási támogatása

Abstract

Aim: The study aims to present the continuous glucose monitoring system, the operational principles of sensor technology in common parlance, the main features of devices available with social insurance support in Hungary, and the support conditions applicable to adult patients.

Methodology: The work includes the current professional guideline related to the management and care of diabetic patients, the currently valid list of medical aids available with social insurance support, the list of designated institutions for ordering, and the social insurance conditions applicable to adult patients. The main features of available systems were compared by reviewing the data on the websites of companies that produce continuous glucose monitoring systems.

Findings: Sensors that work in a similar or analogous way differ in a number of ways, have similar material costs, and their accuracy is not comparable. Currently, social insurance support is only available for type 1 diabetes, with its conditions not being strict but tied to regular usage. The advancement and simplification of the technology may lead to an expansion in the user base and may provide assistance in assessing the suitability of public safety and defence personnel living with diabetes.

Value: The article summarises the condition system for ordering continuous glucose monitoring system with social insurance support and the main characteristics of currently available devices. It provides insight into the operational principle of the technology and new perspectives in its development.

Keywords: Continuous Glucose Monitoring System, sensor technology, social security support for sensors in Hungary

Bevezetés

Az etiológiai csoportosítás alapján a diabéteszes betegek körülbelül 10%-a szenved 1-es típusú cukorbetegségben (T1DM, Type 1 Diabetes Mellitus), ami a hasnyálmirigy által termelt inzulin hormon abszolút hiányával járó komplex, a szénhidrát-, fehérje- és zsíryanycserét egyaránt érintő, inzulin adása nélkül halálos megbetegedés. A cukorbetegség minden formája előfordulhat bármelyik életszakaszban, de a T1DM-re inkább a 30–40 éves kor alatti kezdet jellemző. A kezelést bázis inzulinkészítmény és a (fő)étkezések előtt prandiális inzulin

adása jelenti. Az inzulinpumpa-kezeléssel folyamatosan prandiális inzulint adagolunk a betegnek, ily módon biztosítjuk a bázis inzulinszükségletet, illetve nagyobb dózissal lefedjük az étkezésekhez szükséges hormonmennyiséget. Bármelyik rendszert, bármelyik inzulinkészítményt alkalmazzuk, a fiziológias inzulintermelést próbáljuk megközelíteni. A betegek vércukor-ellenőrzése elengedhetetlen a megfelelő kezeléshez, a megfelelő inzulindózis kiválasztásához, illetve az akut és a krónikus szövődmények elkerülése céljából.

A rendvédelmi szervek esetén a cukorbetegséggel kapcsolatos munkaalkalmasságot a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról szóló rendelet¹ rögzíti. A rendvédelmi oktatási intézményekbe jelentkezés esetén az igazolt cukorbetegség minden formája kizáró oknak minősül. A már állományban lévő dolgozókat illetően a munkavégzés szempontjából alkalmatlanságot jelent a stabilan nem beállítható diabetes, illetve a kialakult szövődmények (előrehaladott veseelégtelenség, szívelégtelenség, maradványtünetekkel járó agyi történések). A rendőrségi személyi állomány alkalmasságvizsgálatára vonatkozóan alkalmazandó utasítás² alapján egyes tisztii és tiszthelyettesi besorolási osztályba tartozó szolgálati beosztások esetén alkalmatlanságot jelent az inzulinnal kezelt diabetes mellitus, míg a szövődménymentes, gyógyszeres kezelés alatt álló dolgozó alkalmassága kizárólag akkor állapítható meg, ha a vizsgálatot megelőző 12 hónap folyamán nem volt súlyosan alacsony vércukorértéke, illetve az egyén tisztában van annak bevezető tüneteivel és kockázataival.

A 1-es típusú cukorbetegségben szenvedő betegek életében a szénhidrát-anyagcsere önellenőrzésével kapcsolatban hatalmas változást hozott a folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszer (CGMS, Continuous Glucose Monitoring System), köznapi nyelven szenzortechnika szélesebb körű elérhetősége. Az új technika alkalmazásának az elsajátítása jelentős erőfeszítést igényelt, illetve jelenleg is igényel a páciensek és az őket gondozó egészségügyi személyzet részéről. Azonban a rövid és hosszú távú klinikai előnyök – mint például a kevesebb hipoglikémiás eset és a tartósan jó anyagcsere-állapot előnyei, melyeket ez a technológia nyújt számunkra – jóval meghaladják a befektetett energiát.

1 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány.
2 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról.

A folyamatos szöveti glükózmonitorozás fejlődése

A technika kifejlesztése az enzim alapú elektrokémiai glükózérzékelőktől indult el; a tengerentúlon már az 1960-as években, a klinikumban pedig a 2000-es években terjedt el, miután 1999-ben az Egyesült Államok Élelmiszer- és Gyógyszerügyi Hivatala (FDA, Food and Drug Administration) jóváhagyta az első CGMS készüléket a cukorbetegség gondozásának eszközeként. Az első CGMS „vak” szenzor volt, ami azt jelenti, hogy a páciens három napon át gyűjtött glükózadatait az őt gondozó személyzet csak letöltés után láthatta. Nagy előrelépést jelentett az úgynevezett flash szenzor megjelenése, ami magában foglal egy, az értéket leolvasó készüléket is – ezt a szenzor közelébe helyezve a páciens le tudja olvasni az aktuális glükózértéket, a rendszer így intermittánsan (időszakosan) szolgáltat adatokat (isCGM, intermittently scanned/viewed CGM). Az első olyan szenzor, amelyik valós időben mutatta a vércukorértéket (rtCGM, real-time use CGM) 2004-ben jelent meg, és ez már a túl magas vagy túl alacsony értékeknél is riasztotta a páciens (Hirsch, 2018).

A szenzorok fejlesztésének egyik fontos állomása volt, amikor az aktuális szöveti glükózsintek – egy applikáció letöltését követően – már a felhasználó vagy a beteg hozzátartozójának mobiltelefonján is követhetővé váltak.

A kezdeti szenzorok kalibrálást igényeltek, illetve a ma Magyarországon elérhető nagy része is igényli ezt. Ez azt jelenti, hogy a betegnek naponta akár több alkalommal ujjbegyszúrásos vércukormérést kellett végeznie (SMBG, Self-Monitoring of Blood Glucose) egy hordozható készülékkel, és a mért értékeket a mobil applikáción keresztül kell megadnia a szenzorrendszernek. Ezekhez az értékekhez a rendszer hozzáigazítja az általa aktuálisan mért szöveti glükózkoncentráció értékét, ezzel „finomhangolja” az analitikai pontosságot. Azonban elérhető már olyan készülék is, amelynek a gyári kalibrálása megfelelő pontosságú, így alkalmazása során a kalibrálásra, vagyis ujjbegyszúrásos vércukormérésre nincs szükség. A szenzorok sikeres fejlesztését mutatja az is, hogy ma már léteznek hónapokig működő változataik is.

A CGM rendszereknek és az 1-es típusú cukorbetegség kezelésében alkalmazott folyamatos inzulinadagoló eszközöknek, az inzulinpumpáknak az integrálása lehetővé tette az újabb generációjú pumpák megjelenését. Korábban a pumparendszerek a bázis inzulint a beprogramozott séma alapján adagolták, ezt a sémát a betegnek kellett megváltoztatni, és az aktuális élethelyzethez igazítani az inzulin dózisokat. Ma már Magyarországon is elérhető a Minimed 640G, illetve 740G inzulinpumpa-rendszerek, melyek a CGMS kapcsolat révén felfüggesztik az inzulin adagolását, ha a szöveti glükózsint egy bizonyos érték alá csökken. A szintén forgalmazott Minimed 780G inzulinpuma egy

továbbfejlesztett, hibrid zárt hurkú (AHCL, Advanced Hybrid Closed Loop) rendszer, mely a CGMS érték alapján, algoritmus által vezérelt, automatizált bázis inzulinadagolást végez, ellenben az étkezési bólus inzulin dózisát a beteg által megadott, elfogyasztandó szénhidrátmennyiséghez igazítja. A klinikai vizsgálatok azt bizonyították, hogy ez a fejlett technológia az 1-es típusú cukorbetegknél alkalmazva egyfelől csökkentheti a hipoglikémia esetek számát, de emellett még hatékonyan javítja a szénhidrát-anyagcserét is, és ezek következtében javítja a betegek életminőségét (Janez et al., 2021).

A szöveti glükózmonitorozás megjelenése Magyarországon

A 2000-es évek elején a társadalombiztosítási támogatásoknak köszönhetően a nyugati világban elterjedt a CGSM technika használata, ugyanakkor a magyar betegek külföldről csak igen magas áron tudták beszerezni a készülékeket. A szöveti glükózkoncentráció alakulásáról a technológia révén kapott információk megkönnyítették a páciensek életét. Ezek még flash módon üzemelő isCGMS készülékek voltak, így nem folyamatosan közvetítették a szöveti glükózkoncentráció értékeket, azonban az SMBG eljárásnál sokkal nagyobb számban rendelkezésre álló értékek a gondozó diabetológiai kezelőcsapat munkájában is nagy segítséget nyújtottak.

A COVID-19-pandémia európai kirobbanásával párhuzamosan 2020. január 1-jével mérőföldkőhöz érkezett a magyar társadalombiztosítással rendelkező, 1-es típusú cukorbetegségben szenvedők gondozása, ugyanis számukra – bizonyos feltételek mellett – rendelkezhetővé vált a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) támogatásával³ az első CGMS.

A szöveti glükózmonitorozó rendszerek működési elve

A jelenleg beszerezhető CGM rendszerek mind hasonló elven működnek. Az érzékelő egységet mindig a has vagy a felkar bőr alatti szövetrészébe kell bejuttatni egy belövő készülék segítségével (URL1, URL2, URL3, URL4). A bőr alatti részben a szövetközi folyadék egy szemipermeábilis membránon keresztül jut az érzékelőszálhoz, illetve az enzimrendszerhez. A glükózidáz enzim hatására az intersticiális folyadékban lévő glükózmolekulából glukonsav és

3 32/2019. (XII. 17.) EMMI rendelet Egyes egészségügyi és gyógyszerészeti tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról.

hidrogén-peroxid képződik, s ez utóbbiból a peroxidáz enzim hatására elektron szabadul fel. Végül a glükózból felszabaduló elektron az, ami elektromos jelet generál, melyet az elektróda érzékel (Joubert, 2019).

A bőr felett kell csatlakoztatni a rendszer bőr alatti részéhez a kompatibilis transzmittert vagy távadót, amit előbb fel kell tölteni, hiszen ez egyben a tápegysége is az érzékelőszálnak (1. számú ábra).

1. számú kép

Karba helyezett Guardian 3 CGMS érzékelő részének bőr feletti része

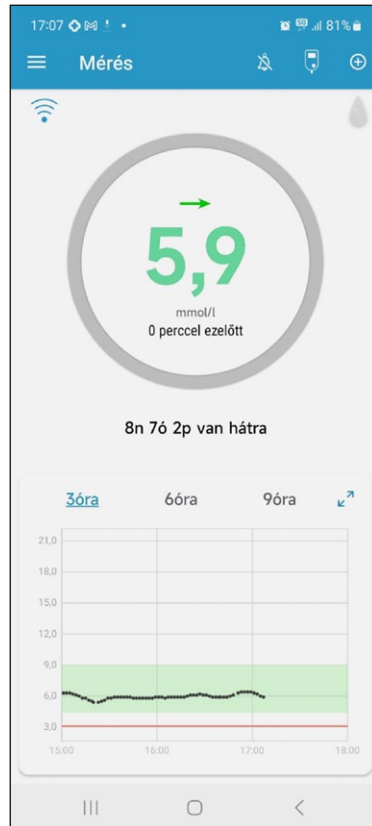

Forrás: A szerző saját képe.

Maga a távadó Bluetooth kapcsolatot létesít a páciens mobiltelefonjával, okosójával, tablettjével, vagy egyéb, hasonló funkciókkal rendelkező elektronikai eszközével, melyre a megfelelő alkalmazást le kell tölteni. Fontos gyakorlati szempont, hogy mielőtt a beteg kiválasztja a használni szándékozott, számára legszimpatikusabb szenzort, mindenképpen tisztázni kell, hogy az alkalmazandó elektronikai eszköz szoftververziója alkalmas-e a CGMS rendszerhez tartozó applikáció problémamentes működtetéséhez. Az adott CGMS-nek megfelelő alkalmazásban a szöveti glükózkoncentráció mmol/l vagy mg/dl mértékegységben jelenik meg. A szénhidrát-anyagcsere állapotot így valós időben láthatja grafikus és numerikus formában is a páciens, illetve akivel azt megosztja. Az applikációban a beteg követni tudja a szöveti glükózkoncentráció változásának irányát és intenzitását ([URL1](#), [URL2](#), [URL3](#), [URL4](#)) (2. számú ábra). Mindezek az információk segítenek a mindennapi élethelyzetekhez való alkalmazkodásban. A mért adatok és az abból származtatott egyéb, a szénhidrát-anyagcsere-re jellemző paraméterek az interneten keresztül elérhetők az adott CGMS-hez tartozó felhő alapú tárolórendszerben. Ezek segítségével a kezelőszemélyzet számos jelentést elkészíthet, és számos paraméter segítségével tudja értékelni a különböző tartamú időszakok szénhidrát-anyagcsere állapotát.

2. számú kép

A Medtrum TouchCare szenzor EasyView alkalmazásának kezdő képernyője

Forrás: A szerző saját felvétele.

A szenzor behelyezését követően hosszabb-rövidebb idő (általában egy óra) kell ahhoz, hogy a rendszer felálljon. A beteg a készülékkel – megfelelő rögzítés után – élheti mindennapi életét, sportolhat, nem túl mély vízben kb. 30 percet fürödhet és úszhat is. Működésében a repülőtéri biztonsági ellenőrző kapun áthaladás sem okoz gondot. A CGM folyamatosan működik a repülőgépen utazás során is, hiszen a Bluetooth kapcsolat megmarad a rendszerben használt elektronikai eszközzel. A különféle képzelt vizsgálatok – mágneses rezonancia (MRI, MR) vagy komputertomográfia (CT) – során a szenzor viselése nem javasolt. Ugyancsak el kell távolítani bizonyos fizioterápiás eljárások – diatermia, mágneskezelés – előtt, továbbá lézerkezelés esetén az eszköz nem

kerülhet a lézernyaláb irányába. Az alkalmazás megmutatja többek között azt is, hogy mennyi a szenzor hátralévő élettartama, ezzel pedig tervezhető a következő szenzorcsere időpontja, hiszen a távadó töltése alatt és az új rendszer bemelegedéséig nem ad információt a szöveti glükózkoncentrációról ([URL1](#), [URL2](#), [URL3](#), [URL4](#)).

A hazánkban elérhető szöveti glükózmonitorozó rendszerek

Jelenleg három különböző gyártó, öt eszköze érhető el támogatással, ezek mind rtCGMS típusúak, hasonló elven működnek, mégis számos dologban különböznek egymástól. Eltérés van többek között a behelyezés módjában, a nagyságban, az élettartamban, a rendszerben alkalmazandó applikációban, a háttérsoftverben. A legfőbb jellemzőket az 1. számú táblázatban foglaltam össze.

1. számú táblázat

A Magyarországon jelenleg elérhető szenzorok legfőbb tulajdonságai

	NEAK támogatás kezdetének időpontja	Élettartam (nap)	Mérés gyakorisága	Kalibrálás	Applikációk, háttér softverek
Enlite	2020. 01. 01. ⁴	6	5 perc	12 óránként	Carelink
Guardian 3	2020. 05. 01. ⁵	7	5 perc	12 óránként	Carelink
Guardian 4	2022. 06. 01. ⁶	7	5 perc	nem igényel, de javasolt	Carelink
Medtrum TouchCare	2022. 05. 01. ⁷	14	2 perc	nem igényel, de javasolt	EasyView EasyFollow
GlucoMen Day	2022. 09. 01. ⁸	14	1 perc	24 óránként	Glucolog Web

Forrás: A szerző saját szerkesztése ([URL1](#), [URL2](#), [URL3](#), [URL4](#), Nemzeti Egészségügyi Alapkezelő Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2020. január 1., 2020. május 1., 2022. május 1., 2022. június 1. és 2022. szeptember 1.).

- 4 Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő: Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2020. január 1.
- 5 Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő: Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2020. május 1.
- 6 Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő: Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2022. június 1.
- 7 Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő: Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2022. május 1.
- 8 Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő: Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2022. szeptember 1.

A szenzorrendszerből az érzékelő komponens (szűkebben ezt a részt magát is szokták szenzornak nevezni) egyszer használatos, háromhavonta lehet receptre felírni a háromhavi adagot. A távadó kihordási ideje viszont egységesen két év – a gyártók erre az időre garanciát vállalnak rá és meghibásodás esetén kicserélik. A kihordási időnek megfelelően két évente van lehetőség a frissítésre (upgrade), amikor a beteg (NEAK támogatással) átállhat egy másik szenzorrendszer használatára. A szenzorfejlesztés egyik következő állomása az lesz, amikor a táp-egységként is funkcionáló távadó a bőr alatti érzékelővel egybeépítve kerül forgalomba, és nem lesz szükség 6, 7 vagy 14 naponkénti, 1–2 órás töltésére.

A Magyarországon elérhető első glükóz szenzor a Enlite volt, amelyik hat napon át képes ötpercenként – 24 óra alatt 288 alkalommal – mérni a szöveti glükózkoncentrációt. A javaslatnak megfelelően minimum 12 óránként kalibrálni kell, hogy a pontossága változatlan legyen (URL1). Ezt a szenzort a távadó kétévi kihordási idejének lejártakor ma már hosszabb élettartamú rendszerre cseréljük. Az Enlite kompatibilis a szintén kifutó Minimed 640G pumparendszerrel, melynek kihordási ideje viszont négy év. A Guardian 3 szenzor – mely szintén ötpercenként adja meg a glükózértéket – alkalmazható önmagában is, illetve összekapcsolható a Minimed 780G inzulinpumpa-rendszerrel; hét napig képes működni, de ez is kalibrálást igényel (URL1), (3. és 4. számú ábra).

3. számú kép

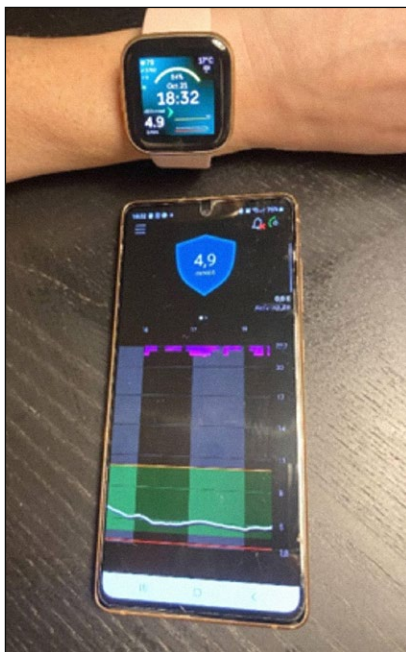
A MiniMed 780G pumparendszer alkalmazása a Guardian 3 szenzorral

Forrás: A szerző saját képe.

4. számú kép

A Guardian 3 CGMS és az általa mért szöveti glükózértékek alapján működő MiniMed 780G pumpa adatainak elektronikai eszközökön való valós idejű megjelenítése

Forrás: A szerző saját felvétele.

A Guardian 4 szenzor ugyancsak ötpercenként közöl adatot a szöveti glükózkoncentráció mértékéről, hétnaponta cserélendő, azonban kalibrálást nem igényel (URL2). A Medtrum TouchCare CGMS már 14 napig működik, kalibrálást nem igényel és kétpercenként, napi 720 alkalommal közvetít adatot (URL3). A GlucoMen Day szenzor szintén két héten át képes folyamatosan működni és legsűrűbben, percenként méri a glükózkoncentrációt, mely 24 óra alatt 1440 mérést jelent. Ez a rendszer napi egy alkalommal igényel kalibrációt (URL4).

A CGMS eszközök analitikai pontossága

A vércukorszint önellenőrzésére használt készülékek esetében néhány évtizeddel ezelőtt ISO-szabványt hoztak létre az analitikai teljesítmény jellemzésére. Ezzel az eszközök biztonságos használata terápiás előnyhöz juttatja a betegeket és a kezelőszemélyzetet. A CGM rendszerekre azonban mindeddig nem született olyan

egységesített rendszer, amellyel le lehetne írni a megbízhatóságukat (Danne et al., 2017). A CGM rendszerek analitikai pontosságának értékelésére szolgálhat az átlagos abszolút relatív különbség (MARD, mean/median absolute relative difference) paraméter, amely könnyen kiszámítható, és az összes CGMS érték, valamint a hozzájuk tartozó egyidejű, SMBG referenciaérték közötti abszolút különbség átlagát jelenti. Az értéket százalékban adják meg; minél alacsonyabb egy szenzor MARD értéke, annál pontosabban mutatja az aktuális vércukorszintet. Azonban ezt az értéket nem szabad kizárólagos paraméterként használni a rendszerek pontosságának jellemzésére. Javaslatok vannak amellett, hogy egy adott CGM rendszer MARD értékét meg kellene határozni etnikailag változatos populációban, külön 1-es és 2-es típusú cukorbetegségben szenvedő egyéneken és különböző vércukortartományokban is. A MARD értéket számos egyéb tényező is befolyásolhatja, például a szenzor helye a testen vagy a kalibráció gyakorisága (Kovatchev, Patek, Ortiz, & Breton, 2015; Heinemann et al., 2020). A Guardian 3 esetében például 14 éves kor felett, a felkaron elhelyezett szenzor naponta 3–4 alkalommal végzett kalibrálással 8,7%-os MARD értéket ad, ugyanakkor a hasfali szenzor napi két kalibrálással 10,6%-ot (URL5).

A szenzorok társadalombiztosítási (tb) támogatása

A támogatás mértéke jelenleg is többsávos: 18 éves kor felett 80%, 18 éves kor alatt, illetve 24 éves korig, ha felsőoktatási intézményben nappali tagozaton tanul, 98%⁹. Egyedül a Guardian 4 szenzorrendszernek van fix támogatása, de a költség itt is hasonlóan alakul. A CGM rendszerhez a 18 év feletti, 1-es típusú cukorbetegségben szenvedők csak bizonyos intézményekben, a jelenleg 32 magyarországi Folyamatos Inzulinadagoló Szakellátóhely (köztük az Észak-pesti Centrumkórház – Honvédkórház, Diabetológia Szakrendelés), köznapi nyelven Pumpacentrumok mellett tíz további, diabéteszes betegeket ellátó intézményben férnek hozzá¹⁰. Tb-támogatással történő rendeléshez javaslatot sem a szenzorra, sem a távadóra nem lehet kiadni, a receptet csak az arra jogosult intézmény szakorvosa állíthatja ki.

A 2-es típusú cukorbetegségben szenvedők jelenleg Magyarországon a szenzortechnikát nem tudják tb-támogatással igénybe venni, de bármelyiket meg tudják vásárolni.

9 Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő: Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2023. október 1.

10 A munkahelyre vonatkozó követelményként meghatározott intézmények listája 14/2007. (III. 14.) EüM rendelet 18. számú melléklet 2., illetve 3 pontja.

A CGMS tb-támogatás melletti használatának indikációit a NEAK aktuálisan érvényes, támogatott gyógyászati segédeszközök listája közli:

„A beteg 1-es típusú diabetes mellitus vagy cisztás fibrózishoz társuló inzulinkezelést igénylő diabéteszben szenvedők részére legfeljebb 6 hónapra az alábbi indikációban:

- *inzulinpumpa beállítása, illetve inzulinterápia váltás esetén VAGY*
- *dokumentált hipoglikémia-érzet zavara esetén VAGY*
- *súlyos hipoglikémia (vércukor < 3 mmol/l) jelentkezik legalább 1 ízben 3 hónap alatt VAGY*
- *havonta 5 alkalommal észlelhető klinikai tünetekkel járó és dokumentált hipoglikémia esetén VAGY*
- *krónikusan rossz glikémiás állapot (HbA1c érték 1 éven keresztül, 4 méréssel megerősítve minden esetben 8,0% felett) VAGY*
- *várandósság idejére, illetve gesztációs diabétesz esetén VAGY*
- *prekonceptcionális gondozás VAGY*
- *lombikprogram során.”¹¹*

Fontos gyakorlati szempont, hogy a szenzort forgalmazó valamennyi cégnek a receptre történő felírás előtt egyhónapos próbaidőt kell biztosítania a beteg részére. Csak a próbaidő letelte után lehet NEAK támogatásra felírni a beteg által kiválasztott, két év kihordási idővel rendelkező távadót és az annak megfelelő szenzortípust. Azt, hogy a beteg melyik folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszert részesíti előnyben, leggyakrabban az adott típus folyamatos elérhetőségétől függ. Az elmúlt években ugyanis több alkalommal kellett azzal szembesülnünk, hogy bizonyos eszközök akár hónapokon át beszerezhetetlenek voltak. A másik fontos szempont a választásnál a beteg mobiltelefonjának típusa és szoftververziója, melyek függvénye, hogy mely applikációt tudja alkalmazni.

„Kiegészítő feltételek, megjegyzések az indikációhoz:

- *18 év feletti betegek részére adott eszköz megfelelő betegoktatás és 4 hetes próbakezelési időszak után rendelhető társadalombiztosítási támogatással,*
- *prekonceptcionális gondozás vagy lombikprogram során legfeljebb 6 hónap felkészülési időre rendelhető,*
- *várandósság, illetve gesztációs diabétesz esetén legfeljebb 12 hónapra rendelhető,*
- *közgyógyellátás jogcímen nem rendelhető.”¹²*

11 Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2023. október 1.

12 Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2023. október 1.

Azonban a 80%-os tb-támogatottsággal való rendelést a felnőttek esetében félévente felül kell bírálni, hiszen csak akkor lehet továbbra is receptre felírni a szenzort, ha a szenzorviselés az elmúlt hat hónapban nagyobb mint 70% volt, és valamely, a szénhidrát-anyagcsere állapotot jellemző paraméter javult. El-lenkező esetben a támogatottság elvész.

„Ismételt (6 hónapon túli) rendelés indikációi:

- a szenzorhasználat a 6 hónap 70%-át ténylegesen lefedi és
- a hipoglikémiás epizódok száma csökken VAGY
- súlyos hipoglikémiás epizód nem fordul elő VAGY –
- a glikémiás céltartományban eltöltött idő (Time In Range [TIR]; 3,9–10,0 mmol/l) növekszik VAGY
- a HbA1c érték az egyéni céltartományban van.”¹³

A Magyar Diabetológiai Társaság (MDT) jelenleg hatályos 2023 augusztusában megjelent szakmai ajánlása úgy fogalmaz: bár „...a vércukorszint-önellenőrzés gyakoriságát, módját, gyakorlati kivitelezését egyénre szabottan kell megállapítani [...] Az 1-es típusú diabéteszben szenvedő valamennyi cukorbeteg számára elsősorban CGM használata ajánlott. Amennyiben ez bármilyen okból eredően nem valósítható meg, akkor a rendszeres vércukorszint-önellenőrzés választandó, amely az intenzív konzervatív inzulinterápia (ICT)¹⁴ és a pum-pakezelés alapvető elemét képezi.”¹⁵ Ez alapján ma már minden 1-es típusú cukorbetegségben szenvedő páciens fel kell világosítani a szenzorhasználat technikájáról és előnyeiről, és ennek elérése céljából a megfelelő diabetológiai szakellátóhelyre kell küldeni.

Következtetés

Az 1-es típusú cukorbetegek körében az ujjbegyszúrásos vércukor-önellenőrzés egyre kevésbé használatos, de a hazai társadalombiztosítási rendszer előírásai miatt a 2-es típusú cukorbetegségben változatlanul az első számú eszköz. A néhány éve hazánkban is elérhető folyamatos szöveti glükózmonitorozás – új

13 Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2023. október 1.

14 Intenzív konzervatív inzulinterápia (ICT): napi többszöri inzulinadás külön bázis- és külön étkezés előtti készítményekkel; a beteg az aktuális vércukorszintjének, a fizikai munkavégzésnek és az elfogyasztott szénhidrát mennyiségének függvényében módosítja a beadott dózisoskat.

15 A Belügyminisztérium egészségügyi szakmai irányelve a diabetes mellitus kórismezéséről, a cukorbeteg antihyperglykaemiás kezeléséről és gondozásáról felnőttkorban. Egészségügyi Közlöny 2023;78,13:1137–1246.

technikaként – időigényes tanulást követel mind a betegek, mind a kezelősze-mélyzet részéről. Azonban a rendszer által szolgáltatott jelentős adatmennyi-ség objektivitása révén nagy segítséget nyújt a cukorbetegnek mindennapjaiban és a kezelésben. Az elmúlt években a Magyarországon tb-támogatással is elér-hető szenzorok száma megtöbbszöröződött, a betegek egyre több típusból vá-laszthatnak. A különféle CGM rendszerek szöveti glükózkoncentrációt mérő pontossága objektíven továbbra sem hasonlítható össze, mivel nem született meg olyan egységesített rendszer, amellyel az analitikai pontosságukat egzakt módon meg lehetne határozni. A betegek szenzorválasztásakor nem is ez a leg-főbb szempont, hanem az, hogy melyiket lehet zökkenőmentesen beszerezni, és hogy a birtokukban lévő mobiltelefon – melyen általában követni szokták a szenzoradatokat – melyik CGMS rendszer applikációját tudja probléma nél-kül futtatni. Az inzulinpumpát is használó betegeknél a szenzorválasztás nem opcionális, hiszen az adott pumparendszer az annak megfelelő CGM rendszerrel használható vagy használendő. A CGMS és a folyamatos inzulinadagoló rend-szer technikai összekapcsolásával olyan innováció született, ami egy lépéssel közelebb vitt a mesterséges hasnyálmirigyhez, továbbá a technológiai fejlesz-tés perspektíváit nyitotta meg.

A folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszeres tb-támogatásos rendel-hetőségét illetően nem szigorúak a feltételek, hiszen például a „*havonta 5 al-kalommal észlelhető klinikai tünetekkel járó és dokumentált hipoglikémia*”¹⁶ indikációs pontnak az 1-es típusú diabéteszes könnyen megfelel még szigorú glikémiás kontroll nélkül is. Megnehezíti mind a beteg életét, mind a szakmai munkát, hogy a szenzortechnika eszközeit csak bizonyos szakellátóhelyek jo-gosultak tb-támogatással rendelni. A CGMS elérése céljából a betegeknek vagy a megfelelő szakellátóhelyre kell járnia, vagy a nem illetékes gondozó szakor-vosának kell irányítania őt a megfelelő központba. Ez utóbbi esetnek gyakran az a következménye, hogy a szenzortechnikát alkalmazó 1-es típusú betegek jelentős része két helyre is jár diabetológiai gondozás céljából.

Remélhetőleg növekedni fog azon szakellátóhelyek száma, ahol a CGMS-t tb-támogatással is rendelhető, és bővülni fog az indikációs kör is, továbbá a technika használata elérhetővé válik bizonyos 2-es típusú cukorbetegnek szá-mára is, ha nem is folyamatosan, de bizonyos helyzetekben: például terápia-váltás, inzulinterápia bevezetése, műtéti beavatkozások stb. kapcsán. A szén-hidrát-anyagcsere állapotról kapott objektívebb kép megkönnyítheti a hon- és rendvédelmi szervek dolgozóinál a cukorbetegség melletti alkalmasság kérdését

16 Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes kö-rének érvényes listája. Érvényesség kezdete: 2023. október 1.

is. A szélesebb körben való elérhetőségben talán az is segítségünkre lesz, hogy az eszközök folyamatos fejlődésével elérhetővé válnak a távadóval egybeépített belső érzékelők is, melyekhez a távadót nem kell két évre megvásárolni. Ennek további előnye lehetne az is, hogy a beteg gyakrabban válthat másik eszközre és nem kellene magát két évre elköteleznie.

Felhasznált irodalom

- Danne, T. et al. (2017). International Consensus on Use of Continuous Glucose Monitoring. *Diabetes care*, 40(12), 1631–1640. <https://doi.org/10.2337/dc17-1600>
- Heinemann, L., Schoemaker, M., Schmelzeisen-Redecker, G., Hinzmann, R., Kassab, A., Freckmann, G., Reiterer, F. & Del Re, L. (2020). Benefits and Limitations of MARD as a Performance Parameter for Continuous Glucose Monitoring in the Interstitial Space. *Journal of diabetes science and technology*, 14(1), 135–150. <https://doi.org/10.1177/1932296819855670>
- Hirsch, I. B. (2018). Introduction: History of Glucose Monitoring. In Hirsch, I. B., Battelino, T., Peters, A. L., Chamberlain, J. J., Aleppo, G. & Bergenstal, R. M. *Role of Continuous Glucose Monitoring in Diabetes Treatment* (pp. 1–2). American Diabetes Association. <https://doi.org/10.2337/db20181-1>
- Janez, A. et al. (2021). Hybrid Closed-Loop Systems for the Treatment of Type 1 Diabetes: A Collaborative, Expert Group Position Statement for Clinical Use in Central and Eastern Europe. *Diabetes therapy: research, treatment and education of diabetes and related disorders*, 12(12), 3107–3135. <https://doi.org/10.1007/s13300-021-01160-5>
- Joubert, M. (2019). Continuous Glucose Monitoring Systems. In Reznik, Y. (Ed.), *Handbook of Diabetes Technology* (pp. 37–46). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-98119-2_4
- Kovatchev, B. P., Patek, S. D., Ortiz, E. A. & Breton, M. D. (2015). Assessing sensor accuracy for non-adjunct use of continuous glucose monitoring. *Diabetes technology & therapeutics*, 17(3), 177–186. <https://doi.org/10.1089/dia.2014.0272>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Enlite és Guardian 3 CGM*. <https://www.medtronic-diabetes.com/hu-HU/guardian-connect>
- URL2: *Guardian 4 CGM*. <https://www.medtronic-diabetes.com/hu-HU/guardian4-cgm-system>
- URL3: *Medtrum TouchCare CGM*. <https://medtrum.hu/>
- URL4: *GlucoMen Day CGM*. <https://www.cgms.hu/>
- URL5: *Medtronic 2020*. <https://www.medtronic.com/us-en/healthcare-professionals/products/diabetes/continuous-glucose-monitoring-systems/guardian-sensor-3.html>

Alkalmazott jogszabályok

32/2019. (XII. 17.) EMMI rendelet Egyes egészségügyi és gyógyszerészeti tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról

35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról

45/2020. (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról

A munkahelyre vonatkozó követelményként meghatározott intézmények listája 14/2007. (III. 14.) EüM rendelet 18. számú melléklet 2., illetve 3. pontja

Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő: Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája

Társadalombiztosítási támogatással rendelhető és kiszolgálható gyógyászati segédeszközök teljes körének érvényes listája

Alkalmazott szakmai ajánlás

A Belügyminisztérium egészségügyi szakmai irányelve a diabetes mellitus kórismézéséről, a cukorbetegség antihyperglykaemiás kezeléséről és gondozásáról felnőttkorban

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hevesi J. I. (2023). A folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszer elérhetősége Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2207–2222. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.6>

Az okiratfordítás és a hitelesítés problematikája a tisztességes eljárásban, különös tekintettel az aggályos okiratokra és az elektronikus iratokra¹

Translation and certification of documents in due process, with particular reference to questioned and electronic documents

Németh Gabriella

Dr. PhD, vezérigazgató, tudományos főmunkatárs
Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt.
Szegedi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
gabriella.nemeth@offi.hu

Absztrakt

Cél: A jelen tanulmány célja, hogy részletes jogszabályi rendelkezések hiányában is iránymutatásul szolgáljon ahhoz, hogyan lehet az idegen nyelvű okiratok kapcsán elkerülni a hamis bizonyítékok bekerülését a magyar nyelvű eljárásokba. **Módszertan:** Az alapprobléma az, hogy vajon az aggályos iratnak a perbeli bizonyítás céljából – annak aggályossági jelzésével – történő lefordítása szolgálja-e jobban az ítéleti bizonyosság érdekét, vagy a hiteles fordítás elkészítésére vonatkozó megrendelői igény visszautasítása. A szerző a problematika elemzéséhez az alábbi források vizsgálatát végezte el: általános jogelvek és fordítói etikai irányelvek; az okirati bizonyításról szóló perjogi szabályok és jogi szakirodalom; a Kúria joggyakorlatelemző vizsgálata az ítéleti bizonyosságról; az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. (OFFI vagy állami fordítóiroda) tevékenységét szabályozó hatályos és az aggályos iratokra vonatkozó korábbi,

¹ A jelen tanulmány az SZTE ÁJTK Üzleti Jogi Intézete kötetében, a Gazdasági tendenciák és kihívások a 21. században 4. című tanulmánykötetben megjelent Az okiratfordítás magánjogi és közjogi dimenziói: fordítási és hitelesítési problematika aggályos okiratok és elektronikus iratok esetében című eredeti tanulmány rövidített változata, a kiadó engedélyével. Az 1. számú táblázat adatai az első közlés óta eltelt időszakra tekintettel frissítésre kerültek. Mindkét tanulmány az ELTE és az OFFI közös szervezésében, az Okiratfordítás és jogi fordítás a 21. században című téma köré 2022. március 24–25-én megrendezett XXIV. Fordítástudományi Konferencián a szerző előadásában elhangzott „Az aggályosnak tűnő okiratok fordításának szaknyelvi, teljesítési és hitelesítési kockázatai” című plenáris előadás szerkesztett és aktualizált változata

hatályon kívül helyezett jogforrások; az OFFI hatályos belső szabályzatai az aggályos iratok kezelésének rendjéről és a fordításhitelesítésről.

Megállapítások: Az általános jogelvek alapján a hiteles fordítások közbizalmat élveznek. A szakfordításra és a hiteles fordításra vonatkozó jogszabályok az aggályos iratok hitelesítése tekintetében hiányosak. Csak olyan papíralapú vagy elektronikus iratok hiteles fordítása készíthető el az okirati bizonyítás céljából, melyek valódisága a fordítási munkafolyamatban sem kérdőjelezhető meg. A szövegbe nem illő terminushasználat, a forrásnyelvre nem jellemző kétséges szöveg megoldások, vagy más okból aggályos iratok lefordítása jogellenes vagy hibás tartalom nyelvi közvetítését jelentheti. Az állami fordítóiroda – nyelvi közvetítői hiteleshelyként – felelős az okiratfordítások hitelesítéséért, ezért saját belső szabályzatai nyújtanak iránymutatást a kétségre okot adó helyzetek átlátható ügyviteli kezelésére.

Érték: Napjainkban a társadalmi mobilitás együtt jár a határokon átnyúló okiratforgalom élénkülésével. A lefordításra váró és aggályosnak tűnő iratok számának gyarapodása ugyanakkor az aggályos iratokra vonatkozó jogi szabályozás újragondolását igényelheti. A szerző a tanulmány végére illesztett függelékben az OFFI meglévő fogalomgyakorlatából kiindulva definíciós segítséget nyújt egy lehetséges szabályozási megoldáshoz, miközben a jogalkotóra bízta annak eldöntését, hogy az aggályos iratot le kell-e fordítani és a hiteles fordítást az okirat tartalmára utaló aggályosságra utaló fordítói jelzéssel kell ellátni, vagy meg kell tiltani a hiteles fordítás elkészítését.

Kulcsszavak: aggályos irat, hamis okirat, okiratfordítás, OFFI

Abstract

Aim: The study aims to provide guidance on how to avoid that forged evidence sneaks in Hungarian-language proceedings with foreign-language documents, even in the absence of relevant and detailed legislative provisions.

Methodology: The fundamental problem is to consider which is serving better the certainty of judgment: translating a document of concern for the purpose of evidence in court, while indicating the fact that it is of concern, or refusing a request for a certified translation.

The author has analysed the following sources: general principles and ethical guidelines for translators; rules of procedural law and legal literature on documentary evidence; case-law of the Curia of Hungary on the issue of certainty of judgment; instruments in force governing the activities of the Hungarian Office for Translation and Attestation Ltd. (OFFI or State Translation Agency) as well as previously repealed instruments on documents of concern; OFFI's

internal rules and regulations in force on handling documents of concern and translation certification.

Findings: By virtue of the general legal principle of law, certified translations enjoy public confidence. As regards the certification of documents of concern, legislation on technical (aka specialised) translation and certified translation is incomplete. Only certified translations on paper or electronic documents with an unquestionable authenticity in the translation process, can be used for documentary evidence. Inappropriate use of terminology, ambiguous wording not specific to the source language, or translation of documents that are of concern for any other reason may lead to an unlawful or incorrect linguistic transmission of the content. As a language intermediary certification body, OFFI is responsible for the certification of document translations and its internal rules provide guidance on how to handle doubtful situations in a transparent manner.

Value: Nowadays, social mobility goes hand in hand with an increase in the cross-border circulation of documents. At the same time, the increasing number of documents awaiting translation and appearing to be of concern may require to re-design the legislation applicable to those documents. In the appendix of the paper, the author departing from the OFFI's existing system of concepts, provides a definition to a possible regulatory solution, while leaving it to the legislator to decide whether a document of concern should be translated, and then its certified translation should bear the translator's remark on the concern about its content, or its certified translation should be refused anyway.

Keywords: questionable document, forged document, document translation, Hungarian Office for Translation and Attestation Private Limited Company

Fordítási és hitelesítési problematika aggályos okiratok esetében merülhet fel, leginkább a bizonyítási eljárásban történő benyújtás előtt, miközben az elektronikus iratok is új kihívások elé állítják a magánjogi és közjogi viszonyok érintettjeit. A nyelvi akadályok leküzdése egy közösség – ideértve az államot is – részére nemcsak üzleti előnyt hordozhat, hanem az anyanyelvhasználat jogának általános érvényesülését biztosítja a tisztességes eljárásban. Ugyanakkor számos jogalkotási és jogalkalmazási kérdés is felvetődik a többnyelvűség kapcsán (Hettinger,

2019).² Az eljárás tisztessége az Emberi Jogok Európai Egyezményének az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt talán leggyakrabban hivatkozott rendelkezése (6. cikk), amely a tisztességes tárgyaláshoz való jogot határozza meg a bírósági eljárásban (Varga, 2022). Magyarország Alaptörvénye pedig önálló jogként deklarálja a tisztességes hatósági eljáráshoz való jogot [XXIV. cikk (1) bekezdés]. Az Emberi Jogok Európai Bírósága hivatkozott rendelkezése jogosultságot jelent polgári jogi jogok és kötelezettségek és az érintett számára az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően a független és pártatlan bíróság által tisztességesen, nyilvánosan és észszerű időn belül meghozott határozatra. Az egyezmény közvetetten kihat a közigazgatási eljárásra is (Varga, 2022). A büntetőeljárás során a nyelvi közvetítés minőségének elégségesnek kell lennie a tisztességes eljárás garantálásához a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló 2010/64/EU irányelv 2. cikk (8) és 3. cikk (9) bekezdése alapján, különösen annak biztosításával, hogy a gyanúsítottak vagy a vádlottak megismerhessék az ellenük indított ügyet, és képesek legyenek gyakorolni védelemhez való jogukat. Nemzetközi normák is vonatkoznak az eljárásban felhasználható közokiratok hitelességére, miközben annak kérdése, hogy egy okmány joghatását elismerik-e más uniós országok azon tagállam nemzeti jogának hatáskörében marad, ahol a dokumentumot benyújtják, illetve felhasználják.³ Ugyanakkor nem áll fenn követelmény a lényeges iratok azon részeinek lefordítására vonatkozóan, amelyek nem relevánsak annak szempontjából, hogy a gyanúsítottak vagy a vádlottak megismerjék az ellenük indított ügyet [2010/64/EU irányelv 3. cikk (4) bekezdés]. A digitalizáció és a globalizáció együttes következményeként az államok törekednek a nyelvi akadályok kiküszöbölésére és ezáltal a közokiratok egyes államok közötti forgalmának további megkönnyítésére is. Az uniós intézmények valamennyi hivatalos nyelvén többnyelvű formanyomtatványokat hoznak létre többek közt a születésre, halálesetre, házasságkötésre, családi állapotra, a lakóhelyre és/vagy szociális tartózkodási helyre, valamint a büntetlen előéletre vonatkozó közokiratok

-
- 2 Ilyen kihívás lehet az úgynevezett közvetítő nyelvek használata (a magyar nyelv esetében az EU-ban a spanyol); egy többnyelvű norma annál jobb minőségű lehet, minél korábban kerül a többnyelvűség fázisába; a diszkrimináció tilalmának kérdése; a nem egyértelmű jogi normaszöveg elkerülésére való törekvés megvalósulása stb. Maga az EU is vizsgálja, hogy a technológiák vajon milyen szerepet játszhatnak az európai többnyelvűségben ([URL1](#)).
 - 3 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1191 rendelete (2016. július 6.) egyes közokiratoknak az Európai Unión belüli bemutatására vonatkozó előírások egyszerűsítése révén a polgárok szabad mozgásának előmozdításáról és az 1024/2012/EU rendelet módosításáról (2) és (7). Valamennyi tagállam részes fele a külföldön felhasználásra kerülő közokiratok diplomáciai vagy konzuli hitelesítésének (felülhitelesítésének) mellőzéséről szóló, 1961. október 5-i Hágai Egyezménynek („Apostille-egyezmény”), amely egyszerűsített rendszert vezetett be az egyezmény szerződő államai által kiállított közokiratok forgalmára vonatkozóan.

tekintetében.⁴ A formanyomtatványok (nyelvi sablonok) rendeltetése az, hogy megkönnyítsék vagy elkerülhetővé tegyék azoknak a közokiratoknak a fordítását, amelyekhez csatolják őket, miközben a sablon maga nem továbbítható önálló okiratként a tagállamok között. Annak végső eldöntése, hogy a többnyelvű formanyomtatványban foglalt információ elegendő-e a közokirat feldolgozásához, annak a nemzeti hatóságnak a feladata, amelynél a közokiratot bemutatják.⁵

A polgári, büntető és közigazgatási – bírósági és hatósági – eljárásokban (a jelen tanulmányban: igazságügyi eljárások) az okirati bizonyítás jelentősége nem csökken. Az okiratokkal kapcsolatos szabályokat – hasonlóan az európai polgári eljárásjog szabályaihoz – alacsony harmonizációs szint jellemzi, és a definícióalkotási, elhatárolási kérdések nagyrészt egy okirat közokirattá minősítése kapcsán jelentkeznek (Harsági, 2007).

A tanulmányban bemutatom az okiratfordítás általános szabályait, az okirat fordításának szabályozási hiányosságait, és az okirat fogalmának definíciós kísérleteit. Az aggályos okirattal való bizonyítás perjogi kockázatai mellett kitér annak lefordításának jogi szaknyelvi és hitelesítési kihívásaira is, az állami fordítóiroda tapasztalatainak és jó gyakorlatainak bemutatásával. Az aggályos okiratok fordításának olyan ügyviteli, illetve teljesítési kockázatai is vannak, melyek az általános fordítóirodai ügyvitelben és továbbképzésekkel jól kezelhetőek. A tanulmány függeléke terminológiai segédletként eligazítást igyekszik nyújtani a gyakorlat számára.

Bizonyítás papíralapú és elektronikus okirattal

Okirati bizonyíték lehet a bírósági eljárásban minden olyan irat, amelyet valamilyen nyilatkozat megtételéről, valamely adat vagy tény fennállásáról, illetőleg esemény megtörténtéről, annak módjáról állítottak ki. A hiteles és valódi okirati bizonyíték nagy biztonsággal alátámasztja az abban foglalt körülményeket, és így nagyban hozzájárul az ítéleti bizonyosság kialakulásához a Kúria Büntető, Közigazgatási, Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoportjának 2017-ben elkészült összegző véleménye szerint. Az okiratnak mint bizonyítási eszköznek a bírósági eljárásban jelentősége van, és felhasználása során a valódiság vizsgálata fontos (Harsági, 2007). Az idegen nyelvű okiratokat a magyar nyelven folyó igazságügyi eljárásokban azok egyszerű vagy hiteles fordításában kell benyújtani. Az igazságügyi eljárásokban felhasználható fordításokra

4 2016/1191 EU rendelet 1. cikk (2) bekezdés.

5 2016/1191 EU rendelet (22–24) bekezdés.

vonatkozóan a polgári perrendtartás, az általános közigazgatási eljárásról szóló törvény, a közigazgatási perrendtartás és a büntetőeljárásról szóló törvény közvetlen, illetve utaló rendelkezései irányadóak. Magyarországon a polgári bírósági eljárás nyelve a magyar [2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.) 113. § (1–2) bekezdés]. Az okiratok fordítása az eljárásokban akkor szükséges, ha a bizonyítás során a felek valamely tény, körülményt hivatalos dokumentummal kívánnak bizonyítani, és az okirat nyelve eltér az eljárás nyelvétől. A büntetőeljárásban a bizonyítás eszközei körébe tartozik többek között az irat és az okirat is [2017. évi XC. tv. (Be.) 165. §]. A közigazgatási nemperes eljárásban, ha a közigazgatási perrendtartás másként nem rendelkezik, kizárólag okirati bizonyításnak van helye [2017. évi I. tv. (Kp.) 151. § (3) bekezdés]. A 2004 óta hatályos német közigazgatási perrendtartásról szóló törvény szerint is – mivel az eljárás hivatalos nyelve a német – indokolt esetben kérhető hiteles fordítás, illetve nyilvánosan kijelölt vagy hites tolmács, fordító által készített fordítás.⁶

A digitális okmány elektronikus formátumban készül el, és kizárólag ebben a formátumban hiteles. Ha a digitális okmány kinyomtatásra kerül, elveszítheti hitelességét, amennyiben a hiteles elektronikus iratról az elektronikus irat kinyomtatásával és záradékolásával nem a kiállító vagy annak jogutódja állítja elő a hiteles papíralapú kiadmányt.⁷ Az elektronikus ügyintézészt biztosító szervek a feladat- és hatáskörükbe tartozó ügy, valamint a jogszabály alapján biztosítandó szolgáltatásaik igénybevételéhez szükséges ügyeknek az ügyfelekkel történő elektronikus intézését külön jogszabályban meghatározottak szerint kötelesek biztosítani.⁸ Amennyiben egy okirat aggályosnak tűnik, netán hamisnak bizonyul, az bizonyítási és szaknyelvi kihívásokat, végső soron hitelességi problémát okozhat, és megdöntheti az ítéleti bizonyosságot. A hamis okirat felhasználása közérdekből tilos. [Az okirathamisítás korábban a csalásnak egyik minősített esete volt, de annak jogtárgya napjainkban már nemcsak a vagyonban, hanem inkább a közérdekben áll. Ez a közérdek az okiratokhoz, mint bizonyítási eszközökhöz fűződik. (Pallas, 1897).] Egy aggályos okiratról ugyanakkor még nem

6 *Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG) 23.§. „(1) Die Amtssprache ist deutsch. (2) Werden bei einer Behörde in einer fremden Sprache Anträge gestellt oder Eingaben, Belege, Urkunden oder sonstige Dokumente vorgelegt, soll die Behörde unverzüglich die Vorlage einer Übersetzung verlangen. In begründeten Fällen kann die Vorlage einer beglaubigten oder von einem öffentlich bestellten oder beeidigten Dolmetscher oder Übersetzer angefertigten Übersetzung verlangt werden. Wird die verlangte Übersetzung nicht unverzüglich vorgelegt, so kann die Behörde auf Kosten des Beteiligten selbst eine Übersetzung beschaffen. Hat die Behörde Dolmetscher oder Übersetzer herangezogen, erhalten diese in entsprechender Anwendung des Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetzes eine Vergütung.“* Németországban nincsen állami fordítóiroda, hanem a bírósági és hatósági eljáráshoz a hivatalos fordítást és tolmácsolást névjegyzékbe bejegyzett bírósági tolmácsok és fordítók végzik.

7 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól 102. § (1) bekezdés.

8 2015. évi CCXXII. törvény 2. §.

bizonyosodott be kétséget kizáróan, hogy az hamis, ennek ellenére – többek között a büntetőeljárásban – ennek bizonyítékként történő felhasználása sem kívánatos. [Az aggályos irat terminusát az igazságügyi eljárásokhoz elkészítendő hivatalos fordítások (hiteles fordítás) közfeladati letéteményese, az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt (továbbiakban: OFFI)⁹ gyakorlata alapján használja a szerző.]

Az OFFI hitelesítési szabályzata alapján az aggályos okiratról ügyfél által kért fordításhitelesítést meg kell tagadni. Konkrét dilemmaként jelentkezik annak a kérdése, hogy egy aggályos okirat a hiteles fordítás révén vajon beküldendő-e a bizonyítási eljárásba (akár az aggályosság mibenlétének egyidejű jelzésével), ahol kizárólag a bíró vagy a hatósági eljárásban ügydöntő személy mérlegelése körében kerüljön megítélésre az irat felhasználhatósága, vagy a hiteles fordítással megbízott személy prevenció felelőssége az, hogy ilyen irat ne juthasson el az okirati bizonyítékok körébe. E kérdést jogi norma egyértelműen nem szabályozza. Az általános jogelvek értelmezése kapcsán akár mindkét megoldás mellett kellő számú érv és ellenérv adódik. Az a kérdés, hogy vajon az aggályos okirat képez-e bizonyítékot vagy nem, a bizonyítékok szabad mérlegelésének köréhez tartozik, de a fordítás nélkül egy idegen nyelvű irat a magyar nyelvű eljárásban nem tud eredeti formájában megjelenni, ezért a fordításhitelesítéssel már előzetesen is felmerül az aggályosság kérdése. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék fellebbezési tanácsának 1895. évi egyik ítélete szerint „*aggályos okirat bizonyítási ereje felülvizsgálat tárgyát nem képezi. Támadható.*” (Jogtudományi Közlöny, 1895). A lényeges kellékek hiánya ugyanis az eredeti okirat érvénytelenségét vonná maga után, és a külső hiányok felett a perben a bíró saját belátása szerint határozhat (Ökröss, 1870).

A hamis magánokirat és aggályos irat felhasználása esetében közvetlen értelemben vett sértettről nem beszélhetünk. Az okirathamisítás bűncselekmény, védett jogi tárgya a közbizalom, a magánokiratok bizonyító erejébe vetett bizalom (36. BK vélemény). A hamis magánokirat felhasználása az ügyleti forgalomnak, a magánokiratok bizonyító erejére támaszkodó biztonságához fűződő társadalmi érdeket sérti. Már a 19. századi perjogban aggályos okiratnak minősült a perben bizonyítékul használni kívánt olyan okirat, melynek valódiságát az ellenfél kétségbe vonja vagy amelyeknek meghamisítását állítja és „*az aggályosoknak nyilvánított eredeti okiratok lepecsételve a percsomóhoz*

9 100%-ban köztulajdonú fordítóiroda, amely az Igazságügyi Minisztérium tulajdonosi és szakmai felügyelete alatt áll, és amely a 24/1986 (VI. 26.) MT rendelet alapján a bírósági és hatósági eljárásokhoz a hiteles fordítás készítésére és a hivatali tolmácsolásra jogosult állami szervezet. Közfeladatellátóként nyújtja nyelvi közvetítői szolgáltatását. Lásd 45/2018. (III. 19.) Korm. rendelet az állami és önkormányzati közfeladat-kataszterről és a 345/B/1995. AB határozat.

csatolandók” (Márkus, 1898). Az aggályos okirat definíciója vagy jellemzői nem találhatók meg hatályos magyar jogi normában, de felhasználása a bizonyítás egyes kérdéseit érintheti. A 19. század végi jogtudományban a perbeli bizonyításban hamisként feltűnő irat aggályos iratként került említésre: „Az engedély megadása esetén az aggályos irat a jegyzősegnél letétetik, s a felek, valamint az államügyész jelenlétében megszemléltetvén, a szemle eredménye felől jegyzőkönyv vétetik fel [...] a hamissági keresettől az orosz perrend is megkülönbözteti azon esetet, midőn az okirat valódisága vonatik kétségbe” (Zlinszky, 1875). Aggályos okirat olyan okirat, amelyen törlések, javítások vagy más külső hiányok vagy rendellenességek mutatkoznak. A bíróság a korabeli perrendi szabályok (a Polgári perrendtartás 270. §-a) alapján szabad mérlegeléssel állapította meg az aggályos irat perbeli bizonyító erejét (Uj Idők Lexikona, 1936). Az aggályos okirat más nézőpont szerint olyan okirat, amelynek a külseje arra a gyanúra ad okot, hogy az hamis (azaz nem a rajta feltüntetett kiállítótól származik), vagy onnan származik, de beavatkozással hamisították: beszúrással, „vakarásokkal”, törlésekkel (Gutenberg NL, 1931). A helyzetet nehezíti, hogy az okirat fordítását és a célnyelvi fordítás hitelesítését a nyelvi közvetítő végzi el, aki közvetlenül nem vesz részt a bizonyítási eljárásban és ismerete sincs a per vagy egyéb (például idegenrendészeti) eljárás részleteiről.¹⁰

Az okirat definíciója és a hiteles fordítás szabályai

Okirat az az irat, amely valamilyen tény, adat valóságának, esemény megtörténének vagy nyilatkozat megtételének bizonyítására készül, és arra alkalmas. Az okiraatra vonatkozó rendelkezések irányadók az okiratból készült kivonatra is [Be. 204. § (3) bekezdés]. Az okirat emberi gondolat tartalomnak a gondolatok kifejezésére szolgáló jelekkel (például írásjegyek) történő megörökítése, melynél a hordozó anyag vagy eszköz és a rögzítés módja önmagában nem releváns, de összességében alkalmas a gondolat tartalom tartós megőrzésének és hitelt érdemlő visszaadásának biztosítására (Harsági, 2005). Az irat, illetve okirat célja tehát maga a bizonyítás, a tanúsítás. Egyes okiratok hivatalosan tanúsíthatnak képzettséget, névviselést, tudományos fokozatot stb. A személyi iratok, bizonyítványok fordítását igen bonyolulttá tehetik többek között a nevek, a megfejthetetlen foglalkozások, a különböző iskolai rendszerekben eltérő érdemjegyek, tudományos

10 Kivéve a Pp. 62. §-t, amelynek értelmében, ha a lefordított szöveg helyessége, illetve teljessége tekintetében kétely merül fel, hiteles fordítást kell alkalmazni. Egyes személyállapoti iratok hiteles fordítását a szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986 (VI. 26.) MT rend. 5. § és 6/A § rendelkezéseiből következően csak az OFFI végezheti el.

fokozatok tartalmi és értékbeli eltérései (Karcsey, 1986).¹¹ Az okiratok nem kötődnek szorosan a perhez: azok a jogalanyok mindennapi élet- és gazdasági tevékenysége során keletkeznek, és egy-egy ügyben ezeket kell szakfordítás vagy hiteles fordítás formájában az ügydöntő szerv részére benyújtani, ha azok kiállítója nem az eljárás nyelvén adta ki az eredeti iratot. Az okiratok fogalmának meghatározása a hazai perjogi irodalomban jelentős különbségeket mutat (URL2). Az okiratoknak és azok fordításának felhasználása megvalósulhat a fordításra irányuló vállalkozási szerződés teljesítése közben, vagy bármely bizonyítási eljárásban.

A Be. szerint a tárgyi bizonyítás eszköze az irat és az okirat is [Be. 165. § e)], ha az a bizonyítandó tény bizonyítására egyébként alkalmas. Megjelenési formája papíralapú vagy elektronikus irat lehet, de a megjelenési formától nem függ az irat bizonyító ereje. A polgári törvénykönyv az okiratok fajtái közül többet is említ, de az okirat definíciójára nem tesz kísérletet.¹² Az értelmező szótár szerint okirat a hatóság vagy magánszemély által valaminek bizonyítására, igazolására, valamely tény megállapítására, illetve elhatározás, megegyezés, akarat nyilvánítására – meghatározott alaktság szerint – kiállított hivatalos (jellegű) irat.¹³ Az elektronikus okirat is rendelkezik az írásos bizonyíték létrehozásához szükséges érthetőséggel és sérthetlenséggel, ugyanakkor az új kommunikációs és információs technológiához való folyamódás önmagában nem kényszeríti a papíralapú iratok elvetéséhez (Rouzet, 2002). A perjogtudományban versengő okiratfogalmak alakultak ki (tágabb vagy szűkebb értelemben vett okirat), az elektronikus okiratok esetében viszont a „jeleket” hordozó „tárgy” hagyományos módon már nem értelmezhető (Nagy & Wopera, 2021; URL4). Az informatikai forradalom napjainkra elszakította az okirati tartalmat a hordozó anyagától, és keletkezése (aláírás, aláíráshitelesítés) tekintetében, vagy annak eredeti, másolati stb. jellege

11 Karcsey itt idézi A. Lane: Die Erfordernisse der Urkundenübersetzung. *Lebende Sprachen*, 1956., 2., 52. és köv.; valamint: Zur Qualität der beglaubigten Übersetzung.

12 Alapító vagy létesítő okirat (Ptk. 3:5 §, 3:208§, 3:391 § stb.), tulajdonszerzést vagy tulajdonosváltozást igazoló okirat (Ptk. 3:221 §), képviseleti meghatalmazást tartalmazó okirat [3:340 § (2) bekezdés], hatósági vagy közjegyzői okirat [4:102 § (1) bekezdés], jogátruházó vagy jogalapító okirat [Ptk. 5:168 § (2) bekezdés]. Ez a tagolás alapvetően az okirat felhasználási céljára nézve tartalmaz utalást, de emellett egyes okiratok esetében a befoglalás formáját is előírja a magánjogi kódex. Az alapító vagy létesítő okiratot közokirati vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokirati formában kell előállítani [Ptk. 3:95 § (2) bekezdés]. Pénzkövetelések esetén a végrehajtható okiratok jelentősége is megjelenik [Ptk. 6:50 § (2) bekezdés], illetve az értékpapírt is okiratként kezeli (Ptk. 6:53 § és 6:565 §), ez utóbbi lehet papíralapú vagy jogszabály által meghatározott más formájú okirat. Közhiteles nyilvántartásba ténny, adatot bejegyezni általában valamely okirat vagy bírósági, hatósági határozat alapján lehetséges [cégnyilvántartás esetén Ptk. 3:13. §, ingatlan-nyilvántartás esetén Ptk. 5:166 § (3) bekezdés]. E körben érvényesül az okirati elv, miszerint az ingatlan-nyilvántartásba jog és jogilag jelentős tény bejegyzésére, feljegyzésére és adatok átvezetésére jogszabályban meghatározott okirat, továbbá bírósági vagy hatósági határozat alapján kerülhet sor.

13 A magyar nyelv értelmező szótára (MTA NYTI szerk.), Akadémiai Kiadó Budapest (Első kiadás: 1959–1962), (URL3).

tekintetében is a fogalmak újragondolására készíti a jogtudományt ([URL2](#)). A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) egyes fejezetei alkalmazásában egy okirat akár dolognak is minősülhet, ezért a bűncselekmények szabályozása körében dolgoz a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést biztosítja [Btk. 383. § a)]. A Btk. 316/A. § (2) bekezdés alapján a 318. § és a 318/A. § alkalmazásában anyagi eszközön az egyes jogszabályban meghatározott eszközöket, jogi dokumentumokat és okiratokat kell érteni. „Pénzeszközök, egyéb vagyoni értékek és gazdasági erőforrások”: ingó vagy ingatlan eszközök mellett bármilyen – akár elektronikus, akár digitális – formában lévő olyan jogi dokumentumok vagy okiratok, amelyek az ezen eszközökre vonatkozó jogcímet vagy érdekeltséget bizonyítják (például bankhitel, átutalási megbízás, részvény, értékpapír stb.) (2580/2001/EK tanácsi rendelet 1. cikk 1.).¹⁴

Magyarországon az okiratok fordítása hiteles fordítási vagy szakfordítási formátumban készíthető el. Az OFFI fő tevékenysége a hiteles fordítások készítése, amely alapvetően – többségében és tipikusan, de nem kizárólag – okiratok lefordítását jelenti.¹⁵

1. számú táblázat

Az OFFI fordításhitelesítő gyakorlatában előforduló leggyakoribb irattípusok (2022. 01. 01. – 2023. 06. 30.)

13 leggyakrabban előforduló irattípus	Irat (db)
Anyakönyvi kivonat	42 275
Végzettséget, tanulmányi eredményt igazoló irat	32 485
Jogi dokumentum (például idézés, ítélet, jogsegély, keresetlevél, meghatalmazás stb.)	32 064
Személyhez kapcsolódó okirat/igazolvány/engedély	12 929
Igazolás	9235
Erköletesi bizonyítvány	7496
Számla	4448
Cégirat	3730
Egészségügyi igazolás	2701
Közigazgatási jogi/műszaki dokumentumok	2300
Egyéb jogi irat	2012
Közjegyzői záradék	1835
Gépjármű-iratok	1659
Összes iratszám	155 169

Forrás: A szerző saját készítése.

- 14 Egy-egy okirat értékkel is bírhat, akár dolognak, vagyoni értéknek, illetve gazdasági erőforrásnak minősül, így a nyelvi közvetítőnek az ezen végzett bármilyen transzformációs tevékenysége is az erőforrás szintjéhez hasonló mérvű beavatkozási értéket képviselhet, és az okozott kockázat szintje is ehhez mérhető.
- 15 Az OFFI gyakorlatában a hiteles fordítási megrendelések 76%-át képezik az okiratfordításra vonatkozó megrendelések (2019, 2020, 2021 évek hároméves átlagában).

Hiteles fordítást, fordításhitelesítést, valamint idegen nyelvű hiteles másolatot – ha a 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik – csak az OFFI készíthet. Cégek kivételével hiteles fordítására, valamint cégiratoknak az Európai Unió bármely hivatalos nyelvére történő hiteles fordítására az OFFI mellett szakfordító vagy szakfordító-lektor képesítéssel rendelkező magánszemély is jogosult lehet.¹⁶ Az állami fordítóiroda a hiteles fordítás jogszabályi definíciója hiányában megalkotta saját fogalomváltozatát (Németh, 2020.). A hiteles fordítás az eredeti okirat pontos, a kért célnyelvre lefordított, lektorált, egyedi azonosítóval ellátott (biztonsági címkével speciális papírra készült vagy e-hiteles) változatát jelenti, ahol az eredeti okirat (vagy annak hiteles másolata) és az elkészült, lefordított dokumentum egymástól elválaszthatatlan módon van összetűzve, így az a bizonyítás körében egyszerűen felhasználható. Hiteles fordítást tehát az arra feljogosított (jogi vagy természetes) személy készíthet, lehetőleg auditált terminológia és módszertan szerint, hibamentesen – tipikusan, de nem kizárólag okiratokról –, amelyeket erre feljogosított eljárással hitelesít.¹⁷

Hiteles fordítás köz- és magánokiratokról, valamint jogszabályi felhatalmazás alapján aláírás és pecsét nélkül is érvényes okiratnak minősülő iratokról készíthető (például papíralapú vagy akár elektronikus bizonyítványok, tanúsítványok, igazolványok stb.). A hiteles okmányfordítások jogi fordításnak minősülnek (Karcsay, 1986.). Készíthető továbbá hiteles fordítás okiratnak nem minősülő egyéb iratokról, dokumentumokról is, ha annak hiteles fordítása normába foglalt tilalomba nem ütközik. Magyar bíróság, hatóság vagy a Magyar Országos Közjegyzői Kamara jogszabállyal rendszeresített, közhiteles, elektronikus nyilvántartásából származó irat esetében – az e-hiteles megjelöléssel ellátott iratok kivételével – hiteles fordítás az irat hatóság, bíróság vagy a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által a saját elektronikus nyilvántartásából kiadott és felülhitelesített példányáról készülhet. E-hiteles fordításra felvenni csak az olyan elektronikus úton vagy adathordozón beérkezett, elektronikusan hiteles fájlokat lehet, amelyek elektronikus aláírását az arra kijelölt informatikai

16 MT rendelet 6/A. §, de a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek által alkalmazott szakfordítók és tolmácsok tekintetében a Kormány feladatkörében érintett tagja az MT rendeletben foglaltaktól eltérő szabályokat is megállapíthat [MT rendelet 7. § (2) bekezdés].

17 OFFI a hiteles fordításról saját definícióját az úgynevezett OFFI Fehér Könyvben (2017) fogalmazta meg, amely kritikái észrevételeket összegzett a hazai fordító- és tolmácsolás érdekvédelmi szervezeteinek a fordító- és tolmácsolás tekintetében kialakított (végül meg nem valósult) kodifikációs tervzetére (URL5) vonatkozóan. A tervzet szakmailag megkérdőjelezi a lektorálás szükségességét a hiteles fordításon. Elismeri, hogy a hiteles fordítói piac esetleges liberalizációjával felmerülhetnek okirathamisítási problémák, de a kockázatok csökkentését az Internal Market Information System (IMI) használatával képzelel el, mivel az IMI lehetőséget teremt az eredeti okirattípusok feltöltésére, mintapéldányok archiválására és lekeresésére (Lásd ugyanott. GYIK „A 2016/1191-es Rendeletnek következményeként a közokiratok szabadabb áramlása nem vethet fel nemzetbiztonsági kockázatokat?”)

munkatárs megvizsgálta és azt az elektronikus ügyintézés részletes szabályairól szóló jogszabály alapján érvényesnek találta.¹⁸ E szabályok is az érvényesség, valódiság, érintetlenség és hibamentesség garanciáit igyekeznek biztosítani az elektronikus okiratoknál. A forrásnyelvi e-iratról elkészült e-hiteles fordítás olyan gyűjtőfájlban van, amelyben szerepel az OFFI elektronikus bélyegzőjével ellátott lefordított dokumentum, valamint az eredeti irat is.¹⁹

Számos nemzetközi modell van, ahol a hiteles fordító egy regiszterbe bejegyzett személy, aki maga felel az elvégzett fordítás minőségéért, és aki a tevékenysége megkezdése előtt akár esküt is tesz (Németh, 2017). Az okiratfordítók Németországban az ezen tevékenység gyakorlásához szükséges kvalifikáció birtokában végezhetik munkájukat, és az általuk elkészített (hiteles) fordításait az adott államban előírt hitelesítési szöveggel és pecsétjükkel látják el, de az eltérő tartományi szabályozások különböző minőségi elvárást támasztanak, és nem egységes a szabályozás a szakmai elnevezéseket vagy az eskütételt illetően sem (Horváth, 2017).²⁰ Bár cégjogi dokumentumokról hiteles fordítást Magyarországon nemcsak az OFFI készíthet, mégis olyan egységes eljárásrend lefektetve (például jogszabályban), amely a piacon működő fordítók és nem állami tulajdonú fordítóirodák hiteles fordítási tevékenységét, például akár aggályosnak minősíthető vagy hamisított cégiratok jogi szaknyelvi fordítási kockázatainak kezelését mindenkire kötelezően szabályozná. Ha a gondolatoknak jelekkel, főként írásjegyek vagy írásjegyekké alakítható jelek útján történő megörökítése hibás, akkor a gondolatokat tartalmazó irat is aggályos lehet. Az általános jogszabályi kötelezés hiányában problematikus lehet, hogy a fordítók, a fordítóirodák, illetve azok szakmai szövetségei ebben a kérdésben önszabályozó aktust nem alkotnak, és az okiratfordításra vagy akár az aggályos vagy hamis iratok kezelésére nézve nyilvánosan elérhető szakmai ajánlást nem fogalmaztak meg.²¹ A fordító

18 451/2016. (XII. 19.) Korm. rendelet az elektronikus ügyintézés részletszabályairól 12–16. §.

19 A gyűjtőfájl is elektronikusan hitelesített. Az elektronikus hitelesítés tanúsítja, hogy a hiteles fordítást az OFFI Zrt. készítette, és a dokumentum tartalma a hitelesítés óta nem változott. Az elkészült fordítás az ügyvezetett e-akta megnyitására képes aláírásellenőrző-programmal tekinthető meg, hasonlóan más elektronikus iratokhoz.

20 (URL6) Gesetz über die allgemeine Beeidigung von gerichtlichen Dolmetschern (Gerichtsdolmetschergesetz – GdolgM/Törvény a bírósági tolmácsok általános eskütételéről (bírósági tolmácsokról szóló törvény).

21 A Proford – Professzionális Fordítássláigszolgáltatók Egyesülete – Etikai Kódexe nem tartalmaz erre nézve önkéntes vállalást (URL7), a Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesülete (továbbiakban: MFTE) Etikai Kódexe (kelt: Budapest, 2015. március 6.) kitér a jogszabály szerinti munkavégzésre (URL8) és arra is, hogy az „MFTE-tag nem vállalja el, illetve megtagadja az olyan megbízást, amely alapos gyanúja, illetve józan megítélése szerint jogsértő, vagy jogsértést elősegítő lehet...”. A SZOFT Egyesület tagjai az Alapszabály (kelt: 2021. február 19-én) 2.1 pontjában vállalják, hogy „tevékenységük során az Egyesület által kialakítandó szigorú minőségi és szakmai etikai normákat betartják.” A fordítóknak szakmai kamarája nincsen, a szakfordítók feletti ágazati irányítást az Igazságügyi Minisztérium gyakorolja.

felelőssége ugyanis nemcsak abban áll, hogy a lehető legtisztábban őrizze meg a forrásnyelvi szöveg értelmét azért, hogy az a célnyelvi szövegben maradéktalanul és a lehető legkisebb ráfordítással jelenjen meg (Hettinger, 2021).

A Btk. szabályozza ugyan az okirattal visszaélés vagy az okirat-hamisítás tényállását, de az utólagos súlyos jogkövetkezményeket tartalmaz, és nem preventíve segíti a fordítókat (például Btk. 276. §). A hiteles fordításokat készítő – tipikusan jogi szaknyelvi – fordítók jogi és morális felelőssége tehát nagy, és okiratfordítóként mindent meg kell tenniük az okiratokkal való visszaélések elkerülése érdekében. Megvalósíthatja az okirattal való visszaélést az abban való fordítói közreműködés is. Közokirat-hamisításnak minősül, amikor azt követően, hogy a közokiratot a hivatalos szerv hivatalos eljárása során kiállították, olyan változtatást eszközölnek rajta, amellyel már a közokirat nem felel meg ezeknek a feltételeknek. Ilyen magatartás lehet például az adat átírása, törlése, fénykép kicserélése. Ha az így módosított (hamisított) okiratot kéri lefordítani, az a fordítási eljárásban aggályosnak minősülhet abban az esetben, ha a módosítások bárki által könnyen felismerhető „minőségben” készültek el. A lektor álláspontja szerint a valódi iratokról sem könnyű olyan fordítást alkotni, amely maradéktalanul elnyeri a felhasználó és az ügyében eljáró célnyelvi bíróság vagy hatóság tetszését (Horváth, 2019). Ugyanakkor a fordítók és lektorok végzettségüket tekintve nem okiratszakértők. Vajon elvárható-e tőlük az okiratszakértői készségek megléte? Ha pedig a fordító felismeri a rossz minőségű hamisítványt, jogosult-e lefordítani vagy a fordítást megtagadni, erre vonatkozó kifejezett jogszabályi kötelezés hiányában?

A fordítási megrendelések többsége olyan hibátlan, eredeti okiratok lefordítására irányul, amelynek teljesítése semmilyen jogszabályi kötelezettségbe nem ütközik. A megrendelések során átadott okiratok töredéke mégis aggályos okirat, amelynek lefordítása lehetővé teheti jogsértés megvalósítását és veszélyeztetheti a tisztességes eljárást. E körben meg kell tudni állapítani, hogy a bizonyítékokat olyan módon terjesztették-e elő, amely biztosítja a tisztességes tárgyalást.²² A fordítási munkafolyamat során is érdemes azon elvet érvényre juttatni, amely azt támogatja, hogy minél kisebb mértékben kerüljön sor aggályos okirat lefordítására, majd ennek bizonyítékként történő benyújtására.²³ Az aggályos okiratok szakfordító általi kezelésére vonatkozó jogi szabályozás hiányos, miközben a legnagyobb magyar fordítóirodánál egyre gyakrabban kell visszautasítani olyan aggályosnak minősített okira vonatkozó megrendelés

22 European Court of Human Rights: Kézikönyv a 6. cikkről, a tisztességes eljáráshoz való jog (polgári jogi ág), Európa Tanács/Emberi Jogok Európai Bírósága, 2013 (URL9).

23 Vö. Az OFFI Zrt. részére a hiteles fordítási megrendelések során átadott aggályos iratok kezelésének rendjéről szóló vezérigazgatói utasítás (2021).

felvételét, amelyről még nem bizonyosodott be kétséget kizáróan, hogy az hamis. Az elmúlt évben az OFFI a következő iratokra és nyelvirányokra vonatkozóan utasította vissza az okirat lefordítását vagy az okiratfordítás hitelesítését, az irat nagy valószínűséggel aggályos volta miatt.

2. számú táblázat

*Az OFFI által aggályosnak minősített iratok típusai (2022)*²⁴

Irat típusa (ABC rendben)	Forráshely
Adásvételi szerződés	francia
Bizonyítvány	román, arab, farsi, angol
Cégkivonat	japán
Hajórajstomból való törlés iránti kérelem	olasz, lengyel
Házassági anyakönyvi kivonat	ukrán
Hallgatói jogviszony igazolása	román
Iskoláztatási igazolás	német, angol
Képzést igazoló irat	román
Leckekönyv	orosz
Megbízási szerződés	német
Meghatalmazás	francia, ukrán
Oklevél	ukrán, francia
Születési anyakönyvi kivonat	ukrán, orosz
Számla	szlovák, olasz
Szaktudás bizonyítvány	ukrán
Vezetői engedély	dari, angol, arab

Forrás: A szerző saját készítése.

A hamis magánokirat felhasználása gyakran járulékos cselekménye egy vagyon elleni bűncselekménynek, annak eszköz-, elő-, vagy a leplezését szolgáló utó-cselekményeként követik el.²⁵ A végzettséget és tanulmányokat tanúsító okiratok az OFFI gyakorlatában is a második legnagyobb lefordítandó iratcsoportot képezik, és örömdetes, hogy jogszabálymódosítással beiktatásra kerültek a Btk.-ba az okiratokkal való visszaélés azon formáit, amelyek a hiteles fordítási tevékenységben érintettek lehetnek.²⁶

Az okiratok hitelességének és hitelesítésének kérdésköre a technológiai innováció következtében összefügghet az alaktság kérdésével. A közjegyzőség

24 Az OFFI-ban 2022. 01. – 10. hó közötti időszakban mintegy hetven esetben minősítette a projektmenedzser vagy a lektor aggályosnak a fordításra beküldött iratot, amelyek esetenként akár 8–16 iratnak egyetlen megrendelésomagban történő lefordítását is jelentették. Így többszáz aggályos irat hitelesítési vizsgálata vált szükségessé az adott időszakban.

25 36. BK vélemény a hamis magánokirat felhasználásának folytatólagos elkövetéséről.

26 2019. évi CXI. törvény egyes törvényeknek az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével, valamint a bizonytalan minőségű, tisztázatlan háttérű egészségügyi szolgáltatók tevékenységének visszaszorításával összefüggő módosításáról.

szerint a hitelesség nem valósulhat meg anélkül, hogy az ügyfél megjelenne az okirat befogadására jogosult tanú előtt. Ez az a lényeges központi elem, amelyre tekintettel meg kell találni a hitelesség mint alaki követelmény jövőbeni technológiákhoz viszonyítható lehetőségeit (Rouzet, 2002). A fordításhitelesítés speciális ehhez képest, mert a lefordítandó eredeti irat nem a fordításhitelesítő személy előtt készül el. Ha a fordításhitelesítő nem az eredeti okirat készítője, úgy az eredeti (külföldi) okiratról készíthető hiteles másolatkészítési jogot külön jogalkotással kell biztosítani számára. Bár Angliában a bíróság előtti szóbeli vallomás még alapvető fontosságú, de erős hajlandóság mutatkozna az írásbeliség kedvezőbb megítélésére a bizonyítás körében (Rouzet, 2002). Az innováció a fordítások esetében is kihat a távollévők közötti (virtuális, elektronikus) megoldásokra, miközben a hitelesítők felelőssége egyre nő, figyelembe véve a kiberbiztonsági elvárásokat is. Új kihívásként jelentkezett a magánjogi szabályozásoknál a hiteles elektronikus iratok kapcsán az, hogy az írást is függetlenítsék annak hordozójától, miközben az elektronizáció révén az okiratok anyagtalanná váltak (Rouzet, 2002). Az elektronizáció felvetheti a hiteles okiratok banálissá válását, vagy akár a közjegyzői és egyéb hitelesítők pozíciói közötti távolság szűkülését is – egyértelműen féltve a hitelességhez fűződő ellenkező bizonyításig tartó valódisági vélelmet (Rouzet, 2002). Az e-közigazgatás támogatására 2017-ben az állami fordítóiroda bevezette papírmentes digitális termékét, az elektronikusan hiteles fordítást (URL 10), és 2018 óta a cégek jogszabályban meghatározott körének közigazgatási ügyeit is elektronikusan kell intézni. Magánszemélyek is választhatják az elektronikus utat.²⁷

A hitelesség közhatalmi funkció, akkor is, ha fordításhitelesítésről beszélünk.²⁸ A fordításhitelesítéssel az okirat bizonyítóereje nem csökken, és az irat megtartja eredeti bizonyító erejét (például közokirat vagy teljes bizonyító erejű magánirat). A hiteles fordítás, a fordítás hitelesítése és a hiteles másolat készítése – hasonlóan a közjegyzői hitelesítéshez – közhiteles szolgáltatás, amelyet az állam által kijelölt közfeladatellátó intézmény végez.²⁹

27 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól 8. § (1)-(2) bekezdés, ugyanakkor nincs helye elektronikus ügyintézésnek azon eljárási cselekmények esetében, ahol jogszabály az ügyfél személyes megjelenését vagy meghatározott okiratok másként nem pótolható benyújtását kötelezővé teszi.

28 354/B/1995 AB határozat.

29 A 354/B/1995. AB határozat szerint az állam által létrehozott gazdasági társaság közfeladatot lát el, amelynek során közhiteles teljes bizonyító erejű közokiratot bocsát ki. A 108/B/1992. AB határozatban kifejtettekhez hasonlóan (ABH, 1994, 525.) arról van szó, hogy az OFFI olyan szolgáltatást végez, amelynek lényege a közhitelesség.

Aggályos okiratok fordításának jogi szaknyelvi és hitelesítési kérdései

A hiteles fordítások alapjául szolgáló dokumentumok eredetiségének nyelvi közvetítői vizsgálata elsődlegesen a tartalom transzformációjából eredő kockázatok kezelésére irányulhat. A hiteles fordítás készítője tehát közfeladatot lát el, ezért törekednie kell arra, hogy az általa aggályosként azonosított irat hiteles fordításának elkerülésével (azaz a megrendelés visszautasításával) további jogsértésben való saját közreműködését kizárja. Emellett – jogszabályba foglalt tilalom hiányában is – morális kötelessége, hogy ezek az iratok lehetőség szerint ne kerülhessenek be a célnyelven folyó bizonyítási eljárásba valódiéként és ne akadályozzák az ítéleti bizonyosságot.³⁰ A nemzetközi magánjogi gyakorlat és szabályozás egyenrangúként tekinti a magyar jogban hiteles fordításként meghatározott fordítást és a megkereső állam joga által bírósági eljárás céljára alkalmasnak tekintett fordítást.³¹ A fordításhitelesítésre nincsen jogszabályban rögzített egységes eljárásrend, miközben egyre gyakoribbak a hibásnak tűnő iratok: például kockázatot hordozna elkészíteni a hiteles fordítást az olyan végzettséget tanúsító okiratról, amelyről hiányzik az oktatási-képzési tevékenységet felügyelő főhatóság (minisztérium) megnevezése, miközben az kelléke kellene, hogy legyen. Hasonló a helyzet akkor, ha a forrásnyelvi okirat szövege tele van nyelvi és nyelvtani hibákkal; hiányoznak róla a szokásos és szükséges alaki kellékek; nem stimmel a dátum vagy az adott korban szokásos terminushasználat; a dátum és az okirat tartalma eltérő, de hasonló kultúrájú adatokat egyidejűleg tartalmaz (például amerikai angol–brit angol, vagy orosz–ukrán relációban); esetleg, ha a dokumentumban javítások vagy nem hitelesített, könnyen észlelhető utólagos szövegbetoldások vannak stb. Jelenleg nincsen jogszabályi előírás arra nézve, hogy ilyen szaknyelvi hibák felfedését követően az irat lefordításának elutasítása vagy inkább az irat fordításában a látható hibák feltüntetésére utaló lektori megjegyzés befoglalása³² a kívánt korrekciók vagy megelőző eszköz ahhoz, hogy végül az aggályos

30 A Kúrián 2014. évben Joggyakorlat-Elemző Csoport vizsgálta a szakértői bizonyítás problematikáját, ezen belül a szakvélemény bírósági eljárásban, bizonyítási eszközként történő alkalmazásával összefüggő jogalkalmazási kérdéseket. A korabeli elemzés elvezetett a kategorikus és valószínűségi vélemények felhasználása lehetőségeinek vizsgálatával ahhoz az újabb kérdéshez is, hogy a bizonyosság milyen szintje szükséges a bírósági eljárásban az ügy érdemét eldöntő ítélet hozatalához. A Pp. 61. § (2) bekezdés a kirendelt tolmács és fordító szerepét a szakértőhöz hasonlítja. Eme analógia mentén a bizonyítási eljárásba kerülő hiteles fordítás (írásbeli nyelvi közvetítés) mint okirati bizonyíték tekintetében is irányadóak lehetnek a kirendelt szakértői szakvélemény kapcsán és általában az ítéleti bizonyossággal összefüggő, a Kúria által vizsgált problematikák.

31 2017. évi XXVIII. törvény a nemzetközi magánjogról 75. § (2) bekezdés.

32 102/1963 (IK 6.) IM utasítás 13. § (2) bekezdés és 14. §.

iratot bizonyítékként ne lehessen felhasználni, és a magánokiratok bizonyító erejébe vetett bizalom ne sérüljön.

Az OFFI közfeladatellátó hiteles helyként működik. Az igazságügybe vetett közbizalom (vö. IM 2014-18) megóvása érdekében fontosnak tartja az okiratforgalom biztonságára való odafigyelést, ennek keretében belső szabályzataiban foglalt saját eljárási rendet alakított ki az aggályos okiratok hiteles fordítási munkafolyamatban történő kezelésére (lásd OFFI aggályos iratok kezelésének rendjéről szóló vezérigazgatói utasítás). Az önszabályozás célja, hogy mindazon hivatalos eljárásokban, amelyekben valamely iratnak az OFFI általi hiteles fordítása szükséges, lehetőség szerint minél kisebb mértékben kerüljön sor – elsősorban szakmai: fordítási projektmenedzseri és nyelvi kontroll igénybevitelével – hamisított, vagy bármilyen okból nem valódinak tűnő, nem eredeti, illetve a valódi eredetivel nem megegyező joghatású okiratok átvételére. Ezen okiratok körét az OFFI saját terminussal aggályos iratként határozza meg,³³ melyek tehát a bírósági eljárás céljából fordításra nem alkalmasak. Cél, hogy a nyelvi hitelesítő maximális gondossággal tartózkodjon a Btk.-ban foglalt, a közbizalom elleni (okirattal összefüggő) potenciális bűncselekményekben való – akár közvetett vagy közvetlen – közreműködéstől. Ez a szemlélet minden nyelvi közvetítőre, aki okirat fordítására vagy hitelesítésére jogosult (például konzulátus, közjegyző) igaz kell legyen, ugyanakkor mivel a szakfordítók nem tömörülnek kamarába, és az önkéntes szakmai egyesületeknek sem minden fordító a tagja, ezért nehéz egységes gyakorlatot kialakítaniuk, ha a jogalkotó erre nem kötelezi őket. Ebben az esetben az elvárt szakmai gondosságon alapuló közreműködői felelősség az általános magánjogi elvekből (elvárt magatartás elve, károkozás tilalma stb.) és a fordítói etikai normákból vezethető le.

A fordításszolgáltatás a polgári törvénykönyv alapján vállalkozási szerződésnek minősül, melyre a magánjogi kódex egészére, a kötelekre általában és az egyes szerződésekre vonatkozó közös etikai elvek irányadóak (jóhiszeműség, tisztesség, együttműködési kötelezettség, joggal való visszaélés tilalma).³⁴ Vállalkozási szerződés alapján a tevékenység végzésének feltételeit a vállalkozó úgy köteles megszervezni, hogy biztosítja a tevékenység biztonságos, szakszerű, gazdaságos és határidőre történő befejezését.³⁵ Eseti jelleggel előfordul, hogy egyes megrendelők kérdéses minőségű okirat fordítását igyekeznek megrendelni a fordításhitelesítőtől. E kockázat kezelése céljából az OFFI belső szabályzatai igyekeznek iránymutatást adni a megrendelés felvételekor, illetve a megrendelés

33 24/2021 OFFI vezérigazgatói utasítás, Preambulum.

34 2013. évi V. tv. 6:238 §.

35 Ptk. 6:239 §.

felvétele utáni aggályos iratok kezelésének rendjéről, amely a munkafolyamat félbeszakításával vagy a fordítási megrendelés visszautasításával is járhat.³⁶ Az OFFI szabályzatai (például fordítási és hitelesítési szabályzat, etikai kódex, általános szerződési feltételek) a saját belső fordítási, lektorálási és hitelesítési munkafolyamataira irányadóak és kötelezőek.³⁷

A kilencvenes évekig hatályban volt a 102/1963 (IK 6.) IM utasítás (az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda ügyviteléről), amely kimondta: „*Olyan okiratról (iratról), amelynek hitelesítését jogszabály tiltja, az OFFI hiteles fordítást nem készíthet, és a más által készített fordítást nem hitelesítheti.*”³⁸ Arról is rendelkezett, hogy amennyiben a hitelesítés céljából átadott fordításban olyan hibák vagy hibás részek vannak, amelyek a lektorálás során kijavíthatók, azokat az OFFI köteles helyesbíteni.³⁹ Ha a fordítandó szöveg olvashatatlan, zavaros, érthetetlen, akkor a kétséget hagyó részeknél a fordítónak ezt a körülményt a fordításban zárójelben fel kellett tüntetnie úgy, hogy abból a szövegrész kétséges jellege világosan kitűnjék. (Érdekesség, hogy a kétséges tartalmú szövegrészt a fordítandó szövegben piros tintával meg kellett jelölni.⁴⁰) A rendszerváltozást követően fellendült a kereskedelem és a gazdaság, és ekkor már problémaként merült fel, hogy az okiratok nemzetközi forgalmának megnövekedése, az egyes közokiratok (például útlevél, anyakönyvi kivonat) bármifajta felülhitelesítés nélküli elismerése fokozza ezek hamisítási esélyeit (Szappanos, 1999). Azóta, hogy az OFFI gazdasági társasággá alakult, már nincsen hatályban a társaság ügyvitelére vagy a hamis okiratok fordítási kérdéseire vonatkozó jogszabály.⁴¹

A Btk.-ban és a szolgáltatások teljesítésére irányuló magánjogi, illetve perjogi kódexben található általános keretnormák betartása érdekében mégis szükséges ezzel a kérdéssel foglalkozni. A Btk. többek között kimondja, hogy aki a felsőoktatásban megszerezhető szakképzettséget igazoló oklevéllel vagy iskolarendszeren kívüli képzésben, illetve iskolai rendszerű szakképzésben megszerezhető szakképesítést igazoló bizonyítvánnyal összetéveszthető okiratot állít ki, vagy

36 Akkor is ez történik, ha az OFFI – ellentétben más, a 24/1986. MT rendelet 6/A. § alapján hiteles fordítást végző szakfordító vagy szakfordító-lektor képesítéssel rendelkező szolgáltatókkal – a közfeladatot ellátási kötelezettséggel végzi, és az bármely iratra kiterjed (Németh, 2020).

37 Akkor is, ha a hitelesség, illetve a hitelesítés kötelező kellékeinek jogszabályi meghatározása a fordítás esetében – ellentétben például egy hasonló funkciójú közjegyzői másolattal, amelynek célja az eredetivel azonos felhasználhatóság – hiányzik, amely jogbizonytalanságot eredményezhet (Belcsák, 2019).

38 102/1963 (IK 6.) IM utasítás 12. §. Hatályon kívül helyezte: 4/1998. (IK 6.) IM utasítás 1. Hatálytalan: 1998. VI. 30-tól.

39 102/1963 (IK 6.) IM utasítás 13. § (2) bekezdés.

40 102/1963 (IK 6.) IM utasítás 14. §.

41 Kántor kiemeli, hogy a 102/1963 (IK 6.) IM utasítás a hatvanas éveket követő következő szabályozási cikluson is átívelően, egészen 1998. június 30-ig hatályban maradt (Kántor, 2019). Az OFFI előbb állami vállalatként, majd részvénytársaságként működött.

a felsőoktatásról szóló törvényben meghatározott vagy azzal összetéveszhető szakképzettséget igazoló oklevelet, tudományos fokozatot, címet vagy rövidített jogosulatlanul adományoz, szabadságvesztéssel büntetendő (Btk. 346. §). Vagy aki költségvetésből származó pénzeszközökkel kapcsolatban előírt elszámolási, számadási, vagy az előírt tájékoztatási kötelezettsége során valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel szabadságvesztéssel büntetendő [Btk. 396. § (7) bekezdés] stb. A hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezések is alkalmazandók arra, aki mint tolmács vagy fordító hamisan fordít, illetve büntető- vagy polgári ügyben hamis okiratot vagy hamis tárgyi bizonyítási eszközt szolgáltat (Btk. 276. §).

A fordítást elkészítő vállalkozó általában a megrendelő utasítása szerint köteles eljárni, de az utasítás nem irányulhat a tevékenység megszervezésére, és nem teheti a teljesítést terhesebbé.⁴² Az irat hiteles fordításra történő átvétele előtt vagy annak során a vállalkozó nevében eljáró fordítási projektmenedzser nehezen tudja elkerülni, hogy ellenőrizze – a belső iránymutatások és legjobb tudása szerint – a részére a megrendelő által átadni kívánt irat forrásnyelvi tartalmának valódiságát, eredetiségét. A forrásnyelvi okirat vizsgálatának lehetséges szempontjait az OFFI Hitelesítési Szabályzata (továbbiakban: OFFI HSZ) tartalmazza. A nyilvánvalóan jogszabályba ütköző tartalmú szövegről hiteles fordítás nem készíthető (OFFI HSZ 2.1). A kétséges tartalmú – így akár jogszabályellenességre utaló – szöveg általában az oda nem illő terminushasználatról, vagy a forrásnyelvre nem jellemző nyelvtani vagy kulturális megoldásokról ismerhető fel. (De például az anyakönyvi adatok megállapítása nem fordítói feladat, viszont az anyakönyvi iratok fordítása speciális tevékenység, mivel azok olyan adatokat közölnek, amelyek tartalmától elválaszthatatlan azok írásmódja (Csörgő, 2019). Ezt nem szabad összekeverni az aggályos vagy hamis iratban talált hibás terminushasználattal, és a lektor szerint a helységnevek fordításának részletes leszabályozása is szükségtelen (Csörgő, 2019). A vállalkozó ráadásul köteles megtagadni az utasítás teljesítését, ha annak végrehajtása jogszabály vagy hatósági határozat megsértéséhez vezetne, vagy veszélyeztetné mások személyét vagy vagyonát.⁴³ Emellett a felek kötelesek a szerződés megkötéséig, fennállása alatt és megszüntetése során együttműködni, és tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről.⁴⁴ Meg kell tagadni a hiteles fordítás elkészítését, ha az irat valódisága tekintetében olyan alapos kétely merül fel, amely megalapozhatja az irat aggályossá minősítését (OFFI HSZ 2.4).

42 Ptk. 6:240 § (1) bekezdés.

43 Ptk. 6:240 § (2) bekezdés.

44 Ptk. 6:62 §.

A nem megfelelő forrásnyelvi terminus lefordítása – átvétele a célnyelvi hivatalos eljárásba – nem kívánatos, mivel a jogellenes tartalom közvetítése veszélyeztetheti a hibátlan döntés meghozatalát. Okiratról készült fordításról sem készíthető hiteles fordítás az OFFI gyakorlatában. (Kivétel lehet ez alól a ritka nyelven kiállított okirattal összezsátolt, úgynevezett közvetítő nyelven elkészített hivatalos fordítás).⁴⁵

A fordítási munkafolyamatban figyelmet érdemel, hogy vajon a fordítandó forrásnyelvi irat külalakja megfelel-e az eredeti okirattól elvárt feltételeknek (például milyen a bizonyítványhoz használt papír minősége; a szükséges biztonsági elemek megvannak-e a tanúsítványban; a kibocsátó intézmény bélyegzőlenyomata és aláírásai egyeznek-e az oklevélen; az irat szövegében vannak-e nem igazolt javítások; esetleg előfordulnak-e a nyelvi közvetítésből eredő kétséges tartalmú szövegre utaló jelek, például forrásnyelvi helyesírási hibák stb.). Mindemellett nemcsak fordításra, hanem akár hitelesítésre alkalmatlannak kell tekinteni az olyan fordítást, amelyet nem a fordításhitelesítő hely készített, és amely hiányos, nem felel meg a célnyelvi nyelvtani és nyelvhelyességi szabályoknak, a szövegműfaj terminológiai sajátosságainak, ha a rövidítések rendre nincsenek feloldva, illetve, ha a fordítás tartalma nem felel meg a forrásnyelvi irat tartalmának. Az ilyen fordítás lektorálás utáni hitelesítése is veszélyeztetné az eljárás kimenetelét.

A terminológiai szemléletű nyelvi közvetítő munka és az okiratok általános ismerete elengedhetetlen a hiteles fordítások kezeléséhez. A hitelesítés azt is jelenti, hogy további speciális nyelvszakmai felülvizsgálat is társul az okiratban (például anyakönyvi kivonat) található személy- és helységnevek, illetve a személyállapoti (például anyakönyvi eljáráshoz szükséges) okirat, ezen felül többek között az okiratban található dátum, összeg, táblázat fordításakor.⁴⁶ A közreműködők részére rendszeres időközönként megtartott okiratismereti és fordítási-lektorálási, szaknyelvi képzések célszerűek és szükségesek (URL11).

45 Közvetítő nyelvnek minősülhet az angol, ha nem áll rendelkezésre pastu nyelvről magyarra fordító munkatárs, ezért a fordítás két lépésben valósul meg: először pasturól angolra, majd angolról magyarra fordítják le az okiratot.

46 OFFI Fordítási Szabályzata (2021) tartalmazza az okiratfordítás és a személynevek fordításának általános szabályait; a magyar házassági nevek, a helységnevek fordításának, illetve jelölésének és a személyállapoti (például anyakönyvi) eljáráshoz szükséges okiratok fordításának szabályait; a dátumok, összegek, szervezetek nevének, táblázatoknak, Apostille-nak a lefordításakor alkalmazandó megoldásokat; ezen kívül a kivonatok vagy az üres rovatok és hibák vagy iratbeli tévedések kezelésének előírásait (például indokolt esetben a célnyelven a hibás szó/szöveg után zárójelben figyelemfelhívó utalás, vagy az irat tartalmából kitűnő valószínű vagy helyes jelentés szerepeltethető az OFFI-ra és a helyesbítés megjegyzés jellegére való egyértelmű utalással (magyar nyelvre: „így az eredetiben – OFFI Zrt.”, idegen nyelvre: „sic orig. – OFFI Zrt.”, illetve: „az alperes anya – helyesen: apa, az OFFI Zrt. megjegyzése”).

Aggályos okiratok fordításának teljesítési kockázatai a vállalkozói szerződésben

A Btk. nevesíti a hamis iratokkal összefüggő tényállásokat, de a hamis okirat létrejöttének előkészítő fázisára nem tér ki. (Az előkészítés, a felbujtás vagy akár a bűncselekmény kísérlete a büntetőjogi tényállások körében külön értékelendő.) Az OFFI szabályozása tiltja az aggályosnak minősített irat lefordítását, így arról sem hiteles, sem egyéb fordítás nem készíthető.

Egy irat aggályos volta akár a megrendelés felvétele közben, akár azt követően is nyilvánvalóvá válhat a fordításban közreműködők (projektmenedzser, fordító, lektor, szerkesztő, korrektor) számára. Ha a hiteles fordításra átadott irat valóságával kapcsolatban a megrendeléskor annak formai megjelenése vagy nyelvi tartalma miatt a fordítási projektmenedzserben egyértelmű kételey merül fel, megtagadhatja a megrendelés felvételét. Mivel az ügyfélszolgálaton a megrendelést felvevő projektmenedzser egy napi többszáz ügyfelet kiszolgáló és évente akár százezer okiratfordítást elvégző fordítóirodában nem ugyanaz a személy, mint aki a fordítást elkészíti, szükség esetén már a rendelésfelvételi folyamat során egy rövid belső vizsgálat keretében egyeztetnie érdemes a fordítóval vagy a lektorral is. Az eljáró közreműködők a szakmai vélemények alapján döntést hoznak, és amennyiben ők is aggályosnak minősítik az iratot, a projektmenedzser az átvételt és a megrendelés felvételét megtagadja. A megtagadással összefüggő további teendőket a fordítóiroda ügyfelei számára is nyilvánossá tett általános megrendelési vagy üzleti feltételek tartalmazhatják (például utalás arra, hogy a fordítóiroda a fordításra vonatkozó megrendelést csak akkor teljesíti, ha előbb a megrendelő az aggályos irat hitelességét egy hitelesítésre jogosult másik szervvel felülhitelesített (külföldi irat esetén az illetékes külképviselet, magyar vagy külföldi iskolai bizonyítvány esetén a kiállító iskola stb.), majd a felülhitelesítéssel ellátott olyan eredeti okiratot nyújt be a fordításra, amely kellő többletinformációt nyújthat a megrendelésfelvétel pozitív elbírálásához (OFFI ÁSZF II/1.; [URL12](#)).

Ha az irat a lefolytatott belső vizsgálat szerint mégsem aggályos, azonnal meg kell kezdeni a fordítási folyamatot. Ezzel megkezdődik a megrendelői igények magánjogi teljesítése a vállalkozó által adott ajánlat megrendelői elfogadása és a fordítandó irat átadás-átvétele alapján. Amennyiben a megrendelés sürgető határideje miatt (például egy napos fordítási megrendelés) az aggályos irat vizsgálatával kapcsolatos egyeztetésre nincs lehetőség, a megrendelést az illetékes projektmenedzser kizárólag hosszabb határidejű megrendelésként veheti fel annak érdekében, hogy mégis kellő idő álljon rendelkezésre az irat vizsgálatára. Ilyenkor a – rosszhiszemű? – megrendelő célja éppen az, hogy a gyors

határidő miatt ne legyen a fordításszolgáltatónak módja az okirat alapos szakmai áttekintésére. Előfordulhat, hogy a hiteles fordítást egy nem hiteles fénymásolat alapján kérik előkészíteni, és az irattal kapcsolatban emiatt is aggály merül fel. Ilyenkor a másolat mögött fekvő eredeti iratot is érdemes bekérni az aggályosság kérdésében meghozandó döntéshez. Akár további szakértői vizsgálatra is sor kerülhet (például igazságügyi okmányszakértő), ha a megrendelő egy aggályosnak minősített okirat esetén ragaszkodik a hiteles fordításhoz. A beérkezett szakvélemény alapján haladéktalanul dönteni kell az irat további kezeléséről, attól függően, hogy közérdeket súlyosan vagy csekély mértékben sértő aggályos iratról van-e szó (vö. bagatell bűncselekmények problematikája).

Az OFFI a hiteles fordítási közfeladatait ellátási kötelezettséggel végzi (Németh, 2017). Ezért felmerül a Ptk. 6:71 § alapján, hogy mennyiben kötelezhető az állami feladatellátó hiteles fordítás készítésére egy aggályosnak minősített iratról, ha nincsen helyettesítő szolgáltatója? A Ptk. szerint, ha az ajánlattételi felhívás (esetünkben a fordítási ajánlatkérés) nem tartalmazza az ajánlattételhez szükséges adatot vagy okiratot (a nem aggályos eredeti vagy hiteles másolati iratot), a kötelezett a felhívás hatályossá válásától számított tizenöt napon belül köteles kérni annak pótlását.⁴⁷ Ebben az esetben az ajánlattételi határidő a hiányok pótlásától kezdődik. A szerződés megkötése akkor tagadható meg, ha a kötelezett – esetünkben a fordításhitelesítő – bizonyítja, hogy a szerződés teljesítésére nem lenne képes, vagy a szerződéstől való elállásnak vagy felmondásnak lenne helye. Hiszen itt alapvetően jogellenes célra irányulna a megbízás. Ezért amennyiben az irat valóságával kapcsolatos kétely a megrendelés felvétele utáni munkafolyamatok során merülne fel, akkor az aktuális munkafolyamatot végző személy a munkafolyamatot azonnal félbeszakítja (előkészítendő akár a szerződéstől való elállást). Ilyenkor a megrendelés felvételre került, mert a fordítási projektmenedzser figyelme esetleg átsiklott az okirat aggályos voltán az ajánlatkéréskor. A szerződéstől itt már csak utólag lehet elállni.⁴⁸ A megrendelő ügyfelet tájékoztatni kell arról, hogy az aggályos iratot felülhitelesítésre el kell vinnie a kiállító szervhez, és csak ennek megerősítése után lehet újra leadni az okiratfordításra vonatkozó ismételt megrendelést.

Az aggályos irattal kapcsolatos ügyfélkommunikáció módja és iránya meghatározó, hiszen amennyiben esetleg tudatosan hamisított okiratok kezeléséről van szó, az további kockázatokat hordozhat. Ha a megrendelő a vállalkozó felhívására felülhitelesítésre visszafárad az okiratot kiállító szervhez, majd attól kézhez veszi a felülhitelesített – tehát eredetiségében megerősített – okiratot,

47 Ptk. 6:71 § (3) bekezdés.

48 Ptk. 6:71 § (4) bekezdés.

ezzel újraindíthatóvá válik a fordítási folyamat. Amennyiben erre nem kerül sor, sem a fordítás, sem a hitelesítés nem jön létre.⁴⁹

A fordítóiroda mint vállalkozó eltérő írásbeli megállapodás hiányában általános szerződési vagy üzleti feltételek (továbbiakban: ÁSZF) alkalmazásával is vállalhatja ügyfelei mint megrendelők részére az okiratfordítási szolgáltatások teljesítését (URL12). A szerződés a felek eltérő megállapodása hiányában akkor jön létre, ha a megrendelő a megrendelőlapot (formanyomtatvány) aláírásával ellátva visszajuttatja a fordításszolgáltató részére, és a forrásnyelvi szöveget is rendelkezésre bocsátja, miközben elfogadja az ÁSZF feltételeit.⁵⁰ A forrásnyelvi szöveg rendelkezésre bocsátásával összefüggő valamennyi kockázat – így különösen az iratok késedelmes vagy hiányos átadásának, a forrásnyelvi szöveg teljes vagy részleges olvashatatlanságának, illetőleg a fordítást lehetetlenné tevő vagy azt akadályozó bármely hiányosságának vagy hibájának valamennyi következménye – kizárólag a megrendelőt terheli (OFFI ÁSZF II. pont). Az ÁSZF elfogadásával a megrendelő tudomásul veszi, hogy a hitelesítés annak a közhitelű tanúsítása, hogy a kész fordítás célnyelvi szövege az alapul szolgáló forrásnyelvi szöveggel tartalmilag azonos és értelmileg egyenértékű, és a hitelesítési szolgáltatás semmilyen körülmények között sem tanúsítja a megrendelő által rendelkezésre bocsátott irat (szöveg) alaki és/vagy tartalmi valódiságát, eredetiségét vagy érvényességét.⁵¹ A forrásnyelvi dokumentum tartalmi hibájából, esetleges érvénytelenségéből és értelmezhetetlenségéből eredő fordítási hibákért, valamint a forrásnyelvi, illetve a célnyelvi szöveg felek közötti továbbításából bekövetkező károkért, vagy akár a célhelyen történő felhasználhatóságért a fordításszolgáltatók általában nem vállalnak felelősséget.⁵²

49 Kivételes és ritka körülmények között arra is lehet példa, hogy a hiteles fordítás alapjául fekvő okiratról a fordítás elkészültét és ügyfélnek történő átadását követően, utólag derült ki, hogy az mégis aggályos iratról készült. Ilyenkor a hiteles fordítás az aggályosságról való tudomásszerzést követően haladéktalanul visszavonásra kerül, amelyről az érintetteket tájékoztatják. Az elkészült hiteles fordítást, annak az eredeti irattal történő összehasonlításának haladéktalan megszüntetésével hatálytalanítani kell, az iratot az ügyfélnek vissza kell adni a megrendeléstől való elállás mellett (lehetőleg leszabályozott, átlátható ügyviteli eljárási rendben). A hatálytalanításról értesíteni kell az ügyfélnek kívül a célzott felhasználási helyet is, amennyiben az a fordítóiroda előtt ismert. A bevont okiratok – a személyes adatok kezelésére vonatkozó előírások betartása mellett, az anonimitásra való törekvéssel együtt – közzé tehetők.

50 Ptk. 6:77–78. §.

51 354/B/1995. AB határozat szerint az állam által létrehozott gazdasági társaság közfeladatot lát el, amelynek során közhitelű teljes bizonyító erejű közokiratot bocsát ki. A 108/B/1992. AB határozatban kifejtettekhez hasonlóan (ABH, 1994, 525.) arról van szó, hogy az OFFI olyan szolgáltatást végez, amelynek lényege a közhitelesség.

52 Például OFFI ÁSZF VI. vagy Villámfordítás ÁSZF 4. pont: „*Hiteles fordítás helyett a Fordítóiroda hivatalos fordítást vállal, azonban arról, hogy e fordítást harmadik fél elfogadja-e, a fordítás megrendelőjének kell előzetesen megbizonyosodnia, ennek kapcsán a Fordítóirodát semmilyen felelősség nem terheli.*” vagy 7. pont: „*A Fordítóiroda kifejezetten nem vállal felelősséget a forrásanyag tartalmában lévő kértelmű megfogalmazások fordításáért, a forrásanyagban lévő alaki, technikai és tartalmi hibákból eredő fordítási tartalomért.*” (URL13).

A megküldött forrásnyelvi szöveget papíralapú dokumentum hiteles fordítása esetén a fordításhoz a fordítás sérelme nélkül elválaszthatatlanul hozzáfűzik, így biztosítják, hogy az igazságügyi eljárásokban kizárólag az eredeti irattal együtt kerülhet felhasználásra a fordítás. A polgári törvénykönyvnek megfelelően a felek kötelesek a szolgáltatás teljesítése érdekében egymással együttműködni, és haladéktalanul tájékoztatást adni minden olyan okról, amely a teljesítést akadályozza vagy késlelteti.

A fordítók, lektorok, vezető lektorok, terminológusok és tolmácsok tevékenységét szabályozó Hiteles Nyelvi Szolgáltatások Etikai Kódexe (a továbbiakban: etikai kódex) – amely a vállalalkozási szerződés mellékletét képezheti – célja, hogy az OFFI mint kizárólagosan köztulajdonú társaság a hiteles nyelvi közvetítői szolgáltatások magas minőségi kritériumai elérése érdekében egységesen rögzítse azokat az elvárásokat, amelyeket szakmunkatársaival szemben támaszt.

Az etikai kódex a tisztesség, a szakszerűség és a titoktartás azon követelményeit fekteti le, amelyeket minden, a munkavégzésre irányuló szerződéses jogviszonyban álló szakmunkatársnak figyelembe kell vennie és be kell tartania. Ennek értelmében a közreműködő munkatárs a rábízott megbízást csupán végső esetben és alapos indokkal utasítja el, betartja a vállalt feltételeket, különös a határidőt. (Ha mégis lemondásra kényszerül, igyekszik maga helyett megfelelő kollégát ajánlani. Erre nézve az MFTE Etikai Kódexe tartalmaz utalást.) Tevékenységét a vonatkozó hatályos jogszabályok rendelkezéseinek tiszteletben tartásával végzi, és ha a szabályozás és az etikai normák között ellentmondást fedez fel, a jogi előírások szerint kell eljárnia, de a megfelelő fórumon kezdeményezheti annak feloldását. Csak olyan feladatot vállalhat el, amelynek az elvégzéséhez megfelelő szakmai képzettséggel, gyakorlattal és képességgel rendelkezik, beleértve a rendelkezésre álló időt, eszközt és a teherbírását. A feladatot legjobb tudása szerint, a legfrissebb szakmai követelményeknek megfelelő, állandó magas színvonalon végzi el. Kétség esetén mielőbb kikéri a fordítóiroda előzetes véleményét, ilyen lehet az aggályos okirat észlelése, felfedése, ezzel összefüggő iránymutatás kérése. Ha a fordítótól, lektortól még az etikai szabályzat vagy a vállalalkozási szerződés alapján sem volt indokoltan elvárható az irat aggályosságának jelzése, a fordítót/lektort az elvégzett munka arányában illeti meg díjazás.

Összegzés

Az okiratfordításnak az anyanyelvhasználat joga érvényesülése, az okirati bizonyítás és a tisztességes eljárás körében lehet jelentősége az ítéleti bizonyosság

támogatása szempontjából. A szakfordításra és a hiteles fordításra vonatkozó jogszabályok az aggályos okiratok hitelesítése tekintetében hiányosak. Az állami fordítóiroda mégis szabályozott módon végzi az okiratfordítások hitelesítését, hogy közérdekből támogassa az okirati bizonyítás stabilitását. Kellő szakmai gondossággal igyekszik megelőzni a hamis okiratok készítésében való tevőleges közreműködést az aggályos iratok fordítási célú befogadásának mellőzésével. Az okiratfordítás körében számos aggályosnak minősülő irat feltűnhet, amelyek jogszerű és átlátható kezelése a tisztességes igazságügyi eljárások érdekében közérdek. A szövegbe nem illő terminushasználat vagy a forrásnyelvre nem jellemző kétséges szöveg megoldások lefordítása, a jogellenes vagy hibás tartalom nyelvi közvetítése nem lehet tárgya sem a közfeladatellátásnak, sem a vállalkozói szerződésnek, sem az okirati bizonyításnak. A hiteles fordítások közbizalmat élveznek, ezért a közigazgatási vagy bírósági szervek részére kizárólag olyan iratok hiteles fordítása adható át, melyek valóságosága a fordítási munkafolyamatban sem kérdőjelezhető meg.

Az állami fordítóiroda évente változó mértékű, körülbelül 70–110 ezer okiratfordítást készít. Ahhoz, hogy a fordítótól és a lektortól az etikai kódex vagy a közreműködői szerződés alapján indokoltan elvárható legyen, hogy felismerje az irat aggályosságát, intézményesített tudásátadás szükséges. A szükséges képzés releváns témái lehetnek: a lefordított okiratminták tipizálása; a terminológiai szemléletű nyelvi közvetítő tevékenység; a fordítási folyamat közben felfedezhető nyelvi ellentmondások; jogi ismeretek az okirati bizonyításról, az okiratok köréről, fogalmáról, formai és kiállítási kellékeiről, kitérve a kivonatok, másolatok és akár az elektronikusan hiteles okiratok bizonyító erejére; az okirathamisítás leggyakoribb módszerei; a hamis okirattartalom felismerésének technikái; okmány-, írás- és nyelvészszakértői ismeretek (URL14).

A tisztességes eljárás védelme közérdek. Érdemes volna egyértelműen kötelezni a fordításszolgáltatókat arra, hogy az aggályos és hamis okiratok lefordítása tilos, és az ehhez kapcsolódó eljárásrendjüket szabályzatban rögzítsék egyidejű közzététel mellett. Az utólagos büntetőjogi szankciók mellett a fordításszolgáltatók érdekében további, a megelőzést támogató jogi szabályozás kötelezhetné a szakfordítókat a megfelelő szakmai gondosságra. A széttöredett jogi szabályozás jelenleg száznál több jogszabályi hivatkozást tartalmaz a hiteles fordítás vagy az OFFI igénybevételére (URL15), miközben a kizárólag az OFFI-ra kötelező saját belső szabályozási megoldások nem alkalmazandók a piaci fordítóirodákra, de akár mintául is szolgálhatnak egy jövőbeli egysége-sőbb és kötelező eljárásrend kialakításához.

Felhasznált irodalom

- A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék fellebbezési tanácsa ítélete, 1895. okt. 12. E. 293. sz. *Jogtudományi Közlöny*, 1895-11-29/48.
- A Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoportja Összefoglaló véleménye (2017). *Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései*.
- Belesák R. (2019). A hitelesítés, mint jogilag megalapozott tevékenység. In Szoták Sz. (Szerk.), *Az állami fordítószolgálat 150 éve* (pp. 87–126). OFFI Zrt.
- Csörgő Z. (2019). Helységnevek a nyelvi közvetítésben. In Szoták Sz. (Szerk.), *Diszciplínák találkozására – nyelvi közvetítés a 21. században* (pp. 101–110). OFFI Zrt.
- Gutenberg Nagy Lexikon (1931). *1. kötet*. Budapest.
- Harsági V. (2007). A határon átvívelő okiratforgalom magyar szemszögből. *Közjegyzők Közlönye*, 12, 3–11.
- Harsági V. (2005). *Okirati bizonyítás a modern polgári perben*. HVG–Orac Kiadó.
- Hettinger S. (2021). A közérthetőség követelményének érvényesítése az általános szerződési feltétellel létrejövő szerződések magyarra fordításakor. *Jog Állam Politika*, 1, 77–88.
- Hettinger S. (2019). A többnyelvűség gyakorlati megvalósulása az Európai Unió jogalkotásában és jogalkalmazásában. *Comparative Law Working Papers*, 3(1), 5–12.
- Horváth P. I. (2019). Hiteles fordítás és terminológia – 100 szó tükrében. In Szoták Sz. (Szerk.), *Diszciplínák találkozására – nyelvi közvetítés a 21. században* (pp. 220–246). OFFI Zrt.
- Horváth Sz. (2017). A bírósági tolmácsok/fordítók Németországban. In Gellén K. (Szerk.), *Honori et virtuti: ünnepi tanulmányok Bobvos Pál 65. születésnapjára* (pp. 176–185). Iurisperitus Bt.
- Igazságügyi Minisztérium (IM) 2014 és 2018 közötti szakpolitikai programja.
- Kántor Á. (2019). Az OFFI története jogszabályokban. In Szoták Sz. (Szerk.), *Az állami fordítószolgálat 150 éve* (pp. 61–86). OFFI Zrt.
- Karcsay S. (1986). A jogi fordítás alapkérdései. *Helikon Világirodalmi Figyelő*, 1-2, 193–197.
- Márkus D. (1898). Magyar Jogi Lexikon öt kötetben. *1. kötet*. Budapest.
- Nagy A. & Wopera Zs. (Szerk.) (2021). *Polgári eljárásjog I*. Wolters Kluvert Kiadó.
- Németh G. (2020). A hiteles fordítási szolgáltatás és a rendelkezésre állás kötelezettsége. In Szoták Sz. (Szerk.), *A hiteles fordítás, mint közfeladat* (pp. 67–86). OFFI Zrt.
- Németh G. (2017). Igazságügyi etikai dilemmák és összefüggések a bírósági tolmácsolásban. In Horváth I. (Szerk.), *Tolmácsolás a bíróságon, Esettanulmányok a bírósági tolmácsolás gyakorlatából* (pp. 14–22). HVG Orac Lapkiadó Kft.
- Ökröss B. (1870). *Magyar Polgári törvénykezési rendtartás*. Pest.
- Pallas Nagylexikona (1897). *Okirathamisítás (falsum)*.
- Rouzet, G. (2002). Az új információs technológiák és a hiteles okirat. *Közjegyzők Közlönye*, 12, 8–15.
- Szappanos G. (1999). Az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda 130 éves. *Fordítástudomány*, 1, 132–136.
- Uj Idők Lexikona (1936). *1-2. kötet*.

Zlinszky I. (1875). *A bizonyítás elmélete a polgári peres eljárásban, tekintettel a jogfejlődésre és a különböző törvényhozásokra*. Athenaeum Kiadó.

Varga Zs. A. (2022). A tisztességes eljáráshoz való jog bírósági aspektusból. *Kúriai Döntések*, 4. <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/1-dr-varga-zs-andras-tisztesseges-eljarashoz-valo-jog-birosagi-aspektusbol>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Hogyan támogathatják a nyelvi technológiák a többnyelvűséget Európában?* <https://www.lr-coordination.eu/hu/node/442?lang=hu>

URL2: *IJOTEN, okirati bizonyítás*. <https://ijoten.hu/szocikk/bizonyitas#block-1097>

URL3: *Magyar nyelv értelmező kéziszótára*. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/o-o-4243C/okirat-42818/>

URL4: *Az okirat fogalma*. https://mersz.hu/dokumentum/YOV1745__356

URL5: *Fordítói szervezetek kodifikációs tervezete*. www.forditoinevjegyzekek.hu

URL6: *Horváth, 2017*. http://acta.bibl.u-szeged.hu/69656/1/polay_064_175-185.pdf

URL7: *Proford Etikai Kódex*. <https://proford.hu/etikai-kodex/>

URL8: *MFTE Etikai Kódex*. <https://www.mfte.eu/etikai-kodex/>

URL9: *Kézikönyv a 6. cikkről*. <http://www.echr.coe.int/>

URL10: *Öt év a közigazgatás szolgálatában*. <https://www.offi.hu/hirek/ot-eve-az-e-kozigazgatas-szolgalataban>

URL11: *OFFI Akadémia képzések*. <https://www.offi.hu/offi-akademia/kepzesek/egyeb-kepzesek>

URL12: *OFFI ÁSZF*. <https://www.offi.hu/altalanos-szerzodesi-feltetelek-a>

URL13: *Villámfordítás ÁSZF*. <https://villamforditas.hu/forditoiroda/170-altalanos-szerzodesi-feltetelek>

URL14: *OFFI okiratismereti workshop*. <https://www.offi.hu/offi-akademia/kepzesek/egyeb-kepzesek/okiratismereti-szakmai-nap-a-hatosagi-es-birosagi-eljarasok-resztvevoi-szamara>

URL15: *Hiteles fordításra vonatkozó jogszabályok jegyzéke*. https://www.offi.hu/sites/default/files/media/files/az-offi-t-nevesito-es-a-hiteles-forditasrol-szolo-jogszabalyok-jegyzeke_0.pdf

Alkalmazott jogszabályok

102/1963 (IK 6.) IM utasítás

2012. évi C. tv a Büntető Törvénykönyvről

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2019. évi CXI. törvény egyes törvényeknek az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével, valamint a bizonytalan minőségű, tisztázatlan háttérű egészségügyi szolgáltatók tevékenységének visszaszorításával összefüggő módosításáról

24/1986 (VI.26.) MT rendelet

354/B/1995 AB határozat

36. BK vélemény

451/2016. (XII. 19.) Korm. rendelet az elektronikus ügyintézés részletes szabályairól

A Tanács 2580/2001/EK rendelete (2001. december 27.) a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről

Az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelve (2010. október 20.) a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet)

OFFI Zrt. Általános Szerződési Feltételek (2022)

OFFI Zrt. Hiteles Nyelvi Szolgáltatások Etikai Kódexe (2023)

OFFI Zrt. vezérigazgatói utasítás a fordítási szabályzatról (2021)

OFFI Zrt. vezérigazgatói utasítás a hiteles fordítási megrendelések során átadott aggályos iratok kezelésének rendjéről (2021)

OFFI Zrt. vezérigazgatói utasítás a hitelesítési szabályzatról (2021)

Függelék

Aggályosnak tűnő vagy hamis okira utaló tartalmi jelek a nyelvi közvetítésben

Általános tartalmi jelek vagy hiányok:

- ha a fordítandó szöveg olvashatatlan, zavaros, érthetetlen;
- amennyiben a hitelesítés céljából átadott fordításban olyan hibák vagy hibás részek vannak, amelyek a lektorálás során kijavíthatók;
- nyilvánvalóan jogszabályba (például Btk.) ütköző tartalmú szöveg;
- az okirat hiányos;
- ha a fordítás tartalma nem felel meg a forrásnyelvi irat tartalmának.

Nyelvtani és kulturális jelek vagy ellentmondások:

- ha az okirat szövege tele van nyelvi, nyelvtani hibákkal;
- ha az okiratban nem stimmel a dátum és az adott korban szokásos terminushasználat;
- ha a dátum és az okirat tartalma eltérő, de hasonló kultúrájú adatokat egyidejűleg tartalmaz (például amerikai angol–brit angol vagy orosz–ukrán relációban);
- oda nem illő terminushasználat vagy a forrásnyelvre nem jellemző nyelvtani vagy kulturális megoldások;

- az okirat nem felel meg a célnyelvi nyelvtani és nyelvhelyességi szabályoknak, a szövegműfaj terminológiai sajátosságainak;
- ha a rövidítések rendre nincsenek feloldva az okiratban.

Alaki jegyek vagy azok hiánya:

- ha az okiratról hiányoznak a szokásos és szükséges alaki kellékek;
- ha a dokumentumban javítások vagy nem hitelesített, jól észlelhető utólagos betoldások vannak;
- ha az irat külalakja nem felel meg az eredeti okiratoktól elvárt feltételeknek (például milyen a bizonyítványhoz használt papír minősége, a szükséges biztonsági elemek megvannak-e a tanúsítványban, a kibocsátó intézmény bélyegzőlenyomat és aláírási egyeznek-e az oklevélen, vagy az irat szövegében vannak-e nem igazolt javítások, esetleg előfordulnak-e a nyelvi közvetítésből eredő kétséges tartalmú szövegre utaló jelenségek, például forrásnyelvi helyesírási hibák stb.);
- nem a hitelesítő hely készítette a hiteles okmányt.

Egyedi hibák:

- olyan végzettséget tanúsító okirat, amelyről hiányzik az oktatási-képzési tevékenységet felügyelő főhatóság megnevezése, ha egyébként az iratnak kelléke kellene, hogy legyen a minisztérium megnevezése is;
- az irat hitelességéhez a jogszabályok és nemzetközi jog által előírt, így köztudomású kellékek hiányoznak (például apostille).

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Németh, G. (2023). Az okiratfordítás és a hitelesítés problematikája a tisztességes eljárásban, különös tekintettel az aggályos okiratokra és az elektronikus iratokra. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2223–2251. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.7>

A közlekedésbiztonság finn modelljének elemző bemutatása

Analytical presentation of the Finnish model of road safety

Krenner József

fővizsgáló, doktorandusz, rendőr főhadnagy
Vas Vármegyei Rendőr-főkapitányság,
Szombathelyi Rendőrkapitányság
Széchenyi István Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
kjoepolice@hotmail.com

Szabó Csaba

Dr. PhD, főszervező-helyettes, egyetemi docens,
rendőr alezredes
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
csaba.szabo3@bm.gov.hu

Absztrakt

Cél: A kutatás célja a szituációs bűnmegelőzés módszerének alkalmazása a közlekedésbiztonság javítása érdekében, különös tekintettel a gyalogosokra, akik a közlekedésben kiváltképp veszélyeztetettek. A kutatás megvizsgálja, hogy a közlekedésbiztonság és a szituációs bűnmegelőzés közötti kapcsolat milyen megoldásokat kínál a gyalogosok védelmére.

Módszertan: A finn modell, amely a Vision Zero koncepciót alkalmazza, példát mutat a közlekedésbiztonság javítására. Az elemzés azt mutatja, hogy a közlekedésbiztonság komplex rendszer, amely az emberi viselkedésre és környezeti tényezőkre egyaránt hatással van, és a szituációs bűnmegelőzés módszer hatékonyan alkalmazható a közlekedésbiztonság növelésére.

Megállapítások: A finn modell sikerét a sebességhatárok csökkentése, a szigorú ellenőrzések és a lakosság támogatása is segíti. A Vision Zero globális mozgalomként terjed, és a közlekedésbiztonság közegészségügyi kérdésként való kezelését szorgalmazza.

Érték: A kutatás megvilágítja a közlekedésbiztonság fontosságát és azt, hogy a megelőzésnek kiemelt szerepe van a tragédiák elkerülésében.

Kulcsszavak: közlekedésbiztonság, gyalogosok védelme, szituációs bűnmegelőzés, környezeti tényezők

Abstract

Aim: The aim of the research is to apply situational crime prevention methods to improve road safety, focusing on pedestrians, who are particularly vulnerable in traffic. This study examines the relationship between road safety and situational crime prevention and how it can be used to protect pedestrians.

Methodology: The Finnish model, using the Vision Zero concept, provides an example of how to improve road safety. The analysis shows that road safety is a complex system that affects both human behaviour and environmental factors, and that the situational crime prevention method can be used effectively to improve road safety.

Findings: The success of the Finnish model is supported by lower speed limits, strict controls and public support. Vision Zero is spreading as a global movement to address road safety as a public health issue.

Value: The research highlights the importance of road safety and the key role of prevention in avoiding tragedies.

Keywords: road safety, pedestrian protection, situational crime prevention, environmental factors

Bevezetés

A WHO 2022-es Globális Állapotjelentése ([URL1](#)) alapján évente 1,35 millió ember veszíti életét közúti közlekedési balesetben, a súlyos sérültek száma pedig eléri az 50 milliót. Vezető halálok az 5–29 éves korosztályban, a teljes népesség tekintetében pedig a nyolcadik helyen áll. Az áldozatok több mint fele gyalogos, kerékpáros vagy motorkerékpáros.

A gyalogosok kiemelten veszélyeztetett csoport, mivel ők a legvédtelenebbek egy esetleges ütközés alkalmával. A gyalogosok átlag feletti védtelenségét az okozza, hogy a testük egy közúti baleset bekövetkezése esetén gyakorlatilag minden esetben érintkezik a járművel, s az azt követő úttestre esés is súlyos következményekkel járhat ([URL2](#)). A gyalogos közlekedés biztonsági kérdései közül a vezető kockázati tényezők szinte kivétel nélkül összefüggésbe hozhatók környezeti és szituációs elemekkel. A kriminológia módszertanát is alkalmazva a kutatás azt vizsgálja, hogy a szituációs bűnmegelőzés milyen megoldásokat nyújthat a biztonság növelése érdekében.

A szituációs bűnmegelőzés fogalmi alapjai

A szituációs bűnmegelőzés alapeszméje azonos a baleset-megelőzésével. Leglényegesebbnek azt nevezhetjük, hogy az emberi viselkedés a kockázati helyzeteket idejében felismerje, és legyen defenzív, tehát védekezésre felkészült (Irk, 2015). Statisztikailag igazolt, hogy a balesetek okozói alapvetően nem „bűnelkövetők”, nem azzal a szándékkal vesznek részt a közúti közlekedésben, hogy a szabályok megszegésével ártsanak másoknak (Lange, 1970). Azonban a közlekedési szabályok be nem tartásának következménye, hogy kialakulnak olyan balesetveszélyes szituációk, melyben a közlekedés hármastagolású rendszerét (ember-jármű-környezet) komplexen kell vizsgálni, hogy mi vezetett a veszélyes szituációhoz:

- az emberi viselkedés (szabályok be nem tartása),
- az adott szabály be nem tarthatósága,
- vagy az adott környezet olyan jellemzője, mely veszélyhelyzetet teremt(het).

A szituációs bűnmegelőzés nem más, mint a bűnelkövetést elősegítő alkalmak számának csökkentését célzó törekvések összessége (Gönczöl, Kerezi, Korinek & Lévy, 2016). Ebből kiindulva azt kell vizsgálni, hogy a közlekedésben milyen körülmények vezetnek oda, hogy a veszélyes szituáció bűnelkövetéshez, a kutatás esetében közlekedési bűncselekményhez vezet. Ezen belül a kialakult helyzetet előidéző, valamint annak áldozatul eső személy szemszögéből a kialakult helyzet a környezeti tényezőket figyelembe véve milyen módon lett volna megelőzhető.

A kriminológia tudománya a kezdetektől fogva vizsgálta, hogy milyen szerepet játszik az áldozat a bűncselekmények bekövetkezésében. Ezek a kutatások tették lehetővé, hogy a bűnmegelőzés szerves részévé váljon a potenciális sértettek eligazítása arról, mit tegyenek és mit ne annak érdekében, hogy ne váljanak áldozatokká. Ez a módszer éppúgy megfigyelhető a közlekedés, általában a balesetek kapcsán, mint a vagyon vagy az élet elleni bűncselekmények megelőzésére tett javaslatokban és intézkedésekben (Irk, 2015).

Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a bűnelkövetés (jelen esetben a közlekedési szabályok be nem tartása) nem elvetemült gazemberek alattomos gonosztette, hanem az átlagemberekhez hasonló személyek viselkedési hibája (Gönczöl, Kerezi, Korinek & Lévy, 2016), akik a rutintevékenységeik során bizonyos lehetőségeket kihasználják, és előnyt szeretnének kovácsolni bizonyos szabályok be nem tartásából. Az azonban utópisztikus elképzelés, hogy minden járművezető, minden esetben, minden közlekedési szabályt betart, így marad a személyek, vagyontárgyak jobb védelme, amit az úgynevezett szituatív bűnmegelőzés alkalmazásában vél megoldhatónak a szaktudomány (Viski, 1973).

A szituációs bűnmegelőzés és a közlekedésbiztonság kapcsolata

A közlekedés komplex rendszerében számos kockázati tényező rejlik, emellett a mindennapok része, a résztvevők halmaza pedig rendkívül sokrétű. Eből adódóan egyes csoportok veszélyeztetettebbek, mivel a többi résztvevővel szemben védtelemek. Ide tartoznak a gyalogosok, kerékpárosok és motorke-rek-párosok. Kiemelt kockázati csoport a gyalogosoké, ők a legkiszolgáltatottabbak a közlekedés többi résztvevőjével szemben, összetételükből adódóan a közlekedési szabályismeretük pedig a legváltozatosabb (mivel gyalogosan bárki közlekedhet).

A közlekedés dinamikájából adódóan kialakulnak olyan helyzetek, melyek következménye egy nem várt esemény, baleset vagy akár közlekedési bűncselekmény. A szituációs bűnmegelőzési módszer alapja az a felismerés, hogy a bűncselekmények nem egyenlő mértékben fordulnak elő, hanem bizonyos helyeken, időpontokban és körülmények között gyakrabban történnek meg. E módszer alkalmazásával a közlekedés biztonságosabbá tehető.

A kutatás hipotézise, hogy a szituációs bűnmegelőzés módszerét használva felállítható egy olyan modell, amely alapján vizsgálható, hogy egy adott, közlekedési szempontból releváns környezet (útkereszteződés, gyalogátkelő, körforgalom, lakott területen belüli és kívüli útszakasz) rejt-e olyan kockázati tényezőt, ami a környezet változtatásával csökkenthető vagy akár megszüntethető. A modell komplexen figyelembe venné az épített környezetet, a baleseti statisztikát, valamint kitérne a jogi szabályozásra, vizsgálva a közlekedés résztvevőire és a forgalom szabályozására vonatkozó jogi normákat is, kiemelt fókuszban a gyalogosokkal.

A kriminológia és/vagy a szituációs bűnmegelőzés lehetséges válaszai a gyalogos közlekedésbiztonság erősítése érdekében

A környezeti kriminológia lehetséges válaszai, melyek a kutatásban részletes elemzésre kerülnek, az alábbiak:

- A környezeti kriminológia és a közlekedésbiztonság közötti kapcsolat az emberi tevékenységek hatásaira fókuszál, amelyek befolyásolják a környezetet, és a közlekedésbiztonságot.
- A közlekedésbiztonság javítása érdekében fontos az emberi viselkedés és a környezeti tényezők, például az infrastruktúra, az autók és a közlekedési politikák elemzése.

- Az emberi viselkedésnek nagy szerepe van a közlekedésbiztonság kérdésében. A környezeti kriminológia szemléletmódja segíthet megérteni az olyan viselkedési szokásokat, mint a sebesség megsértése, az ittas vezetés, vagy a figyelmetlenség, amelyek növelik a közlekedési balesetek kockázatát. Az ilyen viselkedésmintázatok az emberi tényezőkkel kapcsolatos szempontok figyelembevételét igénylik a közlekedésbiztonsági problémák megoldásához.
- A szituációs bűnmegelőzés lehetséges válaszai:
 - a szituációs bűnmegelőzési módszer hatékonyan alkalmazható a közlekedésbiztonság javítására, mivel a közlekedési balesetek oka gyakran különböző tényezők együttes hatására alakul ki, például az időjárás körülmények, a járművek állapota, a vezetői magatartások, a közlekedési infrastruktúra hiányosságai stb.

A kutatás alapértékei

A kutatás hipotézise, hogy van kapcsolat a közlekedésbiztonság és a szituációs bűnmegelőzés között. Azaz a közlekedés biztonságosabbá tételében, különösen a gyalogosok közlekedésének tekintetében, a szituációs bűnmegelőzés a környezeti fenyegetettség elleni védekezésben hathatós segítséget tud nyújtani. Továbbá a közlekedési balesetek, bűncselekmények az emberi tényezőn túl, vagy akár attól elkülönülten összefüggésbe hozhatók szituatív körülményekkel. Nemzetközi szinten felismerték, hogy a közlekedés komplex rendszerét komplex módon is kell szemlélni, és már a tervezéskor figyelembe kell venni minden olyan tényezőt – legyen az emberi, környezeti vagy helyi –, ami befolyással lehet a közlekedésbiztonságra. Finnország világviszonylatban is kiemelkedik e téren, Helsinkinek közlekedési koncepciójának köszönhetően a halálos balesetek száma rendkívül alacsony.

A finn modell

Hivatásos rendőrként lehetőségem¹ nyílt 2023. szeptember 05-én Finnországban, a helsinki rendőrség főfelügyelőjével, Dennis Pastersteinnel találkozni és egyeztetni vele, hogy a finn, azon belül a helsinki rendőrség milyen kihívásokkal néz szembe a közlekedésbiztonság terén, mely közlekedési szituációk rejtik Helsinkiben a legnagyobb kockázatot, illetve a rendőrség milyen módszereket

1 Krenner József.

és eszközöket vet be a kockázat csökkentése érdekében. Dennis Pasterstein 1997 óta hivatásos rendőr, jelenleg a helsinki rendőrség forgalomirányítási igazgatója/főosztályvezetője (URL3). Feladatai – többek között – a forgalomirányítással, a forgalomellenőrzéssel, a járműforgalom irányítására szolgáló fényjelző készülékek koordinálásával kapcsolatos rendőri tevékenységek összehangolása, az alárendeltségébe tartozó három osztály és hat alosztály vezetése. Az egységek között a fentiekén túl megtalálható a vízirendészeti, lovas rendészeti szakterület, illetve a rendőrségi zenekar is.

Szakmai munkássága mellett kiemelt hangsúlyt fektet a közösségi oldalakon való megjelenésre is, mely jelenség általánosan elmondható a finn rendőrségről. Dennis Pasterstein leginkább az „X” (korábban: Twitter) nevű oldalon aktív (URL4), ahova jellemzően közlekedési szabályszegéseket rögzítő rendőrségi felvételeket tölt fel, felhívva a figyelmet a szabályszegés által előidézett veszélyhelyzetre, továbbá közzéteszi a kiszabott rendőri szankciót is. A feltöltött videók nézettsége százezres nagyságrendű, minek következtében Helsinki több sajtóorgánuma is rendszeresen szemlézi az oldalt, illetve interjúk is készülnek a vezetővel.

Helsinki Finnország fővárosa és egyben legnagyobb városa, lakossága közel 650 000 fő. Közvetlen vonzaskörzetében három másik város is található, Espoo, Vantaa és Kauniainen. E négy város összlakossága már megközelíti a másfélmillió főt (URL5). Emiatt a térségben jelentős a gépjárműforgalom, illetve a légi és vízi forgalom is. A város vezetése 1968-ban, az akkori trendekkel ellentétben (autópályák építése, tömegközlekedés háttérbe szorítása a személygépkocsi-forgalom javára) úgy döntött, hogy megtartja, sőt bővíti tömegközlekedési hálózatát (különös tekintettel a villamosvonalakra), illetve a város építette a világ legészakibb metróját, amelyet 1982-ben adtak át (Zipper, 2022).

A finn közlekedés kiemelkedően biztonságos, 2021-ben mindösszesen 219 ember halt meg a finn utakon, vagyis 100 000 lakosra négy halálos áldozat jutott. A halálesetek száma 50%-kal csökkent 2001 és 2019 között, amikor Helsinki azzal került be a nemzetközi hírekbe, hogy egy teljes éven át (2019) nem történt egyetlen gyalogos vagy kerékpáros halálával végződő közlekedési baleset sem (2021-ben kettő volt, szemben az 1990-es 22-vel.)

Szomszédjaihoz, Norvégiához és Svédországhoz hasonlóan, amelyek a Vision Zero közlekedésbiztonsági mozgalom szülőhelyei, Finnország útjai is jelentősen biztonságosabbak, mint néhány évtizede (URL6).

Dennis Pasterstein elmondta, hogy a javuló adatok több tényezőnek köszönhetőek. Az egyik legjelentősebb javulást a sebességhatárok csökkentése hozta. 2019-től Helsinkiben alapvetően a megengedett legnagyobb sebesség 30 km/h, a külvárosi területeken 40 km/h, és csak a kijelölt főutakon 50 km/h. Kiemelendő,

hogy a sebességhatár 40 km/h-ról 30 km/h-ra való csökkentése esetén egy jármű gyalogossal történő ütközésénél a halálos kimenetel kockázata megfeleződik és alig 5%-ra csökken (URL7).²

A rendőri erők kapacitása nagyban felszabadult 2020-tól, amikortól is anyagi káros közlekedési balesetkez nem vonulnak ki rendőrök (ez alól természetesen vannak kivételek), az érintett feleknek kell rögzíteniük fényképekkel a helyszínt, majd felkeresni biztosító társaságukat, ahol döntenek a felelősségről és a kár rendezéséről.

A sebesség ellenőrzésére jelentős erőket és eszközöket vetnek be. A kiemelten balesetveszélyes helyeken (például autópálya-szakasz vége a város határában) telepített sebességellenőrző berendezések vannak, melyek automatizáltak, a sebességhatár túllépése esetén képi dokumentáció készül a járműről, annak hatósági jelzéséről és a gépjárművezetőről is. A hazai VÉDA rendszerhez (URL8) hasonlóan a jogsértők postán kapják meg a bírságot. Ezen felül minden ellenőrző rendőrségi jármű (civil és rendőri jelleggel ellátott motor és személygépkocsi) fel van szerelve sebességmérő radarokkal, melyekkel az érkező és az elhaladó járművek sebességét is képesek mérni, külön technikai eszközzel a szolgálati járművek képesek átlagsebességet is ellenőrizni. Ennek köszönhetően nagyszámú ellenőrzést tud a rendőrség végrehajtani, így nagy eséllyel tudják kiszűrni a gyorshajtókat. A technikai ellátottságra jellemző, hogy rendőrségi motorból ötven darabbal rendelkeznek.

A sebességellenőrzésen túl kiemelten ellenőrzik a gyalogosok elsőbbségét, a tilos jelzésen való áthaladást és az elsőbbségadási kötelezettség teljesítését. Minden egység fel van szerelve menetrögzítő kamerával, illetve rendőrségi drónt is alkalmaznak.

Érdekességként megemlítendő, hogy Finnországban jogszabály által rögzített, hogy a rendőr által észlelt jogsértésben a rendőr által látottak teljes bizonyító erővel bírnak, de követve a 21. század adta technikai lehetőségeket, a jogsértéseket alapvetően kamerával is rögzíti a finn rendőrség.

A bírságok összege mindig fix, ezt is jogszabály írja le (URL9). Azonban azonos szabály súlyosabb megszegése (például sebességhatár-túllépés) vagy kiemelt szabálysértés esetén (például gyalogos elsőbbségének figyelmen kívül hagyása) a fix összegű pénzbírságot felváltja az úgynevezett „day fine” (URL10), melynek magyar megfelelője leginkább a jövedelemarányos bírság kifejezés. Ez esetben a szabálysértőnek az adózott jövedelmének egy napi tételét kell befizetnie. A legkisebb bírság ez esetben egy napi tétel, a maximum 120, halmazat (több szabálysértés) esetén 240 napi tétel. Külföldi elkövető esetében, amennyiben

2 Az elütési sebesség grafikonja alapján.

nem nyilatkozik, a finn átlaggal számolnak. Szintén jogszabály írja elő, hogy 21 napi tételtől a járművezetőt legalább egy hónapra eltiltják a vezetéstől, külföldi járművezető kérhet legfeljebb egy nap türelmi időt, míg elhagyja járművével az országot. Ugyancsak eltiltás jár egyazon cselekmény többszöri elkövetése esetén (például kézben tartott mobiltelefon használat három esetben egy éven belül, vagy négy esetben kettő éven belül, illetve a legfeljebb 60 km/h megengedett legnagyobb sebesség túllépése legalább 10 km/h-val).

Dennis Pasterstein rávilágított arra, hogy az ellenőrzést végző rendőrök elsődleges és kiemelt feladata a jogsértések megelőzése, felderítése és azonnali szankcionálása. A szankció során az intézkedés alá vont személy figyelmének felhívása az általa elkövetett szabálysértés veszélyeire, illetve párbeszéd kezdeményezése arra vonatkozóan, hogy a jövőben hogyan tud biztonságosabban közlekedni. A finn rendőrök állampolgárok általi megbecsültsége kiemelkedő, az erre irányuló „bizalomkutatások” eredménye alapján a lakosság több mint 90%-a megbízik a rendőrökben (URL11). Az emberek jó néven veszik, ha a rendőrök ellenőrzik a forgalmat, mivel tudják, hogy azt a biztonságuk érdekében teszik. Dennis Pasterstein mint vezető rendszeresen jár ki beosztottjaival az ellenőrzésekre, és biztosítja őket támogatásáról.

A közlekedést mint a mindennapi élet velejáróját már kisgyermek kortól oktatják (URL12). A finn gyerekek hétéves koruktól egyedül közlekednek, a közlekedési szabályok átadására a szülők, az óvoda és az iskola is nagy figyelmet fordítanak.

A fentieknek köszönhetően, az említett 2019-es év után, mikor is egy gyalogos és kerékpáros sem vesztette életét közúti közlekedési balesetben Helsinkiben (URL13), a halálesetek száma továbbra is alacsony, 2020 és 2022 között mindösszesen tizennyolc halálos áldozatot követelő közúti baleset történt (URL14), mely számok meggyőzőek a tekintetben, hogy a finnek által alkalmazott módszerek hatékonyak, a Vision Zero projekt működik.

Elmondható, hogy a finn modell lényegét tekintve az adottságaihoz, a környezethez igazítja a közlekedési szabályokat. Helsinkiben a személyautó-forgalom csökkentése érdekében (URL15) komoly tömegközlekedési infrastruktúrát épített ki, nyitott az új, innovatív megoldások irányába (például elektromos rollerek), azok közlekedését viszont a megjelenésük pillanatában szabályozza, világossá téve a határokat (hol és milyen feltételekkel vehetnek részt a közlekedésben).

A kritikus területeken szabályozás révén csökkenti a megengedett legnagyobb sebességet, a szabályszegőkre pedig nagy eséllyel szankció vár, a visszaesőkre egyre komolyabb. A szabályokat támogatják a lakosok, mivel a központi és helyi hatóságok is azt kommunikálják, hogy mindez a biztonságuk érdekében történik, amit kiválóan bizonyítanak a baleseti statisztikai adatok.

A leginkább integrálható eleme a „finn modellnek” a komplex módszertan, a közlekedés teljes körű vizsgálata, a közlekedési rendszer kiépítése és módosítása során az ezzel foglalkozó szakemberek közös munkájának megteremtése, amiről a Vision Zero projekt szól.

Vision Zero

A Vision Zero ([URL16](#)) egy globális mozgalom, melynek célja a közlekedésbiztonság javítása, végül pedig annak elérése, hogy senki ne haljon meg, vagy szenvedjen súlyos sérülést csak azért, mert részt vett a közlekedésben. Kiterjed minden közlekedőre: gépjárművezetők, kerékpárosok, gyalogosok.

A Vision Zero Network ([URL17](#)) egy nonprofit kampány, melyben vállalatok, közösségek és kormányzatok fognak össze minden szinten, hogy támogassák a jobb szabályok/politikák és útviszonyok megteremtését, amivel meg tudják változtatni azt a rossz közvélekedést, hogy a halálos balesetek elkerülhetetlenek. A Vision Zero kampány szerint minden embernek joga van biztonságosan közlekedni a közösségében, és a rendszerek tervezőinek és a politikai döntéshozóknak közös felelősségük biztosítani a biztonságos közlekedés feltételeit. A mozgalmat a svéd parlament indította 1997-ben, azóta az országban minden közlekedési beruházást a Vision Zero sztenderdjeinek megfelelően valósítanak meg. Az akkor felállított célkitűzést, miszerint 2020-ra senki nem hal meg a svéd utakon, ugyan nem érték el, de a halálos áldozatok tekintetében 74%-os csökkenés történt (1990: 772 haláleset, 2020: 204). A módszert fokozatosan átvették kezdetben a környező országok (Finnország, Svédország), majd az Európai Unió, illetve az Amerikai Egyesült Államok, Kanada és India. Ezen felül vannak országok, melyek az ötleteket ugyan átemelték, de más néven indítottak saját kampányt (például Road to Zero néven Új-Zéland).

A projekt

Az emberiség túl sokáig tartotta a halálos és a súlyos sérüléssel járó közlekedési baleseteket a modern élet elkerülhetetlen mellékhatásainak. Ugyan „balesetnek” nevezik, a valóság az, hogy ezek a tragédiák megelőzhetők olyan proaktív, preventív megközelítéssel, amely a közlekedésbiztonságot közegészségügyi kérdésként helyezi előtérbe. A balesetek miatti embervesztés tragikus árat követel, amely a személyes veszteségen túl a közösséget is mélyen érinti, többek között: személyes gazdasági költségek és érzelmi trauma a szenvedők számára;

valamint az adófizetők jelentős kiadása a sürgősségi reagálásra és a hosszú távú egészségügyi költségekre.

Új jövőkép a biztonságról

A Vision Zero két fő szempontból is jelentős eltérés a status quo-tól. A Vision Zero felismeri, hogy az emberek néha hibáznak, ezért az útrendszert és a kapcsolódó politikákat úgy kell megtervezni, hogy biztosítsák, hogy ezek az elkerülhetetlen hibák ne vezessenek súlyos sérülésekhez vagy halálesetekhez. Ez azt jelenti, hogy a rendszertervezőktől és a politikai döntéshozóktól elvárják, hogy javítsák a környezetet, a politikákat (például a sebességszabályozást) és más kapcsolódó rendszereket a balesetek súlyosságának csökkentése érdekében. A Vision Zero egy multidiszciplináris megközelítés, amely összehozza a különböző és szükséges érdekelt feleket ennek az összetett problémának a kezelése érdekében. A múltban a helyi közlekedési tervezők és mérnökök, politikai döntéshozók és közegészségügyi szakemberek közötti értelmes, tudományágakon átívelő együttműködés nem volt. A Vision Zero elismeri, hogy számos tényező járul hozzá a biztonságos mobilitáshoz – beleértve az úttest kialakítását, sebességét, a közlekedők viselkedését, technológiáját és irányelveit –, és egyértelmű célokat tűz ki a halálos kimenetelű balesetek és súlyos sérülések nullára csökkentése érdekében. A Vision Zero – alkotói szerint – nem egy szlogen vagy marketingfogás, még csak nem is program. A Vision Zero alapvetően más megközelítése a közlekedésbiztonságnak.

A közösségek, melyek sikeresek szeretnének lenni e projekttel, el kell fogadják, hogy az eddig megszokott rendszer, mellyel alakították a közlekedést nem elég, gyökeres változtatásra van szükség az alábbiak szerint.

- A vezetést, együttműködést és elszámoltathatóságot létre kell hozni és fenn is kell tartani, különösen a résztvevők sokszínű csoportjai között, melybe beletartoznak a közlekedési szakemberek, a politikai döntéshozók, a közegészségügyi tisztviselők, a rendőrség és a közösség tagjai.
- Adatok gyűjtése, elemzése és felhasználása a tendenciák és a közlekedési halálesetek bizonyos népességcsoportokra gyakorolt lehetséges aránytalan hatásainak megértése érdekében.
- A méltányosság és a közösségi szerepvállalás előtérbe helyezése.
- A megengedett legnagyobb sebesség határának biztonságos szintre állítása.
- Ütemterv meghatározása a közlekedési halálesetek és súlyos sérülések számának nullára csökkentése érdekében, ami prioritást és elszámoltathatóságot eredményez, valamint az előrehaladás és a kihívások átláthatóságának biztosítása.

Összefoglalás

A közlekedésbiztonsági kutatás elméleti alapjai a környezeti kriminológia, a rutintevékenység és bűnözés elmélete (Cohen & Felson, 1979), a szituációs bűnmegelőzés, a közösségi részvétel és a bűnmegelőzési stratégiák köré épülnek. Ezek az elméletek és megközelítések segítenek megérteni, hogyan lehet javítani a közlekedésbiztonságot, különösen a gyalogosok védelme terén. A kutatás ezen elméleti alapokat kívánja kombinálni annak érdekében, hogy hatékony stratégiákat fejlesszen ki a közlekedésbiztonság növelésére. A kutatás figyelembe veszi a nemzetközi, jelen esetben finn gyakorlat pozitív tapasztalatait, illetve a Vision Zero projekt által kínált alternatív megközelítési módot, mely már hazánkban sem teljesen ismeretlen (URL18).

Felhasznált irodalom

- Cohen, L. & Felson, M. (1979.). Social Change and Crime Rate Trends: a Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. <https://faculty.washington.edu/matsueda/courses/587/readings/Cohen%20and%20Felson%201979%20Routine%20Activities.pdf>
- Gönczöl K., Kerezi K., Korinek L. & Lévy M. (2016). *Kriminológia – Szakkriminológia*. Wolters Kluwer Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632956275>
- Irk F. (2015). Viktimológia, közösségi és szituációs bűnmegelőzés. *Belügyi Szemle*, 63(4), 5–20. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.4.1>
- Lange, R. (1970). *Das Rätsel Kriminalität – Was wissen wir vom Verbrechen?* Metzner.
- Viski L. (1973). Kriminálpszociológia és közlekedési bűncselekmények. *Jogtudományi Közlöny*, 28(7-8), 365–374.
- Zipper, D. (2022. október 7). *How Finland Put Traffic Crashes on Ice*. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-10-07/helsinki-finland-s-amazing-traffic-safety-record-explained>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: WHO – Road traffic mortality. <https://www.who.int/data/gho/data/themes/topics/topic-details/GHO/road-traffic-mortality>
- URL2: ORFK-OBK – Gyalogos balesetek alakulása (2019). https://kreszvaltozas.hu/baleset_megelozes/gyalogos-balesetek-alakulasa/
- URL3: Dennis Pasterstein weboldala. <https://dennispasterstein.com/about/>
- URL4: Dennis Pasterstein Twitter oldala. <https://twitter.com/DPasterstein>

- URL5: *Népességi adatok*. https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vamuu/statfin_vamuu_pxt_11lj.px/
- URL6: *Baleseti adatok*. https://stat.fi/til/ton/2021/12/ton_2021_12_2022-01-20_tie_001_en.html
- URL7: *Az elütési sebesség grafikonja*. https://extrat.liikenneturva.fi/tormaysnopeus/en/gfx/deathprobability_en.svg
- URL8: *A VÉDA rendszer ismertetése*. <https://www.police.hu/a-rendorsegrol/europai-tamogatasok/operativ-programok/veda-kozuti-intelligens-kamerahalozat>
- URL9: *Traffic penalty fee*. <https://poliisi.fi/en/traffic-penalty-fee>
- URL10: *Calculator of fines*. <https://poliisi.fi/sakkolaskuri>
- URL11: *Confidence in police*. <https://valtioneuvosto.fi/en/-/1410869/police-barometer-finns-continue-to-have-strong-confidence-in-police>
- URL12: *Finnish Road Safety Council*. <https://www.liikenneturva.fi/en/>
- URL13: *Helsinki has no pedestrian fatalities in 2019*. <https://www.eltis.org/in-brief/news/helsinki-has-no-pedestrian-fatalities-2019>
- URL14: *Baleseti ponttérkép Finnország*. <https://mobilityanalytics.ramboll.com/on/poliisi/?force=1>
- URL15: *Helsinki forgalmi statisztikái*. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/liikenne>
- URL16: *What is Vision Zero?* <https://visionzeronetwork.org/about/what-is-vision-zero/>
- URL17: *What is the Vision Zero Network?* <https://visionzeronetwork.org/about/vision-zero-network/>
- URL18: *Vision Zero Budapesten*. <https://bkk.hu/hirek/2021/04/vision-zero-budapest-en-fokuszban-a-fovarosi-kozlekedesbiztonsag.6344/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Krenner J. & Szabó Cs. (2023). A közlekedésbiztonság finn modelljének elemző bemutatása. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2253–2264. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.8>

A rendőrség motoros szolgálatának kérdőíves kihasználtságvizsgálata

Questionnaire utilization survey of the police motorcycle service

Homonnai Péter

szakoktató, doktorandusz, rendőr főtörzsaszázlós
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem,
Közlekedésmérnöki és Járműmérnöki Kar
Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ
homonnai.peter@kjk.bme.hu

Török Ádám

Prof. Dr., egyetemi tanár
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem,
Közlekedésmérnöki és Járműmérnöki Kar
torok.adam@kjk.bme.hu

Absztrakt

A rendőrség motoros szolgálata közel 100 esztendősi történelmi múlttal rendelkezik, a kezdetek az 1920-as évek közepéig, a Horthy-korszakig nyúlnak vissza. A viharos történelem a szolgálat fejlődését több alkalommal is megrekesztette, ennek ellenére az folyamatosnak mondható. Személyi állományát tekintve a csúcspontját az 1990-es években érte el, technikai oldalról 2017-től dinamikus, célirányos és erőteljes fejlesztést mutat. Ennek függvényében a szolgálati feladatrendszerek eredményes végrehajtása attól függ, hogy a képzésfejlesztés lépést tud-e tartani a technikai fejlesztéssel, illetve rendszerszemléletű eredményt tud-e felmutatni a feladatvégrehajtásban.

Cél: A rendőrség megkülönböztető jelzéssel ellátott szolgálati motorkerékpár vezetésére jogosult személyi állományának kihasználtságvizsgálata, elsődleges feladatköreinek, továbbá a szezonálisan megtett futásteljesítményének megállapítása.

Módszertan: Kérdőíves felmérés a 2022. évben a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ motoros alapképzés engedélymegújító továbbképzés képzési programjára jelentkező motoros rendőrök között.

Megállapítások: Az összesített adatokból megállapítható, hogy az országos összlétszám – 218 fő – szolgálati motorkerékpárral megtett átlagos futásteljesítménye évente 3599 kilométer. Az elsődleges feladatkörbe tartozó járőr kategória 104 fő (járőr, járőrvezető, járőrparancsnok, csoportparancsnok) futásteljesítménye lényegesen jobb, 6589 kilométer/év, azonban a másodlagos feladatkörbe tartozó kategória 114 fő (baleseti helyszínelő és vizsgáló, körzeti megbízott, szolgálatirányító parancsnok és vezetői kategória) összesen átlagosan 2266 kilométert tett meg a 2022-es évben.

Érték: A felmérés megállapításai rávilágítanak arra, hogy a motoros rendőri állomány átlagos futásteljesítménye alacsony. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a kiképzettek több mint 50%-ának nem elsődleges feladatuk a szolgálati motorkerékpárral történő feladatvégrehajtás, azonban e feladatok magas színvonalú végrehajtása indokolja a képzési rendszer átalakítását, hatékonyabbá tételét.

Kulcsszavak: motorkerékpáros közlekedés, kérdőíves felmérés, kihasználtságvizsgálat, átlagos futásteljesítmény

Abstract

The police motorcycle service has a history of almost 100 years, the beginnings of which go back to the mid-1920s, to the Horthy era. The turbulent history has halted its development several times, despite this it can be said to be continuous. In terms of its personnel, it reached its peak in the 1990s, and from the technical side, it has shown dynamic, targeted and powerful development since 2017. Depending on this, the successful implementation of service task systems depends on whether the training development can keep up with technical development, or whether it can show system-oriented results in task execution.

Aim: The aim of the study is to examine the utilisation of the personnel of the Police authorised to drive a service motorcycle with a distinguishing mark, to determine their primary duties and the seasonal mileage.

Methodology: Questionnaire survey among motorcycle police officers who applied for the license renewal training program of the Police Education and Training Centre in 2022.

Findings: From the aggregated data, it can be established that the average annual mileage of 218 national employees on service motorcycles is 3,599 kilometres. The patrol category belonging to the primary responsibilities has 104 people (patrol, patrol leader, patrol commander, group commander) significantly better, 6,589 kilometres/year, but the category belonging to the secondary responsibilities has 114 people (accident scene investigator and investigator, district commissioner, service commander and management category) in total on average It travelled 2,266 kilometres in the year 2022.

Value: The findings of the survey highlight that the average mileage of the motorcycle police force is low. This is primarily due to the fact that more than 50% of the trainees do not have the primary task of performing tasks with a service motorcycle. However, their high-quality implementation justifies the transformation of the training system and making it more efficient.

Keywords: motorcycle transport, questionnaire survey, utilisation test, average mileage

Bevezetés

„Nem nehéz belátni, hogy a mai korszerű rendvédelem világában a rendőrök feladatköre kiterjed a szofisztikált problémamegoldó mechanizmusok alkalmazására azokban a közösségekben, amelyekben szolgálnak. A képzés a legértékesebb eszköz, amelynek révén felvértezhetjük az embereket a kívánt kvalifikációval, és amelynek segítségével kezelhetjük a változás különböző dimenzióit.” (Tőreki, 2021)

A motoros járőri szolgálat a közlekedésrendészeti feladatok ellátása során mindig is kiemelkedő szolgálati formát jelentett. A szakmai feladatok közterületi végrehajtása megköveteli azt, hogy a szolgálati motorkerékpárral történő munkavégzést az erre a célra kiképzett rendőri állomány professzionális szinten elvégezze. Ahhoz, hogy ez az elvárás megvalósuljon, egy rugalmas, innovatív és rendszer-szemléletű gondolkodásmódon alapuló képzési és továbbképzési rendszert kell működtetni. Ezért a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központnak kulcsfontosságú szerepe van abban, hogy milyen képzési rendszert épít fel, és hogyan kezeli azt. Vagyis a végrehajtás feladatrendszerére épülő, „szolgáltatás” jelleggel működő képzéseket kell szerveznie. Ez különösen nehéz feladat, kissé hasonló, mint az iskola és a munkaerőpiac kapcsolata: kit, mire és hogyan képezzünk azért, hogy a későbbiekben a lehető legnagyobb hatékonysággal tudja ellátni a feladatkörét. Ahhoz, hogy ezekre a kérdésekre pontos válaszokat tudjunk adni, szembe kell nézni a felmerülő problémákkal, és megoldási javaslatokat kell készíteni.

A kutatás célja annak megállapítása, hogy a megkülönböztető jelzéssel ellátott szolgálati motorkerékpár vezetésére jogosult rendőri állomány tagjai pontosan milyen beosztást töltenek be, vagyis mi a „fő foglalkozásuk”, illetve egy szezonban hozzávetőlegesen mennyi kilométert tesznek meg szolgálati motorkerékpárral. A kutatás hat hónapot vett igénybe, 218 főt érintett, a kérdőívet az érintettek papír alapon töltötték ki (Sakashita, Senserrick, Lo, Boufous, de Rome & Ivers, 2014).

Módszertan

A kérdőív kitöltésének fő célja az volt, hogy pontosan megállapítható legyen az, milyen hatékonysággal látja el szolgálatát egy kiképzett rendőrmotoros. Ehhez az szükséges, hogy országos szinten ismerjük a jelenlegi létszámhelyzetet, a kiképzettek elsődleges szolgálati feladatait, és a szolgálati motorkerékpárral szezonálisan megtett éves futásteljesítményt. Ezeknek az adatoknak a tükrében vonhatunk le megfelelő konzekvenciákat a hatékonyság kiértékelésére.

Képzési feltételrendszer

Ennek a kutatásnak elsődlegesen nem az a feladata, hogy a rendőrmotoros képzést elemezze, mégis ha röviden áttekintjük, akkor érzékelhető annak átfogó és összetett rendszere. Ez alapján szemléltethető, hogy a már kiképzett motoros rendőröktől milyen magas szakmai színvonal várható el.

A belügyi szerv által használt szolgálati gépjárművet és szolgálati hajót vezető és a gépjárművezetést oktató személy képzési követelményeinek megállapításáról szóló 18/2016. (VIII. 16.) BM utasítás 4. § határozza meg a motoros képzési kategóriákat és jogosultságokat:

„...d) motoros alapképzés: »A« kategóriájú vezetői engedéllyel vezethető szolgálati jármű megkülönböztető jelzés használatával történő vezetésére felkészítő 120 tanórás képzés;

e) motoros alapképzés engedélymegújító továbbképzés: a d) pont szerinti képzés alapján megszerzett képzettséget megújító, a motoros alapképzés elvégzésének időpontjától számított, évente ismétlődően esedékes kötelező 20 tanórás továbbképzés;

pontjaiban meghatározott alapképzés és továbbképzés sikeres teljesítése után lehet megkülönböztető jelzéssel ellátott szolgálati motorkerékpárt vezetni.

[...]

7. § (1) A belügyi gépjárművezetői képzésen, továbbképzésen való részvétel feltételei motoros kategóriánként:

d) motoros alapképzés:

da) érvényes »A« kategóriájú vezetői engedély,

db) emelt szintű gépjárművezető képzés vagy emelt szintű gépjárművezető engedélymegújító továbbképzés sikeres teljesítése,

dd) érvényes, 2. egészségi alkalmassági csoport,

de) érvényes közlekedépszichológiai vizsgálat (PAVI. vagy ezzel egyenértékű a képző szervnél meghatározott pszichológiai alkalmassági vizsgálat),

df) motoros előválogatón megfelelő minősítés megszerzése és

dg) motorkerékpár vezetésével összefüggő beosztásba történő tervezés;

e) motoros alapképzés engedélymegújító továbbképzés:

ea) érvényes „A” kategóriájú vezetői engedély,

eb) motoros alapképzés sikeres teljesítése,

ec) a motoros alapképzés engedélymegújító továbbképzés megkezdését közvetlenül megelőzően legalább hat hónap – önhibából eredő – balesetmentes gépjármű vezetési gyakorlat,

ed) érvényes, 2. egészségi alkalmassági csoport és

ee) érvényes közlekedépszichológiai vizsgálat (PAVI. vagy ezzel egyenértékű a képző szervnél meghatározott pszichológiai alkalmassági vizsgálat).”

A részvétel feltételeiből látható, hogy motoros képzésre történő jelentkezés esetén a jelentkező már egy jelentős előképzettséggel, vezetési gyakorlattal rendelkező személy, hiszen az emelt szintű gépjárművezető képzés vagy emelt szintű gépjárművezető engedélymegújító továbbképzés sikeres teljesítésével jogosultságot szerzett megkülönböztető jelzések közötti forgalomban történő használatára szolgálati gépkocsival.

A motoros képzés szakmai oldalról megközelítve a legösszetettebb képzési szint, ami elméleti és gyakorlati végrehajtás szempontjából is jelentős igénybevételnek teszi ki a rendőröket. A kétkerekű gépjárművel történő feladatvégrehajtás fokozottan veszélyes a szolgálati feladatok végrehajtása során, ezért életbevágó, hogy a motoros képzés a későbbiekben elvégzendő szolgálati feladatok tükrében elérje a céljait, és a képzésben részt vevők teljesítsék a kimeneti kompetencia feltételeket.

Motoros alapképzés

A képzési program célja a rendőrség központi, területi, helyi szerveinél foglalkoztatott, szolgálati motorkerékpár vezetésével összefüggő beosztásba tervezett rendőrök, megkülönböztető jelzés használatával történő szolgálati feladatokra való felkészítése. A Belügyminisztérium irányítása alá tartozó egyéb szerveknél, motoros szolgálati feladatokat ellátó személyek felkészítése a szolgálati motorkerékpárral történő feladat végrehajtására.

A képzés feladata a szolgálati motorkerékpár-vezetők részére olyan elméleti és gyakorlati ismeretek átadása, amelyek segítségével képesek lesznek a szolgálati motorkerékpár kiemelkedő szintű kezelésére, vezetésére, illetve a motorkerékpár használatával történő általános és speciális szolgálati feladatok maradéktalan végrehajtására.

A képzés kimeneti követelménye, hogy a képzésen részt vevők képesek legyenek a közlekedésben gyors helyzetfelismerés mellett, azonnali és szakszerű reagálásra, továbbá a szolgálati motorkerékpár biztonságos vezetésére, üzemeltetésére, a motorkerékpáros szolgálati feladatok végrehajtására és a meghatározott szintidőn belül teljesítsék az időstressz alatti vezetési vizsgapályát (komplex szakmai beszámoló).¹

¹ Képzési program szolgálati motorkerékpár-vezetők 120 tanórás motoros alapképzése.

1. számú táblázat

A szakmai program tananyagegységei és tananyagelemei

Tananyagegység sorszáma	Tananyagegység megnevezése	Elmélet (tanóra)	Gyakorlat (tanóra)	Összesen (tanóra)
1.	Képzéssel kapcsolatos alapismeretek	4	–	4
2.	Közlekedépszichológia	2	–	2
3.	Egészségügyi ismeretek, elsősegélynyújtás	2	–	2
4.	Gépjárműfizika, a motorkerékpár kezelőszerveinek ismertetése	2	2	4
5.	Gépjármű megállítási, gépjármű követés	4	4	8
6.	Vezetéstechnikai gyakorlatok tanpályán	6	56	62
7.	Szakmai gyakorlat a BRFK motoros alosztályával	4	12	16
8.	Vezetési gyakorlat közúton	1	7	8
9.	Nagysebességű kanyarodási technikák zárt versenypályán	1	7	8
10.	Gyakorlati szakmai beszámoló	-	2	2
11.	Komplex szakmai beszámoló (elmélet, gyakorlat)	2	2	4
Összesen		28	92	120

Forrás: Képzési program szolgálati motorkerékpár-vezetők 120 tanórás motoros alapképzése.

Motoros alapképzés engedélymegújító továbbképzés

A továbbképzési program célja a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó szerveknél foglalkoztatott, szolgálati motorkerékpár-vezetők elméleti és gyakorlati továbbképzése.

A továbbképzési program feladata a szolgálati motorkerékpár-vezetők részére a már megtanult elméleti és gyakorlati ismeretek bővítése, olyan új ismeretek átadása, melynek segítségével képesek lesznek a jármű jártasságszintű kezelésére és annak szakszerű igénybevételére.

A továbbképzéssel szemben támasztott követelmények a következők: a továbbképzésen részt vevők legyenek képesek a közlekedésben gyors helyzetfelismerés melletti, azonnali és szakszerű reagálásra, továbbá a motorkerékpár biztonságos vezetésére, üzemeltetésére, a szolgálati feladatok biztonságos végrehajtására.²

2 Szolgálati motorkerékpár-vezetők évente kötelező, 20 tanórás motoros alapképzés engedélymegújító továbbképzése.

2. számú táblázat

A tananyag részletezése

Tananyag elem	Tartalom	Elmélet (tanóra)	Gyakorlat (tanóra)	Összesen (tanóra)
1. Elméleti képzés	<ul style="list-style-type: none">Jogsabály ismerete (KRESZ, megkülönböztető jelzés használata)Gépjármű vezetéstechnikai elmélet (gépjármű-fizikai ismeretek)	2	-	2
2. Gyakorlati képzés	<ul style="list-style-type: none">Vezetéstechnikai gyakorlatokra épülő, komplex feladatok tanpályán, alacsony sebességnél.	-	8	8
3. Gyakorlati képzés	<ul style="list-style-type: none">Vezetéstechnikai gyakorlatok tanpályán, nagy sebességnél (ideális íven történő vezetés)	-	8	8
4. Időstressz alatti vezetés	<ul style="list-style-type: none">Gyakorolt vezetéstechnikai feladatokból kialakított feladatsor limitált szintidőn belül történő teljesítése	-	2	2

Forrás: Szolgálati motorkerékpár-vezetők évente kötelező, 20 tanórás motoros alapképzés engedélymegújító továbbképzés képzési program.

A képzés sikeres elvégzése megadja azt a szakmai alapot, amit a szolgálati feladatok gyakorlati végrehajtása során egyénileg és csoportosan tovább kell fejleszteni. Az állandóan változó és fejlődő közúti közlekedési környezet, beleértve a növekvő teljesítményű gépjárművek számát, arra ösztönözi a rendőrséget, hogy ezzel a technikai fejlődéssel lépést tartson. Ezért az elmúlt években jelentős fejlesztésen esett át a szolgálati gépjárműállomány, ezen belül a szolgálati motorkerékpárok is. Az Országos Baleset-megelőzési Bizottság (OBB) kiemelkedő munkát végez a motorkerékpárok beszerzésének területén, a 2017 és 2021 közötti időszakban 70 darab nagyteljesítményű BMW 1200 és 1250 RTP típusú motorkerékpárt adtak át a rendőri szervek részére, és 2023-ra még 50 darab beszerzését és átadását tervezik. Látható, hogy megvan a szándék a technikai fejlesztésre, és erre jelentős anyagi forrást is biztosít az OBB.

Ezzel párhuzamosan felmerülnek azok a kérdések, hogy az érintett személyi állomány képzettsége megfelel-e az új technikai kihívásoknak, illetve a kiképzett motoros rendőrök milyen hatékonysággal látják el a szolgálati motorkerékpár vezetésével összefüggő feladataikat. Figyelembe kell venni a beosztáshoz kapcsolódó elsődleges (akiknek közvetlen feladatuk a motorkerékpárral történő szolgálatellátás) és másodlagos (akiknek nem elsődleges feladatuk a motorkerékpárral történő szolgálatellátás) feladatköröket, ami meghatározza a motoros szolgálat összetételét.

Eredmények

A kérdőívek eredményeinek ismertetése előtt tisztázni kell azt, hogy mit is jelent ma motoros rendőrnek lenni. A kérdés több összetevős, meghatározza, hogy milyen szervezeti egységénél, milyen beosztásban teljesít szolgálatot a rendőr, és milyen képességekkel rendelkezik. A kiképzés folyamán a vizsgarendszer egységes, azonban a szolgálati feladatok teljesíthetősége igencsak differenciált (Buda, 2022). Ennek függvénye az, hogy az adott motoros rendőr milyen szakmai gyakorlattal és képességekkel rendelkezik. A kérdőíves felmérést a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ motoros oktatójaként³ végeztem el, a kutatási időszak az az évi első motoros engedélymegújító képzéstől, 2022. április 13-tól, az utolsóig, 2022. augusztus 22-ig tartott.

A kérdőívek rendszerszintű kiértékelésének módszertana

3. számú táblázat

A kiértékelés csoportbesorolása

I-es csoport, elsődleges feladatkör (végrehajtó kategória)	<ul style="list-style-type: none">• Járőr,• járőrvezető,• járőrparancsnok,• csoportparancsnok
II-es csoport, másodlagos feladatkör (alparancsnoki kategória)	<ul style="list-style-type: none">• Baleset-helyszínélő és vizsgáló,• körzeti megbízott,• szolgálatirányító parancsnok
III-as csoport, másodlagos feladatkör (vezetői kategória)	<ul style="list-style-type: none">• Alosztályvezető,• alosztályvezető-helyettes,• osztályvezető,• kiemelt főhatárrendész,• fogdafelügyelő,• nyomozótiszt,• fővizsgáló,• határrendészeti szakértő,• tevékenységirányító,• kiemelt főnyomozó,• bűnmegelőzési főelőadó,• kiemelt főelőadó,• vizsgálótiszt

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

3 Homonnai Péter.

4. számú táblázat

Kategóriabontás szerinti létszámösszesítés

I-es csoport			
Járőr	Járőrvezető	Járőrparancsnok	Csoportparancsnok
7 fő	49 fő	43 fő	5 fő
Összesen 104 fő			
II-es csoport			
Baleset-helyszínelő	Körzeti megbízott	Szolgálatirányító	
47 fő	23 fő	23 fő	
Összesen: 93 fő			
III-as csoport			
Alosztályvezető			5 fő
Alosztályvezető-helyettes			1 fő
Osztályvezető			2 fő
Kiemelt főhatárrendész			4 fő
Fogdafelügyelő			1 fő
Nyomozótiszt			1 fő
Fővizsgáló			1 fő
Határrendészeti szakértő			1 fő
Tevékenységirányító			1 fő
Kiemelt főnyomozó			1 fő
Bűnmegelőzési főelőadó			1 fő
Kiemelt főelőadó			1 fő
Vizsgálótiszt			1 fő
Összesen: 21 fő			
Összesített létszám: 218 fő			

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

5. számú táblázat

A szolgálati motorkerékpárral megtett átlagos futásteljesítmény 2021-ben

I-es csoport 104 fő	II-es csoport 93 fő	III-as csoport 21 fő
Járőr 7314 km Járőrvezető 7621 km Járőrparancsnok 7923 km Csoportparancsnok 3500 km	Baleset-helyszínelő 1230 km Körzeti megbízott 2026 km Szolgálatirányító parancsnok 4030 km	Átlag: 1780 km/év , ebből az 5000 km/év alatt 21 fő, ebből 2000 km/év alatt 11 fő 740 km/év
Átlag: 6589 km , ebből az 5000 km/év alatt 42 fő 120 km/év	Átlag: 2428 km , ebből az 5000 km/év alatt 75 fő 62 km/év	

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

6. számú táblázat

Az összesített létszám átlagos futásteljesítménye 2021-ben

218 fő 3599 km/év, ebből 128 fő 307 km/év

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

7. számú táblázat

Megkülönböztető jelzéssel ellátott szolgálati motorkerékpárok darabszáma országosan, megyei és központi lebontásban 2022. júniusi állapot szerint

Budapesti Rendőr-főkapitányság	48
Baranya MRFK	7
Bács MRFK	15
Békés MRFK	13
Borsod MRFK	14
Csongrád MRFK	12
Fejér MRFK	11
Győr MRFK	6
Hajdú MRFK	11
Heves MRFK	8
Komárom MRFK	6
Nógrád MRFK	6
Pest MRFK	38
Somogy MRFK	6
Szabolcs MRFK	14
Jász-Nagykun MRFK	4
Tolna MRFK	6
Vas MRFK	4
Veszprém MRFK	15
Zala MRFK	7
Készenléti Rendőrség	9
Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ	5
Összesen:	265 db

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Elemzés

A kérdőívek kiértékelése és az átlagos futásteljesítmények adatai alapján megállapítható, hogy a kiképzett rendőri állomány (218 fő) átlagos szolgálati motorkerékpár használata alacsony (3599 km/év), ebből az 5000 kilométer/év alatt lévőké (128 fő) kritikusan alacsony (307 km/év). Bár a szolgálati motorkerékpárok

darabszáma (265 db) a rendőri létszámhoz képest megfelelő, és ezek az eszközök folyamatosan fejlesztés alatt állnak és cserélődnek az OBB által, jelentős problémát okoz a gyakorlati feladatvégrehajtásban – az alacsony kilométerfutásnak köszönhetően – a nem megfelelő felkészültség, a képzettségi szint drasztikus csökkenése. Ezt támasztják alá a 2022-es év motoros engedélymegújító képzéseinek vizsgaeredményei.

8. számú táblázat

Minősítő táblázat

A gyakorlati vizsgapálya szintideje: 5 perc 10 másodperc	
Kiválóan megfelelt	3 perc 40 mp. – 4 perc 10 mp. között
Jól megfelelt	4 perc 10 mp. – 4 perc 40 mp. között
Megfelelt	4 perc 40 mp. – 5 perc 10 mp. között
Nem megfelelt	5 perc 10 mp. fölött

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

9. számú táblázat

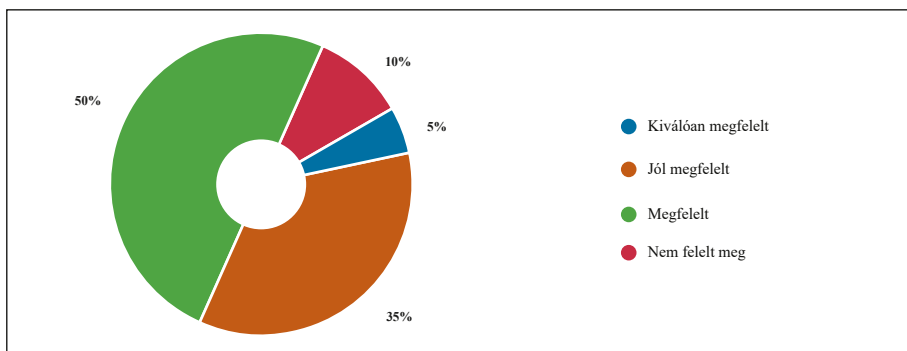
Vizsgaeredmények

Vizsgaeredmények az időstressz alatti terhelés függvényében	
Kiválóan megfelelt	11 fő
Jól megfelelt	76 fő
Megfelelt	109 fő
Nem megfelelt	22 fő
A nem megfelelt kategóriából jogosultsága megszűnt	9 fő

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

1. számú ábra

Vizsgaeredmények százalékos arányban

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Javaslatok a továbbképzés átalakítására

Kötelező legkisebb kilométerfutás meghatározása

A megkülönböztető jelzéssel ellátott szolgálati motorkerékpár vezetésére jogosult rendőri állomány több mint 50%-ának, 128 főnek az átlagos kilométerfutása 307 km/év, ami rendkívül alacsony. (Ebbe az 50%-os tartományba tartoznak a „nem megfelelt” és a „jogosultsága megszűnt” kategóriák.) Szakmai tapasztalataink alapján legalább 5–10 000 kilométeres éves szolgálati jellegű motorkerékpár-vezetésre van szükség ahhoz, hogy a rutin fenntartható és a járművezető képességei fejleszthetők legyenek. Jó összehasonlítási alapot jelenthetne a magyarországi civil motorosok megtett kilométeraránya, ezt több polgári szakmai újság 6000 kilométerben állapítja meg, de ez inkább a motorkerékpárok szervizintervallumára következtethető vissza. A hiteles források, mint például a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) vagy a Közút Nonprofit Zrt. adatbázisa, a motorkerékpárok futásteljesítményét nem tartalmazza, csak darabszámot vagy keresztmetszeti áthaladási darabszámot.

A szolgálati jellegű motorkerékpár-vezetés nagyfokú szakmai gyakorlatot követel, ezért a továbbképzés annak az alapjaira épül. Ha ez nem teljesíthető, akkor a szakmai program nem fogja elérni a célját. Ezért javasoljuk a kötelező jellegű, legalább 5000 km/év szolgálati jellegű motorkerékpár-vezetést, amit meghatározott formában, saját területen, regionális vagy összevont módon is teljesíteni lehet. Szükséges továbbá figyelembe venni a területi szervek egyéb irányú leterheltségét, de a képzettségi szint csak abban az esetben tartható fenn és fejleszthető, ha a rendszeres járművezetési gyakorlat végrehajtásra kerül. Ez a minimum futásteljesítmény szezonális viszonylatban, a másodlagos feladatkört figyelembe véve körülbelül hetente egy-két alkalmas motorkerékpáros szolgálatellátást jelent.

A motoros engedélymegújító továbbképzés óraszámának emelése, közúti gyakorlat bevezetése

A jelenlegi évenkénti 20 tanórás, zárpályán történő továbbképzés alacsony óraszámúnak tekinthető (2. számú táblázat). A 18/2016. (VIII. 16.) BM utasítás 2021. évi módosításával a 80 tanórás motoros alapképzést 120 tanórássá alakítottuk úgy, hogy a megnövekedett óraszámban a tananyagba szakmai gyakorlatot építettünk be.

Ez tette lehetővé azt, hogy a Budapesti Rendőr-főkapitányság Motoros Alosztályával a gyakorlati képzéssel érintett állomány közös szolgálatot láthasson el Budapest belterületén és annak vonzáskörzetében. Az alapképzés eredményei

biztatóak, az új típusú képzésben részt vett rendőrök lényegesen nagyobb hatékonysággal teljesítették a komplex szakmai beszámolót.

Ezt a fejlesztési gyakorlatot követve javasoljuk a motoros engedélymegújító továbbképzés átalakítását úgy, hogy az kettő naposról (20 tanóra) három naposra (30 tanóra) bővülne. A megnövekedett óraszám (10 tanóra) lehetőséget teremtene közös szakmai gyakorlatra, ami egyben közterületen történő rendőri megerősítő erőt is képezhet.

Vezetői adatbank elkészítése, naprakész nyilvántartás vezetése

A nyilvántartás célja a motoros rendőrök szervezetén belüli mozgásának figyelemmel kísérése. Problémát jelent az, hogy a továbbiakban – egyéni okok miatt – motoros szolgálatot nem vállaló rendőrökről a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ tudomást nem, vagy csak későn szerez.

Fontos, hogy az illetékes parancsnokok központi és megyei területen egyaránt rendelkezzenek egy könnyen átlátható „térképpel”, amivel összevont feladatvégrehajtás esetén az arra legalkalmasabb összevont motoros egységet állíthatja fel. Ez jelentős segítséget nyújthat budapesti utazásbiztosítás, vagy megyei helyszíneken regionális közlekedésrendészeti feladatok végrehajtása esetén.

Következtetések

A kutatás eredményei rávilágítanak arra, hogy egy motoros rendőr átlagos futás-teljesítménye alacsony, ennek következménye erőteljesen jelentkezik a vizsgaeredményekben. A cél az, hogy a szolgálati feladatok végrehajtásának – különösképpen az utazásbiztosítás – feladatköre és az azzal szoros összefüggésben lévő egyéb biztosítási, közlekedésrendészeti (járműkövetési) feladatok magas színvonalon teljesüljenek (Nicola, 2020). Ennek megvalósulása érdekében szükséges a jelenleg zárt pályás képzési rendszer átalakítása úgy, hogy az a képzési programban meghatározott alapeladatokon túl tartalmazzon legalább 10 tanóra szakmai gyakorlatot, ami egyben a képzés kibővítését is jelentené anélkül, hogy az indokolatlanul megterhelné a területi és központi szervezetet. A szakmai gyakorlat közterületen történő végrehajtása rendőri megerősítő erőt is betölthet.

A másik fontos tényező az elmúlt évek jelentős technikai fejlesztése. A 2017 és 2023 között tervezett 120 db nagy teljesítményű szolgálati motorkerékpár technikai ismerete a komplex feladatvégrehajtás szempontjából nélkülözhetetlen. Vagyis a technikai fejlesztés önmagában hordozza a képzésfejlesztés szükségességét (Rusz, 2015).

Indokolt a motoros engedélymegújító továbbképzés fejlesztése, a közterületi óraszám bevezetése a gyakorlati képzésbe. A képzettségi szint emelésének feltétele a motorkerékpáros állomány vezetési gyakorlatának növelése, ezért szükségesnek tartjuk a minimum kilométerfutás meghatározását. A szakmai program célja a szolgálati feladatok magas színvonalú teljesíthetősége, ezért a motoros rendőrök szolgálati hely szerinti nyilvántartása és a vezetői adatbank létrehozása könnyebbé teheti a szolgálatszervezést.

Felhasznált irodalom

- Buda K. (2022). *Vezetéstechnikai képzések a rendvédelemben ma és holnap*. Kari Tudományos Diákköri Konferencia Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Képzési program szolgálati motorkerékpár-vezetők 120 tanórás motoros alapképzése.
- Nicola, C. (2020). Managing the safety of police pursuits: A mixed method case study of the Metropolitan Police Service, London. *Safety Science*, 129(1), 104848. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ssci.2020.104848>
- Rusz D. (2015). A megkülönböztető jelzések jogszabályi háttere és aktualitása. *Hadmérnök*, 10(3), 45–54.
- Sakashita, C., Senserrick, T., Lo, S., Boufous, S., de Rome, L. & Ivers, R. (2014). The Motorcycle Rider Behavior Questionnaire: Psychometric properties and application amongst novice riders in Australia. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 16(22), 126–139. <http://dx.doi.org/10.1016/j.trf.2013.10.005>
- Szolgálati motorkerékpár-vezetők évente kötelező, 20 tanórás motoros alapképzés engedélymegújító továbbképzés képzési program.
- Töreki S. (2021): Egy rendőri vezető visszaemlékezései – gondolatok a rendőri felkészítésről. *Magyar Rendészet*, 21(ksz), 205–212. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.ksz.15>

Alkalmazott jogszabályok

A belügyi szerv által használt szolgálati gépjárművet és szolgálati hajót vezető és a gépjármű-vezetést oktató személy képzési követelményeinek megállapításáról szóló 18/2016. (VIII. 16.) BM utasítás

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Homonnai P. & Török Á. (2023). A rendőrség motoros szolgálatának kérdőíves kihasználtságvizsgálata. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2265–2278. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.9>

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII. száma elé

Recommendation to the XII. issue of the International Law Enforcement Observer

Finszter Géza

professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László

professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: A Figyelő XII. száma olyan témaköröket érint, amelyek jelentős hatást gyakorolhatnak mind a közbiztonsági stratégiára, mind pedig a büntető politika jövőbeni alakulására. Nem kétséges, hogy az alkotmányos értékek megerősödése és az államhatalom működésének hatékonyabbá tétele új feladatokat jelentenek a rendészeti igazgatás számára. Az itt következő recenziók olyan külföldi kutatásokról tudósítanak, amelyek a rendvédelem, a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás fejlődését szolgálhatják.

Módszertan: A szakirodalom a hagyományos jogtudományi módszertan mellett mind gyakrabban veszi igénybe a globális szemléletmóddal művelt politológiai diszciplínákat. Jó példa erre Suszter Tamás írása, amelyből képet kapunk arról, hogy a legutóbbi időkben egyes országokban miként értékelhető a nem kormányzati szervek helyzete. Berei Róbert ugyancsak úttörő jelentőségű kutatásról ad számot, amikor ismerteti a londoni Metropolitan Police Service szervezeti kultúrájáról 2023-ban tett jelentést. Nem áll ettől messze Bacsó Bernadett elemzése sem, amelyből az úgynevezett német rendőrcsalád modell tanulósaival szembesíti az olvasót. Jellemzően kriminológiai reakciókat emel ki Mágó Barbara, amikor megállapítja, hogy „*az emberkereskedelemmel kapcsolatos narratívák többsége a sebezhető áldozatokat kihasználó bűnözőkre összpontosít.*”

Megállapítások: A nem kormányzati szervek helyzetét elemző tanulmány egyik megállapítása, miszerint: „*Fontos azonban azt is leszögezni, hogy bár a vizsgált időszakban a civil szervezetek elleni törvények nem tűnnek a szélesebb körű emberi jogi elnyomás előidézőinek, ez nem jelenti azt, hogy nem gyakorolnak visszatartó hatást a civil szervezetek működésére.*” Az emberkereskedelem kriminológiai elemzésében új vonás a beleegyezés, a kényszerítés és a csalás szemszögéből végzett elemzés, ami „*némileg árnyaltabban láttatja*

a rideg jogi meghatározást, az empirikus vizsgálatok pedig kevésbé ellenséges képet mutatnak az emberkereskedelemről. A tanulmány megközelítése így akár hiánypótlónak is tekinthető.” Bogotyán Róbert a büntetés-végrehajtási jog tudományának területéről USA példát hoz, amikor megállapítja: *„A huszadik század végén és a huszonegyedik század elején drámai ugrás történt a feltételes szabadlábra helyezés visszavonásaiban: mind az új bűncselekmények elkövetése, mind a feltételek megsértése már elegendőek voltak ehhez, hozzájárulva az amerikai bebörtönzések növekedéséhez.”*

Érték: Annak ellenére, hogy az alkotmányosság, a közbiztonság, a rendészeti kultúra, a büntető igazságszolgáltatás és büntetés-végrehajtás területeit érintő recenziók sokszínű képet mutatnak, mondanivalójuk a humán értékek védelmében egységes. A civil kontrolltól a büntetésüket kiállók reintegrációjáig terjedő tematikában közös a közrend és a közbiztonság hatékony és emberséggel teljesített szolgálata.

Kulcsszavak: nem kormányzati szervezetek, Metropolitan Police Service, emberkereskedelem, rendőrcsalád

Abstract

Aim: Issue XII of the Observer covers topics that could have a significant impact on both public safety strategy and the future development of criminal justice policy. There is no doubt that the strengthening of constitutional values and the need to make the functioning of state power more effective are new challenges for law enforcement. The following reviews report on research from abroad that can serve the development of policing, law enforcement and criminal justice.

Methodology: In addition to the traditional jurisprudential methodology, the literature increasingly draws on political science disciplines with a global perspective. A good example is Tamás Suszter’s paper, which gives us a picture of how the situation of NGOs in some countries has been assessed in recent times. Róbert Berei also reports on ground-breaking research in his report on the organisational culture of the Metropolitan Police Service in London in 2023. Bernadett Bacsó’s analysis is not far behind, confronting the reader with the lessons of the so-called German police family model. Typical criminological reactions are highlighted by Barbara Mágó when she notes that *‘the majority of narratives on human trafficking focus on criminals exploiting vulnerable victims’*.

Findings: One of the findings of the study analysing the situation of NGOs is that, *‘It is important to note, however, that although the laws against NGOs do not appear to be a cause of wider human rights repression in the period under review, this does not mean that they do not have a deterrent effect on the*

functioning of NGOs. ' A new feature in the criminological analysis of trafficking is the analysis from the perspectives of consent, coercion and fraud, which '... provides a somewhat more nuanced view of the rigid legal definition, and empirical studies present a less hostile picture of trafficking. The approach of the study can thus be considered as a niche one.' Róbert Bogotyán cites a US example from the field of penitentiary law when he states, 'The late twentieth and early twenty-first centuries saw a dramatic jump in parole revocations: both new offenses and parole violations were now sufficient to contribute to the increase in American incarceration.'

Value: Despite the diversity of the reviews in the fields of constitutionalism, public security, law enforcement, criminal justice and prison culture, they are united in their defence of human values. From civilian control to the reintegration of those serving their sentences, the common theme is the effective and humane service of public order and public safety.

Keywords: non-governmental organisations, Metropolitan Police Service, human trafficking, police family

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII.

International Law Enforcement Observer XII

Suszter Tamás

mb. büntügyi rendőrfőkapitány-helyettes, doktorandusz,
rendőr ezredes

Veszprém Vármegyei Rendőr-főkapitányság,
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
suszter.tamas@gmail.com

Bacsó Bernadett

doktorandusz, német nyelvtanár
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
bacso.bernadett@uni-nke.hu

Berei Róbert

Dr., tanársegéd, doktorandusz, rendőr alezredes
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
berei.robert@uni-nke.hu

Mágó Barbara

Dr., mesteroktató, doktorandusz, rendőr őrnagy
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
mago.barbara@uni-nke.hu

Bogotyán Róbert

Dr., mb. tanszékvezető, doktorandusz, bv. ezredes
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
bogotyán.robert@uni-nke.hu

Suszter Tamás

A nem kormányzati szervezetek elnyomása mint az emberi jogok súlyosbodásának előre jelzője

Suparna Chaudhry a Lewis & Clark College Nemzetközi Ügyek Tanszékének adjunktusa, valamint a College of William & Mary Nemzetközi Igazságügyi Laboratóriumának munkatársa. Kutatási területe az emberi jogok, a nemzetközi szervezetek és jog, valamint a politikai erőszak, különös tekintettel a nem kormányzati szervezetek és aktivisták állami üldözésének okaira és következményeire. Andrew Heiss a Georgia Állami Egyetem Andrew Young School of

Policy Studies Közigazgatás és Politika Tanszékének adjunktusa. Kutatásai az emberi jogokat és a nemzetközi nonprofit menedzsmentet vizsgálják, és a civil társadalom autoriter szabályozására, valamint a nemzetközi nem kormányzati szervezetek adminisztratív szigorításokra adott válaszára összpontosítanak.

A cikk (Chaudhry & Heiss, 2022) napjaink egyik nemzetközileg is aktuális témáját dolgozza fel, ugyanis az utóbbi időben egyre több ország lépett fel a nem kormányzati szervezetekkel (továbbiakban: NGO) szemben. A szerzők állítása szerint az ilyen fellépések az elnyomás bürokratikus formáját jelentik, amelyek a jövőben súlyosabb emberi jogi visszaélésekhez vezethetnek. Ez különösen igaz a demokráciákra, amelyek az autokráciákkal ellentétben nem támadhatják agresszívan a civil teret. A szerzők tanulmányukban azt vizsgálták, hogy az NGO-kal szembeni fellépések előre jelzik-e az emberi jogok szélesebb körű elnyomását. Álláspontjuk szerint a civil szervezetek elleni törvények az elnyomás legfinomabb eszközei közé tartoznak, és az erőszak alkalmazásához képest kisebb hazai és nemzetközi elítélést váltanak ki.

Az NGO-k elnyomására vonatkozó eredeti adatok felhasználásával vizsgálták, hogy az ellenük történő fellépés előre vetítheti-e a későbbi politikai terrort, valamint a testi épséghez fűződő jogok és a polgári szabadságjogok megsértését.

A cikk példákon át szemléltetve részletesen foglalkozik azzal, hogy az elmúlt években több mint 100 országban 244 különböző intézkedést javasoltak vagy léptettek életbe, amelyek korlátoztak, elnyomtak vagy megszüntettek civil szervezeteket. Jogi eszközök alkalmazásával az erőszakos elnyomás helyett, az államok inkább „adminisztratív elnyomást” alkalmaznak, vagyis NGO-ellenes törvényeket fogadnak el, hogy akadályokat állítsanak a civil szervezetek érdekvédelmének, belépésének és finanszírozásának útjába.

A tanulmány leírja, hogy a civil szervezetek elleni törvények fontos korai figyelmeztető jelek az emberi jogok elnyomásának súlyosbodására, jelezve, hogy egy állam a további elnyomás útján fog haladni. A szerzők fel is teszik a kérdéseiket, köztük azt is, hogy mit árul el nekünk az NGO-k elleni állami támadás a civil társadalom általánosabb állami tiszteletéről és az emberi jogi elnyomás általános szintjéről? Továbbá az NGO-kal szembeni fellépés előre jelzője lehet-e a későbbi fokozódó elnyomásnak? Állítják, hogy az NGO-k elleni fellépésről szóló információk értékes mutatói lehetnek az emberi jogok alakulásának. A civil szervezetek elleni elnyomás erejét vizsgálva következtetéseket vonnak le a politikai terror és az emberi jogi visszaélések szélesebb körű mintáinak előre jelzéséről. A szerzők az NGO-k elnyomásának két formáját különböztetik meg: a de jure NGO-ellenes törvényeket, és azok de facto végrehajtását. Míg az előbbi az NGO-k elleni törvényeket rögzíti, amelyek célja e szervezetek elnyomása, addig az utóbbi a tényleges végrehajtásuk vagy érvényesítésük során kifejtett hatásukat.

A különbségtétel fontos, mivel a törvények gyakran azért születnek, hogy a civil társadalomra gyakorolt hatásuk visszatartó erejű legyen. Olyan jogi fenyegetést jelentenek, amely öncenzúrára kényszerítheti az NGO-kat anélkül, hogy ténylegesen egységes vagy széles körű végrehajtásra kerülne sor. A szerzők a többszintű Bayes-modellezéssel azt találták, hogy a formális de jure törvények gyenge jelzést adnak a jövőbeli elnyomásról. A növekvő de facto civil társadalmi elnyomás viszont mind a mérsékelt politikai terror valószínűségének mérsékelt növekedését, mind az emberi jogok általános tiszteletben tartásának romlását jelzik előre egy-egy tipikus országban.

A cikk két fontos hozzájárulást próbál tenni az elnyomás és a nemzetközi emberi jogi jog területén. Először is, az elnyomó állami politikák kialakulásának előrejelzésében, bár az olyan strukturális tényezők, mint a demokrácia szintje, a gazdasági fejlettség, a választási versenyképesség azonosíthatják azokat az országokat, amelyekben valószínűleg jobban vagy kevésbé tisztelik a polgári szabadságjogokat, ezek a tényezők idővel lassan változnak. Másodszor, a civil szervezetek elleni törvények számának növekedése és az emberi jogi visszaélések mintáira gyakorolt hatásainak vizsgálata eredményeire fontos következményekkel jártak az emberi jogi jogalkotás jövőjének megértése szempontjából is.

A tanulmányban a szerzők először az elnyomással és a politikai erőszakkal kapcsolatos meglévő szakirodalmat tekintették át, felvázolva az NGO-k elnyomásának állami motivációit. Ennek tükrében fejtették ki, hogy az NGO-k megtámadása miért lehet fontos előre jelzője a későbbi elnyomásnak. Az adatok birtokában igyekeztek egy olyan előre jelző modellt létrehozni, amely alapján vizsgálatukat el tudták végezni. A cikkben részletesen kifejtik modelljük működésének felépítését és részletes leírását is. A kapott modell alapján egy esettanulmánnyal illusztrálják megállapításaikat. Módszereik sorában utoljára megvitatták és leírták az autokraták túlélésére vonatkozó következményeket, valamint azt, hogy az államok hogyan kezelhetik a nem kormányzati szervezeteket a hatalmon maradás stratégiájaként.

Összefoglalás

A civil társadalom megerősítése a demokratikus átmenet és konszolidáció fontos előfeltétele. Ez a cikk az NGO-kat korlátozó de jure szabályok drámai növekedését mutatja be; olyan jogszabályokét, amelyek megalapozhatják a civil társadalom későbbi de facto elnyomását. Tekintettel ezekre a potenciális tova gyűrűző hatásokra, ebben a cikkben azt állítják, hogy a nem kormányzati szervezetek ellen jelenleg folyó globális fellépés előre vetítheti az emberi jogok

megsértésének súlyosbodását. A marginális előrejelzések azt mutatták, hogy – ha minden más tényező változatlan marad – az új, civil szervezetek elleni törvények bevezetése növeli a politikai terror mérsékelt szintjének valószínűségét, és általában véve az emberi jogi feltételek romlásával jár együtt.

A de jure helyzettel ellentétben azonban az NGO-k elnyomásának de facto szintje – beleértve a jogi és nem jogi eszközöket is – növeli a mérsékeltbb politikai terror valószínűségét. Ráadásul ez az elnyomás a tágabb értelemben vett emberi jogok tiszteletben tartásának romlásával jár a jövőben. Fontos, hogy az NGO-k elleni törvények gyenge előre jelző ereje önmagában is tükrözi az NGO-k korlátozásának célját. A polgári szabadságjogok megsértése, például az egyesülési és finanszírozási szabadság korlátozása közel sem olyan erőszakos, mint az olyan események, mint a testi épséghez fűződő jogok megsértése és a politikai terror. A civilszervezet-ellenes törvények valószínűleg inkább a tekintélyelvű, stabilitást kereső magatartás mellékhatásai lehetnek, hasonlóan a választások befolyásolásához, a médiacenzúrához, a cimborasághoz és a haszonszerzéshez, mintsem a súlyos emberi jogi visszaélések közelgő jelzései. A polgári tér globális szűkülése vagy a civil szervezetek elleni törvények egyre gyakoribb elfogadása tehát valószínűleg nem a jövőbeli erőszakos elnyomás korai figyelmeztető jele. Az államok jellemzően erőszakosabb módszerekkel jelzik jövőbeli elnyomó szándékaikat, például a civil média és a társadalmi aktivisták üldözésével vagy meggyilkolásával. Ehelyett a civil társadalom egy lehetséges kanári a szénbányában, amely más polgári jogok, például a vallásszabadság, a munkajogok, a tulajdonjogok és a mozgásszabadság közelgő megsértését jelzi. Fontos azonban azt is leszögezni, hogy bár a vizsgált időszakban a civil szervezetek elleni törvények nem tűnnek a szélesebb körű emberi jogi elnyomás előidézőinek, ez nem jelenti azt, hogy nem gyakorolnak visszatartó hatást a civil szervezetek működésére.

A fenti ajánló alapján javaslom a tisztelt olvasóknak a cikk részletekbe menő olvasását és megismerését.

Berei Róbert

Jelentés a londoni Metropolitan Police Service szervezeti kultúrájáról 2023-ban – a Casey-vizsgálat

Luise Casey, Blackstock bárónője (akire ebben a cikkben nem tiszteletlenségből fogok Luise Casey-ként vagy Casey-ként hivatkozni) 2023 márciusában készítette el és mutatta be a londoni Metropolitan Police Service (továbbiakban: Met) szervezeti kultúrájáról és az uralkodó magatartási mintákról szóló független vizsgálatáról összeállított jelentését (Casey, 2023).

Casey több évtizede dolgozik a brit kormánynak különböző vezető pozíciókban, illetve változatos feladatokat teljesít. 2016-ban a miniszterelnök és a belügyminiszter felkérésére jelentést készített az elszigetelődött közösségek integrálási lehetőségeiről. 2021-ben az UEFA Európa-liga 2020, a Wembley-stadionban megrendezett döntőjén (Olaszország–Anglia) történt rendzavaráshoz/biztonsági eseményhez vezető körülményeket vizsgálta meg (URL1). 2013-ban a BBC Radio 4 egyik műsorában Nagy-Britannia legbefolyásosabb 100 nője közé sorolták (URL2).

A 2023 márciusában nyilvánosságra hozott jelentés célja az volt, hogy miután feltárta a Met belső problémáit, javaslatokat tegyen azok megoldására. A jelentés összeállítására szóló megbízás szerint a feladat része volt annak vizsgálata, hogy vajon kellőképpen világosak és következetesek-e a Metnél dolgozók számára meghatározott magatartási normák, továbbá azok tartalmilag megfelelőek-e? Vajon hogyan kell megváltoznia a Met szervezeti kultúrájának ahhoz, hogy egyszerre nőjön a lakosság bizalma és legyen optimális a humánerőforrás-menedzsment? Vajon mennyire átlátható szervezet a Met? Ezen kérdéseket az elvárások alapján a jelentésnek úgy kellett megvizsgálnia, hogy egyrészt a Met korábbi dolgozóinak tapasztalatait és véleményét használja fel, másrészt a Met belső folyamatait, rendszereit értékelje, továbbá a Met munkáját és szerepét helyezze egyúttal tágabb kontextusba, akár más szektorokból vagy külföldről szerzett tapasztalatok felhasználásával. A jelentés elkészítését a Met a szükséges eszközökkel, hozzáférési jogosultságokkal támogatta, illetve adminisztratív segéderővel segítette. A főkapitány fenntartotta magának a jogot, hogy a jelentést elkészülte után áttekintse abból a szempontból, hogy tényszerű tévedéseket nem tartalmaz-e. Végül a jelentést – további kommentár nélkül – teljes egészében közzétették a Met honlapján (URL3).

A jelentés előszavában a szerző a vizsgálat megkezdésének egyik okaként Sarah Everard 2021-ben történt meggyilkolását nevezi meg, néhány másik, hasonlóan tragikus, a közelmúltban elkövetett erőszakos bűncselekménnyel együtt. Sarah Everardot, aki Londonban, sötétedése után egyedül tartott hazafelé, egy rendőr elrabolta, megkínozta, megerőszakolta, majd végül meggyilkolta. A brutális gyilkosság nagy felháborodást, sőt nyugtalanságot váltott ki a lakosság körében, amely után a kedélyek sokáig nem nyugodtak meg.

A jelentés igen kedvezőtlen képet fest a Met munkatársainak hozzáállásáról a nőkhöz, a nem fehér rasszúakhoz, a homoszexuálisokhoz, a sokféle vallású londoniakhoz, annyira, hogy minderről a nemzetközi sajtó is beszámolt. A jelentés elkészültét támogatta mind a munka kezdetekor poszton lévő Met főkapitány, mind az utódja és London főpolgármestere is. A kutatás ugyanakkor nem terjedt ki általában a teljesítményre, hatékonyságra, hatásosságra. A kutatás készítői

a munka során rendőrökkel, a nem hivatásos állomány tagjaival és másokkal beszélgettek, adatokat elemeztek és értékelték. A vizsgált időszak 2012–2013 és 2023 közé esik, ha a változások trendjének bemutatásáról van szó, de a leg hangsúlyosabb a jelentésben a 2023. évre, azaz a jelenre vonatkozó megállapítások, következtetések olvashatók.

Míg a londoni lakosok többsége nem fehér brit (36,8% vallja magát fehér bőrű britnek), és minden ötödik londoninak nem az angol az anyanyelve, addig a Met rendőreinek 82%-a fehérbőrű, 71%-a férfi, és a többségük nem Londonban lakik. London lakosság száma egyre nő, 2020-ban egy év alatt 40 000 fővel nőtt, így elérve összesen a 9 milliót. Több ezer az ingázók száma és több millió a turista. Nincs Nagy-Britanniában még egy város, amely olyan sokszínű lenne nemzetiség, etnikai hovatartozás, vallás és szexuális irányultság szempontjából, mint London, vagy ahol szélsőségesebben lenne jelen a gazdagság és szegénység.

A bűncselekmények száma Londonban ma 12%-kal magasabb, mint 2012–2013-ban (miután a COVID-lezárás idején volt egy erős visszaesés a számokban), mindez megegyezik az országos trenddel.

A hagyományosan tipikus bűncselekmények, a betörések és a lopások száma a 2012–2013-as évek és 2022–2023. között csökkent, míg a ritkább, de súlyos bűncselekmények, mint a személy elleni erőszak (testi sértés) és a szexuális bűncselekmények száma 17%-ról 31%-ra emelkedett. Ez alatt a tíz év alatt a családon belüli erőszakkal összefüggő elkövetések száma megkétszereződött, így most évi 100 000 esetről beszélünk; az erőszakos közösülés miatt tett feljelentések száma megnégyszereződött. Mindezek a bűncselekmények hosszabb nyomozást igényelnek, miközben a rendőrök száma nem emelkedett az esetszámmal összhangban, nyomozókból pedig kifejezetten hiány van országwide. A betörések száma mellett a kábítószerrel összefüggésben elkövetett bűncselekmények száma is csökkent, a jogellenes fegyverbirtoklás előfordulása viszont nőtt.

A rendelkezésre álló erőforrásokat illetően a Met költségvetése tíz év alatt 0,7 milliárd fonttal, azaz 18%-kal csökkent, ami nagyjából 9600 fő rendőri állomány alkalmazását tette volna lehetővé. A nem hivatásos állomány 21%-kal lett kisebb, a közösségi rendőrök (Police Community Support Officers – PCSO's) száma megfeleződött. 2010 és 2022 között 126 rendőrőrsöt zártak be. A különleges egységek kiemelt elbánásban részesültek, ami akár költségvetési pluszforrások formájában is jelentkezett.

A tényezők együttes hatásaként a Met munkájának eredményessége kedvezőtlen irányt vett. A vizsgált tíz év alatt a szankcionált elkövetők száma kevesebb mint felére csökkent, 21%-ról 8%-ra. Ennek több oka is van, például az elkövetési magatartás komplexitása, amit az is alátámaszt, hogy egyes típusú bűncselekmények körében ez a visszaesés jelentősen nagyobb, ilyenek a családon belüli

erőszak, nemi erőszak és más nemi bűncselekmények. A számok alakulásában az is közrejátszik, hogy igen sok esetben az áldozat nem működik együtt a rendőrséggel az elkövető bíróság elé állításában (bár ebben a kérdésben a londoni számok kedvezőbbek az országosnál). A reagálási idő is nőtt, aminek szintén van hatása a felderítés eredményességére: a kiemelt, sürgős ügyekben 10-ről 12 percre nőtt, a kevésbé sürgős ügyekben 44-ről 107 percre. Összességében tehát több bűncselekményt követnek el, és kevesebbet derítenek fel.

Mindennek eredményeként a rendőrségbe vetett közbizalom is meggyengült. 2016-ban 89%-on állt, 2022. márciusra ez 66%-ra csökkent. Azoknak a száma, akik bíztak abban, hogy a Met helyben jó munkát végez, 2016-ban és 2017-ben volt a legmagasabb, 70%, 2022. márciusban már csak 45%. Ehhez képest a fekete bőrű és vegyes etnikai csoportokhoz tartozók 10–20%-kal alacsonyabb eredményt mutattak az első, és 5–10%-kal alacsonyabbat az utóbbi kérdésben. Mivel a fehérbőrű londoniak bizalmi mutatói egyre alacsonyabbak, az olló értelemszerűen záródik a két csoport között.

A rendőrség munkájába vetett bizalom szintjének a csökkenése rosszul érinti a konszenzuális rendészet (policing by consent) eszméjét, amelyet a Met alapítója (1829) Sir Robert Peel kilenc alapelvéből származtatnak, és a mai napig a brit rendészet vezető elvének tartanak. A konszenzusos rendészet egy etikus modell megvalósítására törekszik, amely szerint a rendőr maga is a közösség egyik tagja, és jogosítványait a közösség más tagjainak egyetértésével, jóváhagyásával, támogatásával és együttműködésével gyakorolja, ezáltal a rendőrség a közösség által kívánt társadalmi rendet tartja fenn. A közösség egyetértésének feltétele a rendőrség integritása és elszámoltathatósága. Ha a peeli alapelveket megfelelően ültetik át a gyakorlatba, akkor a közösség együtt fog működni a rendőrséggel a jog szem előtt tartásával, kevesebb lesz a bűncselekmény és a rendőrségnek kevesebb erőhatalmat kell gyakorolnia. Ha viszont az alapelveket figyelmen kívül hagyják, a közösségi együttműködés lanyhul, nő a bűncselekmények száma, a rendőrség többször fog erővel fellépni. A jelentés a következők szerint idézi a peeli alapelveket.

Robert Peel alapelvei

- 1) A rendőrség feladata a bűnözés és a rendzavarás megelőzése, mintegy az erőszakos elnyomás és a szigorú büntetések alternatívájaként.
- 2) Mindig szem előtt kell tartani: azon múlik, hogy a rendőrség képes-e el látni feladatát és teljesíteni kötelességét, hogy a nyilvánosság miként értékeli a létezését, eljárásait, magatartását és a köztisztélet biztosítására és fenntartására való képességét.

- 3) Mindig szem előtt kell tartani: a köztisztelet és az elfogadottság biztosítása és fenntartása azt jelenti, hogy a közösség önkéntes együttműködését is biztosítani kell a jogi előírások betartatásában.
- 4) Mindig szem előtt kell tartani: minél inkább biztosítható a közösség együttműködése, annál kevésbé szükséges a rendészeti célok eléréséhez fizikai erőszak és elnyomás alkalmazása.
- 5) A nyilvánosság jóindulatát keresni és megőrizni nem a közvéleményhez igazodással kell, hanem annak folyamatos demonstrálásával, hogy jogi szolgálatát részrehajlástól mentesen látja el, a politikától teljesen függetlenül, az egyes törvények tartalmának igazságosságára vagy igazságtalanságára tekintet nélkül, azzal, hogy a közösség bármely tagjának szolgálatára áll, és kész barátságát felkínálni, vagyoni és társadalmi helyzetére tekintet nélkül, udvariasan és barátságos jóindulattal, akár személyes áldozatot is hozva az élet védelmében.
- 6) Csak akkor használható fizikai erő, ha a meggyőzés, tanács és figyelmeztetés nem volt elégséges az együttműködés elnyeréséhez annyira, hogy a jog betartatásához és a rend helyreállításához az szükséges, és csak a lehető legkisebb mértékű fizikai erő, amely az adott helyzetben a rendészeti cél eléréséhez szükséges.
- 7) Mindig kapcsolatot kell tartani a közösséggel, mert ebben a kapcsolatban testesül meg ma az a történelmi hagyomány, mely szerint a rendőrség a közösség és a közösség a rendőrség; mivel egyedül a rendőrök a közösség azon tagjai, akiket azért fizetnek, hogy minden idejükben a kötelességekkel törődhessenek, amelyek minden polgárra hárulnak a közösségi jólét és együttélés érdekében.
- 8) Mindig a rendészeti-végrehajtási feladatot kell szem előtt tartani, és a látogatást is kerülni kell annak, hogy a hatalommal visszaélve az egyént vagy az államot előnyben részesítsék, vagy hatóságként megítélnék a bűnösséget és megbüntetnék a bűnöst.
- 9) Mindig szem előtt kell tartani, hogy a rendőri hatékonyság mérőfoka a bűnözés és rendzavarás hiánya, nem pedig az, hogy szemmel látható-e, ahogy a rendőrség éppen ezek ellen harcol.

A peeli alapelvekre a mai napig úgy hivatkoznak, mint a rendészet alapjára és a gyakorlatban is folyamatosan alkalmazott alapvetésre. A peeli alapelvek és általában véve az általuk megtestesített etikus rendészet visszatükröződik a rendőrség kötelékébe belépő új felszerelők esküjében is, amelyet Angliában és Walesben tesznek a rendőrségi törvény értelmében. Casey értékelése szerint a Met nem felel meg a 2. és a 3. alapelvnek, amelyek annak fontosságát

hangsúlyozzák, hogy a közösség jóváhagyja a rendőrök fellépését és magatartását, a köztisztelet fenntartásával. A 4. és 6. alapelv a fizikai erőszak bevetésének a lehető legalacsonyabb szinten tartását szorgalmazza, csak arra az esetre tartogatva azt, ha a meggyőzés és a figyelmeztetés nem elég. Ehhez képest megállapítható, hogy a Met gyakrabban vet be fizikai erőszakot a fekete londoniak ellen, mint bármely más csoport ellen. Ez felveti a kérdést, hogy a fizikai erőszakot valóban utolsó lehetőségként használják-e és a kockázattal arányosan. 2020–2022 között egy fekete bőrű, 11–61 éves londoninak háromszor nagyobb volt az esélye arra, hogy megbilincselik, mint egy hasonló korú fehérnek, s négy és félszer nagyobb az esélye, hogy meggumibotozzák, és négyszer nagyobb, hogy sokkolót használnak ellene.

Az 1. és a 9. alapelv a megelőzés fontosságára hívja fel a figyelmet. Bár a megelőzés hatékonyságát nehéz absztrakt számokkal mérni, a jelentés azt a következtetést vonja le, hogy összességében csökken a Met sikeressége a megelőzésben. Az 5. és a 8. alapelv a rendészeti munka részrehajlásmentességét emeli ki. Az 5. alapelv azt is leírja, hogyan kell ezt végrehajtani: szolgálatkészen, udvariasan, jó hozzáállással. A Met munkája során ezen szempontok kárára tartja szem előtt a törvényességet és jogszerűséget. Amikor megállítanak és átkutatnak egy autót, a jogszerűsége hivatkoznak, és nem veszik figyelembe, milyen hatással van egy ilyen eljárás az egyénre, az egyénnek a rendőrségre vetett bizalmára.

Casey a rögzített adatok, megállapítások alapján a következő következtetésekre jutott:

- 1) A Met működtetésével alapvető és rendszerszintű problémák vannak. A vezetésből hiányzik a stratégiai megközelítés, a szervezet különböző részei egymástól függetlenül működnek, egyértelműen kijelölt célok és a tevékenység összehangolása nélkül. Az utánpótlás átgondolatlan és nem védi meg a rendszert azoktól, akik azért akarnak hivatásosok lenni, hogy visszaélhessenek a hatalmukkal. A képzésről nem vezetnek központi nyilvántartást, így a rendőrök akár dolgozhatnak olyan területen is, amelyre nincsenek kiképezve. A humánerőforrás-menedzsment gyengesége miatt nem szűrődnek ki a rossz rendőrök, nem segítik a fejlődésben a középszerveket és nem emelik ki a jókat.

A rendőrökre nagy nyomás nehezedik, miután a munkájuk során nehéz helyzetben kell helytállniuk, traumatizált, áldozattá vált vagy veszélyes emberekkel foglalkoznak, és nem kapnak kellő pszichológiai támogatást a mentális egészségük megőrzéséhez.

Miután a Met még mindig túlnyomórészt fehér férfiakból áll, egyrészt nem toboroz tehetséges embereket más etnikai csoportokból és a nők közül,

másrészt ezzel rögtön el is veszíti a lakosság bizalmát, mert nem a londoni lakosokhoz hasonló emberekből áll.

- 2) A rendőrség vonzza azokat, akik a kezükbe adott hatalommal vissza akarnak élni. A Metnek nem sikerült megvalósítani a saját integritását, nem állított fel világos etikai alapelveket, megszegésük esetére nem jelölt meg konzekvenciákat. A visszaélésekkel kapcsolatban tett panaszok kivizsgálása nem kellően rögzített, és egyébként is nagyobb rá az esély, hogy a panaszt elutasítják, minthogy eljárának. Sokszor valamilyen eufemizáló, a kártékonyságot elkenő megnevezéssel illetik az olyan magatartásformákat, amelyek alkalmazása rendes körülmények között azonnali elbocsátáshoz vagy fegyelmi eljáráshoz kellene vezessen.
- 3) Bár a vezetés nyitott lenne a változásra, a magatartási minták és a szervezeti kultúra megreformálásához ennél több kell. A szervezet tévedhetetlennek hiszi magát, mint aki mindenkinél jobban tudja a válaszokat. Nem hallgat meg ezért más véleményeket, nem vonnak be külső szakértőket. Nem fogadják el a kritikát, nem tanulnak a hibáikból, miután nem is ismerik el a hibát. A szervezet nem támogatja, hogy valaki felemelje a szavát a saját érdekében, A legjobb, ha a szervezet tagjai lehajtott fejjel hallgatnak, félrenéznek és azt mondják, amit az idősebb rendőrök hallani akarnak. Annyira így van ez, hogy még direkt felhívásra sem szívesen szólalnak fel a fiatalabb rendőrök. Mindez pedig egy ingerlő közegben zajlik, amelyben a rasszista, nőgyűlölő, homofób megnyilvánulásokat eltűrik, poénkodásnak nyilvánítják. Ha valaki mégis megbukik a szervezet tagjai közül, azon a szervezet egésze gyorsan továbblép, mintha minden megoldódott volna azzal, hogy a „férges almát” kidobták maguk közül.
- 4) A mindennapok során nem prioritás a lakosság körében végzett rendészet. Maguk a közvetlenül a lakosság mellett dolgozó rendőrök alacsonyabb rangúnak érzik magukat a szervezetben a különféle különleges egységekhez képest. A lakosság távolabb került a rendőrségtől, mint korábban volt.
- 5) Még rosszabb a női és gyermekáldozatok helyzete. Ifjúságvédelemmel és a szexuális bűncselekményekkel egy kifejezetten fiatal, tapasztalatlan és túlterhelt rendőri gárda foglalkozik. A bűnjelül szolgáló biológiai mintákat teletömött, olykor elromló hűtőkben tárolják sokáig, nagyon sokáig, amíg megérkeznek a laboreredmények. A Met stratégiája, amely kiemelt kérdéssé tette a súlyosan erőszakos bűncselekményeket, nem emelte be ebbe a körbe azokat az elkövetési formákat, amelyek elsősorban a nőket és a gyerekeket sújtják, például a családon belüli erőszakot.
- 6) Nem valósul meg az elszámoltathatóság és az átláthatóság.

- 7) A diszkrimináció, a cukkolás nem csak hogy megtört, hanem a szervezeti kultúra része. A betegséggel, csökkent képességgel élők, a homoszexuálisok nagy része élt már meg cukkolást, diszkriminációt. A rendőrök rutinszerűen szembesülnek a munkájuk során szexizmussal, nőgyűlölettel és ez ellen a Met nem tesz semmit.

A szerző megállapítja, hogy a Met elvesztette a lakosság bizalmát, ahogy egyre vesztett a hatékonyságából. Az átláthatóság hiánya is bizalomvesztést okozott, és az is, hogy senki nem magyarázza meg a Met döntéseit és nem indokolja meg azok szükségét.

Luise Casey a jelentésében – a megállapításokból kiindulva– javaslatokat is tesz, hogyan kellene nekiállni a Met megreformálásának a fennálló helyzet javítása érdekében:

- A Met-nek újra a nők és a gyermekek felé kell fordulnia a sérülékeny személyek védelmezőjeként.
- Újra meg kell nyerni a londoni közösségek bizalmát.
- A londoniakat azzal kellene újra megnyerni, hogy a lakossággal közvetlen kapcsolatban álló, az első frontvonalban dolgozó rendőrök munkáját és helyzetét megerősítik.
- Új menedzsment-szemlélet indokolt külső szakértők bevonásával.
- Elszámoltathatóság.
- A változás eredményének felmérése és bemutatása.

Összességében tehát a szervezetnek belső megtisztuláson kell átesnie, etikai normákat kell kijelölni, magatartási normákat kell felállítani, a visszaéléseket komolyan kell venni.

Bacsó Bernadett

A rendőrcsalád és az azon belül felmerülő családi problémák. A migrációs háttér, a nem és a szexuális identitás alapján történő belső megkülönböztetés tapasztalatai

A szerző által feldolgozott téma a német rendőrség szervezetének egyfajta rendőrcsalád metaforájaként működő közösség problémáit vizsgálja, fókuszálva a migrációs háttérre, a nemi és a szexuális identitás tapasztalataira (Groß, 2023). Érzékeny témának tekinthető napjainkban ezen jelenségek összessége, hiszen az utóbbi időben a német rendőrségen belül rejtett diszkrimináció körüli

botrányok, belső konfliktusok, valamint jobboldali szélsőséges attitűdök jelentek meg. A német rendőri tudományterületeken belül az értékszempontú vita folyamatosan csúcsosodik, ami jelenleg kétpólusúvá vált. Egyrészt pozitívan értékelhető a sokféleség elfogadásának mivolta, másrészt viszont felvethető a szervezeten belüli bizonytalanság kérdésköre, ami legfőképpen a tisztelet hiányát és a tekintélyvesztettség érzését hangsúlyozza.

A kutatást több területre osztja fel a problémás témaköröket. Először is a német rendőrség személyi állományában állandó változások történnek, különös tekintettel a női egyenruhások, illetve a migrációs háttérrel érkező gyakornokok számának növekedésére. Másodsorban a belső konfliktusok létrejöttében leginkább a nemi különbségek, az idegennyelv tudásának hiánya, valamint a magatartási, a kulturális, illetve a vallási különbségek állnak.

A szerző fókuszcsoporthoz beszélgatéseket folytatott német rendőrökkel. A beszélgetések rámutattak arra, hogy a női és a férfi rendőrök is asszimilációs nyomás alatt állnak. A női diszkriminációval kapcsolatos tapasztalatok azt mutatják, hogy Németországban a rendőrnőket lealacsonyítják, sok esetben kicsinyítő képzőket is használnak rájuk, mint a „Mäuschen”, ami egérkét jelent, és egyes férfi rendőrtársaik szemében a fizikai értékelésük alapján egérriasztónak, azaz „Mäuschen-Alarm”-nak minősülnek. A ruházati felszerelést illetően sem vesznek minden tényre figyelembe a nőknél, miszerint az egyenruhásnők esetében olyan kérdések vetődtek fel, mint a fehér ing és a nyakkendő, nyakkendőcsipesszel való viselete, viszont a csipesz csak a férfিয়েknél a megfelelő irányban történő begombolás esetén használatos. Ezen felül a diszkrimináció leküzdésének érdekében férfiaságot kell sugallaniuk ahhoz, hogy a férfi társuk könnyebben elfogadják őket. Az erősebb hanghordozás, a nehezebb fizikai terhelés és a kinézet – úgy mint, a felkötött haj – férfiasabb megjelenést biztosít számukra és elfogadottabbá válik a személyük az állományban. A német rendőrökkel folytatott fókuszcsoporthoz beszélgatések során kiderült, hogy a szexuális visszautasításokkal kapcsolatos diszkrimináció is problémát jelent a szervezetben. Beszámoltak arról, hogy azok a rendőrnők, akik nem reagáltak vagy nem „helyesen” reagáltak a felettesüktől kapott szexuális célzásokra, ők a teljesítményükre alacsonyabb értékelést kaptak, vagy akár máshol kellett eltölteniük a gyakorlatukat, távol a lakóhelyüktől. Hasonlóképpen jártak el a más szexuális identitással rendelkező, például a homoszexuális vagy a leszbikus rendőrök esetében is.

A nemi különbségeken kívül a különféle etnikai háttérrel rendelkező rendőrök integrációja is fennakadásokhoz vezethet. A marginalizáció és a kirekesztettség megjelenéseként olyan kifejezések használata került napvilágra a rendőrségi nyelvhasználatban, mint a külföldi, azaz „Kanacken” vagy a „Kanackenstreifen”; ezen szavak jelentése alapvetően negatív hatással bír. A külföldi tisztviselők

beszámoltak olyan tapasztalatokról is, miszerint az etnikai hovatartozásuk miatt egyenlőtlen feltételekkel indulnak a pályán. Máshogy értékelik a teljesítményüket, magasabb elvárásokat támasztanak a személyükkel szemben, miszerint többet kell bizonyítaniuk, mint a német anyanyelvű társaiknak. A rendőrségbe történő integrálódás nagy kihívást jelent a nem német származású rendőröknek, hiszen úgy érzik, hogy szembe kell nézniük a hagyományos értékekkel, az előítéletekkel és az elutasítással. Meg kell találniuk az egyensúlyt a rendőri szervezet elvárásai és az etnikai hovatartozásuk között.

A kulturális és a vallási különbségek figyelembevétele is problémát indukál. Természetesen elfogadják, hogy ha a rendőrök más vallást gyakorolnak, viszont a muszlim vallásnál, ha valaki ramadánkor böjtöl, akkor folyamatos vicceknek és szóbeszédeknek van kitéve, miszerint, ha nem fogyasztanak ételt, akkor hogy bírnak el több kilogrammos súlyt a tűző napon. A külföldieknek el kell fogadniuk a német rendőrök vallási ünnepeit, de ellenkező esetben nem vagy csak részben veszik figyelembe az ő hitvallásukat. A tanulmány kitér arra, hogy az előítéletek miatt kialakult lelki és mentálhigiéniai problémák nehezítik a rendőrségen belül létrejövő szolidaritást és a kohézió megvalósulását. Az előítéletekkel való szembesülés során néhányan az állomány tagjai közül arra a következtetésre jutottak, hogy a különbözőségek miatt nem vehetnek részt a fontos döntési folyamatok meghozatalában, valamint nehezebben juthatnak előre karrierjükben.

A számos negatívum mellett azért a pozitívumok is fellelhetőek a témakörben. Az integráció előnyei mégis hangsúlyossá váltak annak tekintetében, miszerint a sokszínűség, illetve a más nemzetiségű rendőrök pozitív példaképként tekinthetőek a különféle etnikai csoportok számára. Tükrözik a nagyobb társadalmi elfogadást és erősítik a polgárok számára az optimistább, előítéletektől mentes rendőri szervezet egységét. Az etnikai háttérből származó ismeretek és tapasztalatok segítségül szolgálhatnak a bűnözés elleni küzdelemben, valamint elősegíthetik a rendőrség hatékonyabb együttműködését a lakossággal.

A szervezeten belül pozitív fejlődésként tekinthető a problémák felismerése és azok megoldásának keresése, valamint a tudatos fejlesztés, illetve a változtatásra való hajlam. Elsősorban megcélozták az etnikai alapon történő megkülönböztetés elleni intézkedéseket. A rendőri szervezeteken belül törekednek arra, hogy feltárják a szélsőséges attitűdöket. Számos kutatás és projekt keretein belül vizsgálták és mai napig is vizsgálják a problémák forrását az előremutató, jövőbeli pozitív stratégiák kiépítésének érdekében. Képzési és oktatási programjuk alapjául szolgál az emberi jogok és az etnikai sokrétűség megismerése, továbbá mentorprogramokat hoztak létre és felhívták a figyelmet a tanácsadók, valamint a mentorok támogatására, akik segítséget nyújtanak a külföldi

rendőrök integrációja során. Ezenfelül tanfolyamokat indítottak interkulturális ismeretek címmel, illetve a diszkrimináció témaköre mind a középfokú rendőri intézményekben, mind a felsőfokú képzésben, a rendőrfőiskolán és a rendőr akadémián is egyre nagyobb hangsúlyt kap.

Összegzésképpen elmondható, hogy nemcsak a rendőrség szervezetén belül, hanem egyfajta társadalmi szinten létrejövő változtatásra van szükség annak érdekében, hogy az integráció és az etnikai csoportok elfogadásában pozitív előrelépés történjen. Nemcsak Németországban, hanem más országokban is a problémás területek feltárásához és a nehézségek leküzdése érdekében szükség van a nyitott kommunikációra, az emberi jogok tiszteletben tartására, a pozitív példák megismertetésére, valamint a sokszínűség elfogadására is. Ha e jelenségek együttese megvalósul, akkor az elősegíti a bizalom megeremtését és a hatékony együttműködés elvén alapuló szervezetek kiépítését, valamint a befogadóbb, igazságosabb társadalom létrejöttét.

Mágó Barbara

Beleegyezés, kényszerítés és csalás az emberkereskedelemmel összefüggő kapcsolatokban

A tanulmány (Albanese, Broad & Gadd, 2022) három szerzője – valamennyien kriminológusok – széleskörűen kutatják az emberkereskedelem témakörét. Jay S. Albanese a virginiai egyetem professzoraként többek között a szervezett és transznacionális bűnözéssel, valamint a korrupcióval foglalkozik, Rose Broad a manchesteri egyetem tanáraként a modern rabszolgaságot vizsgálja, míg David Gadd szintén a manchesteri egyetem professzoraként az embercsempészet erőszakos utóhatásait pszichológiai megközelítésből, az elkövetőkkel készített mélyinterjúk kapcsán elemzi.

A szerzők már a tanulmány gondolati elemeit vázoló felütéssel felkeltik az olvasó érdeklődését a téma iránt, hiszen előre vetítik, hogy az emberkereskedelem témakörét egy eddig kevésbé vizsgált nézőpont alapján – a beleegyezés, a kényszerítés és a csalás szemszögéből – fogják elemezni. E három fogalom némileg árnyaltabban láttatja a rideg jogi meghatározást, az empirikus vizsgálatok pedig kevésbé ellenséges képet mutatnak az emberkereskedelemről. A tanulmány megközelítése így akár hiánypótlónak is tekinthető.

A mű bevezetésében az empirikus vizsgálatok szükségességét, valamint az elhatárolási kérdéseket tisztázza. Tény, hogy az emberkereskedelemmel kapcsolatos narratívák többsége a sebezhető áldozatokat kihasználó bűnözőkre összpontosít. A szexkereskedelem, a gyermekkereskedelem, a szervkereskedelem,

a munkaerő-kizsákmányolás, a kényszerített koldulás, az illegális örökbefogadás, a kényszerházasság, a kényszerített kábítószer-kereskedelem mind az emberkereskedők romlottságáról vallanak. Az áldozatok és a bűnelkövetők csupán büntetőjogi szembeállításuk során azonban gyakran figyelmen kívül marad az empirikus valóság. Az emberkereskedelmet gyakran – tévesen – a migráncsempészzel azonosítják, utóbbiból azonban hiányzik az erőszak tényállási eleme, csupán az illegális beutazás elősegítése és a pénzügyi haszonszerzés valósul meg. Az eredeti megállapodás megszegésével, a kényszerítés megjelenésével természetesen az embercsempészet átalakulhat emberkereskedelemmé, az önkéntes migráns tehát könnyen válhat emberkereskedelem áldozatává. Az emberekkel való „kereskedés” különböző formái gyakran átfedik egymást, az áldozatok a kizsákmányolás többféle formájába keverednek. A szervezett bűnözés effajta átalakulása és globális elterjedése rávilágít az állami – bűnüldözési, bevándorlási, munkaerőpiaci – beavatkozások összehangolt szükségességére, egy kiterjedt és képzett jelzőrendszer elengedhetlenségére.

A kutatás módszere a 2000 és 2019 között, mértékadó, lektorált folyóiratokban megjelent, emberkereskedelemmel kapcsolatos tanulmányok empirikus vizsgálatán alapult. A szerzők összesen hat kontinens 22 országának 27 tanulmányát vizsgálták, melyek nagyjából 3500 interjú tartalmazzak. Főként a mélyebb magyarázatokat nyújtó, személyes tapasztalatokat rögzítő szakirodalomra támaszkodtak, rendhagyó módon figyelmen kívül hagyták a statisztikai adatokat, felméréseket, összefoglalókat, valamint a kormányzati és civil szervezetek jelentéseit. Vizsgálatauk a beleegyezés, a kényszerítés és a csalás témaköreire koncentrált.

A hozzájárulás a törvény értelmében a személy (sértett) általi beleegyezést jelenti. E beleegyezés hiánya határolja el az emberkereskedelmet az embercsempésztől. A tanulmányban általánosan vélelmezett tény, hogy a gyermekkorú beleegyezése nem válthat ki joghatást, így az ő esetükben mindenképp kényszerrel állunk szemben. (E recenzió szerzője azonban nincsen arról meggyőződve, hogy egy egyéniesített vizsgálatban ne lehetne kellő belátási képességgel rendelkező, gyermekkorú, embercsempészt tudatosan igénybe vevő fiatalot találni.) A felnőtt korúak esetében azonban e megítélés nehézkes és árnyalt. A legtöbb felnőtt áldozat valóban beleegyezik a kizsákmányoló megállapodásokba, azonban döntésüket többségében a kétségbeesés és a családjuk instabilitása vezérli. Az áldozatok a nehézségektől való gyors szabadulás reményében fogadják el igazságként a túlzó vagy egyenesen megtevesztő ösztönzéseket, egyfajta kompromisszumot kötnek az embercsempésznek nyilvánvalóan jövedelmező tevékenységért cserébe.

A kényszer az esetek többségében az elkövető és az áldozat közti kapcsolat természetének és összefüggésének vizsgálata nélkül nem állapítható meg. Konkrét erőszakos fenyegetés meglehetősen ritkán fordul elő, a kényszerítés

inkább a lelepleződés veszélyében, a kiutasítástól való félelemben, a méltóság elvesztésében, vagy a család és a barátok előtti nevetségessé válásban ölt testet. Személyes megítélésem szerint e körben még a migráció során eddig megtett út és eddig kifizetett pénz hiábavalóvá válásától való félelem is további fontos, megkerülhetetlen szempont.

A csalás a szerzők szerint is – az ismert definícióhoz hasonlatosan – az áldozat pénzügyi bizonytalanságának kihasználását, becsapását jelenti. Számos esetben bizonyosodott be, hogy az eredeti munkamegállapodás a dolgozni vágyó személy mélyszegénységét kihasználva később megváltozott. Az országok munkaerő-kölcsönző cégei, a rendőrség és a bevándorlási hatóságok közötti korrupciós kapcsolatok nagyban elősegíthetik e folyamatokat.

A tanulmányban megállapítást nyer tehát, hogy a beleegyezés, a kényszerítés és a csalás bár közvetetten nyilvánulnak meg a tényállásokban, jelentőségük mégis számottevő az ügyek megítélése szempontjából. A szerzők a cikk második felében számos jogeseten keresztül mutatják be, hogy a családi élet javításának illúziója hogyan teheti – szubjektíve – racionálissá az egyén döntését. A kutatók kitérnek a munkaadók és az állam szerepvállalására is az olcsó munkaerőt igénylő iparágakban rejlő (halászat, mezőgazdaság, feldolgozóipar, építőipar) kizsákmányoló és illegális foglalkoztatás türése kérdésében. Végül az embercsempészetből kialakuló emberkereskedelmet az illegális migrációban való részvétel miatti eladósodás következményének, a fejlett államokba való nehezített bejutás egyik alternatívájának tekintik.

A tanulmány értéke, hogy a meglévő kvalitatív tanulmányokat az emberkereskedelem három kulcsfontosságú aspektusa köré csoportosítják, bemutatva azt, hogy a beleegyezés, a kényszerítés és a csalás – mint strukturális tényezők – hogyan hatnak az áldozatok döntéseire. Összegzésként megállapítást nyer, hogy bár az emberkereskedelem minden esetben a marginalizált lakosság kizsákmányolásával jár, az elkövetők többsége egyben áldozat is, aki maga is javítani próbál kétségbeesett helyzetén. A „kölcsonös kizsákmányolás” vagy az „önkezű kezdeményezés” az emberkereskedelem összetettségét támasztják alá. Az empirikus kutatások e területen szükségszerűek, hiszen csak így lehet feltárni a bűncselekmények mögött rejtőző motivációkat és az ide vezető életutakat. Az interjúalanyokhoz való hozzáférés azonban nehézkes, hiszen a bizonytalan bevándorlási státuszuk, az elkövetők megtorlásától való félelmük, kiskorúságuk, börtönbiztonsági aggályaik, vagy éppen a folyamatban lévő büntetőügyük miatt általában elzárkóznak a nyilatkozattételtől. Az áldozatokkal és az elkövetőkkel folytatott beszélgetések azonban kiváló forrást jelenthetnének az emberkereskedelem mögött rejtőző kérdések valós válaszaihoz, általuk mélyebb magyarázatot és megértést kaphatnánk.

A fent nevesített tanulmány egészéből érződik a szerzők téma iránti elköteleződése. A mű rendkívüli szakmai alaposságához és tudományos objektivitásához kétség sem fér, amit a publikációhoz csatolt részletes és közérthető függelék is bizonyít, melyek a vizsgált interjúk rövid összefoglalásaként is értelmezhetők. A szerzők egyéni tudományos előélete és megközelítése szerencsésen együtt áll. A cikk professzionális angol nyelvezete és témaválasztása ellenére közérthető, az érdeklődő figyelmét magával ragadó olvasmány, mely a belesodródást, az emberkereskedelem „emberibb” oldalát mutatja be.

Bogotyán Róbert

Feltételes szabadlábra helyezés és ellenőrzés: kritikus sokféleség az amerikai büntetés-végrehajtási eljárásrendben

A szerzők tanulmánya szerint (Reitz & Rhine, 2020) az amerikai ítélkezési rendszerben fontos kérdésként jelenik meg, hogy kik azok az ítélkezésben részt vevő tisztviselők, akik a legnagyobb jogkörrel rendelkeznek az elítéltek szabadságvesztés-büntetésének hosszának megállapítására (a valójában letöltött idő, szemben a bírósági ítéletben foglalttal). A szabadságvesztés-büntetés időtartamát úgy határozzuk meg, hogy az magában foglalja a befogadástól a kedvezményes szabadulásig tartó szakaszt, valamint a feltételes szabadságvesztés esetleges visszavonásából eredő minden további szabadságvesztés időtartamát. Több ezer egyéni ügyben a halmazati döntésre komoly hatást gyakorol az állami büntetés-végrehajtás telítettségi mutatója.

Az Amerikai Egyesült Államok (a továbbiakban: USA) 34 államában a törvény által a legnagyobb jogi felhatalmazással rendelkező kormányzati szereplőket a meglehetősen kis létszámú feltételes szabadlábra helyezési bizottságok szolgálják ki, néha a feltételes szabadlábra helyezési tisztviselőkkel együttműködve, akik különálló és sokkal nagyobb felügyeleti hivatalokban dolgoznak.

A legtöbb államban a feltételes szabadlábra helyezés utáni felügyelet időtartamát is a feltételes szabadlábra helyezési bizottságok határozatai szabályozzák, csakúgy, mint a felügyelet formális feltételeit. A feltételesen szabadlábra helyezett visszavonás útján történő visszaküldésének joga megoszlik a helyszíni szolgálatok tisztjei és a feltételes szabadlábra helyezési bizottság között, azonban a végső döntés egyértelműen a testületet illeti.

A legtöbb bizottság mérlegelési jogkörrel rendelkezik a visszavonás utáni újbóli kiadási dátumok meghatározásában, ezáltal számos egyedi esetben járhatnak el. A feltételes szabadlábra helyezés és a felügyeleti gyakorlatok a fő fejlesztési fókuszpontok az eljárási rendben a legtöbb államban. Az 1970-es évek

óta a kutatók és a jogreformerek kevés figyelmet fordítottak a feltételes szabadlábra helyezés mérlegelési jogkörére. Sok tájékozott szakember hajlamos azt gondolni, hogy a szabadon bocsátással kapcsolatos főbb problémák már évtizedekkel ezelőtt megoldódtak.

Feltételes szabadlábra helyezés: az amerikai büntetés-végrehajtási eljárásrend egy fontos, de elhanyagolt eleme

Jelenleg 34 amerikai államban van határozatlan büntetés-végrehajtási rendszer, melyet általában olyan rendszerként határoznak meg, amely lehetővé teszi a legtöbb elítélt feltételes szabadlábra helyezését. A szerzők megállapítása szerint amennyiben határozatlan ideig tartó büntetést szabnak ki, a fogvatartott börtönbüntetésének tényleges hossza nem jósolható meg kellő pontossággal, mivel a későbbi döntéshozók jelentős mérlegelési jogkörrel rendelkeznek a ténylegesen letöltött időtartam tekintetében.

1976 és 2000 között 16 állam és a szövetségi rendszer a legtöbb esetben eltörölte a feltételes kedvezmény mérlegelési jogkörét, ezáltal a bírósági úton kiszabott börtönbüntetések tényleges hossza határozottabbá, kiszámíthatóbbá vált, legalábbis elméleti szinten.

Az államok kétharmadában a feltételes szabadságra bocsátó bizottságok nagy szerepet játszanak a börtönbüntetés alkalmazásának, méltányosságának, hatékonyságának és legitimitásának meghatározásában.

Államonkénti eltérések az önkényesség mértékében

A kedvezménnyel történő szabadulás eljárásrendje rendkívül komplex folyamatot mutat. Az USA joghatóságánál nem létezik tiszta vagy abszolút határozatlan végrehajtási rendszer.

A feltételes börtönügyek nagy részében a szabadlábra helyezés legkorábbi dátumát a következők szerint határozzák meg: a bíróság által kiszabott maximális időtartam negyede, harmada vagy fele. Egyes államokban az ítéletet hozó bíró mérlegelési jogkörrel rendelkezik a maximális és a minimális időtartam meghatározására is, a kettő között nincs törvényben rögzített kapcsolat. Míg más államok esetében a börtönbe vonulás napján érvényes a feltételes szabadlábra helyezés jogosultsága sok bűncselekmény vonatkozásában, a minimális bent tartózkodást teljes egészében a feltételes szabadlábra helyezési bizottság határozza meg, nem pedig a bíróság. A joghatósági eltéréseket kiegészítve: mind az 50 államban számos bűncselekmény esetén feltételes szabadon bocsátásra egyáltalán nem vagy csak részben van lehetőség.

A legtöbb esetben a kedvezmény szabályokhoz, helyes magatartáshoz, illetve különböző elterelő programokban való részvételhez, valamint a börtönben történő munkához és hasonlókhöz kötött. Több állam speciális feltételeket hozott létre, amelyek például a gyógyíthatatlan beteg vagy magatehetetlenné váló fogvatartottak nem tervezett szabadon bocsátását teszik lehetővé.

Feltételes szabadlábra helyezés és a tömeges bebörtönzés kialakulása

Sok amerikai büntető igazságügyi szakember úgy véli, hogy a határozott ítékezés az 1970-es évek közepétől kezdődően jelentős mértékben hozzájárult a börtönpopuláció növekedéséhez az ezt követő néhány évtizedben. Ezen elmélet alapján kevesebb börtön építése is elegendő lett volna abban az esetben, ha kevesebb állam törölte volna a feltételes szabadon bocsátás lehetőségét.

E hagyományos vélekedéssel ellentétben azonban a határozatlan ítéleteket engedélyező államok voltak a fő helyszínei a tömeges börtönépítésnek. Az 1970-es évek elejét követően, az 1990-es évek elejére a feltételes szabadon bocsátás rehabilitációs szándékát felváltotta a büntetés megtorló szándéka. Ebben az időszakban a feltételes testületek szigorúbbak lettek.

Az 1960-as évek során a súlyos bűncselekmények aránya, mint az emberölés, a nemi erőszak és a rablás esetszáma rohamosan nőtt, majd ez az 1970-es évek elejétől így is maradt, míg az 1990-es évek elején egy erős visszaesés kezdődött. E három évtized alatt az amerikai büntető igazságszolgáltatás politikája és közvéleménye a kemény fellépést, a bűnözéssel szembeni „háborút” szorgalmazta. Erős nyomás nehezedett minden kormánytisztviselőre, hogy ragaszkodjon a büntetések szigorúságához.

Az amerikai feltételes szabadlábra helyezési testületek rendkívül hatalmas intézmények, amelyek befolyásolják a börtönpolitikát, azonban szakmai státuszuk szegényes, politikailag elszigeteltek, tagjaik könnyen elmozdíthatóak. Az államok túlnyomó többségében nincs kötelező képesítés az igazgatóság kinevezésére, a fluktuáció pedig rendkívül magas.

Az USA-ban a feltételesen szabadon bocsátás döntését a kockázatoktól történő idegenkedés uralja. A testület tagja soha nem vállal személyes kockázatot azzal, ha a szabadon bocsátás ellen szavaz.

Az eljárásrend elavultsága a szabadlábra helyezési döntés során

A feltételes szabadlábra helyezésről szóló határozatot büntetés-végrehajtási határozatnak kell tekinteni. Az ítéletet hozó bírók és a bizottságok hasonló politikát folytatnak, és funkciójukban hasonló jelentőségűek a társadalom egésze szempontjából.

A tipikus állami feltételes szabadlábra helyezés sajnálatos módon messze elmarad az átlagos tárgyalótermi szabványtól, és a társadalmi igazságosság bármely skáláján alacsony pontszámot érne el, különös tekintettel az alábbi hiányosságokra:

- Az erőforrás/döntés hányadosa alacsony. A szabadlábra helyezési/halasztási döntéseket általában percek alatt hozzák meg.
- Általánosságban nincsenek kötelező érvényű döntési szabályok.
- Előfordul, hogy nincs személyes meghallgatás.
- A fogvatartottak képviselője ritkán történik meg.
- Csak néhány állam engedélyezi a fogvatartottaknak a saját aktájukhoz történő hozzáférést a meghallgatásukat megelőzően.
- Az átláthatóság a kockázat értékelésében alacsony vagy nem létező. A legtöbb feltételes szabadlábra helyezést engedélyező állam alacsony minőségű, vagy nem érvényesíthető eszközöket biztosít a bűnelkövetőknek.

Ha a kockázatértékelést használjuk, nem ismerünk olyan államot, ahol a fogvatartottak megismerhetik az ügyük pontozásának hátterét. Sokkal általánosabb, hogy a fogvatartottaknak egyszerűen csak elmondják a kockázati besorolásukat.

A mesterséges intelligencia által készített kockázatértékelés is megjelent a rendszerben, azonban a használat során kevés a remény, hogy az átláthatóság döntési kritérium legyen. A jelenlegi tudásunk szerint egy nem emberi lény nem tudja kellő pontossággal megmagyarázni a döntés hátterét.

A kiszélesedő hálózat a feltételes szabadlábra helyezettek ellenőrzésében

A felügyelet a börtönbüntetések túlnyomó többségét országos szinten követi, függetlenül attól, hogy a szabadítás dátuma hogyan került meghatározásra. Általában a határozatlan rendszerekben a feltételes szabadlábra helyezési bizottságok (szabadlábra helyezési hatóságok) különállóak a feltételes-felügyeleti ügynökségektől. A két entitás önálló, de összevont tevékenységet képviselnek.

A feltételek betartásának felelőssége két ügynökség között oszlik meg. A felügyelő tiszteknek jogában áll, hogy egyes esetekben jogsértési eljárást kezdeményezzenek. Ez egy fontos mérlegelési forma, amely az ügyek visszaáramlását eredményezi a feltételes testületbe. A folyamat olyan szankciókkal járhat, mint a felügyeleti idő meghosszabbítása, új feltételek beillesztése, a kedvezmény visszavonása, vagy a börtönbe történő visszatérés.

A feltételes felügyelet teljes skálája óriási változáson ment keresztül az elmúlt néhány évtizedben. Az USA-ban az arányok elmozdultak a tömeges bebörtönzés szintjére, így a feltételes felügyelet aránya hasonlóan megnövekedett.

Széles körű jogosultság a feltételes szabadlábra helyezés visszavonásában

A huszadik század végén és a huszonegyedik század elején drámai ugrás történt a feltételes szabadlábra helyezés visszavonásaiban: mind az új bűncselekmények elkövetése, mind a feltételek megsértése már elegendőek voltak ehhez, hozzájárulva az amerikai bebörtönzések növekedéséhez.

A feltételes szabadlábra helyezettek ellenőrzésének célja

A feltételes-felügyeleti ügynökségek küldetése elsődlegesen a reintegráció volt a huszadik század fordulójától egészen az 1970-es évekig. Az 1980-as évek óta azonban a felügyeletorientált, kontrollalapú stratégiák egyre növekvő tendenciát mutatnak. Ezáltal a kockázatalapú értékelési rendszerek széleskörűen adoptálódtak.

A feltételes szabadlábra helyezettek ellenőrzésének hiányosságai

A feltételes felügyelet esetei számukban és súlyosságukban egyaránt növekedtek az 1980-as évek óta. Ennek megfelelően a felügyeleti gyakorlatok nagyobb hangsúlyt fektettek a felügyeletre, mint a kezelésre, ideértve például a fokozott kábítószer-tesztelést, az otthoni elszigetelést, az intenzív felügyeletet, valamint az otthon és a munkahely előre be nem jelentett látogatásait.

A körülmények intenzitásának növekedése nem volt összefüggésben az újbóli bűncselekmények mérhető mértékű csökkenésével. A pénzügyi terhei szintén jelentősen növekedtek az 1980-as évek óta, mivel sok államban a feltételesre bocsátott személyek havi felügyeleti díjat és bizonyos esetekben egyéb speciális díjakat fizetnek. Az irreális pénzügyi szankciók szintén túlterhelhetik az elkövetőt, csökken a hajlandóság és ezáltal a megfelelési képesség is. A börtönből feltételesen szabadon bocsátott személyeket jelentős visszavonási kockázat fenyegeti. A visszaesés aránya magas, és állandó képet mutat, a szabadulást követő első évben a legnagyobb a kockázat.

A reform lehetőségei

Tekintettel arra, hogy az USA-ban nem valósult meg az egyetemes eltörlési hullám, a szerző azt tartaná bölcs dolognak, ha megtartanák a meglévő határozatlan rendszereket, és a lehetőségekhez képest megpróbálnák fejleszteni azokat, az alábbi szempontok alapján:

- intézményi struktúra;
- a szabadon bocsátási döntés alapjai;
- kockázatértékelés;
- döntés előkészítő segédletek;
- fogvatartottak, áldozatok jogai;
- felügyelet feltételei, kötelező alkalmazása;
- a felügyelet tartama.

A tanulmány nem tekinti javasolt reformnak a szabad belátásra bízott feltételes szabadlábra helyezés megszüntetését az államok ítélkezési rendszerében.

Felhasznált irodalom

Albanese, J. S., Broad, R. & Gadd, D. (2022). Consent, Coercion and Fraud in Human Trafficking Relationships. *Journal of Human Trafficking*, 8(1), 13–32. <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2019529>

Casey, L. (2023). *Final report. An independent review into the standards of behaviour and internal culture of the Metropolitan Police Service. Metropolitan Police United Kingdom.* <https://www.met.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/met/about-us/baroness-casey-review/update-march-2023/baroness-casey-review-march-2023a.pdf>

Chaudhry, S. & Heiss, A. (2022). NGO repression as a predictor of worsening human rights abuses. *Journal of Human Rights*, 21(2), 123–140. <https://doi.org/10.1080/14754835.2022.2030205>

Groß, H. (2023). Die Polizeifamilie und ihre innerfamiliären Probleme. Interne Diskriminierungserfahrungen aufgrund des Migrationshintergrundes, des Geschlechts und der sexuellen Identität. *SLAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, 18(1), 51–61. http://dx.doi.org/10.7396/2023_1_E

Reitz, K. R. & Rhine, E. E. (2020): Parole Release and Supervision: Critical Drivers of American Prison Policy. *Annual Review of Criminology*, (3), 281–298. <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-011419-041416>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Euro 2020 final disorder: Ticketless thugs 'could have caused death' at England v Italy game.* <https://www.bbc.com/sport/football/59516147.amp>

URL2: *BBC Radio 4 - Woman's Hour - The Power List 2013.* <https://www.bbc.co.uk/programmes/articles/3J92brPmK0hskzhpTV3CrZ0/the-power-list-2013>

URL3: *Terms of reference: Baroness Casey Review.* <https://www.met.police.uk/police-forces/metropolitan-police/areas/about-us/about-the-met/bcr/casey-review-terms-of-reference/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Suszter T., Berei R., Bacsó B., Mágó B. & Bogotyán R. (2023). Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2283–2305. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.10>

K Ö N Y V I S M E R T E T Ő

Bezárkózó zárt intézmény – a szabadságvesztés- büntetés bizonyos ellenőrzési formái

**(Recenzió: Lukács Krisztina: A szabadságvesztés
végrehajtásának egyes független ellenőrzési formái)**

**Confined closed institution – certain forms of control
of the prison sentence**

**(Review: Krisztina Lukács: Forms of independent monitoring
of the implementation of imprisonment)**

Brezovszki Anna Luca

doktorandusz

Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
brezovszki.anna@ajk.elte.hu

Magyar
Tudományos
Akadémia

Absztrakt

Cél: A kötet és ezáltal a recenzió a hazai büntetés-végrehajtási rendszer egyik fő szankciója, a szabadságvesztés független ellenőrzési típusaival foglalkozik, kihangsúlyozva a nemzetközi szervezetek, a tudomány és a társadalom ellenőrző, kontrolláló lehetőségeit.

Módszertan: A tanulmány ismertetése a tartalomelemzés módszertanán és a cikk szerkezeti struktúráját követő szakmai elemzésen alapszik.

Megállapítások: A szerző behatóan ismerteti a monográfia címadó témáját, külön kiemelve a már említett ellenőrzési formák potenciálját és gyenge pontjait, ezen felül pedig jövőorientált megállapításait is rögzíti.

Érték: A monográfia végigvezeti az olvasót a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának független ellenőrzési formáin, kiemelve ezek eredményességét, hatékonyságát és a működésüket korlátozó tényezőket.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtási intézet, független ellenőrzés, fogvatartotti jogok, szabadságvesztés

Abstract

Aim: The book itself and this review deal with the independent control types of imprisonment, one of the main sanctions of the Hungarian penal system and emphasises the checking and controlling possibilities of international organisations, science and society.

Methodology: The presentation of the paper is based on the methodology of content analysis and a professional analysis following the structure of the article.

Findings: The author describes the title topic of the monograph in depth, highlighting the potential and weak points of the already mentioned forms of control, and also records her future-oriented findings.

Value: The monograph guides the reader through the independent control forms of the execution of prison sentences, highlighting their effectiveness, efficiency and the factors limiting their operation.

Keywords: penal institution, independent monitoring, prisoner rights, imprisonment

Bevezető

Lukács Krisztina 2021-ben megjelent műve azonos című doktori disszertációjának átdolgozása, a szakma főbb képviselőinek tanácsai mentén.

A szerző a monográfia céljaként – többek között – azt fogalmazta meg, hogy a címben foglalt független ellenőrzési formákat, azok szereplőit és legfőbb tevékenységüket bemutassa úgy, hogy eredményeiket is láttatja, ezen felül pedig hatékonyságukat is értékeli.

A kötet alapvetően négy nagyobb egységre tagolható, melyet a szerző is jól érzékeltet; a végén a fontosabb konklúziók kerülnek ismét kihangsúlyosításra.

Nem túlzás azt állítani, hogy a hazai büntetési rendszer – összevetve Európa más országaival – továbbra is előszeretettel él a szabadságvesztés-büntetéssel, akár kisebb súlyú bűncselekmények esetén is. Ezen tény hozadéka mára már jól ismert és számos platformon tárgyalt; példának okért a hazai büntetés-végrehajtási intézmények jelentős százaléku túltelítettsége vagy az ebből származó emberhez méltatlan, ezen alapvető alkotmányos jogot megkérdőjelező intézeti viszonyok. Olyan megállapítások ezek, melyek elvülhetetlenné, sőt egyre inkább fontossá teszik az olyan kutatásokat, melyek a büntetés-végrehajtást illető (független) ellenőrzési formákra fókuszálnak.

Meggyőződésem, hogy a fogvatartottak büntetés-végrehajtási intézményekben töltött évei, az őket érő meghatározó ingerek közös társadalmi ügyek, hiszen döntő többségük a szabadulással később újra a társadalom teljes értékű tagjává

válik. A zárt intézetben zajló mindennapok alapvetően befolyásolhatják az elítéltek világnézetét, személyiségét, önképüket, kívánatos esetben új célokat és motivációt is kaphatnak a bent töltött idő alatt. A pozitív irányú és hosszantartó változás alapfeltétele egy emberséges, a normalizáció elvét szem előtt tartó fogva tartás, a reintegrációt mint fontos célt a zászlójára tűző intézményrendszer. A jövő társadalmát, annak milyenségét és minőségét alapvetően befolyásolja tehát az, hogy az elítéltek milyen szemlélettel szabadulnak.

Az exkluzív, vagyis kirekesztő irányba fordult hazai kriminál- és büntetőpolitika hozadéka, hogy a büntetés-végrehajtási intézmények egyre inkább be- és elzárkóznak, ezen tendenciát pedig a COVID-19-járvány csak tovább gyorsította, illetve egyértelműsítette. Ezen tény pedig az egyik közvetlen okozója annak, hogy a kutatói kíváncsiság nem csillapodik a hazai börtönviszonyok tekintetében.

A fejezetek tartami bemutatása

A szerző a monográfia első részét a kulcsfogalmak konceptualizálásának és operacionalizálásának szenteli, kitérve többek között a hazai kontrollrendszer főbb elemeire, illetve a struktúrának keretet adó jogi háttérre. Kiemelendő, hogy már a kötet elején kitűnik a szerző kritikai szemlélete, hogy nem csupán tételleket rögzít, hanem értékeli is.

A második fejezet a nemzetközi szervezetek át- illetve vizsgáló szerepét és lépéseit veszi górcső alá a szabadságvesztés-büntetést illető ellenőrző szerep apropóján. A fejezet – bár röviden bemutatja ezen szóban forgó szervezetek történetét – mégis jelenközpontú, kevéssé ismételi korábban már számtalanszor rögzített történeti elemeket.

Mivel a gyakorlatban is a nemzetközi egyezmények és szervezetek ellenőrző tevékenysége a legdominánsabb és talán leginkább megkerülhetetlen, így nem meglepetés, hogy a monográfia szerzője is ezen tárgykör kapcsán időzik el a legtöbbet. A fejezet központjában három nemzetközi szervezet, az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Tanács és az Európai Unió áll, hozzáátéve, hogy a szerző természetesen csak a kötet címadó tárgyköre kapcsán vizsgálja tevékenységüket és működésüket, azonban teszi ezt igencsak kimerítően. Szintén rögzítésre kerültek azon jelentések is, amikor is Magyarországnak az Emberi Jogok Bizottsága vagy éppen a Kínzás Elleni Bizottság előtt kellett megállnia. Az esetek rövid összefoglalása rámutat, hogy bár bizonyos, kvázi rendszerszintűnek minősíthető problémák már évek óta a nemzetközi szintér látókörében vannak, a megoldások a mai napig váratnak magukra (például büntetés-végrehajtási intézmények európai szinten kimagasló túlszűfolttsága és ennek fogvatartottakra nézve jogsértő következményei). Azonban –Lukács – a teljesség

igénye nélkül – többek között ír a Nemzeti Megelőző Mechanizmus hazai börtönlátogatási tevékenységéről, illetve ezen vizitek konklúzióit is tartalmazza a monográfia.

A harmadik egység fókuszában a társadalmi ellenőrzés tárgyköre áll. A monográfia ezen része, bár kitér az európai helyzetkép és múlt láttatására is, mégis Magyarország-központú. A fejezet egyik leg súlyosabb konklúziója egyben továbbgondolásra készítő helyzetösszegző gondolata, hogy hazánkban a Magyar Helsinki Bizottságon kívül korábban nem működött, jelenleg pedig egyáltalán nem működik olyan szervezet, mely mint társadalmi kontrollt gyakorló elem tűnne fel a büntetés-végrehajtási intézményrendszer horizontján. Bár a fogvatartottak jogvédelme szempontjából igencsak aggályos és változtatást sürgető a jelenlegi helyzet, ki kell jelenteni, hogy a társadalmi ellenőrzés rendszere, mint olyan, szünetel betölteni örködő és kontrolláló szerepét a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása felett. Lukács a szakma főbb képviselőinek véleményét is láttatja a tárgy, vagy sokkal inkább problémakör (?) kapcsán, míg eljut azon konzekvenciáig, miszerint az ossztársadalmi, jogállamiságba vetett hit is jelentősen csökkenhet, amennyiben a büntetéseket illető társadalmi ellenőrzést – a hazaihoz hasonló módon – voltaképp ellehetetlenítik.

A zárókövetkeztetéseket megelőző utolsó fejezetben a szabadságvesztés tudományos ellenőrzéséről értekezik Lukács. Ahogyan a szerző is rögzíti, az első magyar, szóban forgó tárgykört illető kutatások az 1960-as évekre tehetőek, azóta pedig már számos pönológiai fókuszú empiria került publikálásra, kezdve a női elítéltekre fókuszáló írásokon át a fiataikorúakat illető sajátos fogvatartási helyzet értékelésén keresztül egészen a felnőtt fogvatartottak zárt intézeti hatások által kiváltott potenciális személyiségváltozásának vizsgálatáig. A monográfiában a szerző végigvezeti az olvasót a kezdetektől egészen a jelenig, kiemelve a legfontosabb kutatási tapasztalatokat, azok hozadékait. Lukács egy szabadságvesztésre ítéltet vizsgáló empirikus kutatás példáján keresztül is bemutatja, hogy melyek a tárgyalt tudományos ellenőrzés legfontosabb aspektusai, hogy hol vannak azon súlypontok, melyeket a kutatók a fejlődés és fejlesztés érdekében leggyakrabban vizsgálnak. Ugyanakkor ezen alpont végén is kiütözik azon probléma, mely oly gyakran befolyásoló erővel bír a hazai ilyen és ehhez hasonló projekteket illetően, mégpedig, hogy az anyagi vagy humán erőforrás hiánya okán sok esetben nem jut el szélesebb közönséghez a kutatások konklúziója, csupán szakmai berkekben válnak ismertté az eredmények.

A szerző érzékletesen láttatja, hogy a büntetés-végrehajtást illető mindennemű kutatás voltaképp a tudományos ellenőrzés funkcióját látja el, hiszen az ismeretátadás, a hatékonyságvizsgálatok vagy az esetleges hiányosságokra történő rámutatás is kiindulópontot képezhetnek jövőbeli projektek vagy akár gyakorlati változtatásokat megcélzó törekvések számára. Szintén kiemelendő, hogy

amennyiben ezen kutatások függetlensége garantált, úgy segítséget és támogatást nyújthatnak a szakpolitikák, végső soron pedig az állam számára is, például a tárgykört érintő döntéselőkészítő folyamatok során.

Összegzés és következtetések

A következtetések zárófejezetben a szerző ismét rögzíti a legfontosabb tapasztalatokat, úgy a nemzetközi szervezetek ellenőrző tevékenysége, mint a szabadságvesztést illető társadalmi és tudományos ellenőrzés kapcsán, pontokba szedve és kihangosítva az eredményességet elősegítő (például a tudományos ellenőrzést illető, országhatárokat nem ismerő tudást és információáradatot), de a hátráltató tényezőket is (mint a nemzetközi szervezet ellenőrzési tevékenysége kapcsán megfogalmazható ideológiai távolság az adott szervezet és az állam között), ezzel még inkább átláthatóvá téve a monográfián keresztül átívelő gondolatokat.

Lukács jobbító szándékának ismét tanúbizonyságot adva kiemeli a hiányosságokat és aggályos pontokat a tárgykör kapcsán, végig szem előtt tartva egy jogállamiság minden aspektusát kielégítő fogva tartás eszményképét, valamint, ami ezen állami feladatot kontroll alá vonhatja és időről-időre tesztelheti. A szabadságvesztés-büntetést illető független ellenőrzési formák globális láttatását megoldási javaslatokkal zárja a szerző.

A publikálást támogató program elnevezéséből kitűnik, hogy a kötet és szerzőjének nem titkolt célja volt, hogy az írásművel emelje a hazai jogászképzés színvonalát, hogy a szigorúan vett törzsanyaghoz többlettartalmat szolgáltatson. Meglátásom szerint a monográfia túlteljesíti ezen célt, hisz a társadalomtudományi kérdések boncolgatása és a szerző érezhető szociális érzékenysége okán, akár társadalomtudományi képzésbe is beilleszthetőnek érzem a kötetet.

Felhasznált irodalom

Lukács K. (2021). *A szabadságvesztés végrehajtásának egyes független ellenőrzési formái*. Patrocinium Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Brezovszki A. L. (2023). Bezárkózó zárt intézmény – a szabadságvesztés-büntetés bizonyos ellenőrzési formái. (Recenzió: Lukács Krisztina: A szabadságvesztés végrehajtásának egyes független ellenőrzési formái.) *Belügyi Szemle*, 71(12), 2307–2311. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.11>

TARTALOMJEGYZÉK

1. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	5
Olexa Péter – Csaba Zágón: A testbeszéd kutatásának tudománymetriai elemzése	7
Mátyás Szabolcs – Tóth Nikolett Ágnes – Bujdosó Zoltán – Dávid Lóránt Dénes – Gogo Fredrick Collins Adol: A sportrendészet és a turizmusbiztonság szerepe a nyári olimpiai játékokon.....	25
Lippai Zsolt – Christián László: Újragondolt biztonság, kutatási jelentés	53
Vörös Tamás – Takács Krisztina – Szabó Attila – Krizsán Attila: A hőkezelés alkalmazási lehetőségei a kriminalisztikai üvegvizsgálatokban	77
Fliegeauf Gergely – Sófi Gyula: A nemi szerep diszfória diagnosztikus háttérének bemutatása pszichológiai és kriminológiai szempontok alapján egy speciális gyermekotthonban élő, szexuálisan kizsákmányolt serdülőnél	91
Jagodics Ibolya – Kollár Csaba: 21. századi social engineering támadások, védekezés és szervezeti hatások Európában.....	113
Krizsik Nóra – Sipos Tibor – Homonnai Péter: Kerékpáros jellemzők vizsgálata a turisztikai és nagyvárosi forgalomban.....	127
Finszter Géza: Komplementer rendészet.....	145
Erdős Ákos: Addiktológiai problémák Magyarországon.....	157
Dános Valér – Szabó Csaba: „Egy ügynek sosincs vége” Interjú dr. Bolcsik Zoltán úrral a Belügyminisztérium rendészeti államtitkárával	165

2. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	179
Bajnok Andrea – Bánkúti Anikó Anna: A munkaerőmegtartás kihívásai és lehetőségei a rendvédelmi szerveknél.....	181
Gyenyey Laura: Uniós polgárok kiutasítása más EU-tagállamból az Európai Bíróság legújabb gyakorlatában I.	201
Steiner Gábor: A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök hatályos szabályozásának önellentmondásai és módosítási javaslatok, de lege ferenda.....	221
Nagy Rudolf: Az ingerlő harcanyagok rendészeti alkalmazásának egyes aspektusai.....	239
Szabó János: A bűnügyi elemzés nemzetközi keretei.....	269
Márton Balázs: Az Európai Ügyészség mint magyar nyomozó hatóság?	287
Zsákai Lénárd – Balla József – Herczeg Mónika – Vájlak László – Vedó Attila – Pető János: Az Automatizált Határellenőrzési Rendszer működésének vizsgálata és értékelése	303

Kemendi Ágnes: Humán kockázatok hálózatkutatási szempontból	317
Éberhardt Gábor: A migráció szociológiája 3.0.....	335
Szabó Csaba – Fazekas-Pátyodi Szandra: „A bűnügyi tudományok képviselőjében” Interjú Kovács Gábor professzorral, a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar tanszékvezetőjével.....	343

3. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	357
Cieleuszky Péter: A rendészet rendje I.	359
Hautzinger Zoltán: Idegenrendészet a büntető igazságszolgáltatás szolgálatában	375
Gyenyey Laura: Uniók polgárok kiutasítása más EU-tagállamból az Európai Bíróság legújabb gyakorlatában II.	395
Juhász Péter Gergő – Tampu Stelian: Tiszta vizet Kelet-Afrika nyomornegyedeibe! A Magyar Máltai Szeretetszolgálat afrikai missziója	407
Borszéki Judit – Sallai János: Az angol és magyar rendészet és büntető igazságszolgáltatás történetének kezdetei	429
Varga-Koritár Attila: Egyenlő teljesítményért egyenlő teljesítményjuttatás.....	461
Budavári Árpád: Kevesebb borospince, több szakma. Rendőrségi Együttműködési Program Magyarország és Hollandia rendőrségei között 1993–1995.....	479
Pántya Péter: A tűzoltósági, katasztrófavédelmi légzésvédelem története, jelene és jövőbeli lehetőségei.....	493
Finszter Géza – Korinek László: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő IX. száma elé.....	513
Németh Ágota – Suszter Tamás – Takács Gergely – Hermann Zsombor – Dragon Sándor – Erdélyi Ákos – Mágó Barbara: Nemzetközi Rendészeti Figyelő IX.	517
Torma Albert: A bűnözői magatartás és az erőszak neurobiológiai szempontjai: A homloklebény károsodása és az ingerületátvivő anyagok szerepe.....	539
Juhász Anikó: A gépjárművezetés pszichológiája. (Dr. Graham Hole könyvének ismertetése).....	545
Szabó Csaba – Fazekas-Pátyodi Szandra: „Tisztelet az elődöknek, nyitottság a jövőnek” Interjú Barabás Andrea Tünde professzor asszonnyal, az Országos Kriminológiai Intézet igazgatójával	551

4. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	565
Vida József: Egyezés a bűnösség beismeréséről – érvek, ellenérvek.....	567
Petrétei Dávid: A daktiloszkópiai nyomkutatás modern módszerei I. – A fizikai módszerek.....	585
Nagy Ivett: A hatályos büntetőeljárás törvény egyes változásainak vizsgálata a szervezett bűnözés elleni fellépés tükrében.....	603
Fenyvesi Csaba: Masni a szilvafa árnyékában. Az utolsó baranyai halálraitélt ügyének kriminalisztikai tanulságai	625

Cieleszky Péter: A rendészet rendje 2.	637
Nagy Attila – Szakács Zoltán: Az alvási apnoe betegség kapcsán végzett vizsgálatok az Észak-Pesti Centrumkórház – Honvédkórház Alváslaborban	659
Lakatos Bence – Vass Gyula – Teknős László: A katasztrófavédelmi hatósági feladatokat támogató rendszerek alkalmazási lehetőségei	669
Hohmann Balázs: Chatbotok a kormányzati platformok szolgálatában. Alkalmazási követelmények és átláthatósági hatások	691
Torma Albert: Neurobiológia és bűnözés: Etikai szempontok	711
Németh Viktor: A nemzetközi tudományos láthatóság eszközei (Sasvári Péter és Urbanovics Anna könyvének ismertetése).....	717
Fazekas-Pátyodi Szandra: „Elmélet és gyakorlat házassága a sikeres kriminológiaoktatásért” Interjú Dr. habil. Ambrus Istvánnal, az ELTE ÁJK Kriminológiai Tanszék tanszékvezető egyetemi docensével	725

5. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	739
Gál István László: Dogmatikai problémák a pénzmossás hatályos magyar szabályozásával kapcsolatban.....	741
Polt Péter: A saját pénzmossás dogmatikai kérdései	765
Dános Valér: A pénzmossás megjelenésének feltételei a hazai szervezett bűnözés elemei között az 1980-as évek elején.....	779
Herke Csongor: A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre.....	797
Erdős Ákos: A szintetikus katinon-származékok hatásai: irodalmi áttekintés	827
Kovács István: A nemzetközi szervezett bűnözés statisztika elemzése a SOCTA és Eurostat rendszerekben.....	849
Nagy Zoltán: A nem pénzügyi szolgáltatók a pénzmossás elleni intézményrendszerben	867
Zéman Zoltán – Hegedűs Mihály: Pénzmossás mint negatív gazdasági tényező az Európai Unióban.....	885
Jacsó Judit: A pénzmossás elleni fellépés uniós dimenziói – a büntetőjogi szabályozás reformja Németországban	905
Szabó Csaba – Krenner József: Antikorrupció MIT Esszenciális Tudás Sorozat.....	921
Fazekas-Pátyodi Szandra – Németh Viktor: „A minőséghez ragaszkodni kell” Interjú Dr. Gál István Lászlóval, a PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárával, az NKE HHK Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék egyetemi tanárával	927

6. SZÁM

Előszó a Belügyi Szemle, Biztonságpiac X. tematikus számához	939
Felméry Zoltán: A magánbiztonság magyarországi helyzetéről	941
Finszter Géza: Magánbiztonság – közbiztonság	961
Lippai Zsolt: Magánbiztonságról határtalanul.....	971
Tóth Attila: A magánbiztonsági vállalkozások minősítési szempontrendszerének kialakítása Magyarországon	1001

Polyák Zsolt: A közbiztonsági háló jelentősége a helyi rendészetben	1023
Tóth Levente: Közterületi térfigyelő rendszerek eltérő fejlődése Európában	1041
Mészáros István: A kórház – mint kritikus infrastruktúra – biztonságának aktuális kérdései	1059
Túrós András: Polgárország a 21. század harmadik évtizedében Önvédelmi csoportoktól a profi határvédelemig	1073
Chikán-Sonne Zoltán: Műtárgyak védelme a légitözeledés során	1085
Fazekas-Pátyodi Szandra – Szabó Csaba: Párbeszéd a Biztonsági piac konferencia múltjáról jelenéről, és a rendészeti piacon betöltött szerepéről. Interjú Dr. Fialka Györggyel, a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara elnökével..	1095
Finszter Géza – Korinek László: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő X. száma elé	1103
Erdélyi Csaba – Hlavacska Gergely – Bogotyán Róbert Lajos – Drusza Tamás – Erdélyi Katalin: Nemzetközi Rendészeti Figyelő X.	1107

7. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	1139
Kovács Gábor - Gergely Péter - Kosztya Sándor - Kozma Zsolt - Simon Gábor - Szabados György - Tóth Anita Réka - Törő Klára - Weiczner Roland: Módszertani ajánlás. A járművezetés bódult állapotban bűncselekmény orvosszakértői véleményezésének egyes kérdéseiről.....	1141
Petrétei Dávid: A daktiloszkópiai nyomkutatás modern módszerei II. A vegyi módszerek	1169
Márton Balázs: A hangulatjelek szerepe a büntetőügyekben	1183
Sófi Gyula - Törő Krisztina - Csikós Gábor: A pszichológiai és pszichiátriai szakértői tevékenység nehézségei a gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények büntető eljárásában	1197
Klenner Zoltán: A modern menekültügyi igazgatás létrehozása a közép-európai országokban	1221
Gulyás Attila: A nyílt forrásból származó adatgyűjtés automatizálásának lehetőségei	1237
Hidvégi Előd - Süvegh Gábor: Az első magyarországi igazságügyi szakértői intézet 150 éves története	1271
Boruzs Hunor: A fegyveres biztonsági őrzés helye, szerepe és jelene a rendészeti struktúrában	1281
Erdélyi Ákos: Női intimpartnerék sérelmére elkövetett emberölések tipológiája. A kockázati tényezők interakciói Spanyolországban	1295
Németh Viktor – Fazekas-Pátyodi Szandra: Viselkedésértés (Michael Hallsworth és Elspeth Kirkman Behavioral Insight című könyvének ismertetése)	1301
Szabó Csaba: Változatlanul „szakmaiság, szerénység, szorgalom” – interjú Dr. Boda József ny. nb. vezérőrnaggyal	1307

8. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	1329
Vetter Dániel: Az EMPACT szerepe a kibercselekmények elleni küzdelemben	1331
Polyák Zsolt: Településbiztonság, helyi rendészet a Dél-Alföld Régióban I.	1347
Budavári Árpád - Ruff Tamás: A megtapasztalt rendőrség egy magyar vármegye rendőri vezetőinek szemszögéből	1363
Lippai Zsolt: A biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplőiről	1391
Márton Balázs: A nyílt forrású hírszerzés (OSINT) mint lehetőség a bűncselekmények felderítésében	1419
Éberhardt Gábor: Migrációs erők az államhatáron	1437
Ujhgyi Péter: A biometria elterjedésének elemzése	1463
Zsákai Lénárd: A schengeni értékelési mechanizmus nemzetközi és hazai koordinációja.....	1493
Szabó János: Büntügyi elemzés, büntügyi térképészet	1503
Németh Ágota: A globalizált bűnözés	1511
Dános Valér – Szabó Csaba: „Folyamatos fejlődés és tanulás szervezeti és egyéni szinten egyaránt” Interjú Prof. Dr. Polt Péter legfőbb ügyész úrral	1517

9. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	1537
Lévay Miklós: Paradoxonok a kriminológiában (Korinek László könyvének ismertetése)	1539
Ludányi Csaba: Egy pénzmosást folytató bűnszervezet felszámolása	1549
Fliegauf Gergely - Törő Krisztina - Csikós Gábor - Sófi Gyula: A bántalmazott egészségügyi dolgozók élményei – gyermekpszichiátriai tapasztalatok egy online önkitöltős kvalitatív kutatás alapján	1561
Polyák Zsolt: Településbiztonság, helyi rendészet a Dél-Alföld Régióban II.	1587
Répás József: Anti-forensics technikák szerepe a magas automatizáltságú járművek szakértői vizsgálatában	1607
Miklósi Márta - Tihanyi Miklós: A börtönökben folyó vallási nevelés lehetséges hatásai	1621
Cieleuszky Péter: Az evolúciós pszichológia a rendészet tudományos megközelítésében ..	1635
Finszter Géza – Korinek László: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI. száma elé	1647
Budavári Árpád - Lippai Zsolt - Hlavacska Gergely - Erdélyi Ákos - Skorka Tamás János: Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI.	1651
Budavári Árpád: Nem csak kávéházi bölcsesség – Molnár (Café) Kata: Police Café módszertani kézikönyvének könyvismertetője	1671
Szabó Csaba – Németh Viktor: „Intézményünk sok területen példaértékű, élenjáró, valós projektekhez kapcsolódó kutatásokat végez, és magas színvonalú képzéseket nyújt.” Interjú prof. dr. Friedler Ferenc rektor, tudományos elnökhelyettes, dr. Filep Bálint elnök és prof. dr. Smuk Péter dékán urakkal	1677

10. SZÁM

Előszó	1695
Barabás A. Tünde - Koplányi Gergely: Viktimizáció az online térben. Egy nemzetközi kutatás eredményei hazai szemszögből	1697
Bolyky Orsolya - Sáriks Eszter: Gondolatok a gyermek- és fiatalkorúak bűnözéséről a statisztika tükrében.....	1715
Deres Petronella: Tiltott adatszerzés és az információs rendszer elleni bűncselekmények sajátosságai Magyarországon 2013–2021 között	1729
Garai Renáta: A kapcsolati erőszak bűncselekmény tényállásának 10. születésnapjára. Összegző gondolatok a joggyakorlat tükrében	1743
Irk Ferenc: Az ökoszisztéma hálózati kockázatai és felelősségi kérdései. Rendszerező alapvetés	1759
Kármán Gabriella: A szakértői bizonyítás hatékonyságának növelése – egy empirikus kutatás nyomán	1773
Kiss Anna: A nyomozó hatóság és az ügyészség kapcsolata	1789
Korinek László: Vannak-e kriminogén foglalkozások?	1801
Kó József: Önbevallásos kérdezéstechnika a kriminológiai kutatásokban	1815
Nagy László Tibor: Sportrendezvények kockázatelemzése	1825
Póczik Szilveszter: Európai izlamisták és dzsihádisták motivációi	1839
Ritter Ildikó: Testépítő szubkultúra a vádlottak padján	1855
Solt Ágnes: Aki el tudja fogadni, hogy a börtönben kell meghalnia, az minek éljen még éveket?	1871
Szabó Judit -Virág György: Szexuális bűnelkövetők a kriminálpolitika erőterében	1887
Windt Szandra: Elkövető és/vagy áldozat? Az emberkereskedelem áldozatai által kényszer/fenyegetés hatására elkövetett jogellenes cselekményekről	1901

11. SZÁM

Jürgen Stock: Előszó	1921
Pintér Sándor: Miniszteri ajánló	1922
Andreas Holzer: Köszöntő	1924
Hegyaljai Mátyás: Emlékezetes pillanatok az Interpol elmúlt harminc évéből	1927
Catherine De Bolle: A nemzetközi rendőri együttműködés rövid áttekintése	1939
Sallai János - Borszéki Judit: INTERPOL 100 „A rendőrség összekapcsolása egy biztonságosabb világért”	1949
Thomas Herko: Az Interpol globális innovációs komplexuma Szingapúrban: Személyes visszatekintés	1967
Kóvári Péter: Az Interpol bűnügyi adatbázisainak használatából származó előnyök – a magyar álláspont	1979
Peter De Buysscher: 100 éves az Interpol: a szervezet helyzete és szerepe az Európai Unión belül	1993
Hautzinger Zoltán: A rendészettudomány művelésének és fejlesztésének nemzetközi lehetőségei	2005

Jürgen Stock: Interpol: A nemzetközi rendőrségi együttműködés múltja, jelene és jövője.....	2015
Herczeg Mónika: Az Interpol szerepe az európai integrált határigazgatásban	2025
Michael A. Hughes: A washingtoni Interpol megemlékezik az Interpol százéves, a biztonságosabb világ megteremtéséért végzett munkájáról	2043
Gaál Gyula: Az embercsempészség a magyar büntetőjogban	2051
Ciprian-Vasile Maftei: Az Interpol hozzájárulása és jövőbeni szerepe a migráncsempészet elleni küzdelemben Európát és a tágabb térséget illetően	2061
Németh József: A tudomány lehetséges válasza a globális fenyegetésre	2075
Tim Morris: Az Interpol és a 21. század kihívásai	2085
Richard Marangoni: Az Interpol kezdetei	2095
Dános Valér - Szabó Csaba: „Sokat számít, ha ténylegesen vagy képletesen »egy nyelvet beszélünk.«” Interjú Dr. Hegyaljai Mátyással, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkárával	2107
Bemutatkozik a Belügyi Szemle	2114

12. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	2125
Kondás Katalin: A fogvatartottak azonosítása a büntetés-végrehajtásban	2141
Turós Tímea - Szűcs Endre: A futball és a mérkőzésbiztosítás fejlődésének összefüggései a kezdetektől az 1980-as évek végéig	2159
Meggyesfalvi Boglárka: Kockázati tényezők a digitális térben. A gyerekek internet- és közösségi média használata és az online áldozattá válás	2201
Füredi Sándor: A nyomhordozók és emberi eredetű biológiai anyagmaradványok típusai és genetikai vizsgálatának jelentősége a magyarországi büntető- és közigazgatási eljárásokban – Esetleírások	2217
Sándor István: Boncz Ferenc életútja és munkássága	2235
Hevesi Judit Ildikó: A folyamatos szöveti glükózmonitorozó rendszer elérhetősége Magyarországon	2245
Németh Gabriella: Az okiratfordítás és a hitelesítés problematikája a tisztességes eljárásban, különös tekintettel az aggályos okiratokra és az elektronikus iratokra	2261
Krenner József - Szabó Csaba: A közlekedésbiztonság finn modelljének elemző bemutatása	2291
Homonnai Péter - Török Ádám: A rendőrség motoros szolgálatának kérdőíves kihasználtságvizsgálata	2303
Finszter Géza – Korinek László: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII. száma elé	2317
Suszter Tamás – Berei Róbert – Bacsó Bernasett – Mágó Barbara – Bogotyán Róbert: Nemzetközi Rendészeti Figyelő XII.	2321
Brezovszki Anna Luca: Bezárkózó zárt intézmény – a szabadságvesztés-büntetés bizonyos ellenőrzési formái (Recenzió: Lukács Krisztina: A szabadságvesztés végrehajtásának egyes független ellenőrzési formái)	2345

KÜLÖNSZÁMOK

SPECIAL ISSUE 2023/1.

Preface	6
Gábor Szűcs - Arnold Ószi: Complex asset protection assessment of wastewater treatment plants 21-23	7
József Beke: The system and forms of cooperation between the Hungarian and East German state security services in the Carlos case	23
Édua Szakács: Empirical study of the factors of career motivation underlying the interest in a career of public administration	36
Klára Siposné Kecskeméthy - László Teknős: North Atlantic Treaty Organisation's climate change risk management responsibilities	58
Sabrina Judith Kaliman: The Connection Between Sustainability and the International Court of Justice through the case of Cellulose Plants. Case study: Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina V. Uruguay)	84
Gábor Éberhardt: Migration violence at the state border (MVSB)	100
Viktor Németh: The History of Regulating Mediation	124

SPECIAL ISSUE 2023/2.

Preface	6
Zsolt Pádár - Mónika Nogel - Gábor Kovács - Gergely Gárdonyi - Petra Zenke: Special Challenges of Wildlife Forensics in Hungary	7
Zsolt Lippai - Kund Regényi - Károly Csatári - Tamás Nagy: Examination of the Budapest Party District from the perspective of private and public security	29
Tünde Pesti: Cop culture and its transmission within police organisations	47
Sándor Dragon: Digitalization – competence and its connections.....	63
Noémi Emőke Baráth: Motivation and Attitudes Behind the Career Choices of Hungarian Student Police Officers in Light of Policing Models	76
Tamás Molnár: Impressions on the Role of Environmental Criminal Law in Present Day Society	93
Szandra Fazekas-Pátyodi: Behavioral Insight. (Review of the book of the same title by Hallsworth and Kirkman	104
Tünde Pesti: The development and importance of cooperation at the Hungarian Police	109

SPECIAL ISSUE 2023/3.

Jürgen Stock Preface	5
Sándor Pintér Introduction	6
Andreas Holzer Welcome Message	8
Mátyás Hegyaljai: Memorable Moments from the Last 30 Years of INTERPOL	11
Catherine De Bolle: A Glimpse at International Police Cooperation	21
János Sallai - Judit Borszéki: INTERPOL 100 ' <i>Connecting Police For a Safer World</i> '	29
Thomas Herko: The INTERPOL Global Complex for Innovation in Singapore: A Personal Retrospective	45

Péter Kóvári: The Benefits of Using INTERPOL’s Criminal Databases – The Hungarian Perspective	57
Peter De Buyscher: 100 Years of INTERPOL: its Position and Role within the European Union	71
Zoltán Hautzinger: International Opportunities for the Study and Development of Police Science	81
Jürgen Stock: INTERPOL: The Past, Present and Future of International Police Cooperation	89
Mónika Herczeg: The Role of INTERPOL in the European Integrated Border Management	97
Michael A. Hughes: INTERPOL Washington Commemorates 100 Years of INTERPOL’s Work to Build a Safer World for All	113
Gyula Gaál: People Smuggling in Hungarian Criminal Law	121
Ciprian-Vasile Maftai: INTERPOL’s Contribution and Prospective Roles in Tackling Migrant Smuggling Concerning Europe and Wider Area	129
József Németh: The Possible Response of Science to the Global Threat	141
Tim Morris: INTERPOL and the Challenges of the 21st Century	151
Richard Marangoni: The beginnings of INTERPOL. The Monaco National Central Bureau	161
Valér Dános - Csaba Szabó: ’»Speaking the Same Language« – in Fact or Metaphorically – Makes a Difference.’ Interview with Dr. Máttyás Hegyaljai, Deputy State Secretary for EU and International Affairs of Ministry of Interior	171
Introducing Belügyi Szemle	178

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal Systems folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

Ára: 530 Ft

